

Светлозар Попов

**ЗАГАДКИТЕ НА
БЪЛГАРСКАТА ВЕДА**

**„ВЕДА СЛОВЕНА“ – ЕХО
ОТ ХИЛЯДОЛЕТИЯТА**

Варна
2017

Поклон и вечна признателност пред светлата памет и делото на големия българофил Стефан Веркович и на народния учител Иван Гологанов – хората опазили за бъдните поколения знанията на българските Веди.

Признателност пред поета Борис Христов – човекът спасил от унищожение и върнал към нов живот родопските песни на поруганата българска Веда.

Тази книга попада под защитата на Закона за авторското право и сродните му права. Тя може да бъде ползвана за популяризиране знанията за миналото на българската земя и на народа ни с учебно-образователна, научна или изследователска цел. Може да бъде цитирана, коментирана или подлагана на критика. Не се разрешава издаването, препечатването и разпространението ѝ, както и използването ѝ при рекламни и пропагандни цели за обществени и политически прояви без писменото съгласие на автора.

Светлозар Попов, автор, 2017
Издателство „Онгъл“, Варна
ISBN 978-619-907-48-0-0

1. УВОД

Едва ли някой би успял да отговори на неизброимите въпроси, повдигнати от песните във „Веда словена“. Това обаче съвсем не означава човек да не се опита да потърси отговорите на някои от многобройните загадки, пред които ни изправя Ведата. Досега беше лесно. Обявени за фалшификат, народните песни на родопските помаци и мърваци в сборника на Стефан Веркович бяха подминавани с предвзето високомерие, без някой дори и да опита да разбере за какво се говори в тях. Опитите за отрезняване и сериозни дискусии през годините на Желязната завеса, предприети от отделни ентузиастични от рода на Тодор Ризников, бяха единични и останаха без последствия. Но дори и след падането ѝ, „Веда Словена“ и нашето време“ (1991 г.) на Иван Богданов и „Древността проговаря. Нов поглед към „Веда словена“ и „Джагфар тарихи“ (2007 г.) на Петър Добрев не потърсиха отговорите в съдържанието на песните, а заложиха защитата си изключително върху някои по-обща постановки – като стил и език. Едва през 2010 г. „Българският Коледа във „Веда словена“ за пръв път пристъпи към анализ на съдържанието на песните и то основно на един-два от песенните цикли – тези, посветени на добродушния беловлас старец Коледа и на Колчу юнак.

Съдбата обаче не бе отредила по-добра участ и на тази книга. Само месец-два след отпечатването тя се оказа незнайно как, поради какви причини и с чии сили прогонена от книжния пазар. Бе замислена и написана като коректно изследване. И ако не се лъжа, тя и досега си остава единственият опит за анализ на съдържанието при една сравнително неголяма част от песните. Бих казал – сполучлив опит, след като критиката се въздържа от открита позиция, спести си откритите хули и предпочете да го удави в мълчанието си, по изпитания от времето на режима начин. Явно не намери сериозни контрааргументи.

Дали Българската Коледа на президента не препъна „Българският Коледа“ в опита му да проходи, дали нечий ограничен и осакатен догматичен ум не искаше хората да научат народния коледен ритуал, тъй както родопските помаци го бяха чествали до Освобождението, няма да гадая. Едно ми е ясно. Ведата на С.Веркович бе неудобна и за войнстващия примитивизъм, и за църковния догматизъм, както

навремето и за сръбските имперски домогвания спрямо българското население от Родопите и Македония. Затова първо бе набедена за фалшификат, а по-късно – и забранена, за да бъде забравена.

„Веда булгарика“, както Петър Добрев удачно нарече сборника, бе обречена на мълчалива гибел, защото като никое друго четиво осветяваше най-древната и непозната част от народното ни минало. Истината за древните български корени, за хилядолетния ни исторически път като народ – това е истинската причина за зловещата съдба на българската Веда. Доказват го всички опити тя да изправи снага и да надигне глава. За да не видят хората истинския ѝ ръст, мъдрост и хубост. И да не опознаят истините, които тя носи в себе си за света и за нас. Така е било още през 1867 г. при първия скандал около песните за Орфей, преди излизането от печат на първата книга на С.Веркович (1874 г.). Така е и в наши дни. И това го доказва не само съдбата на „Българският Коледа във „Веда словена“. Доказва го и обидното отношение към всекиго, който се докосне до темата. Забележете, голяма част от песните са събирани сред българите мюсюлмани, т.нар. помаци, в Родопите. У нас патриотарските партии се роят напрекъснато, но нито една не потърси в сборника песни, нито в книгата ми мост към сърцата на това българско население. Красноречиво свидетелство е и съдбата на поета Борис Христов набързо освободен от поста директор на българския клон на фондация „Отворено общество“ – след като е подписал издаването на двутомника „Веда словена“, излязъл от печат през 1997 г. Кому беше нужно това? И защо ли?

Във всеки случай тази примитивна реакция на хората с властови възможности ми показва, че в посткомунистическа България и Коледа, и „Веда словена“ продължават да бъдат белязани, нежелани и неудобни. Наскоро, при случайна среща на улицата, мастит варненски културтрегер, разбрал какво подготвям за издаване и ехидничко усмихнат, ме предупреди: „Внимавай! Не знаеш какви псувни ще паднат!“.

Знаех. И тъкмо това ме бе амбицирало да продължа работата си по мълчаната Веда след опита да бъде заличена книгата ми „Българският Коледа във „Веда словена“. Още повече че от нея вече бях убеден в автентичността на песните от сборника, в дълбоката, богата и правдива информация за миналото ни на народ и в перспективите, които те предлагаха пред изследователя. Не крия, че сам бях приятно изненадан и окуражен от това, което успях да разкрия. Защото за изследвача няма по-голям стимул от допира с опознатата истина, дори и нищожно малка да е тя. Това цензорите добре знаят. Знаят го и всички хора,

осъзнали величието на забранената истина в незабравимата реплика на великия Галилео Галилей: „И все пак Земята се върти!“. Тези думи ще си останат вечно безсмъртни и никога няма да бъдат забравени от удивеното и благодарно човечество. Те са обречени на вечен живот, за разлика от делата и имената на овластените му съдници. Това обаче псуващият овластен простак няма как да разбере.

За мен, а и за читателите на „Веда словена“ не е без значение, че една значителна част от песните са посветени на темата за преселението или по-точно – за преселенията. На практика това са песните от цялата Книга I на сборника, но към тях могат да се добавят и немалко песни от Книга II, от притурката към нея и от допълнителните материали, публикувани за пръв път в изданието на фондация „Отворено общество“. Струва ми се особено важно да се отговори на въпроса има ли някаква историческа стойност информацията в песните, или тя е изцяло плод на народната фантазия. Естествено отговора на повдигнатия проблем можем да търсим в самите песни. И единственото нещо, което следва да направим в това отношение, е да ги подложим на задълбочен, коректен анализ.

Редно е да знаем, че сборникът разполага с десетки народни песни и предания, посветени на темата за преселенията, предприети от нашите деди в миналото. И първата особеност, която привлича вниманието, е повторемостта на една значителна част от възпятите имена на герои и географски дадености, на определени сюжети или на ключови особености. Някои имена се повтарят по два, три или повече пъти, но има и такива, като имената на белия Дунав или безименната Крайна земя, които се срещат едва ли не във всяка втора песен. Любопитен е случаят с името на т.нар. Ситска земя, което се среща под толкова други разновидности и като Читска, Читайска, Читинска и Китическа. Тепърва следва да потърсим причината за това многообразие и да разберем доколко то е случайно, или пък е резултат на определена закономерност. Още по-фрапиращ е случаят с името на Орфей, срещано и като Урфен, и като Уфрен, Форлен, Фръклен, Орфен, Орфю, Орпю, и дори като Горче.

Специално внимание обръщам върху наблюдаваната повторемост, защото в нейно лице виждам необходимото условие за разкриването на историческата истина в текста. Казано с други думи, песните във „Веда словена“ позволяват да допуснем възможността те да са носители на конкретна историческа информация. Това е много обнадеждаващо, но не бива да забравяме, че съвсем не е достатъчно. Намирам го обаче за достатъчно, за да не се откажа от изследването

си. Оттук нататък следва да си отговорим възможно ли е да извлечем някаква смислена информация. Да потърсим възможно ли е тя да ни отведе до конкретна историческа реалност и разкриват ли някои от тези картини известни епизоди от нашата или световната история.

Като начало е трудно да вещаем докъде би стигнало едно сериозно изследване, но следва да сме наясно, че разполагаме с нещо особено ценно. Говоря за идентификацията на т.нар. Харапска земя, толкова често срещана по страниците на сборника. Както посочи изследователят Борис Балкх, „Харапска земя“ от Ведата е идентична с културата Харапа от долината на река Инд – III-II хил.пр.Хр. (1). В книгата си „Българският Коледа във „Веда словена“ (2010 г.) се позовавам изцяло на това тълкуване, като го свързвам с арийската експанзия на полуостров Индостан в началото на II хил.пр.Хр. Неслучайно последвалото преселение на конните народи начело с якшите-хикоси на запад през Иранското плато, Задкавказието и Северна Месопотамия към Леванта и долината на Нил бе централна тема в книгите ми „Българското име в библейски времена“ (2005 г.) и „Българската писменост – известна и непозната“ (2010 г.). Епохата и темата ми бяха познати, но Борис Балкх пръв центрира вниманието ми върху мястото и ролята на Харапската земя в песните от „Българската Веда“ и в собствената ни история. Тук няма да се връщам подробно на тази тема, но държа да отбележа, че за работата ми тя играе ролята на начална опорна точка, на ключ за тайните на „Българската Веда“ и мотив за нейното изследване. Въпреки че тя се оказа много по-богата и предлага имената на още други древни страни и народи.

Освен всичко това, темата за преселенията на древните ни прадеди от земи далечни и незнайни към нашия бял Дунав ме беше покорила още от първите две песни на сборника. Струваше ми се невероятно, но те отвеждаха директно към чернокожите робинки от древната Харапска земя и с това, като че ли напук на гласовитите отрицатели на Ведата, още с първите редове се набиваха в очите на читателя и сякаш нарочно се опитваха да ги отворят за истината. Същевременно водеха към различни, близки и далечни, непознати страни и епохи. Имаше ли нещо достоверно в казаното, беше истинска загадка, но и предизвикателство, което чакаше своя отговор. И своите откриватели.

Първоначалният ми план беше да изследвам песните от Книга I на „Веда словена“, представени като „Български народни песни от предисторично и предхристиянско доба. Открил в Тракия и Македония и издал Стефан И. Веркович“. Това са общо 15 на брой песни, значителни по обем, като първите пет се занимават изключително с преселението

на народа ни в дълбока древност „ут Край земе на Дунав“. Останалите десет от песните в книгата са посветени на отделни, неизвестни ни герои – като мома Вълкана, Талатинска крале, щерката на Ситска или Китическа крале, на хвъркатия свирач Уфрен, в образа на когото припознават известния ни от митологията Орфей. По-обстойният и задълбочен прочит на песните разкрива, че и тия останали десет от песните, ако и да не са посветени изцяло на темата за преселенията, предлагат изключително ценна информация по темата. Затова, независимо че най-често се занимават с приключенията и сватбите на своите герои, те стават задължителна част от изследвания материал.

Тези петнадесет песни, някои от които и твърде обеимисти, съдържат значителна по обем информация. Но освен тях сборникът предлага още десетки песни за преселението, включително и цели двадесет песни от притурката към Книга II на сборника, посветени на друг неизвестен герой – Бана крале. Същото касае и цикъла песни за Колчу юнак. Това свидетелства, че песните съвсем не говорят за една само миграция. Наред с посочените песни данни за преселения се откриват и сред една значителна част от песните от други цикли и дори сред някои от целите по-малки по обем цикли – като „Личен день Лестувичин день“, „Личен день Пазир день“ и пр. Наред с преселенията интерес представляват и неизвестните за нас образи на редица герои от песните – мома Вълкана, Синдже крале, дъщерята на Ситска крале, нейният съпруг Талатинска крале и техният син Сада/Сида крале, образът на Ведю Крусна и на странния Има царе. Но не помалък интерес предизвиква образът на Горска Юда (Гора Юда, Горана) и на нейния чудноват син – хвъркатия свирелджия Уфрен/Орфен, в когото не е трудно да се разпознае известният от митологията Орфей.

Дали цялата тази информация подлежи на анализ и доколко тя би могла да е правдоподобна, да отразява и разкрива определени исторически събития, тепърва предстои да потърсим. Надявам се на успех. И неслучайно „Българският Коледа във „Веда словена“ ме прави достатъчно уверен в „Българската Веда“. Изследването ми върху коледния цикъл песни разкри автентичността на родопската Веда. И още, разкри ми истинската дълбочина във времето, до която песните ѝ се докосват, като достигат до мегалитната епоха и най-ранната праистория на човека.

Следва да призная, че изследването, което предлагам, се наложи да го правя на два пъти. Работата си по темата с преселенията започнах още от лятото на 2010 година, веднага след отпечатването на „Българският Коледа във „Веда словена“ и импулсиран от него.

Работата продължи и през цялата следваща година, докато разбере, че съм на грешна следа. Защото се оказа, че ключът към преселенията не са самите преселения. Внимателният анализ ме убеди, че ползваните най-често топоними Крайна земя (Край земе) и Дунавска земе не са определени, а обикновено маркират началната и крайната точка на преселението, които в различните песни са обикновено различни. Защото коренът *дану* в името на белия Дунав означава на ирански език думата *река* и нищо по-конкретно. И това лесно може да ни подведе.

Все пак тази първоначална работа върху песните ми помогна да осъзная, че те могат да бъдат групирани по някои свои белези. Например, песните за мома Вълкана, а също и за Гулема крале (песни № 6 и 5) се открояваха всред всички останали по своята архаичност. Песните пък за Ситската и Талатинска земе, за сватбата на Талатинска крале с дъщерята на Ситска крале водят към култивирането на пшеницата и първото земеделие. Песните за Уфрен/Орфен ни запознават с доместикацията на овцата – първото опитомено тревопасно животно. А тези за юнак Драве отвеждат към орното земеделие, рационализирано примитивното ръчно, мотично копане.

Всички тези ключови моменти разбрах още тогава, но се чувствах изчерпан като човек, положил много усилия, без да свърши набелязаната работа, а само да осъзнае, че се е движил в погрешна посока. Тогава реших, че трябва да си дам известна почивка. Така през следващите години си „почивах“ отдаден изцяло на „Халколитната цивилизация Варна“ – тема, начената още в книгата „Българското име в библейски времена“ (2005 г.). И „почивката“ се оказа наистина ползотворна, както мъдро прогнозира Валерий Барсуков – издателят и преводач на „Веда словена“ на руски език. Защото, освен че ме дистанцира от Ведата, тя ми помогна да навляза по-дълбоко в дебрите на праисторията. И когато след изминалите пет години се върнах отново към песните на „Веда словена“, разпологах с далеч по-богати представи за нея.

Човечеството си спомня загадъчната смърт на Атила, Троянския кон и кораба на дядо Ной. Всеки народ има своите митове и легенди. Гърците се гордеят с произхода си от Хелен. Германците превърнаха падението си в епос и „Пръстенът на нибелунгите“ днес е музикален шедевър. Гърците възпяват Ахил – вожда на мирмидонците – като национален герой. Всеки народ търси своите корени и автентичност. Само у нас спомените за хуните и Атила са заклеимени и дори бяха забранени. Днес водещи световни учени откриват в румънския фолклор мотиви от епохата на халколита (2). Ние обаче нямаме право.

Нямаме право на собствено минало и още по-малко – на спомен за него. Дори посегнаха на името ни и продължават да ни пишат я славяни, я тюрки. Само у нас българският фолклор може да бъде тъпкан и поругаван, а песните на родопските мървачи – обявени за фалшификати. Защо ли? Да не би зад името им „мървачи“ да се окажат героичните мирмидонци на Ахила, след като и двете имена означават все едно и също нещо – „мравки“? И пак гърците си бяха присвоили името на пеласгийския цар Хеланоор за да се пишат „елини“ – само и само да покажат колко древни са като народ.

Мислите ли, че само ние, българите, нямаме правото на собствена памет и спомен за далечното си минало? Това е тезата на продажниците панслависти. Аз не мисля така! И го проумях още когато писах първата си книга „Авитохол и Ирник. Начало на българската държавност“ (1999 г.). Тогава разбрах, че германци и скандинавци (?) пазят горчив спомен, свързан с хунския Атила – Атли или Ецел, без това да им пречи да създадат и съхранят до днес поредица саги и един епос шедевър. Иван Венедиков разкри, че ние също пазим спомен за тези събития, ако и да е под друга форма.

За мен задълбоченият анализ на съдържанието на родопските песни разкрива нашето далечно минало. Само че те не водят до средновековието и античността, а далече, далеченазад във времето, чак до неолитната епоха. Затова за подзаглавие на настоящата книга избрах „Веда словена“ – ехо от хилядолетията“. Позволих си да преименувам и самия сборник на С.Веркович и наместо „Веда словена“, както той го е записал, ще използвам често и наименованието „Българската Веда“. Намирам го за по-точно и близко до историческата истина. Защото песните възпяват далечното минало на нашите деди и го измерват с хилядолетия. И защото разкриват причината да се наричаме с името БЪЛГАРИ. А относно славяните, колкото и да се напъват родните ни мекерета и техните чуждоземни господари, следва да се знае, че името им се появява за пръв път в историята едва пред VI век. Затова няма как славяните да пазят спомен и да възпяват появата на първото земеделие и опитомяването на първите домашни животни.

Време е вече да дадем думата на самата Веда. И за да не бъда голословен, нека като начало да се запознаем със самите песни. За целта, а и за да улесня читателя, ще се постарая да представя песните, които ползвам, във вида на кратки преразкази. Така всеки ще може да опознае съдържанието им, освободено от лиричното и епичното в тяхното представяне.

На добросъвестния читател – приятно четене!

2. ИДВАНЕТО НА ДУНАВА – СЪДЪРЖАНИЕ НА ПЪРВИТЕ ДЕСЕТ ПЕСНИ

1. Преселение народа ут Крайна земе на Дунав

Гълъбче от долната земя презморска донесло на Дунавска крале бяла книга, църно писму, в което пишело, че в царството му щял да дойде младият Читайски крал. Той бил тръгнал с войска да разшири кралството, защото земята му се наплодила и вече нямало земя ни за орачи, ни за волове. Вишну Бога чул молбата му и му разрешил пустата Дунавска земя да заоре. Затова Бог писмо пратил на Дунавска крале да пусне с добро Читайска крале, защото нищо лошо не може да му стори.

Зачудил се Дунавска крале какво да прави и се обърнал за съвет към гадателката си Камяна девойка. А тя, само като чула за какво става въпрос, без много-много да се чуди, посъветвала краля и той да събере голяма войска и да не си дава земята.

В това време дошла вест, че Читайският крал бил преминал по пътя си през Харапската земя и през голямото море и откъдето минел, всичката земя запленивал и всичко младо та черно заробвал. Закършили черните си ръце младите робинки и не преставали да плачат, че земята си оставят и от майките си се отделят. Тогава техният крал започнал да ги успокоява, че на нова, плодородна земя щял да ги отведе, дето хората не знаели ни да орат, ни да сеят, и те щели да ги научат как да я обработват. А местните диви хора щели да им бъдат много благодарни, за богове и богини да ги мислят и молитви да им отправят.

Успокоили се робинките и тръгнали с Читайска крале, като го хвалели и му се кланяли. Така стигнали до Дунавската земя. В това време Дунавският крал бил събрал силна войска, а и белият Дунав се бил размразил и те нямало как да преминат през него, за да отидат на широкото Дунавско поле. Зачудил се Читайският крал какво да прави – чудил се, чудил и накрая наредил цялата войска да коленичи и молба към Коледа Бога да отправят. Бога да молят ветровита Самувила студ и засуха да им изпрати, Дунава да замрази и така те да преминат през него.

Тъй сторили читайските войници. Коледа чул молбата им. Изпратил Бог ветровита Самувила и тя щом задухала, Дунава замръзнал.

Преминала тогава войската на широкото поле, а с нея преминала и ветровита Самувилка, при нужда да им помага. А накрай Дунава ги чакал Дунавска кралска с голямата си войска. Изправили се двете войски една срещу друга, но още не били започнали боя, когато ветровита Самувилка задушила – топъл вятър на войската на Читайска кралска и студен срещу войската на Дунавска кралска. Така цялата дунавска войска замръзнала и била погубена, а Читайска кралска завладял голямото Дунавско поле и заробил хората му. А Камяна – гадателката на Дунавска кралска, що го подучила да не си дава земята, като научила какво се е случило, сама скочила в Дунава и се удавила, за да не я плени Читайският крал.

2. Пак за преселението, но различно

Читайският крал войска повел от далечната Читайска земя, за да си разшири земята, че неговата много се била наплодила и ни орачите имало къде да орат, ни пастирите къде воловете си да пасат. Навървила се войската през земята Харапска, през голямото море и по пътя си всичко запленивала. Харапските моми правел робинки и със себе си ги подкарвал, а пък те горко плачели, че от майка им ги отделят и земята си оставят. Царят ги успокоявал, че на нова, плодородна земя ще ги води, дето хората не знаят да я обработват и те ще ги научат. А местните диви хора ще ги имат за Богици.

Успокоили се робинките и тръгнали след Читайска царе. През много земи преминали те, докато накрая стигнали до белия Дунав и тука се спрели. Реката била размразена и те нямало как да я преминат. Тогава царят им заповядал всеки да отпрати молитва към Коледа Бога силна Самувилка да им прати, а тя студен вятър да задуша и Дунава да замрази.

Тъй сторили хората на Читайска кралска, та ги чул Коледа Бога и им помогнал. Така преминала читайската войска през Дунава, а силна Самувилка я последвала, при нужда да помага – Дунавска кралска да надвият.

Научил за неканените гости Дунавска кралска. Събрал силна войска и зачакали накрай Дунав читайската войска. Среещнали се двете войски, но още битката не била започнала, когато задушила силна Самувилка. Задушила тихун вятър: топъл и студен едновременно. Топъл духала тя на читайската войска, а на дунавската – студен. Тъй духала тя, докато цялата дунавска войска замръзнала и била избита. А Читайският цар завладял цялото равно поле и всичките хора пленил. Оттогава те се научили и започнали да обработват земята.

3. Пак за преселението, но инакво

Заселила се е, че се е пренаселила земята на Сада крале. Повече не можела да изхранва намножилите се люде. Започнали те да се карат помежду си и да се бият. Зачудил се тогава Сада крале какво да прави и един ден решил всичките възрастни хора да събере и от тях ум да почерпи. Събрал той старците и докато им каже какво го тревожи, извадили те от пазвите си стари китапи и започнали да четат къде има пуста земя за заселване – Сада крале младите там да отведе, че всички да се успокоят. Търсили старците, търсили, но нищо не намерили. Тогава най-възрастният излязъл напред, взел думата и заразправял за това, което бил чувал някога от баща си – за белия Дунав, що бил наблизно и зад който имало поле широко и пусто. Там обаче живеели много зли диваци. Те не знаели нито земята да орат, нито къщи да правят. А не давали и никой да се засели при тях. Но Сада крале можел да ги победи, защото имал силно отровни стрели. По-голяма беда щяла да бъде лютата ламя, дето имала седем глави и седем опашки. Тя стояла накрай Дунава и не давала никой да премине реката. Явял ли се някой куражлия, цял го поглъщала. А отсечеш ли ѝ едната глава, на нейно място се появявали две.

Замислили се всички как да преборят лютата ламя и решили, че единственото нещо, което можели да направят, било да се помолят на Огнена Бога и на Громна Бога – първият огън да всекне, а вторият гръм да пусне – лютата ламя да изгорят и тогава да преминат те през Дунава и пустото поле да заселят.

Както мислили, така и сторили. Помолили се хората на Сада крале на Огнена Бога и на Громна Бога. Курбан им заклали. А те ламята изгорили. Разпратил из кралството глашатаи Сада крале всички млади да се приготвят за заминаване и на определено място да се съберат. А след като се събрали в уречения ден, преплували за два дни целия Дунав, за три дни на дивашката земя излезли. Посрещнали ги диваците толкова разярени, че ако можели, живи щели да ги изядат. Извадил тогава Сада крале отровната си стрела и сам надборил диваците. Поробил той и тях, и земята им и ги научил как и те да си я работят.

4. Пак за преселението, но различно

Читска земя много се заселила. Орачите нямало вече къде да орат. Животните започнали да измират, защото нямали къде да пасат. Хората започнали да се бият и да плачат на Сада крале земя за всички достатъчно да намери.

Зачудил се Сада крале що да прави, та си събрал всичките банове и тях да пита. Мислили, мислили – всичката земя била заета. Сетили се, че „тука долу, близо до бял Дунав имало голямо поле“. Там можело да се заселят хората. Ала тук живеела сура ламя с три глави и със седем опашки, дето не давала никой да премине. А и дивите хора били много инатчи и никого не допускали на полето при себе си. Те без бой нямало да отстъпят и с камъни щели да се бият.

Сада крале решил с ламята сам да се бори, но не знаел какво да прави с подивения народ. И докато се чудел, откъде го чула, та дошла Юда Самувила и краля успокоила, като му заръчала утре рано сутринта глашатаи да разпрати навред да разгласят всички млади до сто години на Дунав да се съберат. Жените и децата си да водят. Той да носи със себе си църна пуйка за курбан на Огнена Бога, молба да го моли огън да впръсне и сура ламя да изгори. А първо му либе ялова крава със себе си да води за курбан на Громна Бога. Той с гръм да погуби сура ламица. Накрая юдата обещала, когато минели Дунава, и тя с тях да отиде, та да им помогне дивите хора да победят.

Послушал юдата Сада крале, от ранни зори глашатаи разпратил да известят хората на Дунав да се съберат. Когато всички се събрали край реката, дошъл и Сада крале със своето първо либе. Видяла сура ламя хората и рачила всички да затрие. Заклал тогава Сада крале черната пуйка курбан на Огнена Бога. Заклала кралицата яловата крава курбан на Громна Бога. Дорде заклали курбаните, небето зае начало, затрещяло, огън всекнал, та си паднал гръм на бял Дунав и сурата ламя ударил. Изгоряла ламята, но огънят размразил реката и сега Сада крале нямало как да я премине с хората си, на широкото поле да отидат. Тогава отново се появила Юда Самувила, силен вятър задухнала и Дунав отново замръзнал. Сада крале и хората му прекосили по леда реката, но този път и Юдата ги последвала, дива крале за да надвият.

В това време дива крале чакал с войската си хората на Сада крале, земята си от тях за да опази. Изправили се двете войски една срещу друга, но още боят не бил започнал, когато задухала силен вятър Юда Самувила. Топъл и студен вятър задухала. На Читска крале топло духала, а на дива крале – студено, докато войската му замръзнала и войниците му като дървета изсъхнали. Така Сада крале завзел широкото поле, а хората му започнали да го орат и бяло просо да сеят.

5. Пак за преселението, но инакво

Сура ламя бой се бие, а Гулема крале не може да я надвие, въпреки че войска от хиляда все отбор юнаци води. Бие се ламята и не му дава

бялото море да премине, та да засели пустото поле. Само тя иска да се шири, да си пасе зелената трева, да си пие студената вода.

Залюбила се Юда Самуила с Гулема крале и две години вече жена му била. От нея той научил за широкото пусто поле, гдето можел да засели всичките си млади. Юдата го подучила да вземе дружина от хиляда юнаци и да отидат на полето. Там нов град те да си издигнат. И тогава да се върне той и всичките млади да си вземе.

Послушал Гулема крале либето си, събрал дружина от хиляда юнаци и на широкото поле ги закарал, та да надвият сура ламя и там младите да се заселят. Стигнала белото море дружината на Гулема крале, та се зачудили как да го минат. Както се чудели те, отнякъде си излязла сурата ламя и попитала за какво са дошли на полето. Дали на лов са дошли, или – за друго? И щом чула, че Гулема крале е тръгнал град да си гради на полето, тозчас излязла от морето разлютената ламя. Вдигнала си главата към небето и на Слънцето молба отправила. Помолила тя огнена стрела да ѝ изпрати, врага да прогони, а за благодарност обещала най-малката си сестра за жена да му проводи.

Още не била изрекла молбата си сура ламя, и от небето паднала огнена стрела. Излязла тогава ламята на сушата и със стрелата си всичките юнаци изгорила. Само Гулема крале пощадила, като му казала да си ходи, преди и него да го сполети същата зла участ. Сам останал Гулема крале, изплашил се, бързо яхнал коня си и побързал у дома при либето си да отиде. Да я пита какво да прави.

Върнал се Гулема крале у дома. Всичко разказал на Юда Самуила и накрая я попитал какво да прави. Тогава тя го посъветвала нова дружина да събере – от хиляда юнаци. И отново да идат на бялото море. Той да носи черна пуйка и за курбан на Огнена Бога да я заколи, че огнена стрела да му изпрати. А всеки от юнаците да носи със себе си по едно гълъбче за курбан на Вишну Бога – Бялото море да им помогне да преплуват.

Вслушал се Гулема крале в думите на жена си, събрал нова дружина, взел със себе си черна пуйка, а на другарите си дал по едно гълъбче. Така отишли те на белия Дунав. Заклал черната пуйка Гулема крале за курбан на Огнена Бога и още приготовленията не били привършили, когато от небето паднал ясен огън, изгорил сурата ламя и тя сред пламъците скочила на дъното на морето.

Първото препятствие било преодоляно, но сега Гулема крале и юнаците не знаели как да преплуват морето. Тогава Гулема крале се сетил за съвета на Юда Самуила и накарал всички юнаци да заколят гълъбчетата си курбан на Вишну Бога. Едва що заклали курбана, и

станало чудо – морето на две се разцепило, хората на Гулема крале минали по сухото и достигнали широкото поле. Издигнали юнаците новия си град, а след това Гулема крале довел и всички останали млади. Започнали те да обработват цялото поле и да получават богата реколта. Всичко тръгнало на добре, само по-малката сестра на голямата сура ламя поискала да им попречи. Гулема крале обаче вече знаел как да се справи и нея също изгорил с помощта на Огнена Бога. Сега вече всичко се успокоило и започнали мирен и трудов живот. Тази земя се заселила от край до край. *Оттука хората излезли, че заселили всичката земя!*

6. Сонцева женитба со мома Вълкана

Три недели слънцето престанало да грее на небето. На земята станало тъмно, хората се изпокрили в пещерите и не можели да ходят по полето, бели билки за храна да си събират. Лятото си отивало, приближавала зимата, а в пещерите нямало нищо събрано за зимнина. Събрали се седемдесетте крале да се чудят какво да правят и решили да отидат в Крайна земе при Първа крале и с него да говорят. По това време той си правел голям град за дъщеря си Вълкана. Слънцето му било проводило сам Змийска крале с неговите вълшебни майстори строители. Чудни майстори били те, на раменете си криле имали и можели да хвъркат по небето. А вечер след работа отивали да починат в морето. Две години откакто Слънцето залюбило Вълкана девойка и останало да свети само на бащината ѝ земя, докато навсякъде другаде било тъмно.

Докато да отидат седемдесетте крале в Крайна земе, градът бил завършен и майсторите си хвъркнали в морето. Поканил Първа крале дошлите му гости – все кралски особи, на трапезата, а кралската дъщеря – Вълкана девойка, започнала да ги обслужва. Всички крале харесали красотата и сръчностите на Вълкана и за снаха я поискали, но тя вече била уговорена за Брахила крале, който бил юнак над юнаците. В това време Слънцето и тук престанало да грее. Три дни яли и пили кралете, но то повече не изгряло. Чак когато заклали курбан на Бога, Месечината им заговорила и им разкрила, че не те, а Първа крале има грях към Слънцето и затова то така му се е налютило. Защото Слънцето вече две години чакало Вълкана за жена, изпратило майстори града ѝ да построят и светело само на бащината ѝ земя, а баща ѝ я дал на Брахила крале. То дори се заканило никога повече да не свети на земята, докато баща ѝ не му я даде и тя не отиде в покоите му. Изплашили думите на Месечината всички, заплакали и се завайкали

те, та тя ги съжалила и им дала съвет какво да направят, че Слънцето да не се гневи повече.

На другата утрин, още докато станат, заклали гостите курбан на Бога, до обяд приготвили гозбата, седнали на трапезата и запели сватбарски песни. Докато пеели, от небето се спуснала люлка звездовита и всички по реда си започнали да се люлеят. Когато обаче дошъл редът на Вълкана и тя седнала на люлката, преди още да се била залюляла, люлката изведнъж литнала и се понесла към небето. Чак тогава хората разбрали как Слънцето ги било измамил. Тя започнала силно да вика за помощ и в последния момент баща ѝ успял да се хване и той за люлката, така че и двамата се озовали на небето в слънчевите сараи. А в това време в Край земе се завърнал Брахила крале със сватбените дарове за дядо си. Разбрал той какво се е случило и опечален, решил тук да остане да живее.

Засияло Слънцето от щастие, щом видяло любимата Вълкана в покоите си, цялото грейнало и на земята светнало и станало топло. Излезли хората от пещерите. Тръгнали по полето билки да събират и в пещерите да ги трупат за зимата. А на небето всички били щастливи. Слънчова майка веднага отишла при Господ да го измоли, докато е на небето, Вълкана да остане жива. Още докато си легнат младоженците, тя затрудняла. Било руен месец (септември) и следващите три месеца изкарвали те в ласки и милувки. А когато изминали три месеца и ѝ дошло времето да ражда, тя, както била уговорила Слънцето, се завърнала с баща си със същата звездовита люлка, на земята да си роди. На раздяла звездите ѝ предсказали, че тя ще роди бележито мъжко дете, що го няма нийде по земята. И я посъветвали да му даде името Синдже, защото той щял да се засели на нова, пуста земя.

Завърнали се щастливата Вълкана и баща ѝ Първа крале в Крайна земя, а тя била запустяла. Докато ги нямало, и Брахила крале, и седемдесетте крале се били прибрали по своите земи. Събрал отново Първа крале знатните си гости завръщането им да отпразнуват. В това време и Вълкана родила своето бележито дете – Синдже крале. А то, още докато падне от майчината си утроба, цялата земя разтърсило и веднага проговорило и поискало да отведе със себе си и младите, защото дядовата му земя се била вече пренаселила. Майка му пък му разказала за далечната, но плодovита и пуста земя край бял Дунав и за лютата ламя, що я пазела и не давала на никого да я засели.

След три години малкият Синдже крале израснал. Събрал той всичките млади от кралството на дядо си и ги повел към далечната Дунавска земя. А на изпроводяк майка му го посъветвала на новото

място пещери да си изградят и земята да започнат да я копат и сеят. След дълги перипетии стигнали Синдже и хората му бленуваната Дунавска земя. Успял той да надбори страшната ламя. Тогава останало последното препятствия – как Дунава да преминат. И Синдже не се двоумил, а се с молба обърнал към баща си Слънцето така силно да напече, че да пресуши реката и той с хората си да преминат по сухото. Така стигнали плодовитото пусто поле. Голям курбан заклали на Бога новите заселници на широкото Дунавско поле. Голям град си издигнали те. И полето започнали да копаят и бели билки да си сеят. *Оттогава се заселила нашата земя плодовита.*

7. Женитба на Талатинска крале со дъщеря на Ситска крале

Талатинска крале вече не бил толкова млад, а още не се бил оженил. Накрая той открил подходяща като за него мома на пуста земя запустяла. Върнал се кралят в родната Талатинска земя и силна сватба вдигнал. Седемдесет крале поканил и дружно тръгнали младата мома за булка да искат. Цял месец пътували сватбарите, докато отидат. Дошла зима, морето замръзнало и те така, по леда го прекосили. Докато стигнат, пуста земя се стоплила и морето се размразило. С големи почести ги посрещнал Ситският крал, три месеца стояли сватбарите, яли и пили до насита и едва тогава щастливият стопанин им разрешил да си тръгнат и да откарат невестата, която до този момент те не били виждали. Тогава той извадил пред гостите голям златен сандък, отворил го и за тяхна голяма изненада отвътре излязла булката. Предал Ситска крале сандъка с момата на Талатинска крале и преди да се раздели с гостите, погледнал от двореца си близкото море. Времето било още топло и морето не било замръзнало, затова Ситска крале отправил молба към Бога да задуха студен вятър, за да замръзне морето и така сватбарите да го прекосят. Чул Бог молбата и помогнал на щастливия Талатински крал да се завърне у дома.

Три недели яли, пили и се раздумвали веселите сватбари. Тогава научили от Фейска крале историята на младата невеста. Оказало се, че тя не била истинска дъщеря на Ситска крале, защото той бил бездетен. Отчаян, един ден се обърнал към Слънцето и го помолил да помогне на жена му, та да роди. Така красивата младоженка в действителност била дъщеря на Слънцето.

Минало сватбеното веселие и животът поел по естествения си път. Три години изминали, а младата кралица не забременявала и още не била родила. Отчаян се Талатинска крале и един ден се затворил сам в тъмния зандан и нито при майка си ходел, нито при

либето си. Единствено по цял ден молби към Бога отпращал с дете да го дари. Тъй изминали цели две години и никой не разбрал къде се е изгубил кралят. Чакала младата кралица, чакала, но накрая се изплашила, завайкала се и заплакала, та я чула Юда Самуила и отишла да я успокои. Затворила се тогава и кралската невеста в покоите си, две години в молитви към Бога прекарала, докато Бог чул молбите на нещастното семейство. Тогава изпратил той Жива Юда долу, на земята, да ги успокои и да им каже, че Бог ще изпълни молбата им и че те ще имат мъжка рожба – бележита и много силна.

Дошла-недошла Жива Юда, и още първата нощ кралицата забременяла. Едва научил новината, яхнал щастливият Талатинска крале рибния си кон, който можел морето да преплува, и препуснал към Ситска крале новината да му занесе. Зарадвал се бъдещият дядо, който толкоз време нямал никаква вест от младите, събрал седемдесетте крале, курбан на Бога хиляда крави заклал. Събрали се гостите, само Харапска крале закъснял, но много не се учудили, защото добре знаели, че бил обиден, тъй като и той бил искал мома Талиана за своя жена, но баща ѝ я дал на Талатинска крале. Все пак дошъл и Харапска крале. Два дена закъснял и когато пристигнал, наместо да седне при гостите, започнал прав да им разправя повода за закъснението си, какви прекеждия му се случили по пътя и докато говорел, извадил сабята си. И разправяйки увлекателно, изведнъж замахнал към главата на Талатинска крале, но Бог му попречил да погуби бъдещия татко. Станала кавга и Талатинска крале бил принуден да приеме двубоя. Завързала се люта битка, но накрая Талатинска крале надвил и посякъл коварния си съперник.

Едва-що се успокоили гостите, когато на портите се почукало и дошъл вестоносец да каже, че булка Талиана родила мъжко чедо. Яхнал бързо коня щастливият татко, а с него – и Фейска крале, най-близкият му побратим, и двамата препуснали към Талатинска земе. Месец отнел пътя до Ситската земя, сега за два дни го изминали побратимите и припряно влезли в кралските покои, а детето още докато ги види, веднага познало баща си и му заприказвало. Всички много се зачудили, като видели толкова чудновато дете и като разбрали колко силно е то – още докато падне от майка си, цялата земя разтресло. Върнал се Фейска крале при Ситска крале и гостите му и те всички се отправили чудноватото дете да видят и родителите му да поздравят.

Радвали се всички на младото юначе и хубаво име му избрали. Сада крале го кръстили, че всичката земя щял да засели и запустяла нямало да остави. На тръгване детето поканило гостите догодина по

това време пак да дойдат, за да отпразнуват сватбата му. Всички много се зачудили, а Фейска крале казал на баща му, че заженели се Сада крале, да знае, че мома за него може да намери на Рична земя. Там местният крал имал три дъщери за женене, но не им разрешавал да се оженят за човек от чужда земя, за да не запустеела неговата. Затова той ги държал в тъмница затворени, а отвън пазели никой да не идва три триглави змии с по шест опашки.

Изминала бързо първата година – още по-силно станало детето. Във всички игри и състезания все първо излизало – другите хвърляли камъка кой на крачка, кой на аршин, а пък то чак в морето го хвърлило. Надборило всичките млади юнаци, а накрая – и двата зли змея, дето се били наговорили да го убият. Затова, като навършило година, поискало юначето прошка от татко си и да му разреши две години по земята да скита и мома за жена да си търси. Обикаляло то, къде обикаляло, изминали двете години, но нийде мома като за себе си не намерило. Върнал се натъжен Сада крале, само дето не се поболял. Съжалил го баща му и се зачудил къде да ходи и как да му помогне. Накрая си припомнил думите на Фейска крале и всичко разказал на нещастното юначе – и за Ричната земя, и за Рична крале и за трите му дъщери, най-малката от които най-щяла да му приляга. И за страшните змии не забравил да го предупреди баща му, но Сада крале нищо не искал и да чуе, пригответил се и тръгнал да търси непознатата и опасна Рична земя.

Яхнал своя рибна коня Сада крале и препуснал към морето. Като го приближил, гледа – наред морето две млади жени с малки деца в ръцете си стоят. Млад и глупав бил още Сада крале, непознатите жени с щерките на Рична крале объркал, а това били две страшни юди самуили, които пазели и не позволявали на никого да премине морето. Затова щом видели те, че малкото юначе навлязло с коня си във водата, излезли на брега и тук го изчакали. А пък то така бързало, че никъде не спряло да почине и дори вода не пило от близкия кладенец. Чак когато ги заговорило, разбрало заблудата, но било вече късно. Задухали силен вятър юдите, хванали момчето, а то не можело да им се противи, защото нямало сили. Тогава те му казали да не се чуди, защото не можело да им се съпротивлява, тъй като не било пило от кладенеца вода морювита, която давала на хората сили. Затворили го те в близкия зандан и останали отвън да го пазят, че като дойде старо Харо престарело, да го хвърли в морето, рибите и пилците за да го ядат.

Всичко разбрало безстрашното юначе, но не можело нищо да направи. Тогава помолило то юдите самуили да се смилят над баща му и да му разрешат да си прати то верния рибна коня при него, та поне да

знае съдбата му. Смилили се юдите над младостта му и удовлетворили молбата. А той на коня си заръчал туй, дето на юдите казал, но също така му прошепнал да отиде при Фейска крале – най-верния му побратим, да го помоли да му се притече на помощ, но преди да дойде при зандана, да го заведе и вода морювита от кладенеца край морето да пие, за да има сили с юдите да се бори.

Прибрал се осиротелият без стопанин кон направо у дома. Всичко разказал той на изплашения Талатинска крале, а пък той изпратил бързо писмо до Фейска крале с молбата веднага да отиде при него. Отзовал се Фейска крале на молбата, чул какво му разказали нещастният баща и верният рибен кон и изобщо не се двоумил. Яхнал рибна коня на побратима си и препуснал към морето, а след като го преплували, първо отишъл вода морювита от кладенеца да пие и така доближил зандана със затворения Сада крале. Излезли насреща му двете юди самуили, зарадвани надули устни и задухали силно срещу неочаквания гостенин. Но него не успели да хванат и надборят, а станало обратното – той ги надборил и ги вързал. Изплашили се юдите и започнали да го молят поне едната им ръка да отвърже, а в замяна на това те щели да му се отблагодарят, като освободят Сада крале, като му покажат къде се намира Рична земя и като помогнат на двамата побратими да се справят с опасностите, които им предстоят.

Съгласил се Фейска крале с предложението на юдите и те не го излъгали. Дори специална билка за трите люти змии му дали, с която да ги омае. И не само тях, но и самия Рична крале да омаят, за да им даде той най-голямата и най-малката от дъщерите си: голямата – за жена на Фейска крале, а малката – на Сада крале. Дори ги предупредили хич да не сядат на софрата на Рична крале, за да не се осъзнае той, докато ги гощава, а бързо да вземат момите и да бягат надалече.

С тези разяснения за час стигнали двамата побратими Рична земя и там направили всичко тъй, както ги подучили двете юди. И когато Рична крале дал на голямата си дъщеря шестокрилия кон, а на малката, Дурида – лястувичен кон, качили се всички по конете и бързо препуснали към родната земя. По пътя ги очаквали цяла поредица други премеждия, но смелите побратими се справили и с тях и честити се завърнали по родните си земи. Големи сватби вдигнали щастливите млади. Десет синове и десет дъщери имали Сада крале и булка Дурида. Много силен крал бил той и всичката земя чак до морето завладял. Единствено Турецкия крал Бог избрал за по-силен – земята на остарелия Сада крале завладял, него погубил, а жена му заробил, малките му деца да гледа.

8. Пак за женитбата на Талатинска крале, но инакво

Талатинска крале тръгнал за бел Дунав земята да обхожда, булка да си търси. Яхнал огнената колесница, теглена от три юди самуили, и докато хвърчели сред огън и искри, кралят попитал юдите не знаят ли, след като непрекъснато обхождат земята, някъде да има мома като за него. В отговор те му разказали за тяхната болна сестра, на която трябвало да занесат вода от студения кладенец, що е на края на земята. Те обаче не знаели какво да правят, тъй като кладенеца пазела люта змия и не давала никой да си точи вода от него. И тъй докато се чудели, срещнал ги един сокол, който ги запитал защо още не са отишли край морето, за да си наберат клонки от дафиновото дърво и с тях да омаят и приспят змията, та да си наточат вода от кладенеца. Послушали юдите умния сокол и сторили всичко тъй, както ги научил той. Наточили те водата и тръгнали да се завръщат. Заизкачвали се по планината, където течал белият Дунав, а на края на реката били палатите на Ситската кралица, що управлявала цялото поле. Кралицата била млада вдовица и имала дъщеря голяма красавица. И юдите казали на краля, че само тя е мома като за него. Но – предупредили го те – в Ситската земя имало страшна ламя, която не давала нито кралицата, нито дъщеря ѝ да се женят.

Още щом чул тези думи, Талатинска крале веднага решил да отиде в Ситската земя, но юдите започнали да го умоляват да не прави това, защото ги било страх. Като видели, че няма да ги послуша, накрая му разкрили, че лютата Ситска ламя има страх единствено от Крали Марко – от неговата отровна стрела. Затова – посъветвали те краля – нека повика той на помощ побратима си Крали Марко.

Върнал се тогава Талатинска крале у дома и накарал писаря писмо да напише до Крали Марко и да го помоли от негово име да си вземе отровната стрела и да дойде при него на Талатинската земя. А писмото Талатинска крале дал на младо татарче в Търнова града на Крали Марко да го занесе. Изпълнило татарчето поръчката на краля. Яхнал тогава юнакът бързоногия си кон и препуснал към Талатинска крале на помощ, а след това двамата побратими се отправили към Ситската земя.

Още щом пристигнали, провикнал се отдалеч Крали Марко да дойде при него ламята, че да се борба борят двамата. Излязла от гората тя, цялата настръхнала, но още щом го видяла, разбрала какво я чака и тъй не можала нищо да направи, преди лютата стрела право в сърцето да я устреля. Така загинала ламята и Ситската земя била освободена от нея, а заедно с нея – и Ситската кралица с нейната дъщеря. Направо в

двореца отишли двамата побратими да успокоят нещастната кралица. След това вдигнали големи сватби. Ситската кралица заедно с Крали Марко отишли в неговия Търнов града и там заживели. Талатинска крале с кралската щерка останали в Ситска земя. А скоро след тези събития довел той в Ситската земя и своите млади и тъй я заселил. *Изорали хората му Ситската земя и я посели с пшеница. Оттам била излязла пшеницата по всичката земя.*

9. Женитба на Талатинска крале со керка на Китически крале

Цялата земя изходил Талатинска крале либе да си търси, че още не бил се оженил. Накрая стигнал до широкото Китическо поле и се запътил в престолнината да влезе. Стигнал той до портите и току да влезе, портите се затворили. Опитал така на няколко пъти, но все не успявал да влезе. Решил тогава градската стена с коня да прескочи, пришпорил той верния си кон, препуснал стремглаво, но колкото и да се опитвал, все не успявал. Зачудил се Талатинска крале, огледал се и върху стената забелязал две юди самудиви. Разбрал, че те му пречат да влезе в града и не го пускат мома да си търси.

Провикнал се Талатинска крале към юдите, помолил ги в града да го пуснат да си влезе, обяснил им, че мома е тръгнал да търси. А като ги видял колко са хубави, обнадежда се, че и други хубави моми в града ще намери. Чули молбата му юдите и му разказали за красивата щерка на Китически крале – лика-прилика щяла да му бъде. Разказали му и за лютата змия, що стояла на варовитата чешма с мраморното корито и не давала на никого вода да си пие. Много страдали хората и Китически крале бил обещал да даде дъщеря си за жена на тоя юнак, който успее да я убие. Ако не успеел обаче, тогава го давали него курбан на змията. Юдите обаче допълнили, че задачата съвсем не била лека, защото, отсеке ли ѝ човек главата, на нейно място се появявали две нови глави, а отсеке ли ѝ опашката – появявали се направо четири опашки. Така змията ставала все по-силна и по-опасна и накрая юнаците не издържали и тя ги побеждавала. Затова той трябвало да знае как да я убие. Трябвало гол-голеничък да се съблече, тъй както майка го е родила, и само отровната си стрела да носи. А когато срещнел ламята, не трябвало в главата или в тялото да я устрелва, а направо в сърцето. Тогава прободената змия щяла във варовитата вода да се хвърли, но той не бивало да ѝ позволява да се умие, защото тъй щяла да оздравее. Трябвало да я грабне и с все сила да я хвърли на земята. Юдите му разказали всичките тия подробности, но го накарали преди това да се закълне, че убие ли змията и ожени

ли се за кралската дъщеря, когато тръгнат към Талатинска земе да се завръщат, на излизане от града на портите ще ги повика и дар ще ги дарува.

Влезнал Талатинска крале в града и направо при Китически крале отишъл. Представил му се той и му казал, че бил дошъл в кралството му, за да се ожени за дъщеря му, и че знаел за лютата змия. Китически крале потвърдил облога, без нищо да му спестява за грозещата го опасност, но младият юнак не искал и да чуе. Набързо се съблякал той гол, само стрелата взел със себе си и към варовитата чешма се запътил. А там змията сякаш го чакала. Устрелял я той право в сърцето и изпълнил всичко така, както го подучили двете юди. Убил той змията и освободил чешмата от нея. Всички много се зарадвали и му благодарили. Доволен бил и Китически крале и изпълнил обещанието си. Най-доволни обаче били двамата млади. А когато тръгнали да се завръщат в неговата земя, щом стигнали градските порти, провикнал се щастливият Талатинска крале юдите да вика. Появили се те, а той ги дарувал, както се били уговорили. След това поели по пътя към неговото кралство и тук вдигнали голяма сватба.

10. Бой на Талатина крале со Сура Ламие ут Рична земе

Запуста Талатина земе, че две години вече как сура ламя от широка Рична земе е излязла. Със седем глави и три опашки – всичко по пътя си изпоjala. Вече нищо не останало какво да яде, та накрая до Турна града допряла. Стои отвън на портите и никого не оставя да премине – нито старо, нито младо. Чудили се турици що да правят. Цяла година стояла тъй ламята и туриците не можели нито на полето да излязат, нито вода от чешмата да си наточат. Нямамо никакви изгледи ламята да си отиде, а пък и те не можели повече да чакат. Изчакали Коледов ден, повече хора за да се съберат, и кой със стрела, кой с прашка, но да я нападнат и да я прогонят. Курбан на Бога заклали, дружно му се помолили и излезли с ламята да се бият. Три дни и три ноци се борили хората с ламята – всичките ги надборила. Втурнала се тогава тя в града и изплашените хора с очите си видели как си грабнала тя десет моми – все отбрани. Грабнала ги и ги изjала, а след това – сита-сита – със страшен глас заревала тъй, че всички да я чуят. Отсега нататък – искала тя – всеки ден по десет моми и юнаци да ѝ носят, че да си похапва. А като свършела с всичките, накрая щjала и самия Талатина млада крале да си изjаде за закуска. И тогава щjала Турна града да остави и в Рична земе да си ходи.

Изплашили се хората. Мислили, мислили и накрая отишле при

техния си Талатина крале да се жалват. Много се нажалил той. Поболял се, на легло легнал. Решил, че не му остава нищо друго, освен сам с ламята да излезе да се бори, а каквото ще, да става. Преди това обаче решил с майка си да се прости, та прислужник изпратил да я повика. Отишла загрижената майка при Талатина крале, но вместо в леглото, заварила го бойните си доспехи да облича и оръжието да си приготвя. Бързо разбрала изплашената жена какво е наумил синът ѝ, но нямало какво да прави. Кралят отказвал да я слуша. Тогава тя го помолила да я изчака – да се върне у дома и оттам бащиния му огнен маждрак да донесе, че с ламята да се пребори. Баща му – старият крал – го бил получил подарък от стария Рична крале – чичото на ламята. Донесла старата кралица огненото копие, дала го на сина си Талатина крале и му заръчала добре да се цели, защото трябвало ламята в първата глава да уцели. Само тогава цялата ламя щяла да пламне и да гори, а за да се спаси, в езерото щяла да се хвърли и повече никога да не излезе.

Взел от майка си Талатина крале огнения маждрак на татко си и се приготвил за боя. Преди да тръгне, глашатаи изпратил навред да разнесат на хората какво е наумил и че който сеир иска да гледа, можел да излезе пред градската порта. Излязъл пред портата Талатина крале и с все сила се провикнал ламята да вика да излезе насреща му на бой. Чула страшната ламя, че някой я вика, и бързо излязла насреща му. А юнакът туй и чакал. Издебнал той ламята да се доближи, внимателно се прицелил в първата ѝ глава и с все сила изпратил огнения маждрак точно там, където трябвало. Горещото копие се забило дълбоко в главата ѝ и ламята цялата пламнала. Разбрала тя, че спасение няма да има, и не ѝ оставало какво друго да прави, та скочила в езерото и изчезнала на дъното.

Така Талатина крале освободил Турна града от страшната ламя. Всички хора му били признателни и смелостта на краля си похвалили. Дълги години след случилото се, дори и след смъртта му, хората продължавали да си спомнят и да разказват на младите за лютата битка и за своя храбър крал.

3. НАЧАЛОТО В КРАЙНА ЗЕМЕ – ВЪЛКАНА ДЕВОЙКА И СИНДЖЕ КРАЛЕ

Откъде да започнем? И изобщо възможно ли е да извлечем някаква полезна информация от разгледаните песни? Защото те веднага бият на очи с фантастните си образи и сюжети – земни и неземни. Героите притежават чудновати способности, всяка нова страница предлага нови вълшебства, а действията на хората са преплетени с тези на небесните богове. До боговете пък са наредени природните стихии и небесните светила. Дори имената в много случаи са неопределени и нито Крайна земя, нито Първа крале, Гулема или Вишну бога могат да ни ориентират, колкото и някои критици в името на последния да припознават това на индийския бог Вишну. Трудно ни е да извлечем информация и от имена като Читска земя, Талатинска крале, Ситска кралица и още други подобни.

В други случаи данните са противоречиви и това затруднява или не позволява до голяма степен тълкуването им и извличането на еднозначно определена информация. И в много случаи това впечатление е толкова силно, че досега вече век и половина никой не е посмял да нагази надълбоко в съдържанието на песните. Свидетели сме как през всичкото това време се налага мнението, че песните не носят в съдържанието си никаква информация. А най-върлите им противници дори не ги признават за народно творчество, а ги пишат за „празни“ приказки, измислици и фалшификати – без никакви аргументи при това. Защото така е най-лесно и най-просто. Друг въпрос е, че „Българската Веда“ пази ревниво своите тайни. Особено от хора с претенциите на интелектуален елит, но с манталитета на озлобени махленки.

Запознахме се с текстовете на първите десет песни от Книга I на сборника народни песни от Родопите „Веда словена“. Иде ред на анализа на тяхното съдържание. Преди това обаче държа да посоча една особеност, която вече загатнах, но не бива да я забравяме и подценяваме. Конкретно говоря за случая с топоса „бял Дунав“. Срещаме го в голяма част от досега представените песни. Установяваме обаче, че този бял Дунав в различните песни е нещо твърде различно. В едни случаи виждаме как реката замръзва, а в други – как пресъхва, огряна от Слънцето или затоплена от Огнена бога. При трети случаи

реката с бленуваното Дунавско поле – обетованата земя на дедите ни – е „хей тука долу“ и е достатъчно кралят да го оповести вечерта, за да се сберат младите сутринта при нея. Но има и песни, където читайската войска след дълъг поход и след като е подминала далечната Харапска земя, трябва да измине още дълъг път, за да достигне до „нашия“ Дунав. Обръщам специално внимание на тази особеност. Тя твърде нагледно и убедително показва, че Дунав в песните не е име на река и дори не е нещо строго определено. Че тук не става въпрос за една конкретна река с това име. Това наше наблюдение намира пряко потвърждение в „Предание за юдите“. Защото в него се говори директно за две различни реки, наречени с името Дунав.

Някой може да се запита вярно ли е това и има ли някакъв смисъл нещо подобно. Други да видят в тази особеност свидетелство за неопределеността на народното творчество или дори неговата несъстоятелност като извор на познание. А най-враждебно и nihilистично настроените – аргумент за тезата си, че Ведата е фалшификат. Дали някои от тия хора ще ме чуят какво искам да кажа, дълбоко се съмнявам. Тези, които обаче не са с предубеждения, искам да знаят, че името Дунав, подобно на близките му Днепър, Днестър, Двина, Дон, Десна и прочие имена на реки в Югоизточна Европа с корена ДН-, не е нещо случайно. Както и името на поредица герои от индийската митология с името *Дану* и *данавите*, на „гръцките“ *данаиди-данайци* и на бога на моретата и океаните *ПосейДОН* или на народа, известен като „потомците на богиня Дану“ от келтската митология! Защото всички те се оказват тясно свързани с водата, а самата дума *дану* на древноиндийски означава *поток*, а на ирански – *река* (3).

Опитвам се да кажа, че навсякъде по-надолу в изследването си аз ще приемам, че името Дунав се отнася до общата представа за река, която е конкретна дотолкова, доколкото е крайна точка на поредното преселение. Но тази река няма нищо общо с нашия Дунав. И този принцип ще имам предвид винаги, когато се изправя пред топоними като Дунава, Крайна земя, църно море и пр.

Истина е, че успешното извличане на полезната информация от разгледаните песни зависи до голяма степен от това откъде ще започнем изследването си. Затова е важно коя песен ще поставим за начало и ще разгледаме първа. Важно е и как ще подредим останалите, коя след коя ще поставим, за да получим що-годе ясно повествование. Такова, което да е смислено и да позволява да извлечем определена информация.

Главни персонажи в дотук разгледаните десет песни са Вълкана девойка от песен № 6, Читска крале, който се среща в осем от песните, Талатинска крале от последните четири песни – № 7, 8, 9 и 10, Сада крале от песни № 3 и 4 и безименният Гулема крале от песен № 5. Засега съвсем съзнателно ще започна изследването само с тези десет песни, защото последните пет от Книга I на сборника имат друг главен герой – Орфей. Целта ми е да огранича първоначалната информация в по-тесни и достъпни за изследване мащаби. Наясно съм, че едва когато стъпя на здрава основа, само тогава ще мога да продължа напред с Орфеевия цикъл песни, а след това и с редица други още песни и песенни цикли с познати и непознати образи на божества и герои. Дори ще допълня към песните от Книга I и такива от притурките към двата тома на изданието от 1997 година.

Надявам се прилагането на поэтапния подход да ни улесни при извличането на информация. Това е обаче само техническата страна на работата ни. По-важен в случая е нейният анализ. Защото само той може да ни доведе до пълната и правдоподобна възстановка на съдържанието на песните. Най-важен е в случая подборът на критерия, под който ще подведем събраната информация, защото в противен случай рискуваме да объркаме и провалим цялото изследване. Твърде подвеждащи са в това отношение заглавията на първите пет песни, акцентът при които е поставен върху преселението на дедите ни от Крайна земя на бял Дунав. Това, че са първи и че имат един общ мотив, лесно може да подведе всекиго, когато ги свърже в един общ пакет. Но това няма да го доведе до никъде. Защото нито Крайна земя, нито топосът Дунава са нещо определено. И когато човек се сблъска с тази неопределеност и се опита да продължи, разбира, че „преселението“ не е работещият критерий и не може да бъде ключът към Ведата.

Аз минах по този път, заблудих се и загубих немалко време, докато се ориентирам. Тогава на вниманието ми се натрапиха описаните в песните по-крупни постижения на човека, превърнали се в стъпки и стъпала в историческото му развитие – такива с реална историческа стойност. Това вече беше сериозен критерий. И той ми позволи да подредя песните по хронологията и топологията на събитията, които разглеждат. Тази подредба са превърна в своеобразен критерий за достоверността на рисуваната картина и ключ към самите песни. Това обаче стана възможно едва след като бях изследвал по-голямата част от тях и бях придобил представа за възможността събитията да бъдат проследени в естествения им ход, да бъдат хронологизирани и дори датирани и така информацията да бъде структурирана. Затова

внимавах много, когато избирах с коя песен да започна.

Вече казах, че песен № 6 – „Сонцева женитба со мома Вълкана“ – стои като изолирана от останалите. Главната героиня – мома Вълкана, не се коментира в нито една друга песен. Но по-важното е, че тя впечатлява със своята архаичност. Хората живеели в пещери и събирали храната си, както я намирали в природата. Те не знаели нито да орат, нито да сеят и жънат. Затова се надявам да не сгреша, ако започна работата именно от нея.

Подобно е положението и при песен № 5 – единствената, в която се говори за Гулема крале и за белу море. След това могат да бъдат разгледани песните за Ситска крале и неговата щерка и за никому неизвестния Талатинска крале. Дълго време не можех да определя мястото на първите четири песни, в които се пее за Читската/ Читайска и Харапската земе. Но бях сигурен, че и те ще си отидат по местата до края на изследването. Залагах изцяло на хронологията на събитията. Разбира се, очаквах всякакви и на всяка крачка изненади. Разчитах на песните. Те сами щяха да ме водят в правилната посока и да ме отведат до крайната цел. А за критерий на тяхната автентичност щях да ползвам съответствието в тяхното съдържание с известното ни от историята.

3.1. СВЕТЪТ НА ВЪЛКАНА ДЕВОЙКА

Видимо песента се отличава по своя обем, но по-важно е това, че тя може да бъде разделена на две части по самото си съдържание. Първата част е посветена на самата Вълкана девойка, а втората – на нейното Слънчево момче – сина ѝ Синдже. Затова по този начин ще подходя и с анализа си. Да започнем с образа и света на Вълкана девойка.

На пръв поглед образът на Вълкана девойка като че ли не предлага съществена информация. Тя е дъщеря на Първа крале и с татко си живеят в Крайна земя. Отличава се по своята сръчност, хубост и добродетелност и това я прави желана за невяста от всички ергени. Лошото е, че баща ѝ уговаря да я даде за жена на Брахила крале – най-личния юнак, докато в нея е влюбено самото Слънце. Това е основната интрига, около която се развива сюжетът на песента.

Вторият образ в песента е този на Слънцето. То не е именувано, както и неговата Слънчова майка, но те са на небето и като всички небесни обитатели са носители на чудодейни, присъщи само на божествата възможности. В любовта си към Вълкана Слънцето не щадяло усилия. То изпратило в Крайна земя небесните майстори

начело с баш майстора – сам Змеюва крале, за да съградят град на Първа крале и мома Вълкана. Ядосано пък спряло да свети и грее по другите краища на земята и там животът замрял. Единствено пощадило Крайна земе на мома Вълкана. И дори се канило така да изгрее, ако тя не му стане жена, че с лъчите си да изгори цялата земя и всичките хора. На небето живеело заедно с майка си в „сончеви сарае“ и тук се събирало със сестрите си – месечината и многобройните звезди.

По вълшебен начин те изплели звездна люлка, с която да вземат любимата му на небето, а Слънчова майка получила съгласие от Гулема бога да пощади момата и да я остави жива, докато е на небето, а след като му послугува и наближи време да роди слънчевото си момченце, да я пусне да се върне жива на земята. Виждаме го да се меси в хорските дела и къде самостоятелно, къде с помощта на другите богове да предизвиква мрак и студ, да пълни с вода реките и да ги пресушава, да тресе цялата земя, като хвърля златни камъни и гръмове по нея.

Особено любопитна е картината на спящото в скута на майка си Слънце. Най-интересно обаче е обстоятелството, че Слънчова майка в песните от цикъла за Еньовден във Ведата се оказва Божията майка Злата – майката на Вишну Бога и братята му Коледа Бога и Бела Бога. Така песента за Вълкана девойка ни води към познатия български фолклор, към най-далечното ни минало и към образа на Злата баба от фолклорните дирения на гениалния Георги С.Раковски. А сцената със спящото в скута на майка си Слънце отправя към образа на Баби-лоно, за която пише големият български апостол (4). Така стигаме до мраморния идол на богинята Баба в Родопите, съществувал по писмени източници до 1056 г. (5), до поредицата от пет планински върха с името Баба у нас и на едноименна планина в Македония. Но потвърждение, че Слънчовата Злата майка е дълбоко свързана с българското минало, неочаквано намираме и в прочутата карта на Г. Меркатор (1463 г.). Върху нея на територията на Среден Урал – част от Волжка България по времето на съставяне на картата, авторът е изобразил огромна статуя на жена с надписа „Zolotaia baba“ – тоест Злата баба (6).

Сега, след като сцената със спящото в скута на майка си Слънце ни отведе към образа на Баби-лоно и българската Злата майка (Злата баба), нека проверим каква допълнителна информация може да ни предостави името на мома Вълкана.

Защо ли народният певец е избрал точно това име? Защото то явно отправя към названието на вълка и това едва ли е най-типичното за образа на една девойка. Нито с нещо би могъл да го направи по-

привлекателен. Интересът ни се засилва допълнително предвид епохата, отразена в песента. Тя явно е много древна и вероятно е свързана с времето, когато вълкът е станал първото опитомено от човека животно. Това се е случило през мезолита – XIII–IX хил. пр.Хр., но може би и още по-рано, когато вълкът е станал тотем на първите протоиндоевропейци. Днес изследователите твърдят, че опитомяването на вълка представлява твърде продължителен процес, започнал някъде преди 20 хиляди години и продължил във времето около седем-осем хилядолетия.

Не случайно култът към вълка е станал водещ за много от най-ранните евразийски народи. Обикновено се свързва с култа към предводителя войн и родоначалника на племето. В немалко от случаите самият родоначалник е представян в образа на вълк или за човек, който може да се превръща във вълк. Не са изключение и легендите за отгледания от вълк или вълчица родоначалник, подобно на римските Ромул и Рем, волжко-българския Газан Дуло или праотеца на Тюрк и тюрките Ашина. Историята и митологията познават случаи, когато водачът или родоначалникът на племето бива наричан „вълк“ или „носещ вълча глава“. В някои случаи членовете на една дружина биват сравнявани или наричани „вълци“. Според поверията на някои народи хората, извършили престъпление, са „станали вълци“. В миналото е известна практиката на жертвоприношения на вълци, кучета и дори на хора „вълци“ (7). Живо свидетелство за голямата популярност на вълка в далечното минало е паралелът, който някои митолози правят между образа му и този на змея от европейската и източната митология (8).

Знаем, че вълкът е бил тотемно животно и за дедите ни. Дори е влязъл в християнската обредност. Добре известни са т.нар. Вълчи празници, свързани с прехода в годишния ход на времето. Едни – с прехода от есента към „вълчия сезон“ – зимата, чествани през периода октомври–ноември, между Петковден (14 октомври), Димитровден (26 октомври), Архангеловден (8 ноември). Други – с прехода към лятото, след деня на пророк Йеремя (1 май). Дори се говори за Вълча Богородица. И това свидетелства най-убедително за дълбоките и устойчиви корени на култа към вълка у нас. Но и за връзката му с женското начало (9).

Иван Венедиков говори за образа на „девойката вълк“ („къз бъри“) у „тюркските“ народи в Русия. Той е свързан със сватбените игри сред народа и състезанието може да приеме два различни типа на развитие – в случая, когато момците победят, или обратното, когато девойката победи. Втория случай авторът нарича описателно „Вълчицата гони овните“ (10). Така разбираме, че докато ние си имаме

Вълкана девойка, то „тюркските“ народи говорят за „девойка вълк“. Поставям определението „тюркски“ в кавички, защото става дума най-вече за волжките българи и родствените им или свързаните с тях народи от Приуралието. За това свидетелства самото наименование на девойката вълк, защото къз може да е тюркска дума, но *бъри* идва от името на алпа вълк Бури на волжките българи, на „гръцкия“ бог Борей и на река Бористен. И пак при тях, според „Джагфар тарихи“, друго от многобройните разновидности на името Бури е Булг, тоест „вълча глава“, откъдето българи се превежда „вълчи хора“.

Друго свидетелство пак за същото представлява общият езиков корен в названията на вълка в редица индоевропейски езици (вълк, волк, волф, уулф, врик, фар) с българския етноним. Отделно свидетелство е обстоятелството, че в някои от тези езици названието на вълка е пряко свързано с представата за народ, като например английското *folk* – народ, хора, и немското *wolk*. В други случаи, като например в латинския език, представата за народ се свързва още по-пряко с българския етноним (*vulgaris, populous*).

Споменах за връзка на вълка с българите при волжките българи. При тях дори тя е още по-изразена, отколкото при нас. Според генеалогичния мит прамайка на българите била Камир Аби – дъщерята на алпа вълк Бури. Той бил алп на луната, лова, военските удачи, на победата и славата – покровител на българския народ, който приемал образа на вълк – или барс. Затова го наричали с много имена: Бури, Барин, Барис, Булг, Син, Синдиу, Сянби, Чин, Айчин, Афшин, Хин, Хон, Маг, Мак, Мамил, Кур, Гур, включително и Селитчи (Леяр). За нас най-интересното е, че Бури е и Булг и че от това второ име водим названието си *българи* – или българи.

Според мита за алпа вълк веднъж при нападение един български род бил пред пълно изстребване, но алп Бури не допуснал това. Една от многото избити при това нападение млади жени, преди да умре, със сетни усилия успяла да спаси невръстното си момченце, като го поставила в едно котле и го хвърлила в реката. Течението го отнесло до едно непроходимо място. Тук алп Бури го открил, накарал алп Самар да се превърне в елен, да извади с рогата си котлето с детето и го отнесъл в леговището на вълчицата. А тя, като истинска грижовна майка, започнала да го кърми и така го отгледала, докато то израснало. Тъкмо поради това, че било отгледано от вълчица, момченцето било наречено Чингиз или Маг-ули, което означавало „Син на вълка“.

Така разбираме, че освен алпа вълк в митологията на старите българи бил почитан и образът на вълчицата. При това – издигната

на пиедестал. И ако алпът вълк бил почитан като патрон и покровител на българския род, то вълчицата е представена в качеството ѝ на грижовна майка, откърмила и отгледала неговия родоначалник. Също като Слънчовата булка Вълкана. И също като нея, по волята на бог, вълчицата се сдобила с мъжка рожба. Оказва се, че и имената на двете момченца били сходни и означавали все едно и също нещо – вълче. Само че първото станало известно като Маг-ули, а второто – като Синдже. А току-що отбелязах, че друго от имената на алпа вълк Бури/Булг е Син или Синдиу. Син или Синдиу – също като Синдже!

Накрая и още нещо важно. Пак според сборника „Джагфар тарихи“ името ни БЪЛГАРИ идва от древната дума БУЛГАР, както дедите ни са наричали своето най-древно и свято знаме (символ), изобразяващо вълча глава: от *булг* или *бург* – вълк или черен, и *ар* – глава (11).

Сега вече можем да гледаме по съвсем друг начин на песента за мома Вълкана. Съмнявам се изборът на име на Слънчовата булка, при това положение, да е бил случаен. Много по-вероятно е то пряко да ориентира към българското етническо име. Още повече че пак според „Джагфар тарихи“ името *българи* – по това на своя тотем вълка и знамето си вълчата глава – в праисторически времена носело не някакво изолирано племе, а цялата общност от племена и народи във Волго-Уралието, имали за тотем вълка. А след като знаем, че *вълк* и *булг* са синоними на *син* и *синдиу*, то излиза, че *българин* е може би най-ранното име на *кроманьонеца протоиндоевропеец* и че те са просто синоними.

Разгледана в тази светлина, песента „Сонцева женитба со мома Вълкана“ като че ли представлява един поетичен израз на събитията от зората на неизвестната ни най-древна прединдоевропейска или, в терминологията на „Джагфар тарихи“, булгарска, тоест българска история. А това ни връща още по-назад в праисторията. И без да се опитваме да определяме епохата по-точно, достатъчно ни е да разберем, че тази удивителна песен отвежда във времето на каменната епоха – епохата на късния палеолит и мезолита.

Като знаем това, нека сега разгледаме въпроса с датирането на епохата, отразена в песента. За целта можем да изходим от битовата картина на условията на живот на мома Вълкана. Показателно е обстоятелството, че хората по онова време живеели в пещери. Това е подчертано многократно. Никъде в текста не се споменава ни най-малко за къщи и дори за някакви колиби. Хората живеели, криейки се от лошите климатични условия в пещери. В пещера е било и стадото крави на Вълканения баща – Първа крале. В пещера държал

той своето руйно тригодишно вино. Тоест хората ползвали пещерите не само за жилища, но и като складове за храната си през зимата. И както обикновените хора обитавали пещери, така и техните крале, и седемдесетте крале – побратими на Вълканения баща, и юдите самуили живеели в пещери.

Естествени или изкуствени, но хората обитавали пещери. Вълкана и баща ѝ – Първа крале, живеели в дворец. Но това е бил новият им град и ние не знаем къде са живели те преди това. Кралският дворец обаче не е описан и не се споменава нищо относно неговия интериор и екстериор. Говори се единствено за трапеза с диван и за двор. И това силно контрастира, като се сравни със „сончеви сарае“ – небесния палат на Слънцето. В него са описани стаи, килери и дори огнена одая за булката, а навън има и чердак. Наистина, Вълканеният баща не може да се равнява на Слънцето, но все пак е крал. Именно поради това липсата на какъвто и да било интериор подсказва крайно примитивни условия на бит. И това е Първа крале, а колкото до побратимите му седемдесет крале, те до един живеели в пещери. Условията са били еднакви за кралете и за обикновените хора, а липсата на видими различия – уравниловката, е свидетелство за едно недиференцирано, слаборазвито, първобитно общество. Така образът на примитивния бит и първобитното общество са втори сериозен аргумент за дълбоката древност, отразена в песента.

Наистина, още в началото на песента се говори за Първа крале, „що си гради нова града и гулема“, и това като че ли противоречи на казаното и обърква представите ни. Но още в следващите редове се разбира, че майсторите са небесни персонажи – живеят в морето и под раменете си имат криле, с които могат да летят. А баш майстор е сам Змийска крале. Тях ги е изпратило Слънцето – град за либето му мома Вълкана да съградят: „нова града нишанлие, шо га нема нийде на земета; кой га види да се чуди...“ (с.42). И неземната им природа проличава по това, че хората им правят курбан, както на боговете.

Казаното за града и за неговите небесни строители ме кара да допусна, че песента може би говори за първия град на земята. Ситуацията е идентична с първия майстор корабостроител от цикъла „Личен день Колчув-день“ на Ведата. Това е Колчу юнак – син на Кураба бога. Бог пратил дар на Хина крале 90 кораба, правени на небето, и сина си Колчу, за да научи хората на земята как да си правят кораби. Оттук може да се съди, че крилатите небесни майстори се включвали преди всичко в пионерни дела, за да научат хората на нещо ново, дотогава непознато за тях.

Колкото до образа на водача на майсторите строители – „краля на Змеювете“, той идва от култа към змея/змията, срещан в митологиите на най-древните народи: шумери, египтяни, индийци и други, но чиито корени се откриват още у неолитните анатолийци. Да си припомним известната каменна скулптура от Невали Чори на мъжка глава с прическа чомбас под формата на зигзаговидно изпълнала се змия. Но чомбасът е бил традиционна прическа на старите българи от край време, та чак до Освобождението. Не е казано изрично, но след като баш майсторът е крал на „Змеювете“, то следва, че самият му народ е също от змейове. В песента това са майсторите. Затова не ни учудва външният им облик – че имат криле и живеят в морето. Както казаното и за града на Първа крале, и това за крилатите строители змейове – то отвежда за пореден път към дълбоката древност. Все пак да не забравяме най-ранните известни селища градове – в Близкия изток и Анатолия. Те са възникнали през X–IX хил. пр. Хр. след т. нар. „По-малък сребърник“ (10 500–9 400 г. пр. Хр.) – първата „опашка“ на ледниковата епоха.

Това е по отношение на мястото за живот, представено в песента. Не по-малко показателни са и самите средства за прехрана. Основната прехрана, обект на многократни коментари, са „белите билки“, които хората събирали за храна от полето, включително и като зимнина. В тази част на песента никъде не се споменава хората сами да обработват земята, да я копаят или орат, да я сеят и жънат. Те само събирали и складирали зимнината в пещерите. Тоест тук е налице една непроизвеждаща, чисто потребителска икономика, типична за човека преди новокаменната епоха. Защото „неолитната революция“ налага на обществото произвеждащата икономика. Така осигуряването на прехраната за пореден път ни връща в най-дълбока древност.

По-противоречиви са данните за животновъдството. От една страна, няма явни свидетелства за domestikация на животни и най-ранните одомашнени животни овцете и козите никъде в песента не се споменават. От друга страна, се говори за стадо крави, които Първа крале курбан на Бога щял да заколи. На пръв поглед като че ли има някакво противоречие. И най-елементарното за случая е то да бъде обяснено с необходимостта от курбан. Подобно оправдание звучи правдоподобно, но не е ясно доколко е и достоверно.

И в този случай попадаме на неочаквани паралели с казаното в летописите на волжките българи. Според тях втората мащабна миграция на булгари, тоест на българи, от родния Идел е при управлението на Улят, датирано в X хил. пр. Хр. Тогава след голяма смъртоносна епидемия той

прогонил от Идел част от българите начело с племето *дебер*, известно още като *себер* или *аркеше* – гръцките аргипеи (12). Интересното тук е, че етнонимът *дебер* се извежда от името на дивия тур и се свързва с алп Самар на тревопасните животни. Затова сред останалите му имена прозвища се откриват такива като Тюрк – Велик бик, и Алабуга – Петнист бик. Сега разбираме защо името Самар волжките българи използвали за свещените си планини и откъде изобилието на топоними от рода Самар при тях се съпътства с такива от типа Тавър, Таврия или Товър.

И така, ако трябва да обобщим, следва да кажем, че битовата картина, представена в „Сонцева женитба со мома Вълкана“, е крайно примитивна и се отличава с най-първичните потребности за човека: живот в пещери (естествени или изкуствени) и изхранването му със събирането на ядливи растения. Тука ловни сцени не са описани, но могат да се предполагат предвид практиката да се колят курбани на боговете – и то на крави. Няма яснота обаче кравите дали са питомни, или – не. Формално погледнато, текстът ги представя за одомашнени. В същото време Първа крале ги държал в пещера. Подобни сцени не са чужди за митологията, но нещо друго е по-странно. Кравите не са най-рано опитомените животни. В същото време за овце и кози никъде не се говори. Ето защо няма как да сме сигурни за домашни крави ли става дума, или – не. Аз сериозно се съмнявам и ми се струва по-вероятно името на дивия тур да е придобило такава популярност не във връзка с неговото опитомяване, а с култовото значение, придавано на тура, подобно това на вълка. Поради това логично е да допуснем, че прогонването на деберите от Идел е било резултат от появата на нов култ сред първичните обитатели на Приуралието – култ, противопоставил се на най-стария родов култ към вълка.

Не е за подценяване и казаното за виното, доколкото то може да служи като косвен ориентир за географската зона, където се е намирала Крайна земя. Тя трябва да е била подходяща за виреенето на лозата. Следва обаче да потърсим и други надеждни ориентери, които да го потвърдят или отхвърлят. Най-старите археологически следи за ползването на виното са от района на Кавказ (Грузия, Армения) и Южното Прикаспие (Иран), датирани в VII хил.пр.Хр., но правенето на вино от диво грозде в действителност е започнало още от ранния палеолит (13).

След като разгледахме битовата обстановка в песента, нека да се спрем сега на природната картина. Действително песента предоставя известна информация за природно-географските дадености на бащината за мома Вълкана Крайна земя. Тя може да е крайно

оскъдна, неопределена и да липсват надеждни ориентери. И все пак не е за пропускане, че са описани различни сезони и че се говори за лято и зима, а специално за зимата се казва, че продължавала три месеца. Оттук и изводът, че Крайна земя следва да се е намирала в средните географски ширини, отличаващи се със своите четири равнопродължителни сезона от по три месеца. Този извод намира потвърждение и в казаното за виното, доколкото гроздето е топлолюбиво растение и вирее в средните ширини.

Струва си сега да надзърнем в една коя да е географска карта на света и да потърсим сушата по тия ширини. Тогава няма да се затрудним, нито ще сгрешим, ако кажем, че става въпрос за северното полукълбо на Земята. Защото в южното полукълбо голямата част от умерената зона се пада на големите водни басейни: Атлантическия, Тихия и Индийския океан. И тази локализация намира подкрепа в данните за разпространението на вълка на територията на Европа, Азия и Северна Америка – все континенти от северното полукълбо.

Втори географски ориентир виждам в близостта на Крайна земя до море. Ако сега погледнем отново географската карта, ще видим, че в средните географски ширини на северното полукълбо големи водни басейни, изброени от запад на изток, са следните: Атлантическият океан, Черно море, Каспийско море, Аралско море, езерото Балхаш и в крайния Изток – Жълто и Японско море. Смятам, че едва ли някой ще възрази, ако веднага игнорираме Атлантическия океан и големите външни морета – Жълто и Японско. Тогава в списъка остават само вътрешни морета и езера. Нека на този етап не избързваме с определянето кой от тези четири водни басейна е било морето до града на мома Вълкана, в което се криели крилатите майстори. Но обстоятелството, че това трябва да е било езеро или вътрешно море, се потвърждава косвено от казаното за хилядата товара руйно вино, които излял Първа крал в морето, за да почерпи чудноватите строители.

Особено интересна е природната картина, с която започва песента за Вълкана девойка. Слънцето ядосано е спряло да изгрива на небето и на земята е пълен мрак: „Три недели сонце не изгрелу на небету,/ да си грее да си свети на земета;/ земе си е с' църна дреха ублечена,/ та не може никой да излезе ут пещери“. Но освен че е мрак, навън се спуска и студ: „Лету си вече поминалу,/ застигнала люта зима и студена,/ па ф' пещери нищу нема!“.

Излишно е да казвам колко тази картина с неизгрялото на небето слънце напомня легендата на волжките българи за издигнатата от злите

алпи стена до небето, закрила слънцето и принудила хората на земята да търсят убежище за оцеляване в пещерите. Наистина, посоченият тук срок от три недели е кратък, за да очакваме да има за следствие някоя от двете известни ледени опашки на Вюрмското заледряване на Земята. Не става много по-продължителен и след вторите три недели, докато седемдесетте крале гостували в Крайна земя и се чудели що да сторят, че слънцето да изгрее. Но легендата затова е легенда, за да носи посланията си във фантастни и нереални образи, сюжети и срокове. Във всеки случай представената картина е значително по-сложна, защото, след като научаваме, че слънцето е престанало да свети на земята, за да свети единствено на майсторите, докато строят града на Вълкана, разбираме и нещо друго. То се било заканило никога повече да не свети и грее на земята, защото Вълкана го била измамил и се била сгодила за Брахила крале. А непосредствено след това – че то възнамерявало така силно да напече, че всичката земя да изгори.

И сега, търсейки паралели в природните картини на песента от нашата Веда и на волжко-българската легенда, освен мотива с ледниковата „опашка“, съзирам и друг – с жаркото слънце, в чиито пламъци изгорял самоотверженият Карга. Виждам обаче и трети паралел – образите на крилатите строители и крилатия алп от двете митологии.

Коректността изисква да поясня, че летописите на волжките българи говорят за три, а не за едно-единствено заледряване. Колкото до събитията с участието на алпа Карга, те касаят първото по реда си – най-голямото и най-тежкото. В случая с песента за мома Вълкана водещо е затымнението, а не жестокият мраз. То изглежда и сравнително по-краткотрайно. Затова би могло да съответства на някое от помалките и кратки застудявания, свързани с една от двете „опашки“ на ледниковата епоха. „Джагфар тарихи“ се спира на трите заледрявания, но твърде накратко и без да дава описание на природната картина. Дава обаче датирането им.

Природните застудявания намират място и в епоса „Шан къзь дагани“ („Сказание за дъщерята на кана“). Тук накратко са представени картините и на трите. В книгата си „Халколитната цивилизация Варна“ се спрях и на трите застудявания, като се опитвах да ги свържа с климатичните промени на Земята. Първото отнесох към последната ледникова епоха през Вюрмското заледряване – или т.нар. Вюрм 3, обхванал периода 35–13 хил.пр.Хр. Той е предшестван от Вюрм 2 – 40–35 хил.пр.Хр. – период на редукция на ледената шапка между двата климатични минимума – Вюрм 1 и Вюрм 3. Точно това е

времето, когато в Европа се е появил кроманьонецът и малко по малко са се положили основите на човешката история. Това е най-дълбоката древност от живота на човека, но дори и такава, народната памет би могла да пази следи от нея независимо от формата, под която са достигнали те до наше време. В летописите на волжките българи последната ледникова епоха – Вюрм 3, трябва да се е съхранила в мита за стената, издигната от злите алпи на остров Чулман, на сред Северния ледовит океан. Тя пречела на пътя на слънчевите лъчи към земята и така довела до жестокия мраз и студ и саможертвата на благородния алп Карга. Второто заледяване, намерило място в паметта на човека, е това, свързано с т.нар. „По-малък сребърник“ – 10500–9400 г.пр.Хр., а третото, най-късното и най-малкото – с ледниковата миниепоха – 6200–5800 г.пр.Хр. (14).

А ето и как са отразени тези три ледени епизода и с какви картини са обрисувани те в „Сказанието“. При първия епизод издигнатата стена скрила слънцето, земята била скована от жесток студ и мраз, хората потърсили спасението си в пещерите, но и това не ги предпазвало и те гинели от студ и глад. Спасила ги саможертвата на алпа гарга Карга, който разбил издигнатата стена и така слънцето започнало отново да осветява и топли земята. Вторият леден епизод може да се свърже с легендата за премеждията на Ат (Аудан) в леденото поле, когато юнакът едва не загинал. Студът тъй сковал водата в морето, че го превърнал в ледено поле. Освен мъгла и мрак картината включва и студ, и лед, ако и те да не са така тежки и жестоки, а целият епизод да е по-кратък. Третият леден епизод се свързва с дяволиите на алп Барис/Бури, когато той скрил небесните светила – слънцето, месеца и звездите – в подземното царство и те престанали да светят на небето. Тогава на земята се спуснала непрогледна мъгла и пълна тъмнина като в нощ. Но за сковаващ студ с мраз и лед не се говори (15).

Или с други думи, можем да приемем, че природната картина в „Сонцева женитба со мома Вълкана“ съответства на някоя от тези три легенди на волжките българи, отразяващи трите последни ледени епизода в климата на Земята, влезли по един или друг начин в световната митология. И ако за трите легенди бях допуснал, че отразяват събитията, случили се на Земята в резултат от последните ледени пулсации на Вюрмското заледяване, то няма никакви основания същото да не се отнася и за изчезналото от небето слънце в песента за мома Вълкана.

Веднага обаче следва да отбележа, че тези ледени пулсации и периодите на затопляне между тях намират подобаващото им се място

в човешката праистория. В конкретния случай с песен № 6 от Ведата описанието на природната и битовата картина се покрива до голяма степен с представите ни за живота на първобитния човек от времето на късния палеолит и мезолит. Хронологията на събитията обаче подсказва друго решение и то е, че епизодът с разгневеното слънце съответства най-вероятно на първата ледена опашка, т.нар. „Помалък сребърник“ – 10500–9400 г.пр.Хр. Тогава, ако не греша, излиза, че времето на Синдже крале съответства на периода на затоплянето (9400–6200 г.пр.Хр.), което съвпада с времето на „неолитната революция“ в Предна Азия.

Друг герой в песента е Брахила крале – земният годеник на Вълкана. Той е поредният поименно споменат в песента образ. Именно на него Първа крале бил обещал да я даде за жена. От текста на песента не разбираме нещо много за този образ, освен че не е от Крайна земя, а от някоя друга и най-вероятно, не точно съседна земя. За нас обаче е важно, че той е съвременник на Вълкана, и това ни отвежда в най-дълбока древност.

Интерес буди името му. Впечатлява видимата близост на името Брахила до това на индийския бог Брахма и понятието *брахман*. Интересното за нас е това, че лингвистите извеждат *брахман* от индоевропейския корен *bhelg'h/ bholg'h*, който пък отвежда директно към българския етноним. И това буди много размисли и предположения (16).

Да не забравяме и лингвистичното правило, на което пръв обърна внимание П.Добрев и според което нашето звукосъчетание ЪЛ в някои източни индоевропейски езици се трансформира в РИ. Така в името на старите *брики*, *бриги* и *фриги* на Балканите и в Мала Азия той разчете българския етноним (17). Същото може да кажем и за *вриките*, чието име става *вълки*, и за *народа на Бхригу* в древна Индия, който може да представим като *народа на Бългу*. Така имената на цяла поредица древни народи и небесни персонажи с корена на българското име се оказват пряко свързани с името на Брахила крале от българската Веда, но и на мома Вълкана.

Почти за нищо не може да ни ориентира наименованието Крайна на земята на Първа крале. Засега единствено за това, че то не е чуждо на българската народна лексика, като се имат предвид названията на съвременните Украйна и Крайна – територии, свързани с българското историческо минало и вероятно влезли в обращение и наложили се, докато са били част от българската ойкумена. Наименованието е обаче твърде неопределено. И все пак, струва ми се, то не е произволно, а е

свързано с началото (тоест с другия край, откъдето идват) и по-малко вероятно – с края на конкретна миграция. В този случай то също би могло да представлява някакъв ориентир. И точно в тая светлина може да бъде разгледано то във втората част на песента, където се говори за преселението на Синдже крале от Крайна земя на плодовитото и пусто Дунавско поле. Крайна земя в песен № 6 е родината на Първа крале, Вълкана и Синдже – земята, откъдето той поема по света.

3.2. СИНДЖЕ – СЛЪНЧЕВАТА РОЖБА НА МОМА ВЪЛКАНА

Втората част от „Сонцева женитба со мома Вълкана“ е посветена на втория главен и важен образ в песента – Слънчевия син на Вълкана – Синдже крале. За него разбираме, че Вълкана го заченала от Слънцето, докато била на небето, но го родила на Земята в бащината си родина. Разбираме още, че момчето се родило надарено със свръхестествени сили и белязано, та още докато излезе от майчината си утроба, цялата земя се разтресла. А освен това още докато се роди, проговорило и поискало от майка си да му каже къде да отведе младежите на нова земя да живеят, че Крайна земя се била вече пренаселила.

Няма да е без значение, че Звездите сами избрали това име на момченцето още преди майка му да е слязла на земята и да го е родила. Защото изборът не бил случаен, а „...име ша си му е Синдже крале,/ оти ша си иде дур на чужда земе...“ (с.681–682). Тоест той щял да носи името Синдже, защото щял да засели друга, чужда земя.

Странно, какво ли е искал да каже певецът с това твърдение? Явно то не би следвало да се приема дословно, а от друга страна, знаем, че Син или Синдиу, тоест Синдже, е едно от имената на алпа вълк Бури/Булг. И както е естествено рожбата на вълчицата да бъде вълче, тъй сега разбираме логиката, поради която синът на Вълкана е наречен Синдже, което ще рече Вълчо или Вълкан.

Особеното в случая е видимото различие във формата на имената. А то се дължи единствено на различната езикова среда. Известно е, че индоевропейското вълк/волф на изток при индийци и китайци става син/чин/хин. Както знаем, името Индия идва от името на река Инд/Ин, на санскрит Синдху, на пущу – Аба Син, в „Джагфар тарихи“ – Улуг Хин (18). Китай е наричан Чин или Мачин, а средновековните арабски пътешественици са го записвали като Ас-Син (19). Да не забравяме и великата китайска династия Цин, за която се приема жунски, т.е. некуитайски произход. Затова можем да допуснем, че индоевропейското име Вълкана се е превърнало в Синдже някъде в чужда езикова среда – било то на изток в Централна Азия или на юг в

Месопотамия.

Точно това ни казва и певецът – детето ще носи името Синдже, защото ще живее в друга страна. Идеята не е доизказана, но внушението е направено и логиката го потвърждава – на новото място хората ще говорят друг език, където *вълк* става *синдиу*. Ние обаче знаем, че освен на изток, името Син в дълбока древност се е срещало и на юг, което сочат следите от разпространението на култа към вълка от първоначалното средище на протоевропеида по света. Например, един от най-тачените култове в Месопотамия е бил култът към акадския лунен бог Син. Но той се оказва бог на Луната не само в Акад, но и в Йемен. Може би тук трябва да търсим и произхода на името на полуостров Синай. Същата причина може да обсъждаме и в случая с името на Нарам-Син – внука на Саргон Велики, основателя на Акад, както и с имената на една значителна част от владетелите на Третата династия на шумерския град Ур (2132–2024 г.пр.Хр.), потомци на Ур Наму: Бур-Син, Шу-Син и Иби-Син. Но богът на Луната носи името Син и при загадъчния народ *тода* в Южна Индия (20). И това всява недоумение: кои са истинските кръстници на река Инд – арийците, както се приема, или представители на някои много по-ранни общности – индоевропейци или протоиндоевропейци?

За нас най-интересно си остава името на планината Синджар в Северен Ирак, тъй като именно в нейните долини се откриват следи от най-ранното неолитно земеделие – първите в света зърнени култури, отглеждани от човека – ечемика и пшеницата. А името Синджар директно води към името Синдже. Това би могло да бъде сериозен ориентир за мястото на отсядане на народа на Вълканения син.

Отделни размисли буди самата тази дума *син* тъкмо в българския език. Тя служи за корен на името Синдже. Но *син* най-вече означава мъжката рожба на родителите си, а в конкретния случай Синдже е син на Вълкана и Слънцето. Затова може да допуснем, че в българския език думата *син* произлиза от името на момчето на майката вълчица. Това е разбираемо предвид имената им и представата за вълка като за тотем на дедите ни и на първите индоевропейци.

Въпросът при другите индоевропейски народи не стои точно по същия начин, но представлява интерес. В някои езици понятието *син* се свързва не с майката, а с бащата на момченцето. Например, в английския език *син* се изговаря като *сън* – по същия начин, както и думата *слънце*. И в това също има смисъл и истина. Защото нали точно Слънцето е баща на Синдже? Подобно е положението и в други индоевропейски езици.

За нас не е без значение и записаното в „Джагфар тарихи“ като програмно начало твърдение: „Началото на нашите начала са племената *имен* и *синд*“ (21). То явно има отношение към етногенезата ни като народ и затова е редно да си изясним кои са тези два древни народа. Тук няма да се занимаваме задълбочено с този въпрос, но няма как да не споменем, че *именките* са потомците на Камир Аби, смятана за прамайка на българите (22). Допълнително за етногенезата на старите българи научаваме от том II на летописа, където четем: „Съгласно българските легенди преди около 35 хиляди години седем саклански (индоирански) и *синдийски* (древнотюркски) племена се обединили в мощен племенен съюз, който започнали да наричат *идел* (седем племена): от седем (*иде*) и племе (*ел*). А за интересувания ни *синд* научаваме: „...другите народи наричали българите или *синдийци* (вълчи хора), или *черноглавите*“ (23). Но „черноглави“ наричали себе си и шумерите, и китайците, и хетите. Важното е, че летописът е единственият източник, в който прозходът ни на народ е определен като смесен, от седем древни племена – именски или саклански, тоест индоевропейски и синдийски племена. Според летописа синдийците са древнотюркски племена, но според някои съвременни изследователи това са угро-фини, а не тюрки. И това намирам за много по-достоверно.

Л.Гарднър хвърля мост между името Шумер и т.нар. шумаире – скитските войни, нахлули в Месопотамия. Именно с едно подобно нахлуване на скити от Северните Балкани в Двуречието той свързва появата на шумерската култура с първото злато и с протоклинописното писмо в културите Урук и Джамдет Наср. Със скитското име той свързва и името на блискоизточния център Скитополис в областта на библейска Галилея (днес в Сирия). А името на един от най-големите шумерски центрове Ур – градът на бог Ану и Урук, авторът извежда от скитското *ур* – господар. Самата родина на бог Ану той намира не в Шумер, а далече на север, до Каспийско море (24).

Може би тук следва да търсим обяснението и на загадката с името на най-популярния шумерски герой – Гилгамеш, към която съм насочвал вниманието на читателите нееднократно. Защото то се явява семитизиран вариант на шумерското *Билга-меш*. Тук *меш* има качеството на титла и означава *помазан*. По-важната за нас същинската част от името – *билга*. Тя също се оказва дума от шумерския речник и носи значението *прародител* или *родоначалник* (25). От друга страна, явно кореспондира с българския етноним. Още повече при липсата на звука Ъ сред местните езици. Ако приемем сега, че тая връзка е

съществувала наистина, и потърсим произхода на думата в шумерския език, лесно бихме го открили в обяснението на „Джагфар тарихи“, че първоначалната индоевропейска общност в Туран е носела името *булгар* по това на своя тотем *вълка – булг.* Сега вече бихме разбрали, че шумерското *билга* – прародител, се отнася към преселниците от Туран в Месопотамия – индоевропейци или билга-булгари.

Обръщам внимание на всичко това, защото то свидетелства, че някога в дълбока древност протоиндоевропейско население от района на Волго-Уралието – и по-точно от Туран, е проникнало на юг към Месопотамия и това вероятно е станало на няколко пъти. Ние няма да се занимаваме подробно с този въпрос, но за работата ни не е без значение появата на името на една от най-ранните житници в света – Синджар (26), както и на лунния бог Син в акадския божествен пантеон, както отбелязах по-горе. Защото в това Син виждам следа от лунния бог вълк Синдиу от митологията на волжките българи и от Синдже – сина на мома Вълкана. А името на житницата Синджар не само ни напомня за Слънчевия Синдже, но и указва времето на появата му тук. И това време съпада със зората на земеделието – първата крачка на човека по пътя на неолитизацията, положена някъде през далечното X хил.пр.Хр.

Със съжаление трябва да отбележа, че днес историците без каквито и да било научни аргументи изключват възможността за проникването в дълбока древност на протоиндоевропейско население в Задкавказието и Източна Анатолия. И това ги е принудило да се обединят около тезата, че акадите са семити, откъдето следва, че и езикът им е бил семитски. Тук няма да анализираме причините за тази системна грешка и упорството, с което тя се защитава. Съвременната генетика обаче категорично отхвърли подобни консервативни възгледи, като беляза маршрутите на далеч по-древни разселвания и миграции, при това на много по-големи разстояния.

Отдавайки заслужена почит към делото на известния британски изследовател сър Хенри Ролинсън – човекът, открил огромната библиотека на асирийския цар Ашурбанипал (668–631 г.пр.Хр.) и разчел значителна част от плочките ѝ, не следва да забравяме изказаното от него твърдение. Сред разнородните текстове той открил и такива, писани на език от несемитски тип много по-древен от известните писмени езици, който сам определил за *скитски*. Този език е признат единодушно за акадски, но тъй като историците и до днес не могат да приемат нахлуването на индоевропейско население в Двуречието през древността, това става причината за безгласното семитизиране на този акадски-скитски език (27). Така историческата

истина бива подменена с измислената история на академите семити. Да не говорим, че това на практика отрича делото на големия асиролог от иначе уважаващите го негови колеги.

Не бих могъл да бъда сигурен, но няма как и да не се спра на античните *синди*, в чието име може да търсим следа от хората, носили някога името на своя бог Син/Синдиу или това на водача си Синдже. Разбира се, те са станали известни за историята много по-късно, едва през I хил.пр.Хр. Тяхната страна *Синдика* е заемала Таманския полуостров и крайбрежието на Азовско и Черно море, някъде докъм съвременния гр.Новоросийск (28). Във всеки случай обаче тя се е намирала не много по запад от предполагаемия път, свързвал Туран с Месопотамия. Излишно е да казвам, че името на това причерноморско племе *синд* напомня за племената *синд*, за които пише „Джагфар тарихи“, станали заедно с именките родоначалници на древните булгари индоевропейци. Но приближило Балканите, то повдига въпроса и за оня гръцки бог Зин, за когото говори единствен Г.Раковски и от чието име той извежда по-късното персийско *джин* (29). Напомня и за траките *синти* по долината на долна Струма. По-интересното е, че племе със същото име *синти* намираме и на островите Лемнос и Самос (30). Но тук те са известни не като траки, а като пеласги. А колкото до пеласгите, тях познаваме не само като най-ранни заселници на Егейския свят, но според „Джагфар тарихи“ те представляват и едно от българските племена, напуснало Идел през III хил.пр.Хр. (31). По-интересното е, че вероятно същите синти са народът, донесъл култа към бога ковач Хефест в Егейския свят (32). И неслучайно, защото пак тях откриваме сред основоположниците на древната кавказка металургия.

И така, тръгвайки по следите на името на Вълканения син Синдже, виждаме, че те водят в няколко посоки: на изток към Шин, Чин или Ас-Син – Китай; на югоизток към Синдху, Аба Син, Улуг Хин – Индия; трети маршрут се отправя на юг към Задкавказието и планината с едноименния град Синджар, още по на юг – към Южна Месопотамия с култа към лунния бог Син, но и към Близкия изток и Арабския полуостров, където попадаме в Синай и при лунния бог Син у йеменците. Но има и морски маршрут – от Каспийско море през канала Манич в Азовско море и Таманския полуостров на Черно море, а след това – към Егейските острови и Егейска Тракия. Аз не се наемам да коментирам подробно споменатите маршрути и мога само да гадая дали са били следствие от един общ миграционен процес, или са били прояви на различни разселвания или миграционни вълни.

Това е по отношение на придвижването на Синдже от майчината му родина към новата земя. Повел всички млади към Дунав, що течал пред новата земя плодovита, пътят им бил препятстван от лютата сура ламя, която не давала никой да премине реката. Второ препятствие била самата река. Затова се наложило Синдже и младежите да преодолееят двете препятствия. За целта Синдже се обърнал с молби до Гулема бога, до Огнена бога и баща си Слънцето и курбан дори им заклал „църно пиле, шо си фърка“. Така Огнена бога изпратил от небето силен огън и погубил сура ламя, а баща му Слънцето пресушило с жарките си лъчи Дунава и реката спряла да тече. Тогава Синдже и дружината му преминали по пресъхналата река като през поле и достигнали „земе плодovита“. А на новото място той си спомнил заръката на майка си: „таму тие (младежите – б.а.) пещери да си градет/ и да сеет бели билки плодovити...“. Така и направили. Съградили „нова града и гулема“, прекопали полето и го засели с „бели билки плодovити“. *„Уттога се заселила наша земе плодovита,/ та е устаналу дури днеска, да се копа, да се сее./* Сова му устрои Синдже крале!“ – завършва песента.

А сега нека обобщим. Първо, в песента „Слънчева женитба со мома Вълкана“ името на главната героиня и на нейното мъжко чедo – Слънчовия син Синдже, се оказват пряко свързани с наименованието на вълка, както и помежду си.

Второ, тази връзка най-вероятно е резултат и се дължи на ролята на вълка като тотем на далечните ни деди – част от оная най-ранна етническа общност, от която произлезли по-късните протоиндоевропейци и урало-угорци.

Трето, самата трансформация на името Вълкана в това на Синдже бележи промяната в езиковата среда, в която възникват, и показва, че те са живели на различни места. Нещо повече, тя ориентира за придвижване в посока на изток – от Приуралието и Източна Европа към Централна Азия и полуостров Индостан и на юг към Месопотамия и полуостровите Арабски и Синай.

Четвърто, внимание заслужава битовата картина от времето на мома Вълкана. Тя убедително разкрива изключителната архаичност на едно примитивно общество, което още не познавало произвеждащата икономика, хората се изхранвали изключително от събирането на едливи храни и живеели в пещери. Общество, току-що излязло от мразовития дъх на ледниковата епоха.

Пето, намирам за особено интересно, че и в името на Вълкана, и в това на нейния избраник Брахила крале – двама от тримата герои, споменати по име, се долавя коренът на българския етноним.

Шесто, за разлика от описаната по-горе битова картина, тази от времето на Синдже бележи видимо развитие. Тук попадаме на смесена непроизвеждаща и произвеждаща икономика на базата на първоначалното мотично земеделие. Но не само това, на новото място Синдже и хората му си строели пещери, но си правели и град, за да има къде да живеят. Градът бил голям, но това не им пречело те сами да го изградят. Сега не се говори за хвърковати майстори строители, изпратени от небето. И това разкрива едно съвсем ново и на по-високо ниво в развитието си общество, запознато с примитивното земеделие и със строителството.

Седмо, този път център на събитията вече не е Крайна земя на Първа крале и на майка Вълкана. Сега се говори за съвсем друго място – място, за което в песента се казва, че оттогава се била заселила нашата земя плодовита.

Осмо, съдейки по пресушения от Слънцето бял Дунав и помощта на Огнена бога, който изгорил страшната ламя, що пазела реката, може да допуснем, че тази нова „наша земя плодовита“ в сравнение с Крайна земя се е намирала значително по-на юг, където климатът е по-мек. Затова там е станало възможно слънцето да пресуши реката, през която минавал пътят на Синдже.

И накрая, от обобщението, че от тогава чак до днеска е останала практиката земята да се копае и сее, съдим, че на тази нова земя са поставени основите на земеделската работа. Оттам са дошли корените на земеделието и тази традиция е останала и до днес. Това ще рече, че до онзи момент хората не са познавали земеделието и че то се е наложило тъкмо на тази нова и плодородна земя. Това последно твърдение е особено показателно, защото науката добре знае мястото и времето, където и когато е възникнало културното земеделие. Това обвързва времето на преселението на Синдже и народа му с началото на неолитната революция в Предна Азия. И за мен това съответствие е особено важно и удивително. Както е удивително съответствието между името на Синдже и това на планината Синджар в Предна Азия, станала синоним на проходащото културно земеделие на житните и зърнени култури.

4. ПРЕСЕЛЕНИЕТО НА ГУЛЕМА КРАЛЕ

Току-що се запознахме с историята на мома Вълкана и нейния Слънчев син Синдже. Тя завършва с преселението и заселването на Синдже и младежите, тръгнали с него, на далечната нова южна земя, която припознахме в района на планината Синджар в Северна Месопотамия. Въпросът сега е с коя песен да продължим.

Благодарение на разгледаната песен (№ 6) проследихме може би най-ранното преселение на население във Ведата – от Крайна земя към плодовитото Дунавско поле. А името на Синдже крале ни позволи да идентифицираме последното с района на хребета Синджар, разположен в ъгъла между двете мощни планински вериги в Предна Азия Загрос и Таврос – най-ранните житници на човека. Така успяхме да проследим едно от първите разселвания, или миграции, на протоиндоевропейско население от Волго-Уралието – т.нар. Стар Туран, към Предна Азия. Вече стана дума, че засега науката не коментира и дори изключва толкова ранно разселване, но затова пък то е отразено в сборника „Джагфар тарихи“. Нека сега се опитаме да продължим работата си, за да потърсим сочат ли ни песните пътя, по който да продължим след тази първа стъпка.

По-задълбоченото запознаване с песните, свързани с преселенията, и наличието на някои паралели насочват вниманието ни към песен № 5, записана като „Пак за преселението, но иначе“. За съжаление текстът е крайно оскъден на имена и не срещаме името ни на Синдже крале, ни на майка му Вълкана. Тук главни герои са безименните Гулема крале и неговата млада невеста Юда Самуила. Затова пък като участници срещаме познатите ни Огнена бога и Слънцето, а Гулема бога от песен № 6 сега е наречен Вишну бога, тоест най-големия, върховния бог. Може би – за да се отличава от Гулема крале.

Все пак най-важното са някои паралели, касаещи сюжета. Централният мотив отново е преселението на младото население, водено от неговия крал, поради пренаселване на родната земя. Паралели откриваме в целите и действията им да заселят широкото поле „таму да засели сите шо са млади;/ да си хми направи нова града,/ та да орат и копат сова си поле широко“. И този път голямото, пусто, плодовито поле се намирало до Дунава и затова дружината се отправила към него, но сега проблем не било преплуването на реката, а преплуването на белуту

море. В него се криела сурата ламя, що пазела полето и не давала никой да отива и да го населва. И въпреки всичко Гүлема крале успял, след като заколил курбан на Огнена бога и Вишну бога. Първият изпратил от небето ясен огън, та изгорил злата ламя. А Вишну бога направил така, че „белу море на две се разцепи,/ та си стана као суха земе!/ Сички с' ноги пу морету поминаха,/ утидоха на сова поле широку“.

Това е новото и оригиналното в сравнение с песента за Вълкана и преселението на Синдже. И след толкова видими паралели сред действащите образи и сред картините от сюжета в песни № 5 и 6, струва ми се, че няма да сгрешим, ако в песен № 5 видим едно продължение на песен № 6 като допълнение на втората ѝ част, касаеща преселението на Синдже крале. Нов, особено интересен и оригинален е епизодът с разцепилото се на две море.

В песен № 5 Гүлема крале водел народа си към широкото пусто поле, но войската му не успяла да мине белу море, защото от него излязла сура ламя и с огнените си стрели избила всичките хиляда юнаци от кралската дружина. Едва втория път, когато кралят и дружината му още преди да стигнат морето, спрели на бел Дунав и тук заклали курбан на Огнена бога, той им дал от огнените си стрели и с тях те прогонили ламята. А на молбите към Вишну бога той да им помогне белу море да преплуват бог наистина им помогнал. Но не да го преплуват, а като разцепил морето на две и хората го преминали по сухата земя. Така стигнали те до широкото пусто поле от другата страна на морето.

Тоест в този случай Дунав водел до бялото море и Гүлема крале, за да стигне до полето, първо стигнал до Дунава, а след това е трябвало да премине и самото море. Виждаме, че тук ситуацията е съвсем друга. Сега реката водела до морето, а полето не е било оттатък реката, а оттатък морето. Виждаме обаче и още нещо интересно – нито реката, нито морето замръзвали. Напротив, преминаването през морето станало, след като бог го разцепил на две и направил сух път по морското дъно към широкото поле. Нещо повече, в тази песен активно участвал и Огнена бога с огньовете и огнени стрели. А това ни дава основанието да заключим, че климатичните условия в песента се отличават рязко от тези в първите четири песни на Ведата и полето, заселено от Гүлема крале, трябва да се е намирало в значително по-топла климатична зона. Тоест то най-вероятно е било значително по-на юг в сравнение с Крайна земя на Вълкана девойка. И пътят към него донякъде напомня пътя на Синдже крале към новата „земе плодувита“.

За жалост никъде в песента не се казва името на Гүлема крале и на неговата земя, нито това на белу море. Почти липсват географски

ориентири и затова смятам казаното за разцепеното море и това за широкото южно поле като особено ценни свидетелства и ориентири. Още по-ценни стават те, свържем ли заключението ни за топлото южно поле на Гулема крале с известното ни за преселението на Синдже – Слънчевия син на Вълкана. Защото за него знаем, че излязъл от родната Крайна земя и заселил плодовитото Дунавско поле, след като преборил сурата ламие и татко му Слънцето изпълнил неговата молба – пресушил и превърнал Дунава в сухо поле. И в двете песни – № 5 и 6 – кралят преодолял съпротивата на сурата ламя благодарение помощта на Огнена бога. И Гулема крале, подобно на Синдже крале, още с идването си направил на заселената земя „нова града и гулема“.

И така, преселенията на Гулема крале и на Синдже крале от песни № 5 и 6 имат някои общи допирни точки и това поставя въпроса: не отразяват ли двете песни едни и същи събития, тоест не касаят ли едно преселение? Безспорно най-впечатляваща особеност и в двата случая е преминаването на водното препятствие след неговото пресушаване. В песен № 6 е пресушен Дунавът, а при песен № 5 морето е разцепено и разделено на две части със суша. Защото пресушаването на водните басейни с помощта на върховния бог, наречен в песен № 5 Вишну бога, а в песен № 6 – Гулема бога, на Огнена бога и на Слънцето в събитията, възпети и в двете песни, предполага преселения от територии с умерен климат към по-топли, южни земи. Нека уточним, че това са единствените две песни, свързани с преселението на дедите ни, когато Слънцето помогнало на преселниците да преминат Дунава, като го пресушило, а Вишну бога пак със същата цел разцепил морето. Тоест и в двата случая Дунав или морето пресъхнали. Но причините са различни и в единия случай Дунав бил пресушен, а във втория – морето било разцепено.

Така стигаме до важния извод, че две от песните, в които се пее за преселения, отразяват вероятно едно преселение – и то най-ранното. А то следва да е било в южна посока. На тази тема ще се върнем отново малко по-късно, когато се опитваме да проследим различните миграции и разселвания според „Веда словена“. Засега ни е достатъчно да знаем само, че тази или тези южни миграции са особено древни.

Говоря за битовата картина, описана в края на песен № 6. Читателят си спомня крайно примитивния бит от първата част на песента, свързан с Вълкана девойка. Затова няма как да не обърна внимание на развитието ѝ по времето на Синдже. Защото развитие имало и на новото място младите не преживявали единствено от събирането на „бели бильки“, както това виждаме по времето на Вълкана. От една

страна, хората пак събирали билки, защото земята била плодovита, но от друга, „...тие си ми поле копат,/ та си сеет бели бильки плодyвити“.

Тоест хората започнали да копаят полето и сами да го сеят за прехраната си. И аз смятам, че тия няколко кратки стихчета разкриват истината за началото на земеделието.

По времето на майка Вълкана е описана най-примитивната, непроизвеждаща икономика. На новото място, някъде в топлия юг, нейният син и хората, дошли с него от Крайна земя, открили дивата пшеница, култивирали я и поставили началото на земеделието. С това поставили началото и на произвеждащата икономика. Забележете, тук никъде не се говори за оран, а единствено за копане. Тоест в случая става дума за най-първичната и примитивна форма за обработка на земята – мотичното земеделие, преди още човекът да е опитомил говедото и да е започнал да го използва като впрегатно животно при оранта. Всичко това са сериозни ориентири и се надявам с тяхна помощ да разгадаем пътя, логиката, водачите и движещите сили на двете преселения.

На този етап може да сме сигурни, че основна причина за преселенията е пренаселването на обработваемата земя. Този мотив срещаме във всичките дотук песни и както ще видим, като по право – в голямата част и от останалите. В двете разглеждани тук песни обаче той придобива и друго едно звучене. Например във финала на песен № 6 срещаме обобщението: „Уттога се заселила наше земе плодyвита, /та е устаналу дури днеска да се копа, да се сее...“. А от песен № 5 научаваме: „Дур тога се вече поле куртолиса,/ нема вече да се запусту;/ се засели ут край дур ду край./ Уттука си люде излезуха, та заселиха сита земе!“.

Така разбираме, че Синдже крале и народът му гледали на заселената от тях земя като на тяхна, родна и плодovита страна, където те за пръв път опознали земеделието. Земята на Гулема крале станала център, откъдето хората излезли и се разпръснали по цялата останала земя. Така едната песен говори за разселването на хората от новата земя, а другата – че в нея хората за пръв път започнали да орат и сеят. Знаем, че неолитизацията започва с налагането на земеделието и има за резултат по-доброто изхранване на населението с последвалия демографски скок, пренаселването на родната земя и разселването на нарасналото население. Така песни № 5 и 6 се оказват тематично свързани и това показва, че и ние не грешим, като ги свързваме.

Науката добре знае кога и къде е започнала най-ранната неолитизация на света, къде е възникнало земеделието и къде са се

появили първите култивирани пшеница и ечемик. Че това са областите на високопланинските плата на Загрос и Таврос в Предна Азия, разположени в средищната част на т.нар. Плодороден полумесец. Учените добре знаят, че и днес тук продължава да се среща в диво състояние първата, култивирана от човека пшеница. Излишно е да казвам колко важен и силен е този извод.

Песен № 5 е уникална с картината на разцепеното на две „бяло море“. Самото разделяне на морето на две части и образуването между тях на суша – „као суха земя“, по която хората преминали пеша, е безпрецедентно. В световната книжнина картината е известна от библейския Изход и се свързва с възможността на Мойсей да върши чудеса (33). И действително, тя е твърде чудновата и затова не се среща особено често из другите митологии. Затова е удивително, че в българския фолклор появата ѝ във „Веда словена“ не е изключение. Нека отбележа, че в наскоро излезлия сборник „101 български народни песни за морето“ под наслов „Разигра се Черно море“ на Анчо Калоянов чудноватият мотив се среща в две от песните (34).

На този мотив ще се спра допълнително малко по-късно, тук обаче искам да подчертая, че това пресушаване и разделяне на морето се съпровождало от станалия традиция при подобни случаи двубой на новодошлите с местното население, което не ги приемало, и със злата сура ламя. Това, което не бива да изтърваме от внимание, е участието в двубоя и на Слънцето, и на Огнена бога с техните огнени стрели. Именно ролята на Слънцето и на Огнена бога в събитията около заселването на новата земя в песен № 6 ми дава основание да допусна, че този епизод отразява нещо много важно от зората на най-древната ни неписана история. Идеята за това важно събитие ни разкрива самата песен – преселването от първоначалната родина Крайна земя на по-благоприятното за живот място – по-просторно, с по-добър, мек климат и по-плодородна почва. И това ново място става за заселниците „наше земя плодувита“ (песен № 6). Така, обобщавайки двете песни, разбираме, че излезлите от Крайна земя емигранти са отседнали в по-благоприятна земя, че тя се е превърнала за тях в нова родина, където те са започнали съвсем нов живот. Тук те са започнали да обработват земята и това е подобрило живота им, а след като са се намножили, се е наложило отново да се разселват. От тази земя, където те са усвоили земеделието, неолитното население се е разселило по цялата останала земя.

Според климатологията неолитизацията се е предхождала от топенето на ледената шапка на северното полукълбо и общото

покачване нивото на световния океан. Този процес се е съпровождал с нарастване на водната маса в океана и заливането на най-ниските земни участъци. Това се е отнасяло и до Западносибирската равнина, където Северният ледовит океан е нахлул през Карско море от Урал до Средносибирското плато и е залял големи части от равнината, създавайки своеобразно мегаезеро или, по-точно казано – море. По-късно, допреди 12000 години, разливът се е свил в огромен коридор, а в периода 12000–8000 г.пр.Хр. поречието на Об и притоците ѝ Иртиш и Тобол са образували широк, пълноводен канал, който е течал на юг и е разделял Сибир на две: на малък западен дял, свързан с Източното Приуралие, и на голям източен дял. Този канал, съществувал с хилядолетия, е свързвал ледените води на Северния океан с басейна на т.нар. Хвалинско море – слелите се ведно Аралско и Каспийско море, образувайки обща водна система (35). Тогава в тях се е появила фауна, присъща за океаните: делфини, тюлени и дори китове (36). И точно този канал е прекъснал свободното придвижване на възникналата преди около 35000 години в Южното Приуралие и степите между Аралско и Каспийско море човешка популация на бъдещия протоиндоевропеец.

Тъкмо този малко известен на праисториците период е представен още в началото на „Джагфар тарихи“ в картината с безстрашния алп звезда Боян, останал единствен лодкар за хората между двата бряга на легендарната река Амул (37). Днес никой, дори и летописът, не знае коя е тази загадъчна река и къде е текла тя и се изказват всевъзможни догадки. Една от малкото останали от нея следи, според мен, е името на полуостров Ямал, на самото устие на Обската губа. Но името Амул се е запазило и в едноименното иранско пристанище на Каспийско море (38). Много силно свидетелство за тези времена и за водната връзка Океан – Арало-Каспийско море са намерените петроглифи с образите на китове и цели китобойни сцени по крайбрежието на Каспийско море (39).

Възможна следа може да се долови и в образа на легендарната риба Бойгала (прамайката на българите Камир Аби, скитската богиня Апи от историята на Херодот). Във формите на нейното огромно туловище не е трудно да се долови образът на прекрасната, но страховита по своите размери „риба“ – кита, каквото навлезлите единични екземпляри китове са представлявали за местното първобитно население. На този етап хипотезата си мога да подкрепя и с още един, косвен аргумент – легендата за пламенната любов на Боян към любимата Бойгала. За да намери път към сърцето и любовта ѝ, той издигнал първия курган, наречен и *балкан* (40). Затова съм се питал не веднъж не отразяват ли наименованията на планинските възвишения Голям и Малък *Балхан*

– на източното крайбрежие на Каспийско море – спомена от тази легенда на волжките българи!?

Допълнителен набор косвени аргументи се долавят от някои паралели между двете чудновати двойки: на Боян и Бойгала и на Слънцето и Вълкана, както и на техните потомци. Боян е небесен алп звезда и като син на Слънцето стои близко до него. За Бойгала знаем, че е била риба, но затова пък не е тайна, че е била дъщеря на алпа вълк Бури и по вълчия си произход се е доближавала до нашата мома Вълкана. И двете двойки по някакъв начин се свързват с далечното българско минало. Известна близост може да се долови и в имената на техните потомци: Синдже и Иджик. И в двата случая се касае за синове, и двете момчета са чудновати още от самото си раждане. Едното с раждането си разтресло цялата земя и щом се родило, веднага проговорило. Другото пък се родило като змийче от ухото на майка си. И така, между двете двойки Вълкана и Слънцето и Бойгала и Боян откриваме някои видими паралели (41).

Освен казаното, налице е и един хронологичен паралел. Знаем, че Иджик е бил роден на празника на водата Аксу, тоест на 22 юни (42) – деня на лятното слънцестоене. За Синдже пък знаем, че майка му го е заченала през месец септември: „Спий си ми при тоету първе либе,/ чи сега е вече руен месец,/ и ти чеду да си имаш на земета“. Заченато през руен месец, тоест през септември, означава детето да се е родило някъде през юни (43). Следователно би трябвало да очакваме и двете момчета герои да са се родили ако не точно на един ден, то поне в един и същи месец.

Така попадаме на поредица паралели между песента за Вълкана и праисторията на човека съгласно летописите на волжките българи. И ако не греша, благодарение на тях разбираме, че възпятата Крайна земе – бащината родина на мома Вълкана, трябва да се е намирала там, където тя е посочена в сборника. А това е Волго-Уралието – Стар Туран, земята, разделена от описаната по-горе водна система – легендарната река Амул: каналът, свързвал Северния ледовит океан с общото Арало-Каспийско море.

С времето и климатичните промени водите са започнали да намаляват. Едни са се оттичали, а други са се изпарявали, като общото ниво на световния океан постепенно е спадало. С него е спадало и нивото на канала Северен ледовит океан–Арало-Каспийско море (река Амул). С времето водният ток в най-високите му части – в Тургайската долина, се е разкъсал на множество по-малки езера и пътят към морето е бил прекъснат. Така един ден Хвалинско (общото Арало-Каспийско) море

се е превърнало в изолирано езеро. Когато нивото на водата продължило да спада, подводните плитчини са станали остров, който с времето все повече нараствал. Накрая стигнал от единия до другия морски бряг и така разделил морето на две части. Източната част оформила днешното Аралско море, а по-голямата западна част – Каспийско море. В началото те били разделени от сравнително тясна ивица земя – най-високите части на днешното плато Устюрт. С времето ивицата постепенно се разширявала, докато придобие съвременните си измерения от близо 500 километра отстояние между двете езера морета. И аз допускам, че в песен № 5 е отразен именно този процес на първоначално разделяне на „белуту море“ на двете части, дало възможност на Гүлема крале и хората му да преминат към „пусту поле запустену“ помежду двете морета (езера) по все още тясната ивица суша.

Струва ми се, че Сказанието предлага един литературно-поетичен израз на следите, останали от този природен катаклизъм. Говоря за трагичния образ на голямата и красива риба Бойгала – любимата на алп Боян Имен. Тя е представена изтерзана до краен предел – сляпа, с избодени очи и глуха, след като Дулосу натъпкала ушите ѝ с камъни. Така тя родила малкия Иджик – изтерзана до смърт. И не само това, но и самият Иджик използвал одраната кожа на майка си, за да надбори страховитата дева Самар (44). Картината на загиващата огромна риба кит е повече от убедителна и човек не може да не се попита: не е ли това следа от спомена за изчезващите китове в Каспийско море? Още повече че като главната причина за това е посочена майка ѝ, приела образа на вливащата се в Чулманско море река Дулосу (река Об – каналът, свързвал Северния ледовит океан с Арало-Каспийско море) (45). Защото зад тази лична драма, разиграла се между майката Дулосу и нейната дъщеря огромната Бойгала, не е трудно да се долови екологичната катастрофа, последвала прекъсването на канала, свързвал двата водни басейна. Това е довело до превръщането на старото Хвалинско море в две езера – Каспийско и Аралско – и до края на китовете тук. Ще ми се само да допълня, че споменът за кита в българската митология се среща не само при волжките българи, но и при нас. Само така мога да си обясня ролята му като опора на земята в стара наша легенда (46) и названието Каркария, тоест Кита, на планински хребет в Родопите.

Знаем, че легендата за разцепеното на две море, по чието дъно между двете му части хората можели да преминават, има древни корени. Обикновено се свързва с Мойсей и библейския Изход. За изненада на мнозина същият мотив се среща и в нашия фолклор.

Споменах, че го срещаме в две от песните (№ 5 и 29) от сборника „Разигра се Черно море“ (2011 г.) на Анчо Калоянов. И това, което прави впечатление и го отличава от библейския Изход, е, че в нашия фолклор се среща в чисто битови ситуации. В единия случай свети Георги с пръчка разцепва морето, за да лови мряна риба, а във втория Янко юнак го разцепва, за да мине със сватбарите и мома презморченка да си вземе.

Любопитно! В митологията на израилтяните мотивът с разцепеното море е свързан с паметно за тях събитие – бягството им през морето, бидейки преследвани от войските на фараона. За дедите ни, освен че се среща многократно, мотивът е добре познат и едва ли не е нещо от всекидневието. Това е феномен, който ми е трудно да коментирам. Мога само да се чудя не водят ли корените му към описаното природно явление, за да бъде представяно то извън ореола на вълшебното. Защото за дедите ни от тази далечна епоха във Волго-Уралието то е било такова. Но не и за хората на Мойсей, живели много по-късно и на съвсем друго място.

Но по-важното в случая с песни № 5 и 6 от Книга I на „Веда словена“ е, че единствено тук събитията могат да претендират за автентичност, отразявайки реални географско-исторически процеси, а не чудеса, нито измислици – плод на народната фантазия. И наред с това да бъдат отнесени към най-дълбока древност. Обръщайки се за пореден път за справка към сборника „Джагфар тарихи“, установяваме, че точно този процес на разселване на протоиндоевропейско население от Туран на юг към Иран, Анатолия и Близкия изток е представен нееднократно и в трите му тома. Вече отбелязах, че той е отнесен към управлението на Улят и е датиран в X хил. пр. Хр., като се свързва с миграцията на племената *дебери* от Идел и възникването на т.нар. Стар Самар в Предна Азия (47). Най-важното за нас обаче е това, че в лицето на преселниците *дебери* разпознаваме първите културни земеделци, положили основите на неолитизацията в Предна Азия, а оттук – и по останалия свят.

Този извод е особено ценен за нас и ние не бива да го забравяме! Защото с това преселение песните свързват първото заселване на „наше земе плодувита“, тоест на земята, която дедите ни са приели за тяхна нова родина и откъдето хората по-късно „излезуха, та заселиха сита земе!“. Тази „наша земе“ песни № 5 и 6 позволяват да локализираме в Предна Азия. Според тях следите на Синдже и Гулема крале водят неотклонно към гостоприемния Синджар. А ние знаем, че тъкмо оттам в пространството между Загрос и Таврос тръгват по света първата културна пшеница, първото земеделие и неолитизацията в човешката история.

5. СИТСКАТА ЗЕМЯ ПЛОДОВИТА – ЖИТНИЦАТА НА СВЕТА

Благодарение на първата от досега разглежданите песни (№ 6) ние проследихме може би най-ранната миграция на население от Крайна земя към плодовитото Дунавско поле. А името на Синдже крале ни позволи да идентифицираме последното с района на хребета Синджар, разположен в ъгъла между Загрос и Таврос – най-ранните житници на човека. Така проследихме едно от най-ранните разселвания на протоиндоевропейско население от Волго-Уралието (Стар Туран) към Предна Азия. Известна подкрепа на казаното откриваме в песен № 5. Вече стана дума, че засега науката не коментира и дори изключва толкова ранно разселване, но затова пък то е отразено в сборника „Джагфар тарихи“. Нека сега продължим работата си, за да потърсим сочат ли ни песните пътя, по който да продължим след тази първа крачка.

Ако се загледаме в останалите от представените по-горе десет песни на Ведата, ще установим, че в песни № 1 и 2 се пее за Читайска крале, Читайска войска и Читайска земя. В песен № 4 земята на Сада крале е наречена Читска земе и съм склонен да приема, че разликите в имената са незначителни и тая Читска земя по всяка вероятност не се различава от Читайска земе от първите две песни. В „Разговор с помак от село Лакавица, Долна махала, за народността“ Сада крале е наречен Сида крале, а земята му – Читинска земе, но също и Ситска земе (48). Земята в песни № 7 и 8 носи името Ситска и за всекиго е очевидно сходството в наименованията Ситска и Читска, а от „Разговора“ разбираме, че Ситска и Читинска са двете наименования все на една и съща, на Крайна земя. Тяхната идентичност се потвърждава от обстоятелството, че родината на Сада крале в песен № 4 е наречена Читска, а в песен № 7 – Ситска, тоест една и съща земя – родина на един и същи човек, все на Сада крале, е наречена в едната песен Читска, а в другата – Ситска. А песен № 9, която подобно на песни № 7, 8 и 10 възпява Талатинска крале, говори за Китическото поле. Така в изброените песни срещаме имената на земи, наречени Читайска, Читска, Читинска, Ситска и Китическа. И за никого не е трудно да забележи близките корени в тези наименования: ЧИТ- – СИТ- – КИТ-. Имайки предвид взаимозаменяемостта на техните начални звуци Ч, С и К и някои общи герои и събития в песните, които ги свързват, можем

да приемем, че става дума все за една и съща земя. А промените в началния звук Ч – С – К можем да обясним с различия в диалекта или може би с такива, възникнали във времето с развитието на местните култури.

Дали обаче при това положение в шестте песни (без разгледаните песни № 5 и 6) се пее за една и съща земя, можем само да гадаем, но това не е задължително. Положението не се променя, ако допълним и останалите две песни, в които не се споменава наименованието на страната, но се пее за вече познатите ни Сада крале и Талатинска крале – и в тях събитията се разиграват пак на същата земя. Тогава може би в осем от първите десет песни център на събитията се оказва неизвестната ни Читска или Ситска земя?! Но има и съвсем друго обяснение. Известно е, че в много случаи разселването на едно население води до появата на новото място на топоними, ползвани в старата родина. Във всички случаи обаче няма как да продължим работата си, без да сме отговорили на въпроса коя е тази толкова възпявана земя. И среща ли се името ѝ по други места и в други времена?

Нека отбележа, че в случая сме улеснени от самите песни. Песен № 8 сочи конкретния отговор на въпроса. Затова тук не ни се налага да вървим към решението му последователно, крачка по крачка. Песента използва варианта за земята „Ситска“ и затова нека започнем анализа си от него.

Знаменателен в това отношение намирам финала на песен № 8, където четем: „...*та си тие заселиха Ситска земе,/ и посеха Ситску поле все пшеница./ Уттам е излегла пшеница пу сичката земе!*“ (с.365–367). Тоест според текста на песента всичката пшеница на земята е излязла от едно място и това е Ситското поле. По същество първата част от това твърдение е вярна, защото е вярно, че първата култивирана пшеница и първото земеделие водят корените си от едно място. Същевременно знаем, че първата житница в човешката история са платата на планините Загрос и Таврос в Предна Азия. Както и това, че „...и в наши дни по хълмовете на планините Таурос и Загрос растат прародителите на пшеницата и ечемика“. А днес това доказва и генетиката: „Генетиците, специализирали по растенията, обявиха, че голямата част от ДНК молекулите в най-ранната култивирана пшеница (*Triticum monosocum*, подвид *monosocum*) от най-ранните земеделски поселища, с известни отклонения (подвид *Triticum boeoticum*), се намирали и в наши дни в Анадола“ (49). Вярна ли е тогава и втората част от твърдението?

Удивителното в случая е това, че преселението на Синдже крале ни е довело точно тук, до планините Синджар, Загрос и Таврос. Но Ведата твърди и друго, което С.Веркович и даскал И.Гологанов е нямало как да знаят. Според песен № 2 от Ситското поле води началото си пшеницата (култивираната) по цялата земя. А че говорят за култивираната пшеница, те поясняват в речника след цикъла „За Дравин-день“, където срещу „ситна“ за пшеницата е отбелязано: „с големи класе“ (с.346), тоест това не е била дребна диворастяща пшеница. От което пояснение разбираме, че те са знаели не само разликата между дивата и култивираната пшеница. Те са знаели, че култивираната пшеница по света произлиза от едно място. И това място са нарекли Ситска земя по названието на самата култивирана пшеница. Забележете, те влагат съвсем определено съдържание в името Ситска, извеждайки го от думата *сито* – *жито*. Въпреки че песните са български и името Ситска подвежда към представата за нещо ситно, тоест малко, дребно. Напротив, за тях *ситна* е едрата, тоест култивираната, а не ситната пшеница.

И ако под *сито* са знаели, че става дума за култивираната пшеница, то няма как да са знаели, че *сито* в древния пеласгийски език означава *жито* (50). За пеласгите знаем, че са най-древното, известно по име морско население в Егейския регион, което гърците определят като „хора отпреди потопа“ и ползват името им *пелагои* за *море*. Затова те представят Пеласг за баща на вълка Ликаон (ликос – вълк), а канибализма на последния – като причина за потопа. Но ги наричат още и *проселениди*, тоест хора, живели преди появата на Луната. Или може би преди появата на култа към Луната, тоест на култа към вълка Синдже и бог Син? Може би те са носители на този култ и той е започнал именно от тях, тъй както вълкът Ликаон е бил син на Пеласг? Това е според гръцката митология, а според тази на волжките българи алп, свързан с Луната, е Бури, чието друго име Бул води към българското име. Тъй или иначе, летописите на волжките българи познават пеласгите, говорят за тях, като ги наричат *билсага* и ги представят за наши далечни прадеди (51).

Ако *жито* на езика на пеласгите е *сито*, то не е много по-различно и най-древното евроазиатско название на зърното – *kait*, получено след замяна на началното С с К и на гласната И с АИ. Така звучи то в хатски и хетски езици и оттук води името си хетската богиня на зърното и полето – *Kaum* (52). Но същия корен откриваме и в нашата *китка* – за снопчето растителни стръкчета житни и тревисти растения или за букетчето цветя.

Тъй или иначе, първата житница на земята е била някъде по високите плата на Иран и Турция. Тя е свързана с появата на първата култивирана пшеница и на първите неолитни земеделци. Сега от песните на „Веда словена“ научаваме, че тези първи земеделци са били водените от Синдже потомци на мома Вълкана, дошли от родния Туран през разцепеното на две „белу море“. Тоест това се е случило по времето, когато сушата вече е била отделила Аралско и Каспийско море и те повече не са представлявали един общ воден басейн. А земята, където са били трайно отседнали – Ситска земе (Читска, Читинска, Читайска или Китическа), те са превърнали в първата житница. Тъкмо поради това (от *жито* – *сито*) са я именували Ситска, както никой друг не я е наричал.

Почти същата картина рисуват и летописите на сборника „Джагфар тарихи“. В тях преселниците *дебери* или *себери* са потомци на прамайката Камир Аби (Бойгала). Обърнете внимание – Камир Аби не е вълчица и не носи името Вълкана. Но тя е дъщеря на алпа вълк Бури. И някъде през X хил.пр.Хр., според летописа, племето на деберите/себери е напуснало родния Идел в Туран и е забегнало в Анатолия. Тук то е създадо своето обединение – Стар Самар, давайки името си *дебери* на величествения Тавър – обетованата за тях земя.

Така разбираме, че песните на родопските българи мохамедани от сборника „Веда словена“ намират обяснение и потвърждение от летописите на волжките ни братя българи „Джагфар тарихи“. И колкото и да е невероятно, заедно с тях описват най-ранните етапи в развитието и историята на първите протоиндоевропейци.

Името на Ситска земя е безспорно интересно, но още по-интересно е името на древния Загрос. Незнайно как, но то отвежда към нашенските думи: загар, захар и *загария* – пшеница! И точно като пшеница – загария, то означава същото, каквото и нашето жито, и древното пеласгийско сито! Защо ли едрозърнестата пшеница във Ведата е наречена „ситна“ (стр.346) и откъде ли идват в българския език корените на думи като *жито*, *сит* (нахранен) и *сито* (за пресяване на брашно)? Как да си обясним името на ведийската богиня на оранта *Сита*, което се превежда буквално *бразда* (53)?

И кой бе тракийският Ситалк? Защото това име са го носели не само одриските царе, но и тракийският бог на плодородието, когото знаем по-добре с прякора му от гръцката митология – Аполон. Той също води името си Ситалк от пеласгийското *ситос* – жито. Оттук и едноименният танц на плодородието у траките витини *ситалк* – досущ като името *Ситалк* на най-старата и импозантна статуя (цели 15 метра) на бог

Аполон в светилището му в Делфи, и може би – днешното „гръцко“ *сиртаки* (54).

Любопитно, има ли тук място и къде е то на Адамовия син Сит? Нали и него го свързват със семето (на Адам) и продължаването на рода? А и раждането му стои някак си изкуствено на фона на драмата на първородните Каин и Авел. В този смисъл, не играе ли Сит ролята на непредвидения трети син, положил началото на културния клон на човешкия род подобно на първите културно отглеждани зърнени растения?

Случайно ли е тогава, че и ние си имаме нашето Загоре? И има ли нещо общо българската житница със славянското „зад гората“? Славяните ли са го занесли и в Индия, защото и там си имат област със същото име? Името на трако-фригийския *Загрей* и то ли има славянски произход? Или това на слънчева *Сахара*? А от Йордан Вълчев ни е останала историята на днешния Ботевград – някогашното село *Цагарово*, чието име произлязло от думата *цагар*: жито, хляб – по хлебопекарницата в планинския проход, около която възникнало селището. И пак от него знаем, че при българите чуваши думата *зъгър* означава пшеница, хляб (54). *Зъгър*, *цагар*, *загария*, но и *жито* и *сито* – има върху какво да се замислят нашите лингвисти и историци, стига това да ги интересува.

И още нещо, когато говорим за идентификацията на Ситска, Читска, Читинска или Читайска земя и определянето на читайската войска. Не славяните, а ние, българите, си имаме думи като *чета* и *четник*. И забележете, *чета* означава бойна група, военна част, дружина и пряко напомня за читайската войска. А в турския език *читак* бе пренебрежителното нарицателно за турчин (56). Защото Читската земя е влизала в границите на Отоманската империя. И защото е свързана със завареното от завоевателите местно, земеделско население от Читската житница на света. Не славяните и не турците, а старите българи и конкретно българите мюсюлмани в Родопите са наричали едрата пшеница „ситна“, а хамбарите – „*ситици*“ (с.254, 346).

Вече посочих разнообразието, под което срещаме това име в песните на „Веда словена“. От публикувания разговор с помак от с.Лаковица, Долна махала, в том II от сборника разбираме, че тази земя имала пряко отношение към непознатото ни минало, защото дедите ни били дошли по нашите земи именно от Ситска земе. Тя обаче, според същия помак, е била наричана и Читинска земя. Споменавам тази подробност, защото тя отправя към вече известната ни от песни №1 и 2 Читайска земя, но заедно с това и към възпятата в песни №3 и 4 Читска земя.

Какво ли да си мислим тогава за известната порода големи ловни кучета – *загар*, за която знаем, че има персийски произход? Та нали точно кучето е първото опитомено от човека животно? И според съвременните представи това може би се е случило тъкмо в ирански Загрос. А името на Загрей – сина на Зевс? Гърците го превеждат като „великия ловец“. Струва си да се замислим не носят ли името на планината Загрос и ловецът Загрей, и ловното куче загар? Та възможно ли е натрупването на растителната захар без слънчевия загар? Има ли по-слънчево и топло място на земята от пустинята Сахара? Откъде ли дедите ни са имали своята прочута пшеница зъгр/загария и житницата Загоре? И случайно ли всичките тези свързани помежду си думи и имена имат все един и същи корен? Каквито и да са отговорите на тези въпроси за пшеницата зъгр/ цагар/ загария, сигурни сме и генетиката го потвърди – корените ѝ идват от Загрос!

Но ако загария или зъгр е пшеница, а Загоре – житница, то името на известния Загрос – първата житница на земята, няма ли и то същото значение? А ако Загрос е първата житница, то не е ли тогава тя легендарната Ситска земя от песните на „Веда словена“? След като Загрос е първата исторически известна житница, а Ситска земя – първата житница според фолклора ни? Та нали зъгр/загария и сито/жито е все едно и също? И как така става, че именно българският фолклор и българският език носят спомен за първата житница и началото на т.нар. неолитна революция?

Вече отбелязах, днес е добре известно и дори генетиците потвърдиха, че родина на първото култивирано жито са районите на Загрос и Таврос. Затова може да попитаме всезнаещите черногледци откъде ли С.Веркович е знаел това, че да си измисля песни за Ситската земя – земята на първото жито, както недостойните наглеци го обвиняват? Откъде е знаел, че *сито* на пеласгийски език е *жито*? И неолитната революция ли е измислил той, според същите умници? Трудно е да си го представи човек и още по-трудно е да го обясни! Както в случая с Харапската земя и харапската култура! Те обаче както винаги и за всичко са наясно. А обяснението им – звучна, вулгарна псувня!

Струва си да обърнем внимание и на основния мотив за описаните в песните преселения. Това във всички случаи е пренаселването на бащината родина. Но разселването като резултат от пренаселването е процес, характерен за общества с положително демографско развитие, което като правило е в резултат от подобреното изхранване, следствие от настъпилата неолитизация. Тогава хората не само са

водели отседнал начин на живот, но и активно са търсели плодородни почви, защото за прехранването си вече са започнали да обработват земята. Да не забравяме, че точно по този начин са представени и нещата в песните. В този смисъл пренаселването и разселването могат да бъдат разглеждани като сериозни свидетелства за неолитния характер на обществото, живяло в ситската земя Загрос. Същевременно позоваването на този мотив представлява свидетелство за настъпил процес на неолитизация. Знаем, че това се е случило по платата на Загрос и Таврос и планината Санджар, в ъгъла помежду тях. И това насочва търсенето на Ситската земя към трите планински вериги.

Главна тема в сюжетите на песни № 7, 8 и 9 е женитбата на Талатинска кралка. За целта той тръгнал да обикаля съседните земи, за да търси подходяща за него мома. И наистина, намерил. Според песен № 7 това била дъщерята на Ситския крал, в песен № 8 – дъщерята на Ситската кралица вдовица, а в песен № 9 – дъщерята на Китическия крал. Тоест от трите тези песни става ясно, че кралят на Талатинска земя е взел за жена Ситската принцеса. Но за нас са не толкова важни географските определености на Талатинската и Ситската земя. От песните се разбира, че двете кралства са били сравнително близо едно до друго. Пътят между тях отнемал из планинския район близо месец, но когато героите бързали, го вземали и за ден-два. Той минавал през море, което обаче през зимата замръзвало и това се виждало от сараите на Ситския крал. Следва да припомним, че хората пиели от „студната вода морювита“, за да стане напълно ясно, че т.нар. Ситско море трябва да е било в действителност сладководно езеро.

Ценна информация намираме и в песен № 8. В нея отново се говори за женитбата на Талатинския крал, като се споменава Крайното море, на връщане от което пътят се изкачвал нагоре в планината, откъдето изтичал белият Дунав, а на самия край на реката се намирал дворецът на Ситската кралица. Но освен планината, Ситската земя включвала и Ситското поле, през което минавал белият Дунав. Обобщавайки географските данни от песни №7 и 8, ние вече разполагаме с твърде пълна картина на неизвестната ни Ситска земя. Тя включва основно планински терен, но и поле, има езеро, наричано Ситско море. А от планината, там където е дворецът на ситските крале, извира белият Дунав, който се спуска надолу и преминавал през цялото Ситско поле.

В допълнение към казаното следва да отбележим, че Талатинска кралка се оженил за дъщерята на Ситската кралица и останал да живее в „запустената“ Ситска земя, като заселил тук младежите от пренаселената Талатинска земя. С техните усилия Ситска земя се

превърнала в житницата на земята, откъдето „излязла пшеницата по целия свят“.

В следващата песен № 9 интересното по въпроса виждаме в новото име, с което е названа Ситската земя. Вместо за някои от известните ни названия, тук се говори за Китическо поле, Китически град и за Китическия крал, който, благодарен на Талатинска крале, че е освободил града от страшната змия, го оженил за дъщеря си.

Интригата около неизвестната ни Талатинска земя се затяга още повече в следващата песен № 10. В нея се говори как Талатинската земя опустяла, тъй като била нападната от страшната ламя, дошла от Рична земя. Народът, наречен с името *турици* или *туричани*, се укривал зад стените на *Турна* града и не смеел никъде да излиза. Най-интересното е, че крал на Турна града е самият Талатинска крале. Това е особено важно за нас, защото по този начин разбираме, че Турна града се е намирал в Талатинската земя и че населението му е било известно с имената турици и туричани. Наистина, в случая не се говори за Ситска или Китическа земя, но нали двете земи са се намирали близо една от друга и във всичките песни за Талатинския крал той се е оженил за дъщерята на Ситския крал или на Ситската кралица? Това също подсказва близостта между двете земи, за да се обсъждат толкова тесни контакти. Но може да подсказва и техните сродни съдби на първи за света житници.

Интересът ни към името на Турна града и на местните турици или туричани е естествен, след като тези имена са ни познати и близки. Естествено е всеки да си помисли, че става въпрос за старата българска престолнина Търново и за завоювалите я през XIV в. турци. И може би е логично всичко това да отдадем на народната фантазия, смесила ведно спомени от напълно различни събития и епохи. В народното творчество това е познат и често срещан похват и няма място нито за учудване, нито за критика. И какво ли да очакваме, когато по времето, когато са събирани песните, България е била само един турски вилает? Всичко това като че ли намира окончателното си решение в песен № 8, където се говори как Талатинският крал бил потърсил помощ от Крали Марко – стопанина на Търнува града. Защото тук ясно е посочено името Търнув – столицата на Второто българско царство, но също и Крали Марко – национален герой на балканските народи от героичната и трагична епоха на турското нашествие на Балканите, ако и той никога да не е бил търновски владетел.

С това въпросът за някого може да изглежда решен и приключен, но аз дълбоко се съмнявам. Защото, дори и да си обясним объркването

в хронологията, свързало ведно процеса на неолитизация в Анатолия и превръщанито ѝ от турците в Анадола, то къде е тук мястото на Талатинския крал. И къде е тази едновременно и близка, и неизвестна ни Талатинска земя? Затова след всичко казано дотук аз не смятам, че в тези песни Турна града е нашето Търново, нито че турици и туричане имат нещо общо с турците, и че изобщо може да има място за известния ни Крали Марко. Особено след разяснението, че владетел на Турна града е самият Талатински крал. Защото то е достатъчно, за да ни принуди да търсим зад тези топоними нещо с давността на Талатинския крал и Ситската кралица.

Първото нещо, което следва да съобразим, е, че топоними и етноними с корените ТУР-/ ТОР- не са еднозначно определени и през вековете хронистите са писали за турки, торки, тури, туранци и прочие, за най-различни географски и исторически области, населени места и народи, без някои от тях да имат нещо общо с турците. Например, император Константин Багренородни (X в.) пише за маджарите, като ги нарича *турки* или *тюрки* и *тюркски народ*, а царството на Арпад – *Тюркия*. В същото време хазарите определя за *източни тюрки* (57). Йосиф Асемани (XVIII в.) също говори за *турки* и *тюрки*, обитавали Прикавказието по времето на братята Кирил и Методий (58). *Турки* наричат унгарците от IX–X в. Льо Киен и Дюканж (59). Любопитно е, че името *Тура* като епоним и *тури* като народ се появяват още в Зенд Авеста (III в.). Тези авестийски тури персите наричат *саки*, а гърците – *скити*. Според написаното родоначалник на ираноезичните народи е Траетанон, чиито трима синове са прародители: *Тура* – на тури/саки/скити, Сайрим – на савроматите и Айра – на арийците. Народи, произлезли от източните тури, са: хорезмите, бактрийците, кучагирите, замбендерите, тарнианците, согдианците и хефталитите. Именно тези народи при експанзията им на изток са наречени от покорените народи *тюрки*. На запад потомци на турите са т.нар. *сколоту*: саки или скити и кимери (60). *Торки* или *турку* са гузите (узи) – част от огузите, известни още от IX–X в. Но в историята има и *тюргеши*, познати под това име от VII в. Тюркският каганат е добре познат, разпрострял се от Тихия океан до Черно море, а отделни историци днес говорят за *тюрки* и *тюркюти*. Името *Туран* продължава да се използва за обширна историко-географска област северно от Иран, по Южното Поволжие и района около Аралско море. А северно от нея е *Тургайското* плато с едноименната река, която извира от него и тече на юг през Тургайската долина. Тук е съвременен *Туркменистан*, но преди век-два това е бил Западен Туркистан, докато Източен Туркистан съвпада с Таримската

котловина, понастоящем в Китай. Точно тук в далечни времена са обитавали изчезналите тохари – русокосите европеиди, чиито гробове, открити в Северозападен Китай, предизвикаха една от най-големите сензации в археологията за ХХ век.

През средновековието турки са наричани маджарите, а топонимите от вида на нашето Търново или Турнов град в Европа са десетки (Торино, Турно Мъгуреле и пр.). Коренът ТУР-/ ТОР- е много древен и води произхода си по името на *Туран* – областта между Аралско и Каспийско море, заселена след разцепването на старото Хвалинско или Арало-Каспийско море. Тя включва Южното Приуралие и е разположена северно от Иран. И тъй като се смята, че тук са живели предимно скитащи племена, в индоевропейските езици коренът влиза в основата на много глаголи, свързани с представата за придвижване, от рода на нашите: тур (обиколка), турне и пр. А ако погледнем „Джагфар тарихи“, всички те идват от името на алп-бий (женски алп) *Туран* – Великата богиня майка на волжките българи. Със същото *тур* ние наричаме дивия бик – на гръцки тагрио тавро (от бик – *таврос*) – животното, превърнало се в тотем на не едно и две племена в най-дълбока древност. А като имаме предвид звуковата трансформация У – В, разбираме механизма, по който името на ТУРа се превръща в корена ТВР-, от който водят началото си имената на известния ни *Тавър/Таврос*, *Товър* (планина в Сирия), *Таврия* (Крим), *Таврическите* планини, живеещите в Крим *таври* и дори Тибет.

В „Джагфар тарихи“ таврите са наречени *дебери* и изброените топоними се свързват с тяхното разселване от Идел при управлението на Улят (Х хил.пр.Хр.) към Северното Черноморие и Крим, както и към Анатолия. Струва ми се, че това разселение е свързано с появата на неизвестните в науката заселници на Мала Азия, които, смесени с местното население през Х хил.пр.Хр., са станали родоначалници на земеделието и скотовъдството и пионери на неолитната революция. Оттам трябва да е дошъл и култът към бика, засвидетелстван още в Чатал Хююк и други неолитни селища в Анатолия.

Езиковата връзка тур, таврос – Туран (като географска област) – алп-бий Туран позволява да свържем тотема с името на Великата богиня майка от митологията на волжките българи. И това ни дава основание да отнесем появата на култа към епохата на матриархата. Сега разбираме причината за конфликта, възникнал в царството на Улят, когато от Идел били прогонени деберите, тоест носителите на новия култ към дивия бик още преди опитомяването му. Това, както изглежда, бил верският конфликт, при който носителите на стария култ

към вълка прогонили тези, приели новия култ към тура. Така бежанците по силата на обстоятелствата го разпространили наблизко и надалече, докъдето стигнали и където отседнали.

От казаното излиза, че Ситска земя разполагала с планинска и равнинна част и се намирала в съседство с голям воден басейн („море“), който през зимата замръзвал. Царският дворец бил в планината и над морето. Всичко това най-лесно можем да обясним с планинския характер на Ситска земя. При това положение споменатото море, което не се отличавало с особена големина и можело да замръзва, придобива повече вида на планинско езеро, отколкото на истинско море. А точно Таврос и цяла Мала Азия са богати на високопланински плата с езера, включително и с големи езера, като езерото Ван в Източна Турция и езерото Урмия (Резайе) в Западен Иран между Таврос и Загрос и не много далече от северните покрайнини на планината Синджар.

Да обобщим. Синдже стигнал до Синджар. В съседство била Загрос – житницата Ситска земя. Коя е била обаче Талатинската земя, тепърва следва да си отговорим.

Вече споменах, че според песните разстоянието между Ситска и Талатинска земя не е било много голямо. Вглеждайки се в последното име, виждаме, че Талатина(-ски) напомня за известния Талипину – името на хатския бог на плодородието, когото хетите приели и за свой бог. Важното са както сходствата в имената, така и обстоятелството, че става въпрос за бог, свързан с плодородието. Та нали точно с това се е отличавал и Талатинска крале? Наред с това двете земи са се намирали все в Анатолия. Но има и друго. Талатинска крале е взел за жена дъщерята на Ситския крал, а легендата твърди, че Талипину е отвел богиня Каит. Тук езиковата връзка СИТ- – КИТ- – КАИТ е видима. Но Каит е богиня на зърното и полето. Паралелът е видим и има характера на паралела Ситска – Китическа земя.

Така получаваме две брачни двойки митологични герои: Талатинска крале и Ситската принцеса от Ведата и Талипину и Каит от хатската и хетската митология. Безспорно имената на героите са близки: Талатина и Талипину, Сита и Каит. Да не забравяме и взаимозаменяемостта между буквите С и К. Освен това и четиримата имат нещо общо с най-ранното земеделие в света, развило се на територията на планините Загрос и Таврос.

И така, имаме сходства в имената, в местата и в събитията, свързани с появата на земеделието и най-ранното зърнопроизводство. Знаем, че Талипину е бог на хетите в Анатолия и на по-старите местни хати. Дори формата Талипину, по-близката до името на нашия Талатина,

е на по-древните хати, докато хетската е Телепину/ Телипину. Знаем също така, че и хатите, и хетите са обитавали Анатолия. Както и това, че Таврос може да се разглежда като неин символ. Тогава логиката подсказва, че ако свържем Ситската земя със Загрос, то няма друга възможност, освен да приемем, че Талатинска земя е съседният Таврос. Сега вече картината става завършена и пълна. Струва ми се, че намерихме съответствията на Ситската и на Талатинската земя. И по този начин Ведата за пореден път засвидетелства своята осведоменост и автентичност.

Вече стана въпрос, че според „Джагфар тарихи“ през X хил. пр.Хр. в резултат на междуособен конфликт част от населението, предводителствана от деберите/ себери, напуснала Идел (Южното Волго-Уралие) и се разселила в различни посоки, включително към Задкавказието, Северна Месопотамия и Анатолия. Тук вниманието привлича името на деберите, доколкото е близко до това на дивия бик (тур) – таврос, и на производните му топоними от двете страни на Черно море: Таврия, Тавър, и в Близкия изток: Товър, Тивериадско езеро и пр. С племето на деберите можем да свържем и името на Великата богиня майка Туран.

Обърнах внимание на името Бан. Съгласно „Джагфар тарихи“ то е известен вариант на името Туран на богинята майка. А се връщам на казаното, защото в това Туран може да търсим ключа към Турна града в Талатинската земя от песен № 10 и на Търнов (?) град – града на Крали Марко от песен № 8. Това предположение косвено се подкрепя от обстоятелството, че на източната страна на езерото е разположен едноименният град Ван, а самото езеро опира до най-източните разклонения на Източен Арменски Тавър.

И така, ако Загрос е нашата Ситска (Читска, Читайска или Китическа) земя от песните, както приехме, ако Синджар е Синдже, а Тавър и Ван са свързани с Туран и Бан, то коя е тогава възпяната Талатинска земя?

Веднага следва да забележим сходството на хато-хетския бог на плодородието Талипину/Телепину, тоест „син на Тали“, с Талатинския крал. И случайно ли точно за него се говори, че отвел със себе си богинята на зърното Каит? Вече обърнах внимание, че след сватбата и Талатинска крале отвел Ситската/Китическа принцеса от бащината ѝ страна в своята. Същото направил и Телепину. Той пък отвел богиня Каит. Забележете сходството между имената на богиня Каит и Китическата земя от Ведата. Имената и на богинята, и на земята са свързани със зърното/пшеницата. А Синджарската житница в Ирак играе ролята на моста, свързващ Загрос и Таврос. Така логиката в разпространението

на най-ранното земеделие става видима и разбираема. Така ни я рисуват и песните от Ведата.

Те, както никои друг досега, придават много личен и картинен характер на първите стъпки на проходилия през Х хил.пр.Хр. неолит в Предна Азия. Ако има истински познавачи тук, следва да оценят гения на народното творчество, защото то по един изключителен начин ни среща с първите огнища на неолитизация: Ситска земя – Загрос и Талатинска земя – Таврос. Колкото до брака на Талатинска кралица със Ситската кралица, той илюстрира най-първото разпространение на земеделието на двете съседни области – Загрос и Източен Таврос. От тия ранни времена споменатата територия начева общото си развитие и то е неотклонно за цялата епоха. Историците използват понятието „Плодороден полумесец“ като символ за разпространението на най-ранната култура, но в действителност го бъркат с това най-ранно културно ядро, заело контактната територия на Загрос и Таврос и представено в българския фолклор с характера на брачен съюз между тях.

Аз току-що изведох името на Загрос от представата за първото земеделие и се постарях да разкрия връзката Загрос – Ситска земя. Затова буди недоумение наименованието Таврос. Защото то явно е свързано не с представата за пшеницата и земеделието, а с тази за бика! Това е загадка и няма да са малко тези, които ще видят поредното свидетелство за непреодолимо противоречие в съдържанието на песните от Ведата. Някаква идея за решаването му предлага „Джагфар тарихи“, говорейки за миграцията на деберите от Волго-Уралието към Предна Азия през Х хил.пр.Хр. Вече обърнах внимание на името им и връзката му с това на бика. И дори допуснах, че прогонването им от Идел отразява появата на нов култ всред част от това ранно население, приело за тотем бика. За разлика от стария тотем – хищника вълк, този нов тотем е тревопасно животно. Случайно или не, точно такова население, носител на тотема тревопасен бик, полага основите на първото земеделие – отглеждането на култивираната пшеница. Това става на територията на Загрос и в това име допуснах закодирана представата за пшеницата – зъгър/ загария. Че тази представа се свързва с представата за бика, ни подсказва отново лингвистиката. Защото коренът ЗГР- в зъгър/загария откриваме като корен и на бика в много от календарните наименования на животното бик/вол в редица езици. Шумерите са наричали бика/вола *шегор*, *цегор* или *шег*, дедите ни – *шегор*, *сигор*, в памирските езици и у персите – *шугор*, тюрките – *съгър*, баските и угро-фините – *сегор* (61). И така, коренът ШГР-, ЦГР-

СГР- в наименованието на бика/вола се оказва общ с корена ЗГР-, ЦГР- на житото. Единствената причина за общия корен намирам в името *дебер* на населението, станало носител на култа към бика, открило и наложило първото земеделие. От него идва и името Таврос.

Казах, че главната тема в сюжета на песни № 7, 8 и 9 е женитбата на Талатинска крале с дъщерята на Ситска крале. Безспорно най-съдържателна от споменатите песни е песен № 7, защото тя има и продължение – раждането на техния син Сада крале – и предлага по-голям брой герои. Това е единствената песен, която споменава и името на Ситската принцеса – Талиана. В нея за пръв път се появява и името на Харапската земя и на нейния крал – „църна Харапине“. Струва си да отбележим присъствието сред сватбарите и на злия Харапски цар. Това е особено важно за изследването ни, защото именно Харапския крал и Харапската земя можем да ползваме в качеството им на надежден ориентир. Така вече разполагаме с три географски ориентира: Харапската земя на полуостров Индостан, Ситската земя – планината Загрос в Западен Иран, и Талатинската земя – планината Таврос в Мала Азия.

6. ГРАДИНИТЕ НА САДА КРАЛЕ

Споменах, че подобно на песен № 6, песен № 7 също има дваактов сюжет и ако първото действие включва сватбата на Талатинска крале със Ситската принцеса, то второто ни запознава с родения от този брак Сада крале. Интригата в случая е в самото му име, защото то не е случайно, а е избрано от събралите се за раждането му гости: „Та си му турили лепу име Сада крале,/ чи ша сита земе си засели!/ Пуста земе запустена не ша си устави,/ дур и Ламийска земе ша записа“ (с.744–747).

По каква логика името Сада означавало, че когато порасне, детето щяло да засели цялата земя, и дали става дума за неговата си земя или общо за цялата, не е съвсем ясно. Възможно е името Сада да произлиза от глагола „садя“ и да иска да каже, че ще „насади“ цялата земя с хора, тоест че разселването на културното неолитно население по стария свят ще тръгне от неговата земя. Но е възможно и друго тълкуване, че с него се свързва представата за появата на най-ранната градина – „сад“, и да се внушава, че тук се е наложило за пръв път културното земеделие извън зърнопроизводството, в смисъл на градинарство и овощарство. Логика, тъй или иначе, не липсва. Защото какво друго да очакваме след появата на културното зърнопроизводство, ако не точно появата на градинарството и овощарството? А и едното, и другото изискват градини. Но това не е най-важното в случая. По-важното е, че става дума за пренаселване земята на Сада крале, а това говори за успешна неолитизация, а от друга страна, предопределя бъдещото разселване на нови територии. В тази картина човек може да припознае неолитизацията на Ситската земя и цяла Предна Азия с последвалия я демографски бум.

Продължението на сюжетната линия откриваме в песни № 3 и 4. И в двете песни се говори, че земята на Сада крале се била вече пренаселила и нямало място ни за оран, ни за паша на добитъка. Тогава хората отишли да му се оплачат и да го молят да предприеме нещо. Той събрал старейшините, за да се съветва, и те решили Сада крале да отведе и да засели младите на широкото пусто поле, до белия Дунав, което местните диви хора не обработвали.

Може да приемем с голяма степен на сигурност, че песни № 3 и 4 са твърде близки помежду си. Общи са главните герои: Сада крале,

Огнена бога, Громна бога, а Дунав и в двата случая се намира наблизо – особеност, която не се среща в другите песни, където бел Дунав е твърде надалече. От друга страна, те могат да се приемат като продължение на песен № 7 – на първо място, поради еднаквото име на героя – Сада крале. Песен № 7 запознава с раждането и израстването на Сада крале в Ситската земя и завършва с неговата сватба. Нещо повече, с пояснението си относно смисъла на името му Сада тя ни подготвя за бъдещото пренаселване на родината и разселването на народа му. Песни № 3 и 4 доразвиват идеята за нуждата от преселение на младите на нова земя. В песен № 4 земята на Сада крале е наречена „Читска земе“, откъдето разбираме, че вероятно става дума за майчината му родина – Ситска земе. Отчитайки тези общи допирни точки между споменатите песни № 7, 3 и 4, спокойно можем да допуснем наличието на приемственост между тях. И тази еднозначност между Ситска земе и Читска земе потвърждава разказа на анонимния помак за историята на Сада крале. Той преселил младите от Крайна земе в Ситска земе, а част от неговите потомци се преселили на Балканите, в Родопите и тук заселили „земе Доспат“. Интересното е, че водач на заселниците „бил един юнак, който фъркал и свирел с една златна свирка“. Той донесъл със себе си някои стари книги, които успял да спаси. И пак от разказа научаваме, че Ситска земе „се зовела и Читинска земе“ (т.2, с.435–437).

Обръщам внимание върху тази подробност предвид видимото разминаване в постановката с преселението, представено в песни № 3 и 4, от една страна, и № 1 и 2, от втора. Става дума за определенията: „тука близо бяли Дунав“ (в песен 3) и „тука долу близу ду бял Дунав“ (в песен 4), от които разбираме, че широкото поле е било съвсем близо до реката. То е било толкова близо, че в известието на Сада крале до младите е наредено те на другата сутрин да се съберат до Дунава. След това за два дена всичките я преплували, според песен № 3, а при песен № 4 Юда Самуила задухала, за да замрази реката, и така хората я преминали и стигнали бързо Дунавското поле.

Внимание заслужава ползваната форма Сада за името на Сада крале, защото тя видимо се доближава до името на майчината Ситска земя. А с това подсказва общия родов корен, като дава израз и на приемствеността, и на последвалото развитие. Така името на Сада крале ни напомня за първата житница Ситската земя, но и за библейския Сит – третия син на Адам, записан в „Джагфар тарихи“ с името Ит. Именно за него летописът твърди, че дал името Балкан на обединен Урал. И това не е маловажно, след като ни отвежда към Урал (Южен Урал) – родината на мома Вълкана.

В заключение може да кажем, че песни № 3 и 4 представят разселване на населението в близко съседство. Разбираме, че близкият Дунав може да замръзва подобно на близкото до Ситска земя море, и в това не виждам нищо изненадващо. Но и в двете песни виждаме участието на Огнена бога – нещо, което ни връща към песни № 5 и 6. И в този случай също няма изненада. Географската и климатичната обстановка е същата или близка до тая на Ситската земя. Та нали широкото, пусто поле оттатък Дунава е било в непосредствена близост до Ситската земя, от която го дележала единствено реката? Затова казаното за Ситска земя следва да е подобно и за съседното поле.

Сега разбираме и казаното за преселението на Сада крале с по-младата част от населението. Той бил син на Талатинска крале и дъщерята на Ситския крал и майка му го родила в обединената от династичния брак Талатинска и Ситска земя. Когато израснал, родината му била вече пренаселена и населението ѝ се разселвало. И Сада крале извел младежите от майчината Ситска/Читска земя на ново място. Но то било наблизко и затова пътят бил кратък – Сада крале наредил младите да се съберат направо на бял Дунав, тоест на реката, за да я преплуват: „за два дни гу изпливаха,/ за три дни на дивачка земя излягоха“. Или с други думи, разстоянието между Талатинска и Ситска земя и новото място е било едва на два-три дена път. А ние следва да се опитаме да идентифицираме тази нова земя.

И така, Сада крале повел младежите от Читска земя, откъдето е наречен и Читска крале. През нея минавал Дунава, тоест река, и всички се събрали на брега ѝ още на утрото след царската заповед, за да се преселят младежите в близкото Дунавско поле. Пътят бил кратък – само за два дена преплували реката и стигнали полето. И друг един ориентир – пътят не минавал през или край море, както се случва в много от другите песни за преселения. От песен №4 научаваме, че Юда Самуила помагала да преминат Дунава, като замразила със студен вятър реката. Помогнала и при завоюването на дивото Дунавско поле, след като започнала да духа топъл вятър на читската войска, а войската на дива крале замразила със студен вятър. Казаното е интересно, защото разкрива, че както в родината, така и на новото място се срещал студен, мразовит вятър – указание за възможен планински релеф. Но имали и топъл вятър – свидетелство за умерен климат и не особено голяма надморска височина.

Видимо наличната информация е твърде оскъдна за сериозни заключения. Затова си струва да допълним известното ни за Сада крале и заселената от него земя с това, което откриваме за него и за

преселението му в песенния цикъл „Личен день Пазир-день“.

Цикълът започва с разяснението, че Пазир-день е празник, посветен на успешното преселение на дедите ни от Край земя на бял Дунав, когато Водна Бога чул молбите им и замразил реката, та дедовците ни преминали по леда като по сухо и достигнали полето на Дунава. Той бил честван през есента около Димитровден. На този ден кметът колел курбан три крави, а мъжете идвали въоръжени със саби, пушки, пищови и ятагани. Докато колели курбан, те хвърляли на земята оръжията, а момите пеели.

Песен 1. Заселила се Крайна земе, заселила, пренаселила. Започнали да се карат помежду си хората, да се карат и да се бият. Зачудил се крале какво да прави и повел младите момци и моми на брега на белия Дунав. Дошли те на брега и не знаят какво да правят, та три месеца стоят и се чудят как да го преплуват. Задала се Юда Самувила и заговорила на краля. Каза му, че няма разрешението на Бога да премине Дунава, а ако земята му се е пренаселила, да отведе хората си „фаф гората на Бавана“, там да се заселят, голям град да си построят и кула да издигнат. Щом се заселят, той да се ожени, младата му жена мъжко дете ще роди, Сада крале ще го кръстят и когато порасне и гора Бавана се пренасели, той ще отведе младите и ще засели с тях дивото Дунавско поле, където хората не знаели ни да орат, ни да сеят.

Това каза Юдата на краля и всичко се случило тъй, както го предрекла. Заселил кралят на Крайна земя гората Бавана, оженил се, родило му се чудновато мъжко дете със златни криле на раменете, което можело да си хвърка – Сада крале го кръстили. А когато Сада крале пораснал, той отвел младите на Дунава, курбан на Водна Бога заклали и молба му отпратили да си спусне дясната ръка в реката, да я замрази и те да я преминат. А когато отидат на Дунавското поле и започне битката с войската на дивия Дунавски крал, малка мома да се провикне високо: „Иди си лету, иди,/ да си дойде веке зима,/ зима веке снегувита“. Тогава бързо щяла да се спусне зимата и Дивна крале, тъй като бил неук и нямало да знае какво да направи, и той, и войската му щели да замръзнат. Тогава Сада крале свободно щял да насели Дунавското поле.

Това научаваме от песента, а в речника в края на цикъла „Личен день Пазир-день“ четем: „Бавана: била гора прочуена на Край земя, в която гора седали Юдите, които правели хизмет (тоест слугували) на Бога“ (с.361).

Ако съпоставим известното ни от песни № 3 и 4 от Книга I с казаното току-що, ще установим добра съгласуваност и липсата на съществени разминавания. Песните дори се допълват – като казаното за златните криле, с които се бил родил Сада крал и което липсва при песни № 3, 4 и 7. За похода на Сада крал знаем, че начевал от Крайна земя, наречена в песен № 4 Читска земе. А Дунавското поле и сега било наблизно „тука долу на бел Дунав“, както и при песни № 3 и 4. И сега пътят бил кратък – близо до реката, и хората можели бързо да я преодолееят, без никъде да се споменава и думичка за море.

В добавка научаваме, че бащата на Сада крал бил крал на Крайна земя и когато тя се пренаселила, той тръгнал да води младите да заселят друга земя. Ние обаче знаем, че негов баща бил Талатинска крал и че той живеел на Талатинска земе. Той не отишъл на Дунавското поле, защото нямал съгласието на Бога, а заселил близката гора Бавана. Тук заживял Крайна крал, тук издигнали град, тук се оженил и тук се родил синът му Сада крал. От песен № 7 „Женитба на Талатинска крал со дъщере на Ситска крал“ знаем прозвищата на неговите родители. Затова споменаването на Читската земе не ни учудва, след като майка му е била дъщеря на Ситския крал. Сега разбираме, че Сада крал се е родил в гората Бавана, където баща му се преселил, и че тя е в Талатинската земе и по-точно – наблизно, между Ситската и Талатинската земе. А и мястото, където отвел хората си и се заселили, тоест гората Бавана, била също наблизно.

Това е от песните във Ведата и би било интересно да потърсим как историците поставят нещата. По-горе идентифицирахме Ситска земе със Загрос, а Талатинска земе – с Таврос, станали първите житници на земята. Споменах и хребета Синджар, сгушил се помежду им. А него свързах с името на Синдже крал, повел най-ранното разселване от Волго-Уралието. Сега разбираме, че Сада крал е бил роден някъде в района по границата между Загрос и Таврос, където трябва да е била гората Бавана. Наблизно минавала река и оттук тръгнал той да води младите към новата земе. А тя била съвсем близо – само на два дена път от бащината родина, и е била на брега на същата река.

Разбираме, че Сада крал е бил роден на границата между планините Загрос и Таврос. Къде е била обаче гората Бавана – няма яснота и не знаем. Можем само да предположим, като изхождаме от името ѝ, че тя може да е била в района на езерото Ван, откъдето идва и името Ба+вана. Тук югоизточно от езерото се намира най-високият връх на Югоизточен Тавър. Наблизно тече река Голям Заб – най-големият приток на р.Тигър.

Опитът да определим географското местоположение на гората Бавана – мястото, където е бил роден Сада крале, не е без значение за работата ни. Защото фиксира изходното начало, откъдето Сада крале наченал своя двудневен речен поход по водния път Голям Заб – Тигър към Дунавското поле. Справката с географската карта сочи, че двете реки се сливат в района около гр. Мосул. А той е особено интересен за нас, защото е център на неолитно-енеолитната култура Хасуна (VII–VI хил. пр. Хр.), наречена така по едноименния тел (хълм с културни останки) в близост до града. Най-ярък неин представител е обектът Ярим-тепе I. Селищата са били големи, с площ около един-два хектара и са били плътно застроени. Домовете са били кирпичени, с правоъгълни основи и многостайни – с по три до десет, че и повече помещения. Населението е познавало земеделието и животновъдството, за което свидетелства намереният земеделски инвентар: каменни мотики, хаванчета, чукала, зърнотъргалки, сърпове и други, както и останките от зърна (пшеница и ечемик). Хората са отглеждали крави, свине, кози и са познавали грънчарството, правели са разнообразни съдове, а също женски статуетки и глинени печати. Открити са грънчарски пещи. В селището са намерени многобройни останки от погребения тип „трупололагане“. През втория етап от развитието на културата са се появили дребни медни изделия: гердани и обеци, късчета от медна руда, оловни гривни и пр. (62).

Песен 2 е сравнително по-кратка и не предлага никаква нова информация, поради което няма да я разглеждам. Само ще отбележа, че в нея срещаме името на гората Бавана за втори път и това изключва всякакви приказки за случайности и недоразумения.

И така, археологическите свидетелства, географията и хронологията на известната култура Хасуна позволяват да я свържем с реконструираната картина, отнесена към живота на Сада крале, от песните на Ведата.

Нова и богата информация за Сада крале откриваме в раздела „Разговори“ в том 2 на двутомника „Веда словена“ (1997 г.). Тук е известният „Разговор с помака от село Лакавица, Долна махала, за народността“, на който вече се спирах нееднократно. Досега обаче не съм го разглеждал като част от „историята на Сада крале“. Сега това става наложително и затова следва отново да го разгледаме:

„Заселила се и пренаселила Крайна земя, де са били дедовите ни. Земята не стигала, та хората започнали да се карат и бият. Тогава Сида крале закарал младите и дошли на Ситска земя, дето тогава нищо

нямало. Заселили се те тука и дошло време Сида крале да се жени. Тръгнал да дири мома за жена, но никоя не харесал. Съжалил Господ младия Сида крале и изпратил на земята Жива юда, тя да му стане жена, но и да го научи да чете и пише. Слязла юдата на земята, но заварила Сида крале да спи. Решила тя да не го буди, че разбуди ли го, той веднага щял дя я залюби и нямало да може да го научи ни да чете, ни да пише. Затова оставила до спящия си избраник двете златни чаши, що носела от небето и върху които било написано писмото, и избягала да не я види, кога се събуди „ки пишин [?] да се научи Крале да пее и писува, та тога да я залиби“. Събудил се крале, видял изписаните златни чаши и му се поискало да научи какво било написано. Затова курбан на Бога заколил и молба го замолил да го научи да чете и пише. Оттогава е останало курбан да се коли на „суровите дене“ (Суров-день) и малка песен да се пее. Затова през зимата хората колели курбан, а децата ходели от къща на къща и пеели тази песничка за Крале, Жива юда и двете изписани златни канати, пълни с руйно вино.

Чул Господ молбата на Сида крале и отново изпратил при него Жива юда, тя да го научи. Отишла юдата при него и за три месеца го научила да чете и пише. Чак тогава той я залибил и им се родило многобройно потомство – родили им се седемдесет синове и всичките станали крале, та завладели цялата земя. Най-малкият, който бил Бела крале, завладял земя Шарение и обикалял цялата земя да учи хората на четмо и писмо. От него останали написани и много книги. Затова дядовците ни започнали курбан да му колят и вярвали, че не е умрял, а като син на Слънцето си хвъркнал на небето.

Нашите дошли от Ситска земе, която наричали още Читинска земе. Когато излезли от Ситска земе, взели със себе си всичко, що е написано. Но когато дошли на Трелийска земе, кралят им започнал да им прави зло. Тъй като искал да го имат като Господ, той изгорил всичко, което имали, и всичко щяло да се затрие, ако не бил един чуден юнак, който можел да хвърчи и имал златна свирка. Като видял какво щяло да стане, докривяло му. Засвирил юнакът със свирката и така засвирил, че „умаил се Крале“. Тогава взел той няколко книги и други неща, захвърлени там, където се колят курбаните, взел със себе си и хората и избягали. Така дошли и заселили нашето земя Доспат“ (т.2, с.435–437).

Това е накратко историята за миналото ни, разказана от анонимния помак от село Лакавица. И тя действително носи богата информация. Началото започва от Ситска или Читинска земе и времето на Сида крале,

както тук е наречен Сада крале. Когато Крайна земе се пренаселила, той отвел младежите в Ситска/Читинска земя и тук Бог го оженил за Жива юда. Преди това обаче го научил на четмо и писмо с помощта на юдата и две златни чаши (кани) с надписи, наречени „пишин“. Досега на няколко пъти съм коментирал епизода с писмото *пишин*, свързвайки го с известните от индийската митология духове *пишачи* и тяхното писмо *пайшачи*, но този път вниманието ми привлича произходът на писмото. Защото той се оказва небесен и сам Бог го изпраща на Сида крале. А това е интересно, доколкото божествената природа представя писмото *пишин* за първото и най-старо писмо – похват, който познаваме от образите на крилатите майстори строители и на още цяла поредица подобни герои и събития, които тепърва предстои да разгледаме и чийто произход се представя за небесен. Небесен обаче би могло да се тълкува „свещен“, но и „първи“, тоест най-ранен.

И така, разказът за Сида крале ни отправя към познатата ни Ситска земя, а от друга страна – към първото писмо, наречено „пишин“. Но той продължава с придвижването на дедите ни, водени от неназован по име юнак, който обаче можел да си хвърка и имал златна свирка, с която умее да омайва слушателите си. Този юнак запазил някои от старите книги на дедите ни и най-важното – той ги довел в „нашата земе Доспат“. Това е особено важно, защото така за пръв път попадаме на нашата земя в Родопите. Но и юнакът е крайно интересен, защото в описанието му не е трудно човек да разпознае хвъркатия родопски певец и свирелджия Уфрен/Орфен – Орфей.

Следващата песен № 3 от цикъла е също интересна – и то толкова интересна, че дълго време не виждах изхода за решаването на загадката, която повдига. Още повече че тя ни отправя към една съвсем неочаквана посока и ние виждаме Сада крале в нова светлина. Затова нека на първо място да се запознаем с текста:

Песен 3. Пратил Рую юнак Юда Самувил от Крайна земя, от морето „руйну вину тригодишно“ на Сада крале да занесе. Че е отишъл и заселил пустото поле, започнал е да го оре и сее, но е забравил за него и не е засадил „белу грозде и цървену“ и руйно вино не е направил. И когато курбан заколи, той няма да бъде по сърцето на Бог. Затова Рую го бил съжалил и му пращал от виното си, че когато курбан заколи и гости младите моми и юнаци, да ги почерпи с руйно вино. И да го предупреди, че му се е ядосал и че Мора Юда щял да му изпрати „да му сече руса глава“.

Отишла юдата при Сада крале и той още докато я видял, се досетил за грешката си, че не е засял лозе и не е почел Рую юнак, и затова я замолил да се върне в Крайна земя, да отиде на полето, да отреже бяла лоза и да му я донесе в сараите. Съгласила се юдата, изпълнила молбата на Сада крале, а той засадил лозе и когато направил виното, писма изпратил до войводите си да ги кани на курбан. Дошли войводите, седнали на софрата на Сада крале, хапнали от курбана и пийнали от виното. И вече не им било криво, че дошли от Крайна земя на бял Дунав, след като и тук те започнали не само да орат и сеят земята, но и руйно вино да правят и да пият. Оттогава Сада крале обичай оставил младите царе и кметовете курбан да колят на бял Дунав, „я що си е най-малката мома,/ да си фоди ф Стамбола града,/ ф Стамбола града фаф сарае, песна да си пее“ и да събира юнаците на бял Дунав, гозба да ги гости, та да не им е повече тъжно за родната Крайна земя. Защото „Крайна земя доста топленица,/ се си лету и пролету! /Ни си иде люта зима,/ люта зима снегувита,/ как си иде на бел Дунав,/ на бел Дунав на полету“. Но и да има люта зима, и тяхната земя си е плодородна и я сеят с бяла пшеница и бяло грозде, както е било на Крайна земя, на бел Дунав и до църното море. Умен бил Сада крале – реката, що през полето тече, нарекъл и нея „бел Дунав“, и морето нарекъл „църно море“, а града си – „силна Котлица“. Затова и сега на новото място хората му вече не плачели за напуснатата родна земя, защото и тук имали и бял Дунав, и църно море, и града си силна Котлица. Останал само споменът и празникът Пазирден, когато хората слизат на реката и курбан на Бога колят.

Само ще допълня пояснението, дадено за Рую в речника: „верували, че той изнамерил виното и му колели курбан като на Бога“ (с.351).

Тук за пръв път виждаме Сада крале да е свързан с Рую Бога, с лозарството и винарството. Разбира се, това не е нещо неочаквано, специално когато говорим за Сада крале, след като сме свързали веднъж името му с градинарството и овощарството. И според песента, след като отвел хората си на новата земя и забравил да вземе със себе си и да засади тук лози, Юда Самувил му донесла от родната Крайна земя и така той и лозя засадил, и вино започнали да си правят. Важни са и географските ориентири, защото разбираме, че и в Крайна земя е имало река Дунав и море, наречено „църно“, и че същите имена носят реката и морето и на новото място. Умен бил Сада крале, затова им дал същите имена, за да не тъжат хората му за бащината земя.

Особено важна е характеристиката за Крайна земя, че е „...доста топленица,/ се си лету и пролету!/ Ни си иде люта зима,/ люта зима

снегувита,/ как си иде на бел Дунав...“. Тоест климатът в Крайна земя е бил много по-топъл от този на новото място, където имало и зима, и сняг. А това означава, че това ново място трябва да е било значително по-на север от напуснатата бащина земя.

Вземайки повод от появата на Рую Бога и винарството, няма как да не включим в изследването и единствената песен от цикъла „Личен день Гроздин-день“, въпреки че в нея името на Сада крале не се споменава. Тук главната героиня е Самодива, наречена Гроздица. Тя седи на небето, прислужва на Бога, бере грозде от небесната градина и точи на Рую вино. Интересното е, че Бог ѝ разрешил да изкара от градината три лози и да ги даде на Крали Марко долу на земята да ги занесе и да ги засее. Да бере грозде, сам вино да си прави и за благодарност да чества празник на лозата. И когато на Гроздинден бере грозде, на главата си лозов венец да носи, а когато прави руйно вино, курбан на Бога да коли. Така хората се сдобили с лоза от небето и се научили вино да си правят и на Бога да благодарят, като честват Гроздинден. Молби на Бога да отпращат, та да им пази лозята, курбан да му колят и хора да играят.

Тази песен, колкото и да е малка по обем и дори единствена за цикъла, е интересна най-вече с това, че разкрива произхода на лозарството и винарството. А той, подобно на толкова други неща, появили се около човека за пръв път в неговото развитие през неолита (земеделието, животновъдството, строителството и писмеността), се оказва небесен.

Връзката на Сада крале с лозарството и винарството е в съгласие с разбирането ни, че делото му може да се разглежда като едно продължение на земеделските традиции, наложили се в Ситска земя (Загрос) със зърнопроизводството. Но това е само едната страна от представянето на Сада крале. Още по-голям интерес предизвиква казаното за неговите преселения по света, защото тук със сигурност не става въпрос за едно само преселение. Разбрахме, че е раждан в гората Бавана – в най-източните части на Източен Таврос, в пограничния район между Загрос и Таврос. И проследихме, че най-първото преселение, свързано с името му, е в южното подножие на планината, в района на Мосул. Така допуснах връзката му с културата Хасуна, просъществувала VII–VI хил. пр.Хр.

За друго преселение говорят песните за юнак Рую и самодива Гроздица, свързани с най-ранното лозарство и винопроизводство. Дълго време стоях озадачен пред въпроса за кои земи се говори в тях. Дълго не можех да намеря път към решението кои са тези по-студени земи, където Сада крале е отвел хората си от топлата родна Крайна земя. Мислех си

дори, че е допусната някаква грешка. Но когато човек се вгледа в картата на Предна Азия и тръгне на север от Мосул или езерото Ван, попада в Кавказ. А тъкмо Кавказ и Задкавказието стават известни като люлка на лозарството и винопроизводството още от неолитно време. Според съвременните данни следи от най-старото вино са открити в Хаджи Фируз тепе в Северозападен Иран – 5400 г.пр.Хр., и в Ахии Тепе в Иран, където то е датирано в 5500–5000 г.пр.Хр. В Грузия керамика, изцапана от вино, е датирана в 6000 г.пр.Хр. В Армения в пещерата Арени-1 виното е от култивирано грозде и е от 4100 г.пр.Хр. В това отношение Балканите закъсняват с около пет века, първото вино тук е в Егейска Македония и се датира около средата на V хил.пр.Хр. (63). Сега, ползвайки данните за развитието на ранното винарство и тези от текстовете на посочените песни, стигаме до Задкавказието и Кавказ и разбираме, че това е втора една миграция, свързана с името на Сада крале. И ако първата е била на юг, към Северна Месопотамия, тази е била от юг на север, към Кавказ.

Представа за тази втора миграция откриваме в „Разговора“ с анонимния помак от с.Лакавица. От него научаваме, че Сидра крале, след като се научил пишан (писмо) да чете и пише и се оженил за Жива Юда, имали с нея многобройна челяд – седемдесет крале. Синовете му се разпръснали по земята и цялата я завладели, а най-малкият от синовете му – Бела крале – завладял земя Шарения и много книги бил написал.

Излишно е да казвам колко неясен и неопределен е този текст, защото ние не знаем нищо нито за споменатата земя Шарения, нито за сина му Бела крале. Тук на помощ ни се притича Пламен Цонев с неговия удивителен „Хомокосмикус“ (1980 г.). По думите на автора, народният певец ползва в репертоара си думите *пъстро*, *шарено*, *писано*, *китено*, *кипрено* като синоними (64). И това твърдение като че ли се оказва търсеният ключ към разказа на помака от с.Лакавица. Защото след като *шарено* се ползва като синоним на *китено*, то води към представата за *китката* като символ на земеделието и оттам – към земята *Китическа*. Коя обаче е точно тази земя, няма как да сме сигурни. Ние не знаем дали тя е идентична със старата Ситска земя, тоест със Загрос, или с друга някоя земя, където са се разселили хората от тази първа житница. Във всеки случай няма как да изключим възможността това да е Северна Месопотамия и по-конкретно районът на Мосул – център на културата Хасуна, където открихме следите от първото преселение на Сада крале. А и името Мосул силно напомня думата *маскул* – плод, хранителен продукт (т.1,с.648), в който разпознахме представата за първите овошки и зеленчуци, според Ведата.

Обръщам внимание на казаното, защото то би могло да означава, че с името Китическа би могла да бъде наречена Северна Месопотамия, където са се разселили първите културни земеделци от Ситската и Талатинската земя, от Загрос и Таврос. От което пък следва, че по-късната миграция към Задкавказието и Кавказ от потомци на Сада крале може да е тръгнала не от околностите на езерото Ван, а от топлата Северна Месопотамия, от района на Мосул и културата Хасуна.

Така идентифицираме непознатата земя Шарения със Северна Месопотамия. Но кой е тогава Бела крале? Този въпрос едва ли би затруднил някого, когато говорим за Предна Азия. Името Бел е особено популярно сред пантеона от богове на местното население. Акадите са виждали в негово лице шумерския бог Енлил (Елил), шествал тържествено в семитския свят като Балу, Баал, Баалшамем или Ваал. А акадите си имали и богиня жена с това име – Белет-Цери.

Тук интересното е, че отнасянето на Бел към акадския небесен пантеон отправя към арменската митология и по-специално към мита за родоначалника Хайк. Според народната легенда след Стълпотворението вавилонският деспот Бел се опитал да подчини всички хора на земята и изискал да го почитат като бог. На това се противопоставил исполинът Хайк – бащата на Арменак. Той забегнал от Вавилон и преследван от Бел, се отправил на север към езерото Ван. Тук заселил внука си Кадмус – сина на Арменак, а сам той продължил още по север и на платото Харк издигнал град с името си – Хайкашен. Бел обсадил с войските си селището на Кадмус и това принудило Хайк да приеме двубоя. Така той победил и погубил Бел (65).

Тази легенда е интересна за нас с това, че проследявайки съдбата на акадския цар Бел, тя описва една миграционна вълна от Двуречието на север към езерото Ван и оттам – към още по-северните части на Арменски (Източен) Таврос и Кавказ. И за нас не е трудно да съзрем в тази миграционна вълна разселването на нашия Бела крале – сина на Сада/Сада крале, и свързаната с това поява на лозарството и винарството в Задкавказието и Кавказ.

Разбира се, това е поредната хипотеза, но тя позволява да намерим правдоподобно обяснение на казаното в „Разговора“ относно земята Шарения и Бела крале и да го свържем с епохата на Сада/Сада крале и разпространението на земеделието и лозарството в Кавказ.

Допълнителен аргумент в подкрепа на тази хипотеза предлага казаното в „Разговора“ за писмото *пишин*, на което Жива Юда научила да чете и пише Сада крале. Връщайки се към „ключа“ на Пламен Цонев,

виждаме, че *шарено* е синоним освен на *китено*, но също и на *писано* и че това като че ли обяснява защо народният певец свързва с преданието за Сида крале появата на писмеността.

Както разбираме обаче, тази миграция също не е последната. От разказа за Сида крале научаваме, че негови потомци са мигрирали и на запад, към Балканите и Родопа, до Доспат! Така се оформят поне три преселнически вълни на културно неолитно население от Ситска земя, свързани с името на Сада крале. Първият поток е бил на юг, в Северен Ирак, и може да се свърже с появата на културата Хасуна. Но явно е продължил и към Южна Месопотамия. Вторият поток е бил на север, към Кавказ. Колкото до третия, казахме, че е бил до Южните Балкани... Така разговорът с помака от с.Лакавица свързва ведно три епизода от ранната история на човека. На първо място това е историята на Сида/Сада крале от Ситска/Читинска земя и появата на клинописната писменост в Месопотамия. Втори епизод се свързва с преселението на културно население към Задкавказието и Кавказ и появата на културното лозарство. Третият епизод е свързан с по-късната миграция към Южните Балкани и Родопа с пренасяне на запазените *китапи* и разпространението на писмеността и тук. А споменаването на Кадмус – внука на Хайк, се съгласува с легендата за Кадъм – сина на Агенор и брат на Феникс, Киликс и Европа, като човека, донесъл в древна Елада финикийското писмо и изобретил гръцката азбука (66).

Дали е имало и други миграции, не се разбира, но и казаното е достатъчно, за да се съгласим с тълкуването на името Сада – че щял да засели цялата земя. Защото гората Бавана станала център на преселения и на юг, и на север и на запад. Имало ли е преселение и на изток, песните не споменават, но затова пък Г.Раковски говори за Дурга – жената на индийския бог Шива, като я нарича с името Бавани (67), което, както ще се уверим, влиза в съгласие с едно подобно предположение. Най-малкото защото Шива и жена му живеели също в планина, и то в най-високата част на Хималаите – легендарната Кайласа.

Разказът на безименния помак от с.Лакавица е интересен и с образа на хвъркащия юнак, спасил няколко книги и някои други старини от унищожение. И това, което го прави толкова интересен, е, освен дето можел да хвърка, но и обстоятелството, че имал златна свирка, с която засвирел ли, омайвал всички. Благодарение на това успял да спаси някои книги и старини, определени за унищожение. Не ще и дума – това, че бил хвъркат, и това, че имал златна свирка, чиито звуци можели да омайват, напомнят за чудноватия хвърковат свирелджия Уфрен/Орфен. Най-интересно обаче е казаното, че той: „закарал най-вечето от людете,

бегал и дошел на нашето земе Доспат, та той засели тая земя“ (т.2, с.437). Защото загатва за появата на Орфен на Балканите и Родопска планина. В действителност, както изглежда, „Българската Веда“ свидетелства за първото заселване на културно население от Анатолия на Южните Балкани, донесло със себе си неолитизацията тук. Подобно нещо досега нито митологията, нито историята знаят и коментират. Ведата и този път се оказва най-веща и осведомена – прегрешение, което и днес някои не ѝ прощават.

Привършвайки с разгледаните дотук песни от сборника „Веда словена“, редно е да направим кратък преглед на пътя през хилядолетията, извървян според тях от дедите ни. Показателни за този път са обобщенията в края на някои от разгледаните песни, както и имената на мома Вълкана и младите Синдже, Ситска, Талатинска и Сада крале.

Песен №6 за женитбата на Вълкана със Слънцето, след като ни запознава с най-първото преселение – на Синдже крале от Крайна земя на Дунавското поле, завършва с констатацията: „*Уттога се заселила наше земе плодувита,* / та е устаналу дури днеска да се копа, да се сее“.

Песен №5 разглежда преселението на Гулема крале до същото Дунавско поле и завършва: „*Дур тога се вече поле куртолиса,* / нема вече да се запусти; / се засели от край дур ду край. / *Уттока се люди излезуха, та заселиха сита земе!*“.

Песен №3 удостоверява, че с разселването на народа на Сада крале оттатък Дунава: „*Тога са диваци научиха,* / как су земя работи, / *та си дава маскул за ядене;* / земя хми су обработили“ (маскул – плод, хранителен продукт).

Песен №8 запознава със същото разселване от Талатинска в Ситска земя и отбелязва: „*и посеха Ситску поле все пшеница.* / *Уттам е излегла пшеница пу сичката земе!*“.

Песен №2 разкрива, че след като читайската войска минава през Харапската земя и отвежда тъмнокожите младежи като роби и робини на подивеното Дунавско поле, „*Уттога е устаналу земя со уралу да се работи*“.

И така, цитираните текстове позволяват да проследим развитието на първобитното общество в следните няколко стъпки: първо, заселването на района на планината Синджар в близост до Загрос и появата на първите земеделци; второ, оттук хората, тоест културното неолитно население, опознало земеделието, се разселило навред по земята; трето, в Читска земе хората започнали да обработват земята, за да се изхранват с плодовете ѝ; четвърто, културните земеделци заселили

и Източен Тавър и започнали да обработват двата съседни района – Загрос и Таврос. От Ситска земя излязла култивираната пшеница по цялата земя; пето, Сада крале поставил началото на културата Хасуна, на лозарството и на винарството в Задкавказието и в Кавказ. По негово време Бог дал писмото на хората. А потомците му заселили района на Доспат в Родопите.

Ето и тълкуването на имената на двамата герои в контекста на извървените първи стъпки в развитието на човешкото общество:

Синдже: „Име ша си му е Синдже крале,/ оти ша си иде дур на чужда земе,/ шо си ми е пуста запустена“.

Сада: „Та си му турили лепо име Сада крале,/ чи ша сита земе си засели!“.

Случайно или не, но думата маскул (плод, хранителен продукт) звучи близко на името на гр. Мосул – център на културата Хасуна.

Сега да опитаме да пресъздадем цялата картина.

Всичко започнало от мома Вълкана и любовта ѝ със Слънцето. Името на Вълкана бележи най-ранната поява на българското име във Волго-Уралието и се свързва по време с т.нар. По-малък сребърник – първата и по-голяма ледена „опашка“ на последната ледникова епоха (10500–9400 г.пр.Хр.). Следва разселването на народа на Вълкана начело със сина ѝ Синдже крале. Те напуснали Крайна земя, отправили се на юг, като достигнали и заселили топлата, плодородната Ситска земя, идентифицирана с първата житница: района на Загрос, Синджар и Таврос. А по пътя си станали очевидци на истински природни чудеса: Слънцето пресушило бял Дунав, за да преминат спокойно по сухото дъно, а Вишну бога разцепил морето на две, за да достигнат и заселят пустото, плодородно Дунавско поле. Тук, край планината Синджар, младежите, водени от Синдже крале, си построили град и започнали да обработват земята, ставайки пионери на най-ранното мотично земеделие.

По името на пшеницата (кает, сито, жито, зъгър) дедите ни нарекли тази земя Ситска, Читска, Читинска, Читайски или Китическа, а в историята влязла с името Загрос. По-късно, когато тя се пренаселила, от Ситска земя хората се разселили по целия свят. Дошло време и кралят на съседната Талатинска земя се оженил за дъщерята на Ситския крал и така земеделието се разпространило и в Таврос. А кралската двойка си имала момченце – Сада/Сида крале.

Когато пораснал, Сада крале събрал младите на брега на близката река Дунав и те заселили близкото пусто Дунавско поле – Северна Месопотамия. А след като народният певец е избрал името Сада (от сад – градина) и говори за маскул, тоест за плод или растителен продукт

(т.1, с.648), с който хората се прехранват, много е вероятно образът на Сада крале да бележи следващата стъпка в развитието на земеделието – отглеждането на овошки и култивирани лозя, както и правенето на вино. И действително, името на Сада крале се свързва с лозарството и винарството. В песните не се говори, но в по-общ план името на Сада крале отпраща към представата за градината, за зеленчуковата и овощната градина, към овошките и зеленчуците.

Името на Сада крале се свързва и с други мащабни и разнопосочни миграции на население от Ситска земя към Задкавказието и Южните Балкани. Негови потомци достигнали и заселили чак Доспат и Родопа планина.

С това можем спокойно да приключим анализа си върху първите десет песни от Ведата на С.Веркович и И.Гологанов. И както се уверяваме, не сме се излъгали в очакванията си. „Българската Веда“ проговори! И ни разказа повече, отколкото сме очаквали.

7. ПЕСНИ ЗА УФРЕН, УРФЕН, ОРФЕН, ФОРЛЕН, ФЪРКЛЕН, ОРФЮ, ОРПЮ И ГОРЧЕ

Дотук проследихме историите на мома Вълкана и на Слънчевата ѝ рожба Синдже крале, като отбелязахме, че когато пораснал, той заселил народа си на нова земя. Тази земя не е наречена поименно, но ние я потърсихме на юг от родната му Крайна земя. Нея пък идентифицирахме с Туран – източното Волго-Уралие. Напускайки със Синдже Туран, достигнахме планината Синджар и района на Загрос – първата житница на света с най-рано култивираното жито. Така успяхме да отъждествим Загрос с възпятата във „Веда словена“ Ситска земя. След това песните ни предложиха мотива със сватбата на Ситската принцеса и краля на Талатинската земя. Последната идентифицирах с Източна Анатолия – Таврос. А сватбата на двете кралски особи ни отпрати към най-ранното разпространение на културното земеделие от Загрос към Таврос.

Това успях да извлека като информация от първите разгледани песни на Ведата (с изключение на песни № 1 и 2) и смятам, че не е трудно в изброените събития да разпознаем зараждането на неолитната култура от първоначалните центрове на културно земеделие на зърнени култури в Предна Азия (Санджар, Загрос и Таврос) и нейното разпространение. Приех, че топонимите Ситска, Читска, Читинска, Читайска и Китическа земя, изградени върху една коренова основа, представляват най-вероятно названията на една или на няколко съседни географски области около планината Загрос, и това ми позволи да обединя ведно осем от първите десет песни в Книга I на „Веда словена“, като изключим песни № 5 и 6. И ключът към загадката открихме в песен № 8, която ни даде връзката между посочения топоним и появата на първото земеделие с отглеждането на първите житни култури: на *житото/сито*, тоест на култивираната пшеница и на ечемика.

За съжаление не така явна е връзката на посочената група от осем песни с по-напред разгледаните песни № 5 и 6. В случая тя става доловима едва при помощта на летописите „Джагфар тарихи“. Благодарение на тях разбираме водещото място на мома Вълкана в хронологията на праисторическите събития и техните географски координати. Това са основанията ми да приема предполагаемата

връзка между двете групи песни и най-вече – водещото място на песента за мома Вълкана като най-ранен и първичен образ и най-древен сюжет в праисторията. В тях не е трудно да се разчете историята на възникването на първата Иделска държава, според историята на Джагфар, разселването на племето дебери при управлението на цар Улят и появата на Стар Самар в Предна Азия – „държавата“ на първите земеделци – люлка на проходащата „неолитна революция“ през Х хил. пр. Хр.

На песни № 1 и 2 ще се върнем малко по-късно и ще ги разгледаме на отделно място. Първоначално нямах подобни намерения и продължавах изследването си с тях. Хронологията на събитията обаче наложи споменатата промяна. Затова сега ни предстои да се запознаем с останалите пет песни от Книга I на „Веда словена“. И следва да подчертая, че отделянето им от предишните две групи не е нещо самоцелно и изкуствено. Те просто се занимават със съвсем друг главен образ и обсъждат съвсем друг централен сюжет. Следва да уточня, че на различни места в двата тома на „Българската Веда“ се откриват и други песни и предания, посветени на юнак Орфею. И тъй като те имат един главен герой, в анализа си ще ги разгледам заедно. Нека обаче преди всякакви коментари и анализи читателят сам да се запознае със самите песни.

Песен 11. Рождение Орфеово

Родила се мома красавица, що не се срещала другаде на земята, но родители ѝ починали и тя била сам-самичка в гората. Три месеца стояла така, докато Бог дочул плача на детето и изпратил на земята два дефа да разберат какво става. Татко ѝ бил първа крале на Ламийската земе. Откъде му дошло на ум, решил широкото море да завладява, та скочил на дъното му бой да се бие. Не го изтърпял Господ, взел му силите и така той останал на дъното на морето. Чакала го жена му, цели три години го чакала и като не го дочакала, писнала да плаче. Толкова силно плакала тя, че чак Слънцето я дочуло и се надвесило да види какво става. Още щом видяло то разплаканата красавица, толкова я харесало, че бързо слязло на земята и я залюбило. А пък тя, докато я залюби – затрудняла. Така родила Слънчевата рожба – мала мома. Отде видяла станалото сура ламя, заканила се на вдовицата майка, що със Слънцето се любила, в зандана да я хвърли, дорде костите ѝ изгният. Тъй се изплашила горката жена, та не изтраяла и тя също в морето се хвърлила и се удавила. А малка мома останала сама в гората – без майка и без баща.

Разбрал Бог каква е работата, натъжил се и изпратил на земята два дефа, момата за да открият и на небето да я доведат, в слънчевите палати на татко ѝ да я заведат и там да я оставят, та и на него понякога да шета. Тъй сторили дефовете и взели малка мома на небето. Не бил изминал и месец, дочул се от земята плач. Този път плачел Ринда крале, че вече бил стар остарял, а все още не се бил женил, нямал си ни жена, ни дете и земята му пуста щяла да опустее. Три месеца не преставал жално да плаче Ринда крале и молба на Бога да се моли с дете да го дари. Смилил се Вишну Бога над кралското нещастие и решил да му помогне. Дълго се чудил Бог какво да направи и накрая се сетил за малката мома, дете била останала в Слънчевите сараи. Изпратил Вишну двата дефа при Слънцето молба да го молят сирачето да вземат, на земята да го смъкнат, на Ринда крале за щерка да го занесат.

Завели дефовете малка мома при Ринда крале, а той от благодарност девет пуйки на Вишну курбан заклал. Харесал Бог курбана и обещал с бележит внук да дари остарелия крал. Запитал Бог Слънцето не вижда ли нейде по земята младия Юдински крал, та за момата да го ожени, „утре още рану пред зорница да я люби“, че с бележито дете да я дари. Погледнало Слънцето от високо и видяло Юдинския крал земята си да обикаля, жена да си търси. Зарадвало се Слънцето и изпратило момичето си при напетия хубавец. Но на изпроводяк я предупредил да не се люби с него и да не зачева на черна година, защото тогава детето ѝ щяло да бъде халовито и когато пораснело и тръгнало мома да си търси в царството на Морна крале, лютите змии щели да го погубят. Тя трябвало да се люби и да роди рожбата си на бяла година на Сурвата дена, когато юдите хвърлят от главата си черните забрадки и с песни за Сурва Бога влизат в езерото да се къпят. Тогава детето щяло да се роди бележито и нямало да загине, когато тръгне жена да си дири в Морна земе при Морна крале.

Послушала Горска Юда (малка мома) съвета на Слънцето и литнала право към Юдинската земя. Още докато види младия Юдински крал, го харесала и отишла направо при него. Той също я харесал и поискал за нея да се ожени. Без много-много да се двоуми, ѝ предложил веднага да се венчаят, но тя настояла сватбата да вдигнат в земята на татко ѝ. Вслушал се Юдинска крале в молбата на красивата си избраница, яхнал бележития си кон, дете хвъркал като пиле по морето. С него хвъркнала и юдата. А след тях пътя поели и седемдесетте крале, що му били на гости. Отишли всички при Ринда крале. А той, докато види още младия Юдински крал, харесал го, одобрил го за зет и силна сватба вдигнали.

Три месеца продължила тя.

Накрая всички се разотишли, само Юдинска крале останал при булката. Пожелал той да я люби, но тя не рачила, защото се била случила черна година и добре знаела от дядо си Слънцето какво да прави и какво да не прави. Изминали още три месеца и нетърпеливият зет се ядосал и ѝ се заканил в зандана да я затвори, дорде костите ѝ прогният. Тогава младата невеста се скрила в сухия кладенец до езерото, бялата година да дочака.

Тъй стояла скрита Горска Юда, докато не чула песните на юдите от близкото езеро, влезли във водите му да се къпят. Разбрала тя, че е дошла бяла година, излязла бързо от кладенеца и към либето си вкъщи побягнала. Сменила си черната забрадка и най-празничната си премяна облякла, тъй при мъжа си се явила и легнала в постелята до него, докато той спял. А когато го разбудила и той разбрал каква е работата, без повече да чака, така я залюбил, че от първия път заченала.

На четвъртия месец Горска Юда родила своята бележита рожба. И още от майка си докато излезе, в ръката му видели бележита свирка да държи. Косата на юначето била също като златна, под мишниците си криле носело, а гласът му чак до небето ечал. Още с раждането си малкото юначе захванало да пее и тъй запяло, че всички пилци из кралските дворове се насъбрали да го слушат. Толкова се били омаяли те, че не можели нито да бягат, нито да хвърчат, докато не престанало да пее то. Дивите зверове в захлас се заслушали и на полето при сараите се струпали. Планините сами заиграли, а с тях и пилците.

Излязла щастливата майка на чардака и не може нито да се нагледа, нито да се начуди. Три недели гледала и накрая пожелала овчите пилци да останат в сараите ѝ като питомни. И на Вишну Бога се помолила. Послушал Бог молбата на Горска Юда и на Слънцето наредил на другото утро люто да напече и всички пилци да пропъди – кои в гората, кои в морето – само пилците овчевити (овците) в кралските сараи да задържи. И така три месеца да грее, овците в кралските сараи да научи сами да се укриват под дебелия сянък и там те да привикнат, та повече да не се завръщат в планината, а да останат на полето.

Тъй заръчал Вишну Бога на Слънцето. Тъй и сторило то. И тъй всичко се случило. Пилците, прогонени от слънцето, се разлетели – кои към гората, кои към морето – на двора само пилци овчевити останали, та се скрили в подземията на кралските сараи. Три месеца се крили те на прохладата от лютото слънце и за това време се научили

да пасат на полето и да се завръщат при малкото дете в сараите, а докато се запролети, всички забременели и си народили агънца. Гледала Горска Юда какво става, гледала и се радвала, като виждала как лакомо агнетата бозаят мляко от майките си. Решила и тя да опита и едва-що бознала – много ѝ се усладило. Сама се научила мляко да си дои. Занесла мляко на татко си и на мъжа си, а пък те не могли да я нахвалят, че мляко научила хората как да добиват и да го ядат.

Радвал се Ринда крале на щерка си и на внучето, седемдесет крале събрал гозба да ги гости. Три недели яли, пили и се чудели гостите. Таман решили да се разотидат, влязло в стаята при гостите бележитото малко дете, засвирило със свирката си то и тъй запяло, че планините и горите заиграли, насъбрали се навън пилците, замаяни на земята започнали да падат и седемдесетте крале на трапезата се разиграли – три недели тъй играли, докато се уморили. Помолила Горска Юда детето да спре свирнята, че да си отпочинат гостите. Тогава те избрали и дали на малко дете името му – Уфрен го нарекли, защото щял да бъде свиращ на земята. А щом го кръстили, литнало юначето на небето при Вишну Бога, да му свири, да му пее и хвалба да го хвали, че толкоз чудновато се е родило.

Три години стоял Уфрен на небето на Господа да слугува, пораснал вече и дошло време да се жени. Слязъл той на земята, намерил майка си, но татко му си бил отишъл на своята си земя от завист към чудноватите му възможности. Майка му след като останала сама, Янска крале залюбила, та той дошъл при нея да живее.

Върнал се, не върнал Уфрен у дома, прошка от майка си и от новия си татко поискал – да го пуснат по земята да ходи, либе да си търси, та да се ожени. Разрешили му те и той за две години цялата земя обходил, но мома като за себе си не харесал. Върнал се Уфрен вкъщи и болен легнал – ще мре. Като разбрала майка му каква е работата, успокоила го и му разказала това, което била научила от дядо си Слънцето, че Уфрен за най-малката дъщеря на Морна крале щял да се ожени. И за трите крилати и хвърковати змии му разказала тя, но го успокоила, че те нямало да го погубят, а че той щял да ги надбори. Но го предупредила да не забрави свирката си, че с нея щял да ги омае.

Приготвил се за път младият юнак, простил се с майка си, а тя на изпроводяк му дала двете си златни криле и едно златно ножче. Хвъркнал Уфрен и отишъл на Морна земя. Засвирил още преди да влезе в кралските сараи. Заиграли хоро хората, замаяли се трите змии и Морна крале се замаял. И всички омаяни легнали като умрели на

земята. Тъй успял Уфрен в женската стая да влезе при трите кралски дъщери и веднага си харесал най-малката – Росида. Момата също го харесала и тихо заплакала, защото от малка била определена на Харапска кралска жена да става. Той затова бил тука на гости на Морна кралска.

Искал Уфрен да изведе мома Росида със себе си и за вкъщи да поемат. По-големите ѝ сестри обаче ѝ завидели и не я оставяли насаме с юнака. Засвирил той песен за омайване и така омаял и двете ѝ сестри, и двамата кралска, и трите люти змии. Изчакал удобния момент Уфрен, набързо сложил на момата майчините си криле под мишниците и двамата литнали към Уфреновата земя. Видели това двете завистливи сестри и отишли да обадят какво става на Харапска кралска. Като видели, че той е още замаян и не може на краката си да се държи, завтекли се те към зандана, дете били змиите пазачи, и им показали бегълците, нареждайки им бързо да ги заловят и върнат.

Гонили змиите Уфрен и Росида, гонили ги и нали тя не умеела да лети добре – почти ги настигнали. Разплакала се момата, а змиите вече устата си раззинали живи да ги погълнат. Сетил се тогава юнакът за майчината си заръка, извадил си от пояса златното ножче, засвирил песен, що омайвала, и когато паднали на земята омаяните змии, убил ги той и трите с ножчето си. Три реки от кръв потекли по полето и толкова кръв изтекла, че го превърнали в море. Литнали отново двамата бегълци, а под тях – морето. Пътят им продължил с редица препятствия, но накрая се добрали до родната му земя, а там още на самия ѝ край видели майка му Горска Юда да ги чака. Янска кралска на двора ги посрещнал. Всички били безкрайно щастливи, че отново се събрали живи и здрави. А Уфрен и млада булка си водел. Силна сватба вдигнали. Много гости и роднини поканили – три месеца яли и пили сватбарите и така се разотишли.

Останали юнак Уфрен и красивата Росида при родителите му, но земята тук не му харесвала. Затова решил той нова земя по-богата и плодородна да търси и три години обикалял цялата земя, дорде накрая Янска земя си харесал. Върнал се Уфрен у дома, събрал със свирката си всичките хора и към Янска земя ги повел. Вървели, що вървели, но като стигнали църното море, не знаели що да сторят, че да го преминат. Сетил се тогава Уфрен за вълшебната си свирка, долетял до морето и като я допрял до водата, тя на две страни се отдръпнала и по средата само сухото дъно останало. Тъй тръгнал Уфрен път да прави по дъното на морето, а хората му след него поели и прекосили цялото море. Така те стигнали до плодородната Янска земя и тука се заселили.

Първия град на земята издигнали. Живели дълго и честито. И имали седем синове и седем дъщери.

12. Пак за рождението на Орфея, но различно

Синдже крале писма е разпратил, седемдесет крале е поканил в неговата земя цървенуга, гозба да ги гости, че му се е родило чудновато дете. Още с раждането си юдинска свирка кеменига държи, що се по всичката земя чува, а под мишниците си криле има, че си хвърка чак до небето. Засвири ли, птиците омаяни не хвърчат, а в сараите се събират, по-добре от славея свирел. Само Бележита крале не поканил, че бил той голям инатчия, щял силно да се засегне от детето, на бой щял да го призове и да го убие.

Зарадвали се на поканата седемдесетте крале, запътили се към земя цървенуга, на гости у Синдже крале за да отидат. Две недели яли и пили, та се наканили да си ходят. Едва ги задържал Синдже крале, че още не били видели бележитото му чедо, защото през това време то било на небето. Докато се двоумели гостите, детето се задало и кацнало на бащините си дворове. Първо се набозало, че било изгладняло, а след това засвирило така, та смаяло и гостите, и пилците. Славеят от завист едва не умрял. Ядосан, той прилетял направо при Бележита крале и всичко му разказал за Синдже крале и бележитото юначе.

Ядосал се Бележита крале защо само той не бил поканен, яхнал змийна си коня, който имал седем глави и целият бил накичен със змии, тъй че за всичките седемдесет крале змия да има да ги устрели, и препуснал към земя цървенуга. Изненадали се всички, като видели дошлия Бележита крале, защото знаели, че не бил поканен, на крака го посрещнали, път му сторили, място на масата му направили, но той не ги уважил и не седнал. Загледал се страшно в детето и на мегдана го извикал, двамата за да се борят, че един да останел бележит на земята.

Разбрало детето, че Бележита крале не се шегува и иска да го погуби. Излязло то напреде му, хванало го здраво за косата и във въздуха чак до небето го повдигнало. А след това го пугнало от високото и като паднал Бележита крале, четиридесет растега се забил в земята. Писнал крале да плаче някой да му помогне, но никой не поискал и той като видял, че всички го изоставили, дори и верният му змийска коне, извадил си ножа и корема си пробол. Тъй загинал Бележита крале, но никой не жалел за него.

Гледали и не можели да се начудят седемдесетте крале на чудноватото дете. Тогава те се заинтересували колко голямо е детето

и как се е родило такъв юнак. Не му оставало нищо друго на Синдже крале, освен да разкаже историята си...

...Остарявали Синдже крале и кралицата, а дете тъй и си нямали. И много страдали, защото вече животът си отивал, а те останали самички. Започнал да се моли Синдже крале на Бог с дете да го дари, преди да умре, и Бог дочул молбата му. Изпратил един ден вестител той при Синдже да го успокои, че на стари години дете щял да си има. Чудновато дете щяло да бъде то, в ръката си свирка кеменига щяло да държи, а под мишниците крила щяло да има, че да си хвърчи.

Не знаел да вярва ли на предсказанието Синдже крале, когато след месец време от гората излязла Юда Самуила и първо при кралицата отишла разрешение да ѝ иска, на постелята на Синдже за да си легне, че на три пъти да го залюби и тъй син да им роди. Зарадвала се старата кралица и дала съгласието си, а Юдата докато се залюби на три пъти със Синдже крале, забременяла и девет месеца при тях останала, докато се роди детето. А то се родило много трудно, та се наложило билки да пие, за да го роди. След това юдата се върнала в гората и само да кърми детето идвала в кралските сараи.

Докато разказвал историята си Синдже крале, дочул се тътен на небето и докато се чудели какво става, задало се чудноватото дете, възседнало своя змийски кон. А щом приближило, извадило то свирката кеменига и засвирило, та голямо хоро извили седемдесетте крале, цели три дена не спрели да играят и чак тогава се накупили да си ходят. Тръгнало да изпраща юначето гостите и на изпроводяк им казал след две години мома да си му търсят. А Самандарска крале отговорил, че след две години детето само щяло да го търси, мома за да му намери.

Изминали двете години, пораснал Форлен юнак и мома тръгнал да си дири. Целия свят обиколил, но напразно. Сетил се тогава той за думите на най-добрия си побратим и направо при него се запътил. Намерил малкият Форлен Самандарска крале и поискал от него да му помогне. Тогава побратимът му разказал за Слънчевата мома, дето била на Горната земя. Там тя живеела в една пещера, защото татко ѝ Слънцето не ѝ разрешавал да излиза от нея. Ако излезела, с огъня си щял да я изгори. А защото била Слънчова дъщеря, цялата пещера огрявала, от лика ѝ сякаш девет слънца греели. Всички земни крале ходели при пещерата за жена на синовете си да я вземат, но момата не излизала, както и да се опитвали те да я измамят. Затова трябвало, щом приближи пещерата Форлен юнак, да си извади свирката кеменига, да засвири и да запее, та момата като я чуе, да излезе от пещерата, да си

играе. Тогава Форлен трябвало да ѝ вземе златната китка от главата, що я имала от татко си, да яхне бързоногия змийски кон и да препусне към дома. Момата щяла да си иска китката, да плаче и да го моли, но той да не я съжалява и да не ѝ я връща. Така тя щяла да тръгне след него. Едва щом вкъщи се приберял, можело да ѝ я даде. Тогава тя нямало да знае как да се върне на Горната земя, щяла да остане при него и да се оженят.

Като чул тези думи, яхнал Форлен змийния си кон, препуснал към Горната земя, намерил пещерата със затворената в нея Слънчева дъщеря, що от лика ѝ греели девет слънца, взел ѝ китката и я отвел в татковата си земя цървенуга.

Зарадвали се Синдже крале и старата кралица, като видели, че синът им жив и здрав се завръща. И че мома за себе си е намерил. Заприготвяли се, засуетили се. Голяма сватба вдигнали, всичките крале по земята поканили. Събрали се седемдесетте крале в земята цървенуга. Най-последен дошъл Турцка крале, от Стамбул направо дошъл той, от бойното поле. Всичките крале на колене паднали, щом го видели, че той бил крал на всички крале. Яли, пили и се веселили. Свирката на Форлен през всичкото време свирела. А кралете по товар жълтици дарили младоженците. Само Турцка крале два товара жълтици ги дарил.

13. Пак за рождението на Орфея, но различно

Силна войска събрал Брава крале, бой със седемдесетте крале се бил, победил ги, взел им всичката земя и първа крале станал на земята. Остарял той в битки и победи, но още не се бил оженил и дете, на което да остави царството си, нямал. Затова с всеки изминат ден все по-тъжен и по-мрачен ставал той, молба към Вишну Бога отправил. Колкото и да се молел Брава крале, Бог все не го чувал и той напълно се отчаял, поболял се и на легло легнал. Три години така не станал от леглото, вече костите му изпогнили и виждал, че умира, когато Вишну, баш срещу Сурва, му дал знак, че ще изпълни молбата му и с чедо ще го дари. Дори му казал как ще стане всичко. Той трябвало църква в центъра на града да издигне, а в нея да построи чешма. Тогава юдите самуили щели да тръгнат да си точат вода от чешмата, а той трябвало баш Юда да пречака и когато отиде за вода, златен косъм от главата ѝ да откъсне. Тя щяла да викне, да писне, но той да не ѝ го давал. Така тя щяла жена да му стане. Мъжко дете щяла Юдата да роди – чудновато дете щяло да бъде: хем юнак над юнаците щял да е, хем свирка щял да си има и така щял да умее да свири, че засвири ли,

пилците сами щели наоколо му да се събират, а хората по полето щели да играят. Чудновато щяло да бъде и името му – Фърклен юнак щели да го нарекат, че щял да си може да си фърка, от земята на небето щял да може да ходи, на Вишну Бога да слугува и хвалба да го хвали, че с такива умения го дарил, цялата земя щял да завладее и първа крале да стане.

Сутринта рано станал Брава крале, още преди зорница, събрал всичките си близки и роднини и им разказал какъв сън Вишну Бога му изпратил. Разпратил той вестоносци по всичките краища на царството си, майстори и калфи за строежа да събират. Месец още не бил изминал, и Брава крале хиляда майстори и хиляда калфи събрал. За година има-няма църквата била вдигната и дошло времето на чешмата. Тогава се сетили, че те нямат с какво да я украсят. Мислил, мислил Брава крале и накрая изпратил калфите скъпоценни камъни от морето да намерят и донесат. А всеки калфа имал под мишниците си криле и можел да лети и под водата да плува. Отишли бързо те край морето, хвърлили се на дъното му и всеки калфа по един скъпоценен камък извадил: хиляда калфи – хиляда камъка. А като ги сложили на чешмата, тя цялата заблестяла, сякаш девет слънца наведнъж грейнали.

Навред се разчуло за новата църква и чудноватата чешма. Тръгнали юдите самуили вода да си точат. И баш Юда отишла на чешмата. Пречакал я Брава крале и всичко сторил тъй, както Вишну Бога в съня му бил поръчал. Оженили се те и още на третия път юдата забременяла. Не минало без перипетии и раждането, но все пак завършило благополучно. А детето било много чудновато: крила под мишниците си имало и можело да хвърчи, а засвирело ли, всички пилци се сбирали и цялото поле заигравало. Толкова умно било малкото юначе, че за един ден се научило да чете и да пише.

Расъл, що порасъл Фърклен юнак, дошло му времето да се жени. Цялата земя изходил, но никъде мома за себе си не намерил. Върнал се той в бащиния си дом, болен легнал – вече щял да умира. Изплашил се Брава крале, повикал на помощ доверения си биларин (гадател звездоброец), а той се допитал до месечината, докато разберат какво става и каква болест е хванал малкият юнак. Наложило се и кралят, и кралицата, и сестрите ѝ Юда Самуила и Юда Сурвалия, от която девет слънца греели – всички те да се намесят, спасителната билка да намерят, та Фърклен юнак да спасят. А Юда Сурвалия го посъветвала в Харапската земя да отиде, че там имало мома като за него – най-малката дъщеря на Харапска крале, що от снагата ѝ девет слънца греели. Тя обаче му разказала, че кралските щерки били зорко

пазени от две люти хвъркати змии. Затова той трябвало със свирката да ги омае и така с ножчето си да ги прободне. А след това да засвири хоровита песен, че всички да наскочат хоро да играят. Тъй всички щели да се уморят с изключение на най-малката дъщеря. Като си полегнали изморените гости, Фърклен да засвири песен затеглива и с нея момата от градината да изведе. Да ѝ сложи златните криле и тъй двамата да хвъркнат към дома му.

Това посъветвала Юда Сурвалие Фърклен юнак. Послушал я той и всичко направил тъй, както му била казала тя. Отишъл той в Харапската земя, взел най-малката дъщеря на Харапския крал, отвел я вкъщи и двамата се оженили. Щастливи били и младите, и старите. Голям крал станал Фърклен юнак – всичките крале преборил, всичката земя завладял, само турцка крале не успял да надбори, та с него се побратимили.

14. Пак за рождението на Орфей, но различно

Замъчила се Жива Юда сина си да роди, три месеца се мъчила, но не успяла. Отчаяла се тя, като разбрала каква е работата, и извикала сестра си Мора Юда душата ѝ да вземе. Дошла Мора Юда от Крайна земя, дете била дотогава, и много се притеснила, когато видяла сестра си в това състояние, та я запитала какъв грях е сторила, че Господ така я е наказал. Тогава горката родилка ѝ разказала, че била измамена от Юда Сурвалие за това, че било бяла година, и тя се либила с любимото ѝ Слънце. А в действителност била черна година и детето било халувито, затова не можела да го роди.

Тръгнала Мора Юда сестра си лечителката Юда хикимджийка (Ю.х.) да търси, на Жива Юда за да помогне. Отишла на Крайна земя, та изходила цялата Юдинска земя (Юдинска земя е част от Крайна земя). На Юдинското езеро открила Мора Юда сестра си Юда хикимджийка и ѝ разказала всичко за нещастната им сестра. Разплакали се двете сестри, толкова силно се разплакали, че чак Вишну Бога на небето ги чул, та изпратил Слънцето да разбере какво става долу на земята. А Слънцето само докато се надвеси, разбрало случилото се и разказало на Вишну драмата на Жива Юда. Изпратил дъжд на земята Вишну Бога, поникнала пресъхналата билка родувита. Набрала от билката юдата лечителка и двете сестри се отправили Жива Юда да спасяват. Пила родилката от донесената билка и докато я вкуси, взела, че родила. Мъжко дете родила. Чудновато било детето – още докато се роди, разтърсила се цялата земя, небето затрещяло, а самото то цялото като слънце светело, под мишниците си имало криле, а в ръката си

държало свирка. И докато се роди, веднага проговорило. Чудноватото дете било син на Слънцето и Жива Юда – дъщерята на Юдинския крал. Той дал на малкото името Уфрен.

Самото раждане станало „насред земе“. Събрали се много гости и седемдесетте крале присъствали. Яли, пили и се веселили те, а накрая му дали избраното име. На тръгване то дружелюбно ги поканило след година отново да се съберат. Тогава то щяло да има нова столица и сватба да вдига.

Първата година Уфрен прекарал на небето при Вишну Бога и така му дошло времето да се жени. В това време Юдинска крале закарал дъщеря си Жива Юда в родната Юдинска земя и когато Уфрен слязъл, направо там отишъл. Потърсил той либе като за себе си, но не намерил и болен на легло легнал от мъка. Тогава майка му го успокоила, че либе за него има на Дунавската земя – дъщерята на Дунавския крал. Баща ѝ обаче на ѝ позволявал да се омъжи и я държал в зандан затворена и пазена отвън от две люти хвърчащи змии.

Цял месец хвъркал Уфрен юнак, докато отиде на бял Дунав. Тук той видял сура змия да пази реката никой да не я преминава и затова литнал много нависоко, че да я премине, а след това помолил Слънцето да го упъти къде да намери зандана с кралската дъщеря. Слънцето го посъветвало да се изкачи още по-нависоко, защото само тъй щял да види шарените сараи на Дунавска крале, дето целите блестели от скъпоценни камъни. Колкото до зандана, той бил наред двора.

Послушал малкият юнак упътването на Слънцето, издигнал се много нависоко във въздуха и оттам видял блесналите шарени сараи. Слязъл той от планината, влязъл в тях, засвирил със свирката си, омаял двете люти змии, що пазели зандана. Извел бързо нещастното заключено момиче, сложил му крилете под мишниците и двамата хвъркнали и отишли направо в майчината му земя. А тук те вдигнали силна сватба, много гости поканили, всичките крале и банове дошли. Три месеца траяла сватбата, а докато траяла тя, майсторите издигнали новата столица на младия Уфрен. Силен крал станал юнакът, всичката земя завладял.

15. Орфенова женитба со керка на Арапска крале

Орфен не бил като другите младежи за саби и пушки да мисли, за лов и за бой на Юдинското поле (в Юдинската земя има Юдинска планина, Юдинска пещера, Юдинско езеро и Юдинско поле). На Орфеновото сърце било със свирка да свири.

Пораснал Орфен, дошло му времето да се жени. Всички юди за зет го искали, но той пожелал сам да си избере жена. Затова решил

Орфен да тръгне земята да обикаля, мома да си търси, но майка му – стара Юда – прошка не му дава, че я е страх млад да не загине. Не му дава в земя Харабия да отиде, най-малката от десетте щерки на Харабиня крале да си вземе. Той знаел за момата красавица от леля си Самувила. Но Харабиня земя била надалече, на Край земя, до църното море. Тук наблизко до морето седял и злият Фейска крале с неговите черноморски юди, които пазели морето и всеки, когото хванели да го преминава, на Фейска крале пленник го водели, цял живот за да му слугува. Много юнаци и техните майки почернили те, затова и морето нарекли Черно.

Натъжил са Орфен, че прошка майка му не дава, болен легнал да лежи. За жалост и леля му Самувила не била тук, а обикаляла деветте си дъщери, всяка от които живеела в отделна планина. Докато спяла тя, присънило ѝ се, че Орфен болен лежи и ще мре. За три дни обиколила тя деветте планини, за три часа отишла в Орфеновия град. Направо при племенника си отишла да го види и щом разбрала каква е работата, склонила стара Юда прошка да му даде, сама да не затрива юнака.

Запътил се Орфен към земя Арабия и още щом наближил Харапска града, взел, че засвирил тъй, та всички наизлезли да видят кой свири. Излезли и кралските дъщери. Две недели всички играли хоро арабийско и накрая се изморили, а когато седнали да си починат, Орфен хванал най-малката от кралските дъщери и двамата побегнали. От завист обаче сестрите ѝ отишле при баща им и му разказали какво се било случило. Той много се ядосал и веднага изпратил подире им двете люти змии, що пазели момите, като им наредил да настигнат и убият бегълците. Тъй обаче се случило, че Орфен сам успял да ги простреля, а те преди да умрат, високо се провикнали на Фейска краля, че покрай царството му щели да минат Орфен и хубавата кралска щерка и юдите, де са на църното море, на момата нищо лошо да не правят, а да я хванат и за робиня да му я заведат, но да не позволяват Орфен да си я вземе.

Чул Фейска крале последните думи на издъхващите змии и наредил на неговите девет черноморски юди да следят за бегълците, да не слушат свирката на Орфен, че да не ги омае, а след като ги заловят, да му докарат Харабинската принцеса, наречена и Янкулова керка.

Хванали юдите кралската дъщеря, но Орфен не искал да я изостави и сам отишъл при злия Фейска крале, от когото всички се боели. Около него той видял още много други млади робини. Заплакало либето му, като го видяло, и започнало да го обвинява и да го упреква тъй, че той бил готов сам да си тръгне. В това време обаче излязла насреща му стара Юда и искала и него да запре. Той успял да я устреля в сърцето и така побягнал. За три дни се прибрал той вкъщи при майка си, а тя

вече го оплаквала, като видяла, че се бави.

Всичко разказал Орфен на майка си стара Юда, накрая от умора и възмущение припаднал. Тогава стара Юда извикала трите познати юди биларки. Първата юда му дала билка, която да го вдигне от леглото, втората юда – билка, с която фейските врати да отвори, а третата – билка за неговото първо либе, че като я освободи, да я изпие, та да ѝ крила поникнат, за да може да избяга. Оставили му трите юди своите билки, а накрая го накарали тъжна песен да засвири, та Вишну Бога да го пожали и двама помощници ангели при него да изпратят.

Засвирил Орфен песен жаловита – планините и камъните се разплакали. Чул я Вишну Бога, жал му станало за юнака, та двама ангели на земята му изпратил, да са му в помощ – да чакат на широкото църно море, кога Орфен отиде при Фейска крале (с.210). Вишни Ангел ги чакал на брега на църното море, до Фейската земя. Външно приличал на стар дядо с брада до краката. Той помогнал на Орфен и пропъдил черноморските юди, що пазели морето, за да може юнакът да отиде във Фейското кралство. А Орфен още докато наближил сараите на Фейска крале, засвирил със свирката си. Чула свирнята Янкулова щерка, тръгнала след юнака и така той я извел от сараите. Вишни Ангел ги чакал на същото място, където оставил на идване Орфен. И този път се наложило да гони черноморските юди, че да преминат морето двамата бегълци. Едва когато стигнали край морето, се усетил Фейска крале, че Орфенова булка забегнала, и докато се усети, спуснал се той да ги гони. Видял Орфен това и дал на момата третата билка, що взел от юдите. Тогава на гърба ѝ поникнали криле. Сега пък той нямал крила и затова яхнал Орфен крилатата си спътница и двамата полетели надалече от Фейска крале. Тъй и не успял той да ги настигне и накрая от мъка и яд умрял. Преди да издъхне обаче, оставил цялото си кралство на безстрашния Орфен. Оттогава Орфен станал Фейски крал. По-късно отишли в неговия стар град да живеят.

Песен П. 1. Възнесението на Орфен (т.2, с.412–413)

Влязъл жрецът в пещерата, курбан „пиле гревениче“ на Коледа за да коли, и що да види – в пещерата спи юнак и както спи, тъй и сълзирони. Ядосал се жрецът, с огън искал да го изгори, че вече никой да не смее в пещерата повече да влиза. Събудил се юнакът и през сълзи започнал да моли жреца курбан на Бога да му заколи. Но той отказал. Тогава юнакът извадил златната си свирка и засвирил тъжна мелодия така, че гората заечала. Заплакал жрецът, завикал и паднал умрял на земята. Влязла в пещерата юда Самовила и щом видяла какво става, замолила Орфен да спре да свири. Оставил Орфен свирката и скоро

жрецът станал. А щом се оправил, запитал юнака защо е така тъжен и иска курбан да му коли.

Разказал Урфен подробно, че преди година се бил оженил, но още с жена си не се били залибили, и той на небето отишъл на Бога да помага. А сега, като се върнал на земята, не заварил младата си жена у дома и никъде не я намерил. Затова дошъл да моли жреца курбан на Коледа да му заколи и да му изпрати златна бележка, да го пита къде е млада му невеста.

Послушал молбата на Урфен жрецът и изпратил златна трижица – писмо до Бога – да пита къде е избягала мома Росица. Господ чул молбата и отговорил на златната трижица, че тя не е избягала, а е отишла при него на небето, та да му слугува. И там чакала Урфен да отиде.

А Урфен само докато чул това, разбрал, че няма какво друго да прави, та и той хвъркнал на небето. Хвъркнал юнакът, а устата му се позлатила и повече не се върнал на земята. Само песента му останала.

Песен П.2. Орфю намира жената си Дана по смъртта си (т.2, с.414–418).

Проклел Вишну бога Орфю младата му булка да избяга. Събрали се триста звезди, триста юди, спуснали златна люлка в Орфювите сараи и измамили жена му Дана, та още докато седне на люлката, тя се заизкачвала нависоко и достигнала небето. Писнала да плаче Дана, а звездите започнали да я успокояват, че скоро майка им от чешмата ще се върне, вода ще донесе, та да я изкъпи, дефина да стане. Тя обаче тъй и не спирала да плаче, защото детенцето ѝ на годинка останало без майка на земята.

Разбрал Орфю какво се е случило. Разплакали се всички вкъщи – и той, и детенцето в люлката, и старата му майка. Решил Орфю на небето да се качи, взел си свирката, но тя била онемяла и престанала да свири. Молби към Вишну бога отправил за момченцето му да се погрижи. Чул го Бог и Сланка юда изпратил в неговите сараи за детето да се грижи и за старата му майка. А свирката му отново щяла да засвири, кога стара майка Дана изкъпе и тя стане Дана дефина. Три недели се бавила стара майка, докато се върне от чешмата, Дана да изкъпе. А когато я изкъпала, Дана дефина станала, в Слънчевите сараи влязла на Слънцето да прислугва.

На земята девет крави курбан колят. Сланка юда успокоява Орфю – кога детето порасне и се зажени, звездите звездна люлка да спуснат и него на небето да вземат.

Така и станало, щом детето израсло. Спуснали звездите звездна люлка в сараите на Орфю, седнал той на люлката, а тя на небето го издигнала. Но в Слънчевите сараи не го спуснала, нито Дана излязла

от сараите. Насреща му Мора Юда се задала. И на Орфю се заканила руса глава да му сече, че жив се е качил на небето, без съгласие от Бога да вземе. В това време върнала се стара Юда от чешмата, вода донесла и изкъпала Орфю, та и той млад деф станал.

Чактогава вратите на Слънчевите сараи се отворили и Орфю тръгнал да влиза в сараите, но страшна ламя с девет глави му препречила пътя и не го пускала да влезе. Отчаял се Орфю, не знаел какво да стори, но тогава стара Юда го подучила златна си свирка да извади, с нея да засвири и запее. Послушал я юнакът, засвирил песен омайна със златна си свирка, омаяла се ламята, натежали главите ѝ и легнала на земята, без да шава. Разтворили се вратите на Слънчевите покои. Влязъл Орфю необезпокояван в палата, Слънцето още спяло, а Дана готвела. Засвирил, запял той и Слънцето се събудило. Искал Орфю Дана да вземе и на земята да слязат, нямал обаче Божието съгласие, защото вече бил млад деф. Така Орфю и Дана останали на небето. А на земята само песента му останала да се помни.

Песен П.3. Орпю се жени за мома Врида – дъщеря на Юдна краля (т.1, с.441–446).

Отишъл Орпю в гората, в планината на лов, че идед празникът на юнаците Банинден. Едва що излязъл от къщи, и с гръм и трясък от гората Дрида се задала стара Друда (друда – жена, отдадена на Бога. За такава тя се определя още от детска възраст и не се жени. Друдите имат отношение към дъбовите дървета.) И като наближила, заговорила на Орпювата майка на техния си език друдну дъбну (език, познат само на юдите). Майката не я разбрала и започнала да ѝ се смее, та друдата се ядосала, писнала високо и заплакала. Дошли трите юди самувили и разяснили на майката какво искала да ѝ каже стара Друда – че досега Орпю бил при майка си, но дошло време той да служи на Бога. Затова след празника Банинден у тях щели да дойдат девет юди самувили, да му вържат ръцете и да го отнесат в Друдна пещера, дето е на върха, да го променят и така три години на Бога да служи.

Казали трите юди това на майката и литнали, а тя се разтревожила, че Орпю щял да стане друден (тоест, че бил определен да служи на Бога). Завърнал се младият юнак от лова за Банинден и майка му всичко му разказала, което била научила, докато го нямало. Той пък ѝ споделил, че докато бил на лов, срещнал Юда Самувила и от нея научил, че три години щял на Бога да служи, три месеца на небето щял да бъде, а накрая Бог щял да го дари със златна свирка, а юдата щяла да го научи как да свири и да пее. И тъй щял да се научи, че когато засвири и запее, гората щяла да се разлюлява, а на пещерата, където

била малка Врида, да ѝ изпаднат катинарите и портите ѝ да се отворят. Баща ѝ я държал заключена, защото бил много ревнив и все не можел момък за нея да намери. Затова Орпю се решил след Банинден сам да отиде в гората и да стане друден, да служи на Бог, а със златната си свирка, щом слезе от небето, да спечели сърцето на затворената хубавица.

Сготвила майка му бъдника, че на другия ден било Банинден. Седнали да вечерят и още не се било съмнало, когато се задали деветте юди самувили. Вързали му набързо те ръцете, без изобщо да го питат, сложили му под мишниците златни криле и преди да е изгряло слънцето, го завели в гората, в пещерата на стара Друда. А при нея живеели и деветте ѝ сестри – юди самувили. Влезли всички в пещерата, а най-малката му запяла песен на техния си език и докато я изпее, юнакът цял грейнал като слънце, в дясната му ръка заблестяла сабя, а в лявата – златна чаша и така той станал друден. Тогава стара Юда поискала от Жива Юда да помогне на младия юнак, защото сестра ѝ Мора Юда се заканвала със сабята си да го посече (защото на небето живи хора не се допускат – б.а.). Обърнала се Жива Юда към брат си Живна Бога жива вода да си пръсне в пещерата, че Орпю да предпази. Но тъй като закъснявали, Живна Бога разрешил на Жива Юда да отиде в сараите му и жива вода от белия кладенец да наточи. Стигнала Жива Юда портите на сараите, но Сура Ламя ги била завардила и не давала на никого да влиза. Казала тогава Жива Юда едно заклинание и портите сами се отворили. Насреща си тя видяла Злата майка и тя ѝ напълнила чашата с жива вода. Пръснал Бог от живата вода в пещерата на стара Друда и напълнил чашата ѝ, а тя дала на Орпю да я изпие. Едва що я преглътнал той, и косата му цялата се позлатила и със злато и бисери се нанизала. Опитала най-малката – Видна Юда – да му отсече със сабя главата, но главата не се сечала.

Три години служил Орпю в пещерата на Бог като друден и един ден стара Друда му казала, че е дошло време да отиде на небето, при Бога. Три седмици служил Орпю в сараите на Бог – всеки ден подавал на Бога златна чаша, пълна с жива вода, да си пие, а накрая за благодарност Бог го дарил със златна свирка. Юда Самуила пък го научила да си свири и пее.

Изминали трите години в служба на Бога. Завърнал се Орпю от небето, в гората слязъл и както вървял, стигнал до една пещера. Заварил я заключена. Засвирил и запял тогава той, така засвирил и запял, че гората се разлюляла, разтресла се пещерата, катинарите изпадали и портите ѝ се разтворили. Влязъл в пещерата юнакът, а насреща си видял малка мома. Това била мома Врида – дъщерята на Юдна крале,

дето я държал заключена и не ѝ разрешавал да се ожени. Стояла в пещерата момата и тъжно плачела, защото вече три години как не била излизала и слънце си не била виждала. Скокнала зарадваната мома, че жив човек вижда в пещерата, и таман да излезе, когато зад нея се изправила една огромна люта змия с девет глави и опашки. Отворила си тя устата момата да погълне. Заплакало нещастното момиче, натъжил се юнакът, но не знаел що да стори. Откъде му дошло на ум, та засвирил и запял. Омаяла се змията и паднала на земята. Изкарал тогава ножчето си Орпю и посякъл лютата змия.

Излезли от пещерата Врида мома и юнак Орпю и поели към Юдинската земя. През целия път свирил и пял Орпю. По пътя им две реки пресъхнали от свирката му, та така успели да ги преминат. Стигнали благополучно Юдинската земя, а насреща им Юдински крале ги очаквал. Зарадвал се той на срещата си с малка мома Врида и Орпю юнак, запрегръщали се, зацелували се. Голяма сватба вдигнали. А след време Орпю станал Юдински цар.

Песен, П. 4. Песен за Горче (т.2, с.420–426)

Братче и сестриче в Юдинската земя останали сираци. За тях се грижела Милка Юда. Съжалил ги Бог и Има царя им изпратил, за да учи младия Горче юнак с груйна свирка да свири. Научил се да свири Горче и решил да се ожени – по света да тръгне, мома да си намери. Търсил, търсил, но не успял и много се натъжил, а сестра му започнала да го успокоява. Накарала го да си вземе свирката и да отиде в гората ясни галити да си лови, че идвал празник Суринден.

Тръгнал Горче за гората, но още на полето бил, когато насреща му стара юда от гора Дрида приближила, като изрекла някакво заклинание и литнала обратно към гората. Зачудила се малка мома какво е казала стара юда и докато се чудела, заспала. А там, където заспала, поникнал висок дъб и на дъба се покачил Има царя и опитвал да събуди момата, като ѝ говорел за Горче... Юнакът в гората бил отишъл на Бога да помага, три години щял да стои и за награда Пейна юда щяла да го научи да свири и пее. А той със свирката и с песните щял да отвори пещерата, в която злият змей бил затворил мала мома Сидра Друда... Така будел мала мома Има царя и дори дребни клонки пушал връз нея, че да я разбуди и бъдник за Сурин ден да направи тя.

Разбудила се мала мома и видяла, че юнак Горче е наловил ясни галити. Захванала се да готви тя и както готвела, тъй и плачела. Видял я Горче и я попитал защо плаче. А тя му отвърнала, че била прочела свещената книга, в която пишело, че той в гората ще ходи, самодивен ще става и на Бог ще прислугва. Затова била натъжена и плачела.

А Горче ѝ разказал за срещата си със стара юда и това, което му казала тя. Че три години в гората, в пещерата самодивен щял да бъде, на Бога да прислугва. Че след това на небето щял да отиде и там Пейна Юда да го научи да свири и пее. И той така щял да се научи, че пещерата с малка мома сама щяла да се отвори. А тя била мома тъкмо като за него. Тритна змей я бил заключил в пещерата и ламя отвън оставил да я пази да не излиза. Затова Горче щом наближи пещерата, да засвири и кога стигне страшната ламя, да я омае и падне ли на земята, с ножчето си деветте ѝ глави да отреже.

Сготвила мала мома, седнал Горче на трапезата и се канел да засвири, кога на двора дошли три юди да го вземат. Натъжил се той, разплакал се, но те му сложили златни криле и го подканили в гората да прехвъркне, в пещерата да иде, самодивен да стане и на Бога да служи. Още докато влезе в пещерата Горче, малка юда го видяла и запяла, че Горче уцелил точно времето, кога Мага Юда ще идва. През това време се задала Жива Юда със златна чаша жива вода в ръце. Решил да засвири Горче, но в това време дошла и Мора Юда и със сабя главата му искала да отсече.

Видяла това стара юда, натъжила се и го посъветвала да литне на небето при Бога. Той вече му бил прислужвал три години, сега три недели да отиде при него, та Бог да му позлати свирката.

Отишъл Горче на небето, помагал на Бог три недели и щом времето изминало, Бог му позлатил свирката, а след това дошла Пейна Юда и го научила да си свири и пее.

Слязъл Горче на полето, но вместо към къщи в пещерата отишъл. Заварил я с триста катинара заключена. Засвирил Горче, както юдата го посъветвала, катинарите изпадали, а вратите се разтворили. Влязъл бързо юнакът в пещерата и там малка мома заварил да плаче. Тръгнали двамата да бягат, но на вратата страшната ламя ги пресрещнала, а устите на деветте ѝ глави били отворени и готови да ги погълнат. Тогава Горче засвирил и щом ламята се омаяла и се отпуснала на земята в несваст, извадил си юнакът ножчето и всичките ѝ глави посякъл.

Чак тогава Горче с мала мома се прибрали в бащините му палати при милата му сестра. Прочул се Горче, че на земята нямало друг юнак като него, и седемдесет крале така се изплашили да не им отнеме земите, че решили на гости в Юдинската земя да отидат и дарове да го даруват. Тръгнали те, един само Харапска крале не ги последвал, а отишъл в гората, където била пещерата с малка мома Сидра Друда, на триглавия змей молба да се помоли, съгласие да си даде за Горче тя да се ожени. Започнал Харапска крале да моли змея, но той не искал и да чуе. Тогава дошла стара юда и му подвикнала, че момата не е в

пещерата, а с Горче в бащините му палати. Щом разбрал това, и змеят писнал силно да плаче. Чул го Бог и слуги изпратил да го питат защо плаче и ако не му се живее, Мора юда да изпрати главите му да отсече. Признал змеят, че Горче е юнак над юнаците и го е надборил. Тогава дошла Мора юда и със стрела погубила змея.

А юнак Горче по цял ден не преставал да свири и цялата земя завладял, погубил той седемдесетте крале, оставил само Харапския крал. Дълго живял като крал Горче, но остарял. Тогава дошла Мора юда и отсякла русата му глава. Хвъркнал Горче на небето, със свирката си на Бога да свири.

Освен песните са известни и две кратки предания за Орфен, записани в Рапорта на Огюст Дозон за посещението му в Родопите. Тъй като и двете са твърде кратки, ще си позволя да ги представя дословно, както са записани в том 2 от изданието на Ведата, дело на „Отворено общество“ (1997 г.).

Предание за Орфен (том 2, с.439–440)

„Урфен бил докарал пръв път нашите дедовци от оная наше земя накрай земя, той с силата на свирката ги прикарал през Чърното море. Той помагал на дедовците ни и записал тоя наше земя, която била заселена от други народи. Той най-после като са шетал по нашета земя и му дошло време да умре, помолил са на Бога да не му прати Мора юда да му сече главата, но да му прати Жива юда да го пои жива билка, та да иде на небето и на Бога да слугува. Господ прочейе му услучал молбата и вместо да му прати Мора юда, пратил му Жива юда и като го напоила жива билка, фъркнал на небето и на бога още слугува; затова на стара время нашите дедовци га славили като цар, що не умрел, и му колели сека година курбан, на който курбан свирели юнаците, а момите играйели, като пейели нарочно за това много сладки изпейени песни.“

Друго предание за Орфен (том 2, с.440)

„Урфен бил юнак прочуен на земета, защото имал и „юдна свирка“, с която правел чудесии; когато засвирел с нея, и планините, и каменето, и сита земе хоро заигравали. Той бил дяд на Синдже Крале, негова дощере водил за жена. Той едно време изкарал на селемет нашите дедовце, заселил ги на друга земе. Той си фъркал и си ходил на небето.“

8. МНОГОПЛАСТОВИЯТ ОБРАЗ НА УФРЕН/УРФЕН/ОРФЕН/ОРФЮ

Това бяха последните пет песни от Книга I на сборника, както и останалите материали за Уфрен/Орфен във „Веда словена“, включително и от архивите на Стефан Веркович и Огюст Дозон, открити в библиотеката на БАН. Още на пръв поглед установяваме, че сред тях никъде не срещаме имената на Ситската земя и на Ситската принцеса, нито на популярния Талатинска крале и сина им Сада крале. Не откриваме имената и на по-рядко срещаните земи и герои, както и това на мома Вълкана и Синдже. За сметка на това тук най-популярен е герой, в чието име С.Веркович разпознава образа на Орфей, ако и да е представен под най-различни имена: Уфрен – в песни № 11 и 14, Форлен – в № 12, Фърклен – № 13, Орфен – № 15, Урфен – П.1, Орфю – П.2, Орплю – П.3, и Горче в П.4. А от песен № 11 разбираме произхода му. Подобно на Синдже, кръстен така, защото щял да засели чужда земя, кръстниците дали на малкия Уфрен това име, защото щял да бъде свирач на земята. Той е роден със своята вълшебна свирка, с която засвирел ли, заигравали старо и младо, и животните, та дори и планините, и сам Господ, и Слънцето. А името Фърклен му дали, защото щял да може да си хвърка чак до небето. Официалната митография не обсъжда произхода и съдържанието на името Орфей, но днес не са малко изследователите, които го отнасят към предгръцката традиция. Де факто някои автори, като Х.Хаарман, са склонни да го свържат с културната традиция на Стара Европа (68), но никой не знае това местно име ли е, или и то е пренесено в Тракия от Анатолия.

Според песните и съгласно митографската версия всичко около Уфрен е чудновато и носи магически характер – не само свиренето, но и самото му раждане, и способността му да хвърка със собствени криле или със своя шестокрил кон.

Обща за всичките пет песни е майката на юнака. Тя е представена във всички песни като юда, независимо от това как е наречена: Горска Юда, Юда Самуила, баш Юда, Жива Юда или стара Юда. За съжаление същото не може да се каже и за баща му, посочен в четири от песните, но с различни имена: Юдинска крале, Синдже крале, Брава крале, в песен № 14 баща му е Слънцето, а в песен № 15 изобщо не е посочен. Въпреки тези различия все пак се наблюдава известна повторемост на

някои от тези имена, ако и да са в различни роли. Например, Слънцето в песен № 11 е баща на Горска Юда и дядо по майчина линия на Уфрен. В № 12 то е баща на момата, станала съпруга на Форлен и слязла с него от горната земя, тоест тук Слънцето е тъст (дядо) на юнака. А в № 14 то е баща на Уфрен от Жива Юда. Тоест Слънцето се среща в три от петте песни, макар и да го виждаме в различни роли. Юдинска крале веднъж е представен за баща на Уфрен (№ 11) и втори път – за дядо (№ 14). Особено внимание заслужава името на Синдже крале като баща на Форлен от песен № 12 предвид срещата със същото име в песен № 6 – като син на мома Вълкана и отново на Слънцето. Но за връзка на Урфен със Синдже крале се говори и в „Друго предание за Орфен“ (т.2, с.440). Особено важно за изследването ни би било, ако двамата герои с това име се окажат един и същ митологичен персонаж. Затова следва да проверим съществува ли такава възможност.

Известно недоумение в случая буди липсата на пряка връзка между предходната група песни, посветени на проходащото земеделие, и тези за Орфен. Главните герои при първите са Ситската принцеса и Талатинският крал, а действието се развива на строго определено място – в Ситска (Читска, Читайска, Китическа) и в Талатинска земя. Все пак някаква връзка прозира и тази връзка е Слънчевият син на мома Вълкана – юначният Синдже.

За него научихме, че е отвел народа си на юг от майчината родина Туран и са се заселили в Предна Азия, в северните части на плодородния Загрос и планината Синджар, където хората са култивирали първото жито. По-горе установихме, че това е била Ситска земя. Но науката доказва, че пак тук са били опитомени и първите овце. Това твърди съвременната наука, но за същото свидетелства и песен № 11. Това сближава Синдже със Ситския крал, от една страна, както и с Уфрен, от втора. Нещо повече, от песен № 12 научаваме, че бащата на Форлен юнак също носи името Синдже, и разбираме, че двамата наши герои са свързани може би в пряка родствена връзка. А както ще се уверим, това е особено важно за нас, защото общото родство помага да разберем защо земеделието и животновъдството възникват на едно място, все в Предна Азия, сравнително близко едно след друго, в рамките на по-малко от хилядолетие. Така фолклорът, събиран преди 150 години, потвърждава съвременните археологически заключения. А последните се превръщат в най-неопровержимия аргумент, доказващ автентичността на песните от Ведата.

Потвърждение на това роднинство намираме и в Рапорта на Огюст Дозон – френски консул в Пловдив, провел през 1872 г. нарочна

експедиция по стъпките на Иван Гологанов в Родопите и потвърдил автентичността на песните от сборника.

По-горе цитирахме две кратки предания за Орфен/ Урфен, записани от французина. В последното от тях Синдже крале и Урфен са представени отново като някакви роднини, ако и да не са в пряка кръвнородствена връзка. В случая сватбата на единия с дъщерята на другия е също толкова силна и показателна връзка, за да подчертае общите основи на първото разделение на труда и формирането на неолитното общество. А свидетелството на консула О.Дозон за пореден път доказва автентичността на песните и добросъвестността на техните събирачи и издател.

В действителност по-задълбоченият анализ разкрива далеч по-многобройни и дълбоки паралели между образите на Синдже и Уфрен и това личи най-силно при песни № 6 и 14. Затова си струва да проследим как са представени образите на двете чудновати деца в тях, а след това да разширим кръга паралели и с някои и други от останалите песни. Според двете песни Синдже и Уфрен имат един общ баща – Слънцето. Майка на Синдже е Вълкана, а на Уфрен и в петте песни – някоя от многобройните юди. Майките са родом от Крайна земя, която е и Юдинска земя, и са кралски дъщери.

Раждането на двамата герои е описано почти по един и същи начин и дори с едни и същи думи. И Вълкана, и Горска Юда раждали тежко и едва не загинали. И при двете на помощ на родилката се притичала някоя от юдите и тя отишла да търси Юда хикимджийка в Юдинската земя. Намерила я с помощта на останалите сестри юди и тя била готова веднага да се отзове и да помогне за раждането на детето. В Юдинска земя обаче настанала суша и в Юдинското езеро билките пресъхнали. Юдите помолили Господ да изпрати дъжд, за да поникнат пресни билки. Набрала от пресните билки, Юда хикимджийка се отправила при родилката. Тя пила от чудодейната билка и веднага родила своето момченце. А то било толкова чудновато, че докато излезе от майчината утроба и падне на земята, цялата я разтресло. И Вълкана, и Горска Юда родили много по-рано от нормалното – Вълкана стояла на небето три месеца и слязла на земята, за да роди, а Горска Юда родила на четвъртия месец. Тоест, както изглежда, и двете родили все докато са в четвъртия месец.

Това е общото при раждането на Синдже и Уфрен, но с това паралелите между двата образа не привършват, а напротив – продължават дори и в техните чудодействия. Веднага след раждането са поканени гости, като и в двата случая това са все „седемдесет крале“.

Още с раждането си и двамата изумили всички със своите чудновати способности, затова Синдже е определен като „мощне нишанлие“, а Уфрен – като „дете бележиту“. И двамата не знаели нито периода на невръстно пеленаче, нито на малко дете. Те проговорили веднага още с раждането си, а след като били кръстени, всеки се захванал с делата си.

Някой може да възрази, че целият този дълъг и сложен мотив представлява типична за народното творчество изказна формула. Може и да е прав, но защо в останалите песни и при останалите образи на герои той липсва!? По-важното е, че паралелите не свършват с него и продължават през цялото време, докато чудноватите деца са си търсели моми за женене. А след това и двамата герои са заживели на чужда земя. Интересното е, че в песни № 5 и 11 (само в тях и в нито една друга песен от двете книги на Ведата) и Синдже, и Уфрен са станали свидетели на чудото с разцепилото се на две море, като минали по отворилата се на дъното му суха пролука, за да успеят да отидат от другата му страна. В песен № 6 бащата на Вълкана, а в песен № 11 Уфрен сами строели градове, за които се смята, че са най-първите. В песен № 13 Брава крал – бащата на Фръклен, строил църква с чешма. А общото са чудноватите майстори строители и калфи, защото и едните, и другите живеели в морето, но имали под мишниците си крила и можели да хвърчат.

Да обобщим. Налице са убедителни примери, които свидетелстват за дълбоки паралели при представяне образите на Синдже и на Уфрен юнак. Те са свързани с чудния произход на двамата герои, с чудесните им способности и живот, с поредица чудновати мотиви за крилати майстори и разцепени на две морета. И тези паралели са толкова всеобхватни, че човек започва да се пита дали става дума за два различни или за един и същ образ. Заедно с паралелите обаче са налице и видими различия. Синдже свързахме със Ситска земя и земеделието, докато за Уфрен не може да кажем същото. Освен това Синдже е бил водач и крал, който защитавал интересите на народа си със силата на оръжието. Оръжието на Уфрен е била неговата чудновата свирка. Той е бил повече чудодеец, ако и накрая да го виждаме да става крал.

Наред с изброените паралели между Синдже и Уфрен/Орфен, се установяват немалко паралели на последния и със Сада крал. Той бил плод на чудодейното забременяване на майка си с помощта на изпратената от Бог при нея Жива Юда. Затова и самото дете било също чудновато. Още с раждането си то се проявило като „бележиту

нишанлие“, „нишенлие чудувиту“ и много силно дете, като и за него е използвана познатата вече формула, че докато излезе от майчината утроба, цялата земя разтриса. То също се родило с крила и можело да лети чак до небето. А едва родено, започнало да говори, веднага разпознало баща си, а на гостите обявило да дойдат отново след година, че тогава ще се жени. И действително, то тръгнало веднага по земята мома да търси за женитба. Така разбираме, че и Сада крале, подобно на Синдже крале, е обрисуван твърде близко до образа на чудноватия Уфрен.

Произходът и раждането на Уфрен/Орфен е само един от мотивите, вплетени в сложния му многопластов образ – първият и най-дълбок пласт. Вторият и може би най-същностен пласт касае неговите чудновати особености и способности, представящи го до известна степен в неестествена, фантастна светлина.

Споменах, че във всичките пет песни малкият юнак е представен навсякъде с вълшебната си свирка. На пръв поглед това може би изглежда несъществена подробност или художествена измислица, но нещата се оказват съвсем различни. И защо ли мотивът със свирката е изведен като водещ? Наистина, той е зареден с много вътрешен, емоционален и лиричен заряд, но едва ли това е основната причина за неговата поява.

Струва ми се, че в случая е много по-важно това, което научаваме от песен № 11. Тук, след като чудноватото дете омаяло със свирката си всички хора и животни и ги накарало да играят, майка му – Горска Юда, гледайки танцуващите животни, помолила баща си Слънцето да ѝ помогне и като напече силно, да прогони всички животни на прохлада в горите и водоемите, за да може тя да задържи овцете на сянка в сараите си. И така три месеца ежедневно да напича, докато те привикнат с новото си място и останат завинаги при нея. По този начин овцете били опитомени, но работата не свършва с това.

След като овцете останали завинаги в дома на Горска Юда, те започнали да раждат агънца и да ги кърмят. Гледала в захлас находчивата Юда, решила и тя да опита да бозне като невръстните агнета. Така тя първа от хората вкусила овчето мляко и много го харесала. След това се научила сама да дои овцете. По този начин започнала да изхранва с мляко и цялото си семейство. А заедно с това научила и другите хора да гледат овце, да ги доят и да пият мляко.

Излишно е да казвам колко важен е този мотив, защото той ни отправя към епохата на най-ранната domestикация на овцата – първото опитомено тревопасно домашно животно. Но заедно с

опитомяването на овцата е описана и картината с използването на животинското мляко за пръв път като храна на човека и първото доене на питомните животни. Тоест опитомяването на овцете и ползването на тяхното мляко са представени в единство като двете части на едно общо действие. И главните действащи лица са Уфрен и неговата майка – Горска Юда.

Ако сега се върнем към мотива с чудноватата „свирка кеменига“, няма да сбъркаме, вплитайки и нея в общата картина, тъй както народът ни от незапомнени времена е свързал отглеждането на добитъка неизменно с овчарската свирка (кавал). При това положение опитомените овце заедно с практиката на доене и овчарската свирка описват контурите на цялостната картина на ранното животновъдство. Но се оказва, че свирката (кавалът) не е нещо второстепенно, използвано само за колорит. От песента научаваме, че тя и вълшебните звуци на нейната мелодия са основно средство в опитите на човека да опитоми първите тревопасни животни.

Това твърдение е колкото любопитно, толкова и оригинално, но и правдоподобно. А дали е и достоверно, науката тепърва следва да установи, защото това би било може би най-ранното използване на музиката от човека не толкова за естетическите му потребности, колкото за неговите битови нужди. И забележете, навсякъде в песните на „Веда словена“ и в българския фолклор отглеждането на домашните животни е свързано с кавал или свирка. Така е и в песните за Уфрен. Тук няма и следа от лирата, китарата или арфата на погърчения Орфей. Както няма и овчари, които пасат стадата си с такива. И за мен това е сериозно свидетелство за по-голямата достоверност на фолклора ни пред изкуствените измислици и превземаници в т.нар. гръцка митология.

Овчарите нямат арфи, но ползват овчарски свирки, пищялки, които народът ни нарича *цафари*. И очевидно става дума за един общ, макар и видоизменен езиков корен УФР-УРФ-ОРФ-АРФ-АФР, свързващ името на героя Уфрен/Орфен и това на неговата свирка – цафара.

От друга страна, целият образ на Уфрен е чудноват. Не само вълшебната му свирка, но и самото му раждане, както и крилето, с които е роден и още невръстен може да лети до небето и при Вишну Бога на гости да ходи, да му свири и да го забавлява! Но и пораснал, той продължавал да си хвърка, когато му се наложи. Това, че цялата земя разтресло чудноватото дете още със самото си раждане, е също проява на присъщата му чудатост.

Тази идея намира потвърждение още със зачатieto на бъдещия

юнак „рану пред зорница“, тоест на животворната светлина на зорницата Венера, преди още Слънцето да е изгряло. И не само това, но и зачеването е трябвало да стане на „бела година“, за да бъде чедото бележито. Затова след сватбата Горска Юда се крила дълго време от либето си в сухия кладенец само и само за да дочака църната година да отmine и да дойде бела година. Продължителността на бремеността също не е обичайната – Юдата не родила на деветия, а в четвъртия месец, след като била трудна само три месеца. И детето още с раждането си било „бележиту“. То се родило със свирка в дясната ръка, с криле под мишница, косата му била „с'злато позлатена“, а гласът му „ечи чак до небето“ и едва майка му го родила, „гласувита песен си запелу;/ песна му се слуше дур на висе небе!“

Именно благодарение на тази чудновата свирка и на наблюдателността на майка му хората са опитомили овцете и Горска Юда е поставила началото на животновъдството! Именно това – ролята на Уфрен за одомашняването на овцата, първото тревопасно животно, опитомено от човека – намирам за най-важното и същностно дело в неговия живот! И ако това е най-важното, най-изумителното откриваме в ролята на свирката и по-общо на мелодията като средство за въздействие върху дивите животни. Как народният певец е достигнал до изумителното си откритие, как е прозрял единството на рационалното и ирационалното, за мен ще си остане дълбока загадка. Знаел го е и го е ползвал. И дори змиите е приучил да играят на свирката му. Цялата тази идея е обаче напълно непонятна за съвременния човек, възпитан в култ към материалното и като краен консуматор.

Да не забравяме и ролята на Горска Юда. Идеята за опитомяването на овцете е нейна. Нейна е и идеята овцете да се доят и млякото им да се ползва от човека. Тя е първата доячка.

И все пак водещ остава образът на Уфрен, който преобразява света с песен и свирка. Струва ми се, че тази водеща роля е била ясна и призната и от народния певец. В песен №11 той извежда името на Уфрен, „защото щял да бъде свирач на земята“. Затова нека потърсим връзката между умението на малкия Уфрен да свири на свирка и неговото име. Казах, че коренът на името УФР- е общ или близък с този на свирката цафара -АФР-. И това илюстрира възможната езикова връзка на името му с чудатата свирка.

Знаем обаче и друго, че първата опитомена дива овца е муфлонът. Знаем честата замяна на звуците Л и Р в редица езици и диалекти, както например в детската реч, поради по-сложния и труден за изговаряне

звук Р. Това сближава различията между *Уфрен* и *Уфлен* и от *Уфлен* през *Уфлон* се стига до названието на дивата овца – *муфлон*. Така стигаме до идеята, че *Уфрен* – опитомителят на овцете, може би носи името си по това на дивия муфлон с една само редукция на началния звук М. Може би това е причината в две от песните чудноватият герой да носи името *Уфрен*, преобразувало се с времето в *Урфен* – *Орфен* – *Орфю* – *Орпю*. И трябва да признаем, че това *Уфрен/Офрен* звучи съвсем близко до нашето *овен*.

В този смисъл песен №11 рисува картината на възникващото животновъдство. Ние добре знаем, че в исторически план това се е случило за пръв път в Предна Азия. И най-ранните следи от опитомяването на дивия планински муфлон в овца през VIII хил. пр. Хр. се откриват в планинските области източно от Загрос (69). Същият Загрос, в подножието на който и в съседен Синджар е била култивирана и първата пшеница – зъгър или ситос, възпята в името на Ситската земя. Това е поредният паралел между чудноватите образи на Синдже и *Уфрен*. Но първият бе свързан с появата на земеделието, а втория – с появата на скотовъдството. Колкото и близки обаче да са те в своите дела на пионери на труда, същевременно ясно се и различават. Синдже е бил земеделец, а *Уфрен* – животновъд и музикант, място за съмнения няма.

От историята знаем, че появата на земеделието и животновъдството са станали едно след друго в рамките на по-малко от хилядолетие, все в Предна Азия. Знаем, че с това е било поставено началото на произвеждащата икономика и първото разделение на труда, находчиво наречени с общото наименование „неолитна революция“ на човечеството. Това са първите две големи крачки в историята на първобитния човек. И най-интересното е, че българските народни песни са запазили жив спомен и за двете тези толкова древни събития.

Колкото до непримиримите критици на „Ведата словена“, тези хора трябва да осъзнаят, че всичко друго в сборника да отричат, картината с проходащите за пръв път земеделие и скотовъдство е сигурен гарант за автентичността на песните. И че песните на „Българската Веда“ отразяват процеса на налагане неолитизацията в първобитното общество. Защото в противен случай ще трябва да ни обяснят как така С.Веркович и И.Гологанов са знаели и описали в „измислените“ от тях песни щрихите на първото разделение на труда десетилетия преди светът да научи кога, къде и как са възникнали най-ранните земеделие и животновъдство!? Откъде са знаели, че първото култивирано жито е било в Загрос (от зъгър – жито) и са го нарекли Ситска земя (от

пеласгийското сито – жито)!? Защо са свързали Вълкана и Синдже като майка и син и откъде иде странното име на момчето? Допускали ли са връзката Синдже – Синджар? Имали ли са и капка представа за хетските божества Талипину и Каит, та са ги записали като Талатина крале и Китическа кралица? Откъде са си измислили връзката на Уфрен/Офрен, тоест на гръцкия Орфей, с опитомяването на муфлона и ролята на цафарата, след като самите гърци си нямат и представа за това? И да са наясно – продължават ли да твърдят, че всичко е измислица, те де факто признават двамата набедени фантазбори за най-великите учени на времето си, изпреварили с десетилетия световната наука с познанията си за света.

Така се изправяме пред големия въпрос: какво представлява синът на Горска Юда Уфрен? Обикновен, земен човек, небесен обитател, Бог, дух или чудноват посредник между земните хора и небесните божества? Но ако той е такъв посредник, не е ли тогава това образът на жреца? И тук е може би една от малкото видими разлики между образите на Синдже, Ситска, Талатинска и Сада крале, от една страна, и този на Уфрен, от втора. Първите са наречени „крале“, тоест хора, носители на светската власт. Докато Уфрен е чудноват юнак. Но чудноват човек, владеещ специфични способности, благодарение на които може да променя света. Тоест образът му е много по-близо до този на жреца, като носител на духовната сила и власт, отколкото до образа на краля владетел. Все пак да не прибързваме с изводите, защото в някои песни той също става крал, след като пораства.

Въпреки това вече сме наясно – Уфрен носи бележите на духовния водач, на жреца, докато Синдже е светският водач, лидерът, кралят. Може би затова Урфен има криле, лети и при Бога на небето ходи. И като имам предвид начина на представяне на двата образа – от една страна, дълбоките паралели, а от друга, тяхната индивидуалност, – струва ми се, че появата им бележи появата на двата вида власт в обществото. Животинските общности имат своя лидер. Човекът обаче освен чисто битовите, притежава и духовни потребности и това стои в основата на двата типа власт в обществото. Затова ми се струва, че образите на Синдже и Уфрен стават изразители именно на тези два вида власти. Смята се, че най-ранните форми на духовни потребности на човека възникват с първите култове през късния палеолит. По-правилно е да се каже обаче, че духовните потребности са присъщи още на първите кроманьонци. Тогава може да допуснем, че образите на Синдже и Уфрен възникват, когато обществото е достигнало в зрелостта си необходимостта от диференциране на двата вида власт – светска и духовна.

Това датиране със сигурност ни подвежда, след като двамата герои стават носители на основните постижения на неолита – земеделието и скотовъдството, без обаче да противоречи на посоченото различие помежду им. Същото различие – връзката на Синдже със светските дела и власт и на Уфрен/Орфен с духовните дела и власт – намира и друг един аргумент. Стана ясно, че града на мома Вълкана са строили небесните крилати майстори, но виждаме, че те са строили и черквата на Брва крале – бащата на Фр̀клен. За града на мома Вълкана, издигнат от крилатите небесни строители, приехме, че може би е бил първият град на земята. Същите крилати майстори построили църква и тя също би следвало да бъде първата по рода си. Така се оказва, че Синдже се е родил и е свързан с първия град, а Фр̀клен/Орфен – с първата черква. И това различие може да се разглежда като своеобразна подкрепа на казаното за връзката на първия с обществения живот и светската власт, а на втория – с духовния живот и жреческата власт.

Това е вторият и най-важен пласт от образа на Уфрен/Орфен и независимо от броя и значителните различия в неговите имена Стефан Веркович го е идентифицирал с популярния Орфей – легендарния певец на Родопите. За жалост точно този пласт убягва от вниманието на изследователите. Наистина, още античните автори обсъждат духовните измерения в образа на родопския певец и орфизмът намира място и като тип изкуство, и като философска концепция, и дори като мироглед. Но те са много далеч от истината за чудодейната сила на музиката, конкретно на свирката на героя върху природата, живите същества и човека. Тази сила за античните автори има магически характер и поради това образът на Орфей се свързва с различни магически дела. В това отношение народният певец е далеч по-земен и правдоподобен, когато поставя акцента на реалното въздействие на музиката върху живата природа и човека, а не на празни измислици. Можем само да съжаляваме, че точно тази идентификация на Уфрен/Орфен с Орфей е станала повод за скандала „Веда словена“.

Друг мотив, общ за Уфрен/Орфен от Ведата на Веркович и погърчения Орфей, е този за любовта. И това е напълно естествено, доколкото любовта и въздействието на музиката върху животните и човека са явления от близък порядък. И двете са свързани с психиката и нейните най-висши, най-фини и ирационални прояви и въздействия. Именно любовта на Орфей и Евридика и тяхната драматична раздяла прави образите им толкова привлекателни и популярни в света на изкуството. Този трагичен мотив намираме в една значителна част от песните във „Веда словена“.

Най-голямо сходство с имената на Орфей и Евридика откриваме в песента „Орпю се жени за мома Врида“. Тук Орфей става Орпю, Евридика – Врида. Имената са близки, но сюжетите – различни. И за разлика от мита песента не е трагична по характера си, а завършва с щастлив край – женитбата на Орпю и Врида. И то след като Орпю три години като друден (юнак, определен да служи на Бога) служи в Друдна пещера на Бога, а след това на небето Бог го дарява с чудна свирка и Юда Самувила го учи да свири и пее. Нека не се притесняваме от тази разлика. Все пак песента завършва със сватбата на двамата млади и не казва нищо за техния съвместен живот, нито говори за драми и трагедии. Важното е, че тази песен и по-точно сходствата в имената на двамата млади Орпю и Врида ни позволява да приемем тезата, че героят от песните за Уфрен/Орфен е идентичен с Орфей от митологията.

Близка е историята и на Горче и мала мома Сидра Друда от „Песен за Горче“. След като служил на Бога и Има царят го научил на „груйна свирка“ да свири, Горче слязъл на земята, освободил Сидра Друда от пещерата затвор, където била заключена, и те се оженили. Дълго и щастливо живели двамата. Горче станал цар и цялата земя завладял, а когато остарял, Мора Юда (юдата на смъртта) му отсякла главата и той хвъркнал на небето на Бога да прислужва. Тук разликата е тази, че научаваме съдбата на героя до края. Той остарява, Мора Юда му взема живота и той отива на небето. За съдбата на Сидра Друда тъй и нищо не се казва. Драми и трагедии и в този случай липсват. Животът се движи по естествените си коловози.

Много въпроси и недоумение предизвиква името на героя Горче. Откъде накъде да е идентичен с Уфрен/Орфен, могат да възнегодуват някои! По-подробно на този въпрос ще се спра по-долу в изложението. Сега само ще отбележа, че и то вероятно също не е случайно, а иде от името на майка му – Горска Юда.

Любопитство предизвиква и прилагателното *груйна*, използвано за свирката на Горче в песента. В българския фолклор е известен юнак с името Грую, станал силен, тъй като бил откърмен като малък от самодиви. А сред подвизите му се нареждат многобройни борби с ламии и хали, но и с Черен арапин – образи, отпращащи към далечната индийска земя и името на черните харапи (70). Казаното може и да е интересно, но все пак не дава обяснението на въпроса. Отговора намираме при нашия непризнат езиковед, фолклорист и етнограф, но истински изследовател на народните ни старини Г.Раковски. Според него нашенската *гайда* води наименованието си от санскритското

грай със значението *музика* (71). А разликата от съществителното *грай* до прилагателното *груйна* е незначителна. Това е очевидно, но тогава не е ли *груйна* свирка нашенската *гайда*? Защото ако е така, това допълнително подчертава българския характер на песните, от една страна, но от втора, набляга на присъствието на *гайдата* сред атрибутите на *Горче/Орфей* – въпрос, който ни намира неподготвени.

Много по-близка картина до тази в гръцката митология откриваме в песента „Възнесението на Орфен“. Главният герой *Урфен* научил, че младата му невеста е отишла на небето на *Бога* да помага. Той искал да я върне, но след като не успял, сам отишъл на небето при *Бога*. Опитът му обаче да се завърнат на земята бил несполучлив и той останал заедно с *Росида* на небето. Почти същата драматична картина е представена в песента „Орфю намира жена си *Дана* по смъртта си“. Тук *Орфю* дълго търсил жена си *Дана* и я намерил на небето. Той сам отишъл да я вземе и я открил в сараите на *Бога*, но те били принудени да останат там, тъй като нямали разрешението на *Бог* да се завърнат на земята. Така в споменатите песни двамата млади напуснали земята. И все пак налице е видима разлика с погърчените *Орфей* и *Евридика*. За тях знаем, че се събрали в ада, докато *Орфю* и *Дана*, подобно на *Урфен* и *Росида*, се събрали горе, на небето, при *Бога*.

И така, с изключение на името *Горче*, всички останали имена, под които откриваме младия крилат майстор на свирката: *Орфен*, *Орфю*, *Орпю*, *Урфен*, *Уфрен* и донякъде *Форлен* и *Фърклен*, са повече или по-малко близки или съзвучни с името на широко популярния от митологията *Орфей*. Особено убедителна подкрепа за това откриваме в сходството на имената на мома *Врида* и *Евридика* предвид спецификата на името.

Митът за *Орфей* в гръцката митология е изграден около три сюжетни центъра: първият е чудноватият музикант и певец, вторият – трагичната любов на *Орфей* и *Евридика*, а третият се отнася до мъченическата гибел на *Орфей* и последвалите чудеса с главата на героя. Песните за *Уфрен/Офрен* от „*Веда словена*“ предлагат значително по-богат спектър от информация: чудното му зачатие и раждане; живота му през първата година на небето, при *Бога*; вълшебството на свирката и песните на юнака; перипетиите около избора на невеста; възнесението на младите на небето при *Бога*. Някои от песните обаче разглеждат и мотива за управлението на *Орфен* като земен владетел и миграцията, която той оглавил, отвеждайки народа си на нова, непозната земя. Най-впечатляващ е мотивът с опитомяването на муфлона – нещо крайно силно и оригинално, за което гръцката митология дори не подозира.

Има сходства, има и различия. По един, втори или трети начин героят е свързан със Слънцето. Втората част от мита за Орфей е в подземния свят, в ада, докато Орфю/Урфен търсел жена си не в ада, а на небето – и то при Бога. Единствено в песен №11 Уфрен слязъл в царството на мъртвите, но само за да вземе най-малката дъщеря на Морна кралю за своя жена. Пътят му бил осеян с всевъзможни перипетии, но независимо от премеждията щастливите млади успели да преминат препятствията и живи и здрави да се спасят и завърнат на родна земя. Все пак любовта на Урфен/Орфен/Орфю/Орпю/Горче и мома Росида/Дана/Сидра Друда/Врида в „Българската Веда“ е също основен мотив за песните, посветени на героя, ако и да не е най-важният. И общото е, че съдбата ги е разделила, за да ги събере в отвъдното.

Това е голямото различие с трагедията на Орфей и Евридика от гръцката митология. Любимата била отведена в подземния свят, в ада, и оттам Орфей се опитал да я върне на земята. В случая с песните от Ведата и Росида, и Дана са били на небето, при Бога. Затова и Урфен, и Орфю търсили жена си не в подземния свят, а на небето. И след като я намерели, оставали при нея. Това вече не е трагедия. Младите не останали разделени. Напротив, макар и само душите им, но те се събрали отново заедно. Наистина, това не станало на земята, но не и в ада. Събрали се на небето, в сараите на Бога. В това аз виждам разликата в светогледите на двете култури. И в двата случая може да говорим за драма. Само че при гръците тя завършва като трагедия, докато при дедите ни тя има светъл, звезден край.

Същата разлика в светогледите откривам и в случая с овчарската свирка. „Простите“ ни деди открай време са проумели силата на музиката и въздействието ѝ върху човека и животните, върху живата и дори неживата природа. И са я използвали за благото на човека, като са направили с помощта ѝ свои приятели и животните. Не сопата и грубото насилие, а възшебната сила на мелодията на свирката и песента на юнака. Тази разлика е доловил и засвидетелствал още Омир в химна, посветен на бог Хермес. Титанидата Мая, разтревожена от делата на сина си Хермес, го укорила: „Лоша работа си замислил ти. Защо открадна кравите на Аполон? Той ще се разгневи. А ти знаеш колко страшен е той в гнева си. Нима не те е страх от неговите безпогрешно улучващи стрели?“. На което Хермес нагло отговорил: „Не ме е страх от Аполон – нека се гневи. Ако той рече да се обиди на теб или на мен, аз за отмъщение ще ограбя светилището му в Делфи, ще задигна всичко – триножници, злато, сребро, одежди“, както се и

случва (72). Коментарът е излишен.

Това е гръцкото верую, тъй както го е проумял още Омир. Граби, лъжи, руши, унищожавай и обезличавай! От появата им на историческата сцена, та и до днес. Като се започне от присвояването на името Елада и образа на пеласгийския цар Хеланоор, погърчен в Хелен, като се мине през асимилирането на тракийската култура и окупацията на Българска Тракия и Македония, съпроводена с най-големите погроми и зверства, та се стигне до присвоените милиарди световен капитал в наши дни. Това е то истината за Гърция! И трябва да си безкрайно комплексиран и заслепен, за да не можеш да я видиш и проумееш.

А истината за „гръцкия орфизъм“ може да прочетете на страниците на „История на България“ (1979 г.): „Редица важни съставки на гръцкия орфизъм почивали върху основите на тракийските религиозни представи и митове. Под термина орфизъм или орфика се разбират обективно два вида творчество в гръцката литература. Това са значителни по брой и тематика стихотворения с космически и теологичен характер и сравнително малобройни литературни произведения, посветени на учението за съдбата на душата, за да се води праведен живот и се постигне блаженство в задгробния мир. И двата споменати вида орфическа поезия се приписват в една или друга степен на митичния тракийски певец Орфей“ (73).

Безспорно най-силен е мотивът с чудноватата свирка на малкия герой. Това, първо, не е нито китарата, нито арфата на погърчения Орфей, а овчарска свирка цафара. И второ, което е и по-важното, че музиката на Уфрен/Орфен не е нещо самоцелно за неговия образ, а средството, с което той и майка му са променили света – опитомили са дивата овца и са поставили началото на културното животновъдство. Дори в името му долавяме отзвук от названията на неговата цафара и опитомения див муфлон.

9. ГОРСКА ЮДА (ГОРА ЮДА, ГОРАНА) – МАЙКАТА НА УФРЕН/ ОРФЕН

Току-що изяснихме ролята на Уфрен и възшебната му свирка за domestикацията на овцата – първото тревопасно животно, опитомено от човека в Предна Азия през далечното VIII хил.пр.Хр. Изяснихме и ролята на майка му – Горска Юда, чиято наблюдателност и находчивост ѝ позволили да отдели овцете от всички останали животни, а след това с помощта на Слънцето да ги приучи да свикнат с човешкото присъствие, като живеят в нейните сараи. В този смисъл заслугата за опитомяването на овцата е обща на Уфрен и неговата майка Горска Юда. Освен това обаче тя първа започнала да дои овцете и да консумира млякото им, като научила на това и останалите хора. Следователно Горска Юда също има и то не малки заслуги пред хората, ако и да няма популярността на чудноватия си син. Жалкото е, че в нито една друга песен, посветена на Уфрен/Орфен, ние не чуваме нищо повече за нея. Впечатлението обаче е като че ли прибързано. Защото в четирите песни от циклите „Личен день Сириин-день“ и „За Сириин-день“ срещаме образа на Гора Юда, записвана и като Горана, въпреки че в тях Уфрен/Орфен изобщо не участва и не се споменава. И все пак място за съмнение няма – Гора Юда и Горана е познатата ни Горска Юда, за което ни убеждава връзката ѝ с празника Сириинден, посветен на овчарлъка. Ето защо си струва да потърсим има ли в песните някакви нови моменти, които да предлагат неизвестна ни засега информация. За целта нека се запознаем със съдържанието на единствената песен от цикъла „Личен день Сириин-день“.

На Сириинден Сира Бога и „Гора Юда баш чобанка“(!) слезли в гората, където пасял стадото си Ноню юнак. Сира Бога отишъл в пещерата, а Гора Юда – при Ноню, като държала в дясната си ръка златен кавал, а в лявата – златна овчарска тояга. Когато го приближила, юдата казала на Ноню, че три години как той стои в гората и пасе стадото си, а то все повече и повече намалява. Затова той се натъжил и загрижил и молба отправил към Бог да наръси стадото му, че то да се наплоди. Бог обаче не чул молбата. Той се бил ядосал и казал на Гора Юда да не го защитава, защото три години как Ноню бил в гората и стадото пасял, а не давал за Сириинден на юди самодиви нито суро агне за курбан, нито

прясно мляко да си сирят и да похапнат за празника.

Излезли юдите от пещерата и казали на чобан Ноню, че иде Суринден, като го помолили да им даде прясно мляко и едно суро агне за курбан на Сира Бога, та да го помолят да му наплоди стадото. На молбата им Ноню отвърнал, че има само едно суро агне и той сам курбан ще го заколи за празника. Затова, ако им го даде, той щял да остане без агне за курбана. Защото, когато баща му го изпращал в гората, го бил заклет да коли винаги курбан на Бога за Суриден и да сири от млякото, за да не намалее стадото му. Затова Ноню помолил юдите да изчакат на полето, докато изгрее слънцето, и така да заколят агнето за курбана в пещерата.

Съгласили се юдите и зачакали на полето да изгрее слънцето и с него да дойде Суриден. А на утрото Ноню им дал единственото си суро агне, издоил овцете и напълнил ведрата с мляко. Юдите отишли в пещерата да колят курбана, а Ноню се заел да сири млякото. Видял Бог това и съжалил Ноню, пръснал с вода стадото му и то се наплодило, но Ноню повече не почел Бога и не заколил курбан в гората. Затова Бог щял да пропъди стадото му и то да се разбяга. Предупредила Юда Гора юнака, но той ѝ се ядосал и се заканил със стрела да я устреля. Ядосала се Гора Юда, не отишла в пещерата, а засвирила със златния кавал и хвърлила златната тояга, та разпиляла стадото му. Заплакал чобан Ноню и замолил юдата да запре стадото му. Обещавал да ѝ хване и даде суро агне и да ѝ издои мляко. А юдата отговорила: „Хем ми давал, хем ни давал,/ стаду ти се веке распелелу,/ късмет имал чобан Круна, /чобан Круна на полету“.

Пасял чобан Круна стадото на полето и Гора Юда отишла при него. Казала му, че на другия ден щяло да бъде Суриден и тя на Сира Бога трябвало курбан да заколи в пещерата. Запитала го дали ще ѝ даде едно суро агне за курбана. А Круна веднага се съгласил, като ѝ обещал със сурото агне да ѝ даде и деветдесет овни, а заедно с това да ѝ издои прясно мляко и да ѝ напълни ведрата. Тогава юдата му казала, че тя не е Юда Самудива, а Гора Юда Самувил, дете е разпиляла стадото на чобан Ноню, защото не ѝ дал суро агне. И тя поръчала на Круна да отиде в гората, в пещерата и да види Сира Бога, да му сири прясно сирене, та той да му пази стадото. Не се чудил дълго чобан Круна. Оставил стадото в полето и повел със себе си и Гора Юда деветдесет овена за курбана. Отишли те в гората, в пещерата и похвалила тя на баща си Сира Бога щедростта на чобан Круна. Разказала как се ядосала на Ноню и как му разпиляла стадото.

Дошъл Суриден, чобан Круна заклал курбан на Сира Бога суро агне

и още деветдесет овена. Напълнил ведрата на седемте юди самодиви и те си сирили прясно сирене. Хвъркнала на небето Гора Юда, а чобан Круна останал на полето. Стадото му се наплодило – колкото дървета имало в гората, толкова станали агнетата в стадото му. Толкова голямо станало то, че не можел повече да го пасе. Затова отишъл Круна в града и си наел триста чобана да му помагат. Прочул се Круна, хората го зачитали и той станал цар. Така пеели седемте моми на Сириден и молели Бога, докато пие студена вода, в гората да напръска, че тук братята им пасяли своите стада и те го молели да се наплодят.

Това е съдържанието на единствената песен от цикъла „Личен день Сириден-день“. Сега нека да се запознаем и с трите кратки песни от цикъла „За Сириден-день“, в които срещаме отново образа на Гора Юда. Празникът се чествал на Гергьовден, когато седем моми отивали в гората и колели курбан близо до някоя пещера. Една от момите влизала скришом в пещерата и оставяла чаша, пълна с вода, а като излизала, започвала да пее.

Песен 1. Подвикнала мала мома на дружките си да ги кани в пещерата, защото днес бил слязъл на земята Сира Бога, а с него и Гора Юда баш чобанка с кавал в ръката, и влезли в пещерата. В гората Бог срещнал трима юнаци чобани да пасат стадата си и ги попитал знаят ли, че е Сириден, та не са му заклали курбан. А те отвърнали, че знаят и са изпратили сестрите си в гората, в пещерата курбан на Бога да колят. Засмели се Сира Бога и Гора Юда и влезли в пещерата. Засвирила юдата и молба към Бога отправила, като пиел студена вода, в златната чаша от водата да остави. Послушал Бог молбата ѝ, оставил в златната чаша вода и така се качил на небето. Влезли момите в пещерата и започнали да търсят чашата с водата. Дошла тогава Юда Самодива (Гора Юда) и седнала до белия кладенец под дървото, където била златната чаша с водата, що Сира Бога им оставил, и я подала на момите.

Песен 2. Отивала една от седемте моми при някое от селските стада и запявала на тримата си братя чобани. Те трябвало да запрат стадата и да не ги извеждат в гората, че Сира Бога подарък златна чаша със студена вода им е изпратил. Сега те идели и Гора Юда с чашата водели, за да им напръска с вода стадата, та да се наплодят, а ръката ѝ във ведрото усирила прясно сирене. Чули братята песента на момата, запрели стадата си, взели девет овена, причакали момите, курбан на Гора Юда овните заклали и молба ѝ отправили. Помолили я да свирне с кавала, да събере стадата им и сама да ги издои. А след като напълни с прясно мляко ведрата си, да постави в тях ръка и така млякото в сирене да усири. Да нагости дружките си и да не разпръсква стадата

им, а с вода да ги напръска, за да се наплодят и те навред да я хвалят.

Песен 3. Засвирила Юда Гора с кавала, та гората заечала. Чули свирнята пилетата, престанали да хвърчат и се събрали в гората да я слушат как си свири и си пее. Събрало се и стадото в гората, престанало да пасе и песента ѝ го примамила. А когато овцете се събрали около нея, тя ги напръскала с вода от златната чаша, като подвикнала пожеланията на стадото на тримата чобани от три хиляди догодина на триста хиляди да стане. След това издоила юдата овцете, напълнила си ведрата и като си пуснала златната ръка във ведрата, усирила млякото в прясно сирене. Повикала Гора Юда дружките си моми и ги нагостила. Три дни стояла юдата в гората по случай Сиринден и след това повече не се видяла. Заклали братята деветдесет овена курбан на Бога, че дошъл Гергьовден. Събрали се малки моми, чисти кулаци носят, а на кулаците – прясно сирене.

Това са текстовете на песните, посветени на Сира Бога и Гора Юда, Горана. Както се вижда, името на юдата е твърде близко до това на Горска Юда – майката на Уфрен. Но по-важно е това, че името ѝ се свързва със Сира Бога и празника му Сиринден. Защото това ни припомня за Горска Юда, опитомила със свирнята и песните на Уфрен овцете и първа опитала млякото им. Сега песните от двата близки цикъла, свързани с празника Сиринден, разкриват, че юдата е продължила делото си, като започнала не само да използва млякото за храна, но и да го сири и да получава сирене. А това е още една поредна стъпка в развитието на животновъдството и изхранването на човека. Наистина, образът на Уфрен/Орфен в песните отсъства, но не и вълшебният му кавал. Само че сега с него свири самата Гора Юда. Уфрен отсъства, но разбираме защо името му е записвано и като Горче.

Видима е връзката на езическия Сиринден с християнския Гергьовден. И тя не само се подразбира и не е само загатната, а е посочена и в прав текст в третата от песните от цикъла „За Сирин-день“: „И тие си курбан колет,/ ега си е личен день,/ личен день Сирин-день,/ малу-млогу девендесе ювна,/ девендесе ювна и факлати;/ ега си е личен день Гергюв-день“.

Обръщам специално внимание на връзката между двата празника (Сиринден и Гергьовден), защото тя отдавна е забравена и днес не знаем нищо за нея. Днес тя е разкъсана във времето и докато Гергьовден се чества в точно определен ден от годината (на 6 май), Сирни заговезни и Сирна неделя се свързват с Тодоровден и Тодорова неделя и с началото на Великденските пости. Това поставя Сирни

заговезни в зависимост от времето на честване на Великден, който не е календарно фиксиран. И ако все пак Великден и Гергьовден са сравнително близко във времето, то Сирни заговезни е цели седем седмици преди Великден, което го поставя в края на зимата.

Но това е само една чисто хронологична разлика и тя съвсем не изчерпва голямото същностно различие между Сириден и Гергьовден, придавано на двата празника. Днес Гергьовден се чества като ден на овчаря и продължава връзката си с овчарлъка. Понастоящем обаче Сириден с нищо не дава основание да бъде свързан с името, което носи – с подсирването на млякото и получаването на сирене. Нещо повече, дори и свързана с Великден, на цялата Сирна неделя се гледа като на нещо лошо и опасно за здравето на хората. Песи понеделник се тачи за предпазване от бяс. Църни вторник – от рани. Най-опасни са обаче Крива сряда и Крив петък. Въртоглав четвъртък се чества срещу „въртоглавие“. През цялата седмица важи забраната за работа, с което се цели предпазването от градушки, от вълци, гризачи и болести.

Сирни заговезни е най-популярен с обичая „Хамкане“ и единствено задължителната вита баница със сирене подсказва забравената стара езическа същност на празника и връзката му с получаването на сирене. Наистина, ползването на мартеница за връзването на бялата халва, цялата огнена фиеста във вечерта на Сирни заговезни, еротичните наричания на момците и момите подсказват и съвсем друго значение на празника, извън църковната му същност. Връзка с езическото минало и представи си остава моминският обичай *Гора*, когато момите отиват преди изгрев с песни в гората, а на изгрев вият заедно с ергените хоро. И видимо наименованието му е също като на Гора Юда от Ведата. Донякъде тази езикова връзка като че ли загатва самото наименование на Сирни заговезни в Родопите – *Ората*, наподобяващо думата *гората*. Може би същото важи и за големите огнени кладя, палени по високите места край селата, наричани в Разложко *гаро*. (74). И казаното за сетен път убеждава, че песните от „Веда словена“ крият дълбоки, но забравени знания за най-древната ни народностна същност.

Това е, което откриваме в представените по-горе песни, и съм сигурен, че връзката на Горска Юда и Гора Юда не подлежи на съмнение. Тяхна заслуга е и разкритата роля на Гора/Горска Юда за получаването на сирене от издоеното мляко – поредна стъпка на човека в неговото окултуряване. Но образът на чобан Круна от единствената песен на цикъла „Личен день Сириден-день“ предлага неочаквана перспектива в изследването ни. Защото той отправя към образа на Ведю Круню

от песента „За Ведю Крусна“ в том II на сборника от изданието на „Отворено общество“ (1997 г.).

Песента започва с представяне на младия Ведю Крусню, когото майка му родила в гората Вида. И още съвсем малък той бил наречен „млада си царю“ (млади царю). Младият Ведю се чудел защо живеят с майка си сами в гората и не слизат при хората в полето. А майка му обяснила, че царят на полето люто ѝ се бил заканил, ако роди мъжко дете, със сабята си на парчета да го насече. Придворният гадател бил предсказал, че тя щяла да роди мъжко дете и когато то порасне, щяло да слезе на полето, да влезе в града и цар да стане.

Изплашил се бил царят, като чул предсказанието, и затворил майка му в затвора, за да я убие, ако роди мъжко дете. На помощ ѝ се притекла млада Веда. Отворила ѝ вратите, хванала я за ръката и в гората Вида я довела, скрила я в пещерата, като я предупредила да остане тука, защото навън било опасно. Затова майката съветвала малкия Крусна да стои в пещерата, още повече че на другия ден тук щял да дойде със слънчевия изгрев Бела Узара (Бела – бог на доброто; Узара – име на Бела; зара – гадател, звездоброец, астролог). А с него щели да дойдат и три юди наречници (орисници). Мала юда Веда златна книга Веда щяла да даде на майката, що звезда я била написала, какво е Бог (Бела Узара) предсказал.

На ранина майката заспала, люлеейки малкия Крусню. Слънцето изгряло и с него в пещерата дошли Бела Узара и трите орисници. Влязла в пещерата мала юда Веда с написаното от гадателите, но не могла да събуди майката и оставила само бележката. Видяла това стара Веда от полето и се надсмяла на майката, защото тя не умеела да чете.

Заплакала горката майка. Разбудил се малкият Крусню и я попитал защо плаче. Казала му тя, че е проспала срещата си с Бела Узара и орисниците и те не могли да ѝ кажат своите предсказания, а ги написали и на мала Веда ги дали, да ѝ ги предаде, но тя не знаела да чете. Взел написаното малкият Крусна и поискал юдата да го заведе на небето, там той сам да се научи да чете и да прочете написаното от Бога. А когато всичко станало така и той се научил да чете, прочел върху бележката, че майка му го е родила в гората, а царят се канел да го убие.

Девет години пасал Крусна овцете на небето и молби към Бога отправял да го направи силен, че да слезе на полето и да надбори царя, що се канел да го сече парче по парче. А като го пребори, да завладее двореца му и царя да пороби. Молил се Крусню, молил се на звезда Веда – „Веда ми Звездна юда,/ юда ми Гора,/ Гора ми Горана“ –

чудна златна овчарска тояга да му направи и от небето да му я спусне. А той с вълшебната тояга на полето да отиде, царя да надбори, него и сараите му да плени, млад цар да стане и на пустата земя Зайн да се засели. Но не се женил Крусню, че бил на небето при Бога „дивен“. А деветте юди го научили как да хвърля тоягата. Три от юдите обаче му завидели и се помъчили да го залюбят, но Крусню ги прогонил с тоягата.

Дошло време на земята да слезе Крусню, насреща му – мала Веда. Предупреждава го на полето да не ходи, че е опасно. Затова в пещерата при майка си да иде и молба на Бог да се моли златна овчарска тояга да му прати от небето, дето я правила Гора Юда, че била „звездна змийка“. Той обаче не вярвал на юдите, че ще надбори царя на полето, защото юдите го били излъгали, като се надявали царят да го победи и така те да го залюбят. Затова поискал още три месеца юдите в гората да останат и те да го научат люта стрела да хвърля.

Послушал Крусню мала Веда, в пещерата се прибрал и на Бога се молил Бог да му помогне да надбори младия цар, що иска „да ма сече залуг пу залуг“. Чул Бог молбата, на небето нещо изгърмяло и в пещерата паднала златната тояга. Излязъл Крусню на полето, а там срещнал деветте юди и те го научили люта стрела да хвърля.

Отишъл Крусна на полето, насреща му излязъл да го бие младият цар. Хвърлил Крусна вълшебната тояга и така го победил. Пленил и него, и сараите му – цар станал той. Така карал три години, а след това завел младите момци и девойка на пустата земя Зайн и там се заселили. Но тъй и не се оженил. Младите учил как да хвърлят люта стрела и руйно вино да правят.

Остарял Крусню, но душата му не излизала, а си хвъркала на небето, де е станал дивен Ведю.

Излишно е да казвам какъв интерес предизвиква тази песен „За Ведю Крусна“, защото в сюжета попадаме на мотиви, познати от представите ни за Исус Христос. Откриваме и раждането в пещерата, и мотива с гадателите в пещерата (Бела Узара и трите наречници), и предсказанието, че той ще стане „млада царя“, и образа на изплашения зъл цар, който се кани да го убие още невръстно дете. Паралелите са очевидни и на тях бях посветил цяла глава в книгата си „Българският Коледа във „Веда словена“. Но паралели се откриват и с индийския Кришна. Например, имената Крусна и Кришна са твърде близки. А името на бога гадател Бела Узара напомня това на Балтазар – предводителя на тримата влъхви от легендата за раждането на Исус. Накрая паралели се откриват и с нашия Коледа. Това обаче, колкото

и да е любопитно, е въвн от темата за Горска Юда и ще го разгледаме малко по-късно. Затова пък следва да обърнем внимание на нещо друго.

Важното за нас е това, че както в песента за Сириден, така и тук главни герои са близките образи на чобан Круна и чобан Крусна. Близки са имената им и работата им на чобани, но и съдбите им на успели и замогнали се с помощта на своята праведност хора, станали царе на народите си. Общо за двете песни е и участието на юда Гора Горана. И в двата случая тя е в обкръжението на небесния повелител – бил той Сира Бога или Бог Зара. Но тя е свързана и със слънцето. Дори в песента „За Ведю Крусна“ е наречена „Звезда юда“ и „звезда змийна“, като е представена за звезда Веда на небето. А за каква звезда става въпрос, ни подсещат двете наименования на моминския обичай *Гора* или *Зора*. Тъй като второто се свързва със Зорницата – Венера. Нещо повече, за Зорницата разбираме, че освен с останалите ѝ известни имена – Зората, Деница или Вечерница, народът ни я нарича и с името Овчарска звезда (75). Забележете, последното име отпраща директно към овчарския занаят, напомняйки ни за ролята на Горска Юда при опитомяването на овците, млекодобива и изготвянето на млечни продукти.

Всичко това намирам за нещо много интересно, защото се оказва, че Горска Юда – майката на Уфрен/Орфен, наричана също Гора Юда и Горана, по определени причини се свързва с култа към Венера. А това ще рече, че тя трябва да има отношение към вярата в прераждането и втората мегалитна епоха. Но това явно отразява по-късни времена.

10. ПЪТЕШЕСТВИЕТО НА УФРЕН/ОРФЕН ПРИ ДРАВИДИТЕ

По-горе подробно се спряхме на разнообразните паралели между образите на Уфрен, Синдже и Сада крале. За името на Синдже знаем, че му е дадено, защото, когато пораснел, щял да засели с хората си нова, непозната земя. Дори успяхме да проследим миграцията им върху географската карта и така, придвижвайки се от Южното Приуралие, стигнахме планината Синджар в Предна Азия. За Сада/Сида крале установихме, че по негово време, а и по-късно от неговата земя са тръгнали няколко миграционни вълни: на юг – към Северна Месопотамия, а по-късно и към Южна, на север – към Задкавказието и Кавказ, на запад – към Южните Балкани, Тракия и Родопите и на изток – към Индия, Хималаите и Тибет. Вероятно тези нееднократни и разнопосочни миграции са станали причината за името Сада, което му дали, тъй като щял да засели или може би да засади цялата земя. Може да очакваме подобна съдба и подобно преселение да е преживял и Уфрен. И като че ли известното ни за началото на земеделието и животновъдството подкрепя нашите очаквания. Затова следва да проверим дали и сега топонимиката ще може да ни помогне, както бе в случая с имената на Синдже и Синджар. Добре е, че песните за Уфрен/Орфен са повече и дават по-пълна представа, но казаното в тях е понякога разнопосочно и внася неяснота и объркване.

Например в песни № 12, 13, 14 и П.4 чудноватият герой е останал до края на дните си на родна земя. Само в две от песните след сватбата си той е отишъл да живее на друго място. В песен 11, докато Уфрен скитал по земята и си търсел мома за женене, майка му Горска Юда се омъжила повторно за Янска крале. Той напуснал родната Янска земя и отишъл да живее при нея в Ринда земя. Когато Уфрен се завърнал от подземния свят (Морна земя), след като се оженил за мома Росида – дъщерята на Морна крале, той отвел и заселил младежите в останалата без крал Янска земя. Жалкото е, че не разполагаме с достатъчно ориентири, за да сме сигурни относно нейното локализиране. По-горе допуснах, че може да става въпрос за Източна Анатолия. В същото време „Янкулова керка“ в песен № 15 е наречена дъщерята на Харапския крал. Сходството в имената на Янска крале и Янкулова керка е очевидно и основателно поражда въпроса: не е ли Янска земя друго име на известната ни Харапска земя, на част

от нея или на нейна съседна територия?

Все пак може би разполагаме с ориентир. Говоря за пътя от Ринда към Янска земя, който минавал през „царното море“. Интересното е, че за да го премине, се наложило юнакът да го разцепи със свирката си на две и така хората му да преминат по сухото морско дъно. Нека само припомним, че този толкова странен епизод с разцепеното на две море и пресушеното морско дъно срещнахме и в житието на Синдже. При това в съвсем същата ситуация, когато юнакът водел младите да ги засели на новата земя. Тогава баща му Слънцето пресушил с лъчите си Дунава. А в песен № 5 Вишну Бога разцепил морето на две, за да преминат Гулема крале (Синдже) и хората му през него. Съвсем същото се е случило с преселението на Уфрен. Картината е същата, но приликите са дотук. Защото не знаем нищо за земята на Ринда крале. Не знаем къде се е намирала и какви водни басейни е имало в близост до нея. За жалост не знаем нищо сигурно и за Янска земя. Знаем обаче, че родината на върховния шумерски бог Ану се е намирала в Южното Прикаспие. И това, че вероятно по неговото име е и това на древна Анатолия. И ако гърците са нарекли Анатолия по името на бог Ану, то защо ли дедите ни да не я нарекат Анска или пък Янска земя. Така стигаме до предположението, че Уфрен може да е заселил Южното Прикаспие и оттам да се е придвижил на запад към Източна Анатолия.

Разбира се, това е само едно предположение. Но съществува и друго. Така според индийската митология един от синовете на Яяти и Деваяна също носи името Ану. Знаем, че част от народите, на които той е родоначалник: кекайн, мадри, яудхеи, саувири и ушинари, са заселили Северозападна Индия – Пенджаб и Раджахстан (76). Тогава Янска земя и Янкулова щерка може да водят наименованията си от тези на Дева-яна и сина ѝ Ану. Още повече че потомците на Ану са обитавали Пенджаб, където по-късно откриваме ведическия народ балхики/ бахлики, а още по-късно – народа балхара, в които днес разпознаваме българското присъствие на полуостров Индоостан.

Разбира се, възможно е и да се заблуждавам. Едно само име съвсем не е достатъчно за сериозни хипотези. Ако обаче изходим от многобройните паралели между Синдже и Уфрен/Орфен, епизодът с разцепеното на две море също води към Анатолия. Ако продължим върху географската карта търсенето на подходящ като име и локализация топоним, ще попаднем на неолитния център Урфа. Той действително е подходящ. Първо, защото се намира в древния Тавър. Второ, защото появата му се датира към далечното IX хил. пр.Хр. Трето, защото се оказва в район с богата праистория. Не много далече на

изток е познатият ни Синджар. На запад е уникалното Гьобекли тепе, а на двадесетина километра от него е друг прочут праисторически център Невали Чори – два от най-интересните културни центрове на неолитна Анатолия. Наблизо до Синджар е Тел-Афар – друг древен обект, носещ име, напомнящо това на Уфрен и на неговата цафара. И четвърто, защото името Урфа е толкова близко до това на Урфен.

Урфа се смята за турско име, но са известни и някои от имената му далеч преди появата на турците на историческата сцена и в Мала Азия. Важното е, че те не са много по-различни. Така например арменското име на града е Урха, а урартското – Урхай. Тези примери свидетелстват, че името Урфа има действително дълбоки корени. А това прави връзката на името Урфа/Урха с това на Урфен правдоподобна и подхранва хипотезата за връзката на древното селище с опитомяването на муфлона и появата на питомните овце.

И така, песните от българската Веда пеят за Уфрен/Урфен/Орфен/Орфю/Орпю, наречен от гърците Орфей. В древна Анатолия, в Източен Таврос попадаме на неолитно селища, носило името Урфа/Урха/Урхай, и на друго с не по-малко интересното име Афар. Така се оказва, че както близки са образите на Синдже и Уфрен, така близко се намират като че ли и земите, които те заселили и обитавали с народите си: Синджар и Урха/Урфа – два района, превърнали се в люлки на проходащата неолитна култура в Предна Азия.

За жалост в песните за Уфрен/Орфен липсва яснота за мястото на събитията и се изброяват различни земи, повечето от които непознати: Юдинска земя, Янска земя, Ламийска земя, Ринда земя, земя цървенуга, Фейска земя, Самандарска земя, Харапска земя. С малки изключения, повечето се споменават епизодично и рядко някоя се повтаря.

От изброените земи бегла ориентация имаме само за някои от тях. Току-що се опитам да хвърля някаква светлина върху Янска земя, ако и въпросът да остава открит. Харапска земя е единствената идентифицирана – и то с Харапска Индия. Самандарска земя трябва да е някъде на Иранското плато, доколкото името ѝ има ирански произход и идва от персийското *земиндари*, което ще рече *земеделец*, съответно от *замин* – земя (77). И днес в Загрос (в Иран) един от големите градове носи името Семендедж, а историята добре познава хунското царство Семендер в Прикавказието. За останалите земи, посочени в песните, не бих се ангажирал с локализирането им. Съгласно песен № 15 Орфен взел за жена дъщерята на Харапска крале и след дълги перипетии младите останали да живеят в съседната на Харапската Фейска земя.

А това означава, че откъдето и да е тръгнал той с хората си, те са се придвижили през Арабско море към делтата на река Инд или към западното крайбрежие на полуостров Индостан.

В случая смущава това, че историята засега не знае нищо за подобно придвижване от Предна Азия към Индостан, станало в толкова ранни времена. Смущава и споменатото име на Харапската земя, доколкото културата Харапа се е появила по-късно от времето, за което говорим. Доскоро се твърдеше, че тя е възникнала през III хил.пр.Хр. Днес началото ѝ се датира през IV хил.пр.Хр. Но дори и така, картината е твърде неясна и е трудно да свържем Харапската култура с времето на опитомяването на овцата (IX–VIII хил.пр.Хр.) и неолитизацията на Анатолия.

И все пак, възможно ли е проблемът да бъде решен и как бихме могли да сторим това? Струва ми се, че появяването на името Харапска земя хилядолетие-две преди появата на културата Харапа би могло да бъде обяснено. Както един съвременник говори за Харапска Индия, ползвайки съвременното име на Индия за някогашната Харапска земя, така и певецът би могъл да ползва името Харапа за земята, чието име в по-ранната епоха, за която говори, той не знае, но знае, че по-късно е наричана Харапа. Още повече че както и да я наричаме, тъмнокожите дравиди са живеели на полуострова полуконтинент и тогава, и сега, но и хилядолетия преди появата на самата култура Харапа. Използваното име не променя фактите.

Всичко това е възможно, но е само едно предположение и не може да твърдим, че е достоверно. То не доказва едно толкова ранно преселение на европейци към Индостан. Вероятно по-наблюдателните читатели са забелязали сравнително честата употреба в песните на името на Харапската земя и Харапския крал. Сега установяваме, че това име се появява с песните за Уфрен/Орфен. Докато същото не можем да твърдим за песните, посветени на Ситската и Талатинската земя, ако и в песен № 7 Харапска крале бегло да се споменава.

Имената на Харапска земя и Харапска крале откриваме и в песни № 1, 2. В тях се говори как пътят на читайската войска минавал през Харапската земя, как Читайският крал я завладял и отвел много пленени роби. Внимателният анализ на тези две песни обаче ме кара да ги свържа с по-късни събития от историята на Харапската култура и затова те ще бъдат разгледани по-късно. Но при песен № 7 нещата са поставени по друг начин.

В песен № 7 се говори за сватбата на Талатинска крале със ситската принцеса Талиана. Баща ѝ имал уговорката с Харапския

крал да му я даде за негова жена, но не удържал на думата си и това довело до инцидента по време на сватбеното тържество. Всичко това свидетелства за определени връзки между Ситската и Харапската земя и техните народи в дълбока древност, може би още по време на зараждащия се в Анатолия неолит. Въпросът е може ли да ползваме този епизод като свидетелство за реални, с историческо значение контакти между неолитна Анатолия и дравидски Индостан!?

Нека не се заблуждаваме – тези връзки не са еднозначно определени. Двата района не са съседни, но не са и толкова отдалечени, за да представлява отстоянието помежду им непреодолимо за общуване препятствие. Ние знаем местоположение на Ситската земя в района на Загрос и на Харапската земя – по поречието на Инд. И това ни помага да определим посоката на придвижване на културно неолитно население от Загроската планина на изток към Харапската земя и голямото църно море (вероятно Арабско море).

Това е, което научаваме за отношенията между Ситска и Харапска земя и народите им от песните, посветени на Ситската земя. И веднага може да кажем, че при песните за Уфрен тези връзки са значително по-тесни и оживени. Например в песен № 11 се сблъскваме със същия мотив като в песен № 7. И тук Харапският крал е бил пренебрегнат от Росида – дъщерята на Морна крал. Момата избягала с Уфрен независимо от обещанието на баща ѝ да му я даде за невяста. В песни № 13 и 15 пък юнакът се оженил за Харапската принцеса. И това говори за традиционно добросъседски отношения, подкрепени посредством династични бракове.

С други думи, и при песните, посветени на Уфрен, са налице връзки на юнака с недалечната Харапска земя, като тези връзки изглеждат по-тесни. Това потвърждава идеята за контакти между неолитната анатолийска култура и чернокожите харапи дравиди. При това на преден план излизат свидетелствата за династични връзки, но и за придвижването на неолитно население от Предна Азия към полуостров Индостан. Още повече че при песен № 15 юнакът и неговата избраница – дъщерята на Харапския крал, остават да живеят в т.нар. Фейско царство, намирало се в съседство с Харапската земя.

Днес се приема, че първоначално неолитизацията се е разпространявала на запад от Загрос към Плодородния полумесец, Анатолия и Близкия изток, а след това – към Балканите и Египет. Докато разпространението ѝ на изток в това ранно време историците не обсъждат. Затова пък този първи център на неолитизация, обхванал плодородните територии на Иран, Задкавказието, Анатолия, Близкия

изток и достигнал Египет, о.Крит и Балканите, се споменава на няколко места в летописите „Джагфар тарихи“ и е наречен с името Стар Самар или Стар Шумер. И няма да сгрешим, ако идентифицираме Ситска и Талатинска земя от песните с този Стар Самар на волжките българи. Защото Самар, подобно на хатско-хетския бог Талипину/Телепину, е бил алп на плодородието, богатия урожай и богатия приплод на тревопасните животни – все белези на настъпилия неолит (78).

Пак от волжките българи знаем за появата на същите иделски племена – т.нар. дебери/себери/аркеше, записвани от гърците като аргипеи – в Северна Индия. Това е станало някъде през X хил.пр.Хр. в резултат на междусобици, когато споменатите многобройни племена напуснали Идел (Туран, Волго-Уралието) и се разселили в различни посоки: една част – към Украйна и Балканите, втора – към Задкавказието, Месопотамия, Близкия изток и Мала Азия, а трета – към Иран и Северна Индия. Част от последните обаче поели по обратния път към Туран и едни останали там, но други продължили на запад и по пътя отсядали на различни места – в Задкавказието и Източна Мала Азия. Вероятно тези преселници дебери са имали отношение и са станали двигател на неолитизацията в Анатолия. Още повече че планината Таврос дължи името си на тях. Твърди се, че дебери директно от Идел или през Иранското плато са се озовали в Индия (79).

Сега, позовавайки се на свидетелствата на Ведата, допускам тази ранна евентуална миграция от Предна Азия към полуостров Индостан да е станала някъде в интервала след доместикацията на овцата и преди тази на говедото. Това я датира в границите между VIII и VII хил.пр.Хр. Вече на няколко пъти обърнах внимание, че историците не знаят такава. Струва ми се, че тук е мястото да спомена известното за екзотичния народ *тода*. Това е малоброен народ от Сините планини (Нилгири) в дравидска Индия, говорещ дравидски език. Интересни са антропологичните му белези: висок ръст, значително по-светла кожа, „римски“ нос, тънки устни, кестенява или червеникава коса и големи, изразителни светлокафяви или зеленикави очи. Всички тези белези на хората от *тода* ги правят различни от останалите южни индуси, като ги сближават с европеидите. Обичаите и религията също ги отличават от местните дравиди. Освен южнодравидския език, близък до езиците на съседните племена, *тода* използват и ритуален език – *кворжам*. Обикновено ритуалните езици водят произхода си от езика на по-древно население или от стар „законсервиран“ език. И тук не е за пропускане, че в този ритуален език слънцето носи името Уту – също

както слънцебогът у шумерите. А богът на луната Син (Суин) е с име като у акадеите, но е близко на Синдиу – едно от имената на лунния алп вълк Бури/Булг у волжките българи. Но Син е и като Синдже! Това е накарало някои изследователи още в края на 30-те години на ХХ в. да допуснат, че *кворжам* е близък до стария шумерски език, и да издигнат хипотезата, че *тода* са останки от население на древна шумерска колония, откъдето са и антропологичните им и езикови особености (80).

Днес тази теория е отречена, но въпросът с произхода на народа *тода* не е решен. Обобщавайки казаното за загадъчните зеленооки дравиди *тода*, може да допуснем, че присъствието на такова метисизирано население в дравидска Индия трябва да е с особено голяма давност. Тоест би могло да е в съгласие с казаното в „Джагфар тарихи“ за най-ранната миграция на иделци към полуостров Индостан. Но дори и да не приемаме казаното във волжко-българските летописи, „дравидите“ *тода* са живото свидетелство за древни праисторически връзки между ранното евразийско население и дравидите на полуостров Индостан.

Налице е обаче едно сериозно възражение. В древна погребална песен на *тода* се пее за „владетеля на седемте кораба“, посетил седем кралства и седем крале. Странното е, че днес *тода* живеят в планински район, далече от каквото и да било море. Затова казаното за седемте кораба поражда много неясни въпроси. И на първо място: морски народ ли са били преселниците *тода*? Защото, ако са били морски народ, тук биха могли да се озоват с друго някое преселение по море, примерно с преселението на Колчу юнак. Но би могло и да не са морски народ и въпреки това пак да се говори за кораби и пристигане по море. Точно такава е описаната в песен № 15 „Орфенова женитба со керка на Арапска крале“ картина. Юнакът тръгнал за земя Харабия, като минал през близкото до нея „църну моря“. В морето се криели и крилатите калфи, що зидали чешмата на Брава крале – бащата на Фръклен в песен № 13. Тъй или иначе, налице са песни, които, възпявайки преселението на юнак Уфрен/Орфен, говорят за пътя му през море. И това би легитимирило необходимостта от кораби. Независимо от всичко обаче въпросите остават. А с тях – и съмненията.

По-горе вече говорихме за ранните разселвания на булгарите. „Джагфар тарихи“ описва две такива, когато българи напуснали родния Идел и Волго-Уралието и се разпръснали в различни посоки, включително и към полуостров Индостан. Първото е при управлението на Кан в резултат на гражданска война и е датирано в XIII–XII хил.

пр.Хр., докато второто при Улят е през X хил.пр.Хр. Първата миграция е намерила място и в Библията, представена като божие наказание на братоубиеца Каин, когото Господ прогонил далече на изток в страната Нод. Тази далечна източна страна Нод аз идентифицирах с праисторическа Индия (81). Колкото до втората миграция, тя, както вече отбелязах по-горе, се свързва с образуването Стар Самар, което идентифицирах с възникналата в Анатолия неолитна култура, наложила първото земеделие и скотовъдство в света (82). Проблемът е, че дори и казаното в „Джагфар тарихи“ да е самата истина, то не решава въпроса. Защото разселването, за което говорим, е обвързано с песните за Уфрен/Орфен, а следователно и с неговото време, което ще рече – не по-рано от VIII хил.пр.Хр., когато е опитомена овцата. Затова казаното в летописите за първите две разселвания като че ли не ни върши работа и трябва да търсим данни за друга, малко по-късна миграция, станала по времето на Уфрен/Орфен.

Тук на помощ ни идват тия от песните за Сада крале, в които се пее за гората Бавана. Защото същото име срещаме и в индийската митология. Тук според Г. Раковски това име носи жената на Шива, известна също като Парвати, Кали, Дурга и с редица още имена и прозвища (83). Затова си струва да потърсим възможна ли е връзка между казаното за гората Бавана във „Веда словена“ и известното ни за двойката Шива – Дурга.

По-горе установихме, че името на гората Бавана се среща в две от песните на цикъла „Личен день Пазир-день“. Според тях кралят на Крайна земя искал да пресели младите на пустото Дунавско поле, но Бог не му разрешил. След като хората му дълго стоели и не могли да преминат пълноводната река, Юда Самувила им разкрила Божията воля да не ходят на Дунавското поле, а да заселят близката гора Бавана. Тъй и сторил кралят на Крайна земя. Заселил всички млади в гора Бавана, тук се оженил и тук се родил синът му Сада крале. Когато момчето пораснало и гората се пренаселила, то отвело младите на Дунавското поле. Това научаваме от песни № 1 и 2 от цикъла „Личен день Пазир-день“, а в речника след него срещу името Бавана е записано: „била гора, прочуена на Край земя, в която гора седели Юдите, които правели хизмет на Бога“ (с.361).

И така, Бавана е гората на юдите, обслужващи Бога, намираща се в Крайна земя. Нека припомним, родители на Сада крале били Талатинска крале и дъщерята на Ситския крал. Следователно гората Бавана трябва да се е намирала в едната от съседните помежду си Талатинска и Ситска земя. И Сада крале е бил роден точно тука. Затова от тая гора тръгнал той да преселва младите на Дунавското поле.

Като че ли всичко е ясно и няма какво повече да уточняваме. Обаче и в двете кратки песни от цикъла „За Угавита-дене“ срещаме героинята Кали Баваница. А в речника срещу това име четем: „Баваница: била Юда, която преминавала времето“.

Така освен за гората Бавана в песните се пее и за юдата Кали Баваница, която можела да променя времето. Конкретно в двете песни тя поставяла края на зимата и идването на лятото. Но интересно е, че в същия речник намираме разяснения още за Първа Юда. А заедно с Първа (Парва, Барва) Юда сред близките песни попадаме и на Дурга Юда. Всичко това намирам за интересно, припомняйки си казаното от великия Г.Раковски, че Бавани, Дурга, Кали и Парвати са все имена на жената на индийския бог Шива.

Името Бавана – родното място на Сада крале – ни отправя от Предна Азия директно на територията на полуостров Индостан, и то в много стари времена. Защото Бавана, по нашему Баваница, е име на жената на Шива. А той е едно от най-ранните божества тук, много преди появата на Вишну и Брахма, с които много по-късно са създали върховната тройка небесни богове в индуистката митология. Нека съобразим, хронологично и Сада крале, и Уфрен/Орфен следват времето на Талатинска крале и неговата Ситска съпруга. Първият – като тяхно дете. Вторият – като родоначалник на скотовъдството, възникнало столетия след земеделието. Това сближава във времето двата образа, при които установихме поредица паралели, като дава живот на хипотезата за възможна миграция на културни анатолийци от центъра на неолитната култура – областта на гората Бавана – на изток, към долината на река Инд, Тибет и Хималаите. А обстоятелството, че това население свързваме с името на Уфрен/Офрен, означава единствено, че то вече е познавало опитомената овца. Естествено че е познавало и земеделието! Свидетелство за това е образът на родената по чудесен начин направо от изораната бразда Сита, съгласно „Рамаяна“. Тогава възниква въпросът: възможни ли са някакви връзки между героя Уфрен/Орфен и индийския бог Шива?

Да започнем с това, че Шива, дълго преди да стане „Владиката на йогите“, е бил върховното божество на Южна Индия. Нещо повече, неговият праобраз е бил върховно божество на създателите на най-древната цивилизация на полуостров Индостан съгласно тамилската писмена традиция и митологиите на южните дравиди. И тук веднага следва да поясним, че „дравидските езици не са коренни наречия на Индостан, а техните носители са дошли някъде отвън, „отстрани“, както може би са дошли и създателите на най-древната цивилизация на

Индия“. Протоиндийската цивилизация се появила изведнъж в готов и завършен вид, без да бъдат открити междинни звена между каменния и бронзовия век. Появила се с планирани градове и канализационна мрежа, с писменост и изкуства и просъществувала от средата на III до средата на II хил.пр.Хр. Дравидският език възникнал на полуострова през IV хил.пр.Хр., а самите дравиди, т.нар. протодравиди, били продукт от смесването на две раси. Протодравидите били с тъмен цвят на кожата, без да са негри, тъй като антропологично били най-близо до европеидите. Днес представители на тази раса се срещат сред етиопците и сомалийците. Особен интерес представлява неолитната култура Кули, развила се в Южен Белуджистан през V хил. пр.Хр. Хората са познавали земеделието, отглеждали са домашни животни и дори са умеели да орат земята, правели са си глинени съдове. Градовете им имали централна планировка и разполагали с водопроводна и канализационна система. Къщите били двуетажни с тераси. Белуджистан заема долното поречие на река Инд и в този смисъл е на границата между Предна Азия и полуостров Индостан, тоест той заема една междинна територия и би могъл да играе ролята на контактна за културите зона. Но за нас интерес представляват и многобройните културни паралели, които учените отбелязват между шумерите и тибето-бирманските народи (84).

Съвременната наука познава тези факти, не ги отрича, но не знае как да ги свърже в една обща картина. А ето че те се оказват известни и на българската Веда. Затова имена като Бавана, Кали, Дурга, Парва/Барва/Първа или Кайле и Сива са особено интересни и перспективни за изследване. Защото, макар и бегло, но все пак маркират културните връзки между двата района в далечни времена. Същата връзка, която ни даде основание да открием паралели между образите на Уфрен/Орфен и Шива. Известно е, че индийците наричат Шива „господар на животните“. Така разбираме, че и Шива е свързан по някакъв начин със скотовъдството. И тази връзка с Уфрен/Орфен става още по-видима предвид обвързаността на Шива с бика Нандин. Шива не само го язди, но и танцува своя неподражаем космически танц на музиката, която свири бикът. Връзката между двата образа е толкова тясна, че немалко изследователи приемат белия Нандин за зооморфния образ на самия Шива (85).

Връзката на Шива с бика Нандин илюстрира връзката му с най-рано опитоменото тревопасно животно от вида на едрия рогат добитък. Не бива да забравяме, че точно за него се допуска, че е бил опитомен в древна Индия. А това прави връзката Уфрен/Орфен –

Шива още по-вероятна и перспективна. Тя обаче оживява истински, когато я разгледаме в светлината на неговия космически танц. Защото той бил толкова завладяващ, че се смятал за възплъщение на самата космическа енергия.

И така, Шива танцувал на музиката на Нандин и с танца си покорявал и увличал всичко наоколо – старо и младо, включително и десетте хиляди аскети, и боговете, та те единомдушно признали властта му над тях. Картината е повече от впечатляваща, за да не я забележим. И за да не я съпоставим с тази за Уфрен/Орфен. Разбира се, малкият свирелджия не е бил танцьор, но музиката му принуждава всички и всичко да играе в захлас – и хората, и животните, и растенията, та чак и камъните, горите, и реките. В случая с Шива нещата са малко по-различни, защото той не свирел, а само играел на музиката на Нандин. Очевидно разликата е твърде незначителна, за да не признаем общото: космическия характер в уменията на Шива и Урфен/Орфен. Още повече че те са и тясно свързани. Защото музиката и танците са двете страни, двете прояви на най-първичните форми на изкуството, присъщи до известна степен дори и на животните.

Да не забравяме, че причината да поемем по дирите на Шива бе името Бавана на неговата съпруга Кали. Отбелязах, че във Ведата я срещаме точно като Кали Баваница, а Г.Раковски поставя това име наравно с останалите имена на страховитата Кали – Дурга и Парвати. Сега във Ведата попадаме на същите имена. За Кали разбираме, че била „предстателка на летото“, тоест покровителка на лятото (с.318). Баваница била юда, която можела да променя времето (с.318). Дурга/Дургана била една „от Богиците на небето“ (с.310). Бърва Юда също „била Богица на небето и съдила на пролетта“ (с.310), което я сближава с Кали. Но освен Бърва Юда, попадаме и на Първа Юда – също небесна богиня, от която греело слънцето и която се била превърнала в звезда (с.318), но пак за нея разбираме, че като небесна Богиня „известявала на царювете празниците кога ще бъдат (с.272). Именно на нея били посветени „Първи днене“ и „Първи месец“ (с.318) и с тях започвали първият ден и първият месец на пролетта. Но Първа или Бърва Юда се среща и като Барва Юда (с.304) и това е интересно, защото от Барва до Парва разликата е незначителна. А името Парва/Парвати бе също едно от имената на жената на Шива. Така разбираме, че повечето от популярните имена на съпругата на Шива – и Кали, и Парвати, и Дурга – се срещат и във Ведата като имена на богини и/или юди, свързани с времето и специално – с пролетта.

Всичко това разкрива неочаквани, многостранни паралели на

Ведата с индуистката митология, които са напълно непознати на науката. Връщайки се към името Бавана, сега виждаме, че то свързва родината Бавана на Сада крале не директно с Шива, а посредством неговата съпруга – Парвати, Кали, Дурга. И това е важно, защото след набелязаната връзка Уфрен/Орфен – Шива името Бавана разкрива втори любопитен паралел. Този път между определени женски персонажи от „Българската Веда“ (Кали Баваница, Дурга, Първа/Парва/Барва/Бърва Юда), свързани с гората Бавана, и съпругата на Шива (Кали, Дурга, Парвати, записвана според Г.Раковски и като Бавана). А името ѝ Гаури (бяла) напомня за това на Гора Юда или Горска Юда – майката на Уфрен/Орфен.

Но и това не изчерпва богатите познания на Ведата, защото песен № 7 („Женитбата на Талатинска крале со дъщеря на Ситска крале“) загатва като че ли и друг един паралел. Става дума за женитбата на Сада крале с мома Дурида – дъщерята на Рична крале (с.85). Тук на първо място впечатляват близостта и общият корен на имената Дурида и Дурга. Но въпроси буди и името на Рична земя. Има ли изобщо такава земя и коя може да е тя? Защото, ако зад Ситска и Талатинска земе разпознаваме Загрос и Източен Таврос, а зад Харапска земе – праисторическа Индия, тогава може да допуснем, че и Рична земе – родината на мома Дурида, също има определено географско съответствие. Възможно ли е обаче и как да я идентифицираме?

И така, нека проследим дават ли ни нещо тези данни относно връзката на Уфрен/Орфен и Шива. Според Ведата Сада/Сида крале е роден в гората Бавана, а жена му се казва Дурида. В песен № 1 от цикъла „За Угавита-дене“ се пее за Кали Баваница, а в други песни от сборника срещаме имената Дурга и Парва. Сада крале и жена му Дурида бяха в гората Бавана, в Източен Таврос. Уфрен/Орфен също намираме наблизо – в Източен Таврос (района на Урфа). Колкото до бог Шива и жена му Парвати/Кали/Дурга/Бавани, тях откриваме в Хималайска Кайласа.

По-горе обсъдихме определен паралел между функциите на музиканта Уфрен/Орфен и танцьора Шива. Сега откриваме явен паралел между имената Бавана и Дурида, свързани със Сада крале и тези на съпругата на Шива. И това ни позволява да разширим паралела между образите на двамата герои с паралели и между техните жени. По този начин вече разполагаме с два независими типа връзки между тях и това прави хипотезата по-пълна и правдоподобна.

Говорейки за Дурида, казахме, че тя е дъщеря на Рична крале, но къде е била Рична земе, засега не знаем. Впечатлява коренът РИЧ- на

нейното име. Той позволява известно вариране на втория звук И, който би могъл да бъде заменен с гласната Е. Съгласните Ч, Ш, С или З са лесно заменими. Това означава възможна трансформация на корена РИЧ- съответно в РИШ-, РИС-, РИЗ-, РЕЧ-, РЕШ-, РЕС- или РЕЗ-.

От друга страна, нека опитаме да се ориентираме и по ландшафта в песента. Пътят на Сада крале към Рична земя минавал през полета и планини, а наблизко имало и море и юнакът, ожаднял, искал да пие „студна вода морювита“. Така разбираме, че водата в морето ставала за пиене, което означава „морето“ да е било езеро. А за да е представяно за море, то няма да е било малко. Тоест езерото е било сравнително голямо. Водата е била студена, а пътят минавал през полета и планини, което определя терена като планински. Като знаем сега тези особености на терена и това, че пътят на Сада крале на изток тръгвал от родната гора Бавана (Източен Тавър), няма да сбъркаме, ако потърсим Рична земя някъде из близкия планински район. Още повече че тук не липсват големи езера. Голямо езеро с име с корена РИЧ-/РЕЗ- е езерото Резае (Урмия), разположено в обширна котловина между двете големи планински вериги Таврос и Загрос. И аз не изключвам възможността именно районът около Резае/Урмия да бъде търсената Рична земя от нашата Веда.

За Парвати знаем, че е дъщеря на цар Химават – древноиндийското наименование на индийския бог Хималай – персонификация на величествените хималайски върхове, обитавани според митологията от културни полубожества и демони: якши, пишачи, рикшаси и пр. (86). Това е интересно за нас, защото най-високият планински масив в Хималаите носи името Кайласа и традицията го определя като място, обитавано от Шива и Парвати. А Ведата говори за Кайле – града на Има царе. Звуковата връзка в Кайле – Кайласа е очевидна, още повече че и в двата случая става дума за топоними.

И така, гората Бавана в Източен Таврос кореспондира с името Бавана на Парвати/ Кали/Дурга – съпругата на Шива, а това на Кайле – града на Има царя от Ведата, с името Кайласа на най-високата част от Хималаите. Паралелите обаче не се изчерпват дотук, защото в името на нашия герой Има откриваме паралели с иранския Йима и самия бог Химават – бащата на Парвати.

В действителност по-задълбоченото изследване разкрива неподозирани паралели между Уфрен/Орфен от Ведата и образите не само на протоиндийския Шива, но и на други митологични герои – като фригийския Саба/Сабазий, гръцкия Загрей, шумерския Думузи/ Даонас и тракийския Дионис. Всички те са едновременно богове на

плодородието, но заедно с това са свързани и с животните. За Шива казахме, че в най-ранни времена е бил приеман за „владетел на животните“. Думузи/Даонас е бил „бог на цветущата степ, но и овчар със свирка“ (!). Да не забравяме, че на турски език думуз е свиня. Загрей пък е бил „велик ловец“. И Сабазий, и Загрей, и Даонас отвеждат по различни пътища към образа на Дионис. А и той, независимо че е бил най-популярен като лозар и винар, е имал в произхода си връзка с растителния и зооморфен корен. Затова е представян като бик, а гърците са наричали посветените му религиозно-култови обреди *tragodis* – понятие, буквално означаващо „песен за козела“ или „песента на козлите“ (?). Но освен това сходства се долавят и в личния и съпружески живот на героите. Думузи е бил изпратен от съпругата си Инана в подземния свят. Загрей е бил разкъсан от титаните по нареждане на Хера, Орфей – от менадите. Единствено Шива нямал подобна съдба, но затова пък съпругата му в образите на Кали, Деви или Дурга се славела със своята ненаситна кръвожадност. Внимание заслужават и имената. Шива и Саба, Дионис и Даонас – тук паралелите са видими. Загрей ни отвежда в Ситската земя Загрос, Дионис – в Индия. Темата за връзките между посочените божества и герои е много обширна и не е предмет на настоящото изследване. Но е полезна, доколкото подкрепя идеята за възможната връзка на Уфрен/Орфен с Шива и миграцията на неолитно население от Предна Азия към Хималаите и Тибет (87).

Връщайки се към образа на Има царя, когото срещаме тук, няма да излъжа, ако кажа, че е една от най-големите загадки на Ведата и изисква особено внимание. Той е повече от странен и според песните играе централна роля при опитомяването на вола и изобщо като културен герой. Затова ще му посветя отделна, самостоятелна глава. Но преди това нека се спрем на култа към Власа Бога – учителят на Има царе.

11. ВЛАСА БОГА, ИМА ЦАРЕ И ОПИТОМЯВАНЕТО НА ТУРА

Колкото и да е неочаквано и дори да не е за вярване, но българската Веда ни въведе в дебрите на неолита, проходил за пръв път в Предна Азия преди около 12000 години. Така песните ни запознаха с появата на първото културно земеделие – това на зърнените култури (жито и ечемик) в планинските райони на Синджар (земята на Синдже крале), на Загрос (Ситска земе) и Таврос (Талатинска земе). Разкриха ни и развитието му в посока на лозарството и винарството в Кавказ, а може би и на градинарството и овощарството при Сада крале. Но с това темата за неолита не бе изчерпана и в песните за вълшебния свирач Уфрен/Орфен открихме следите на най-ранното животновъдство – опитомяването на муфлона и първите опити за ползване на овчето мляко. А в лицето на майка му Горска Юда (Гора Юда, Горана) разпознахме първата доячка и млекарка. Така освен за първото земеделие попаднахме на данни и за най-ранното скотовъдство. Получената картина е достатъчно убедителна, за да продължаваме да се съмняваме в автентичността на Ведата. Още по-убедителна става тя, запознаем ли се с песните за Власа Бога – покровителя на воловете, и неговия ученик Има царе.

Цикълът „Личен день Власин-день“ се свързва с празника, посветен на Власа бога, честван на 10 февруари. На този ден по селата колели курбан, а момите пеели специални песни, с които е добре да се запознаем и ние.

Песен 1. Има царе дошъл в наше село, отишъл при кмета и го заговорил. Казал му, че на небето Власа Бога го е научил да пасе воловете и кравите. Научил го е с воловете да оре, а от кравите да дои прясно мляко. А когато му се препълнили кошарите на небето, накарал е Има царе да ги дава и продава на земята. И който почитал Бог и му колел курбан, кошарите му щели да са пълни. На другия ден е било Власинден, затова кметът трябвало да изпрати малки моми да разгласят за празника. Селяните да не извеждат от кошарите воловете и кравите, защото Власа Бога щял да ги обикаля и да ги благославя, та да се напълнят с добитък. А кметът да смъмри тия, що не са го почели.

Песен 2. Хвъркнал Има царе от земята на небето, на Власа Бога да

помага. А Бог му говорил да отиде в градината му, където са воловете и кравите, да хване девет крави и курбан да ги заколи за празника му. Та да го научи как се строят кошари. А също, че ще му даде по триста волове и крави, да ги вземе на земята. С воловете да оре, а кравите да дои. Опитал Има царе да улови девет крави, но те летели нависоко и той не можал да ги достигне. Тогава Власа Бога му дал свещена книга и го научил да я чете. А когато се научил, слязъл Има царе в божията градина и умирал с четене воловете и кравите. Така той успял да хване девет крави, както му заръчал Власа Бога, и ги отвел курбан да ги колят в негова чест.

Песен 4. Боже ле, Власе ле, съгласил си се, Боже, на земята да слезеш, в пещерата да влезеш, малка мома да ти накичи главата, та да дойдеш в наше село. Старият кмет курбан девет крави ти коли, гозба да те гости, че който дойде на трапезата, да те почете, бяла китка да му дадеш кошарата си да накичи, че да му са плодни воловете и кравите. А Бога отговаря: „Накичете ме, утре рано във вашето село ще дойда, гозба ще ме гости кметът и който ме почете и на трапезата седне, бяла китка за кошарата му ще дам. А който не ме почете, няма да му дам бяла китка и кошарата му ще се опразни – един вол и една крава ще останат!“

Песен 5. Курбан коли Има царе на небето и молба на Власа Бога се моли да го научи да си прави кошари и да му даде триста вола и триста крави, да ги кара на земята. И да учи хората как да ги пасат и гледат, как да орат и сеят и кошари да им правят. А Бог му отговорил, че хората на земята не го почитат, не му колят курбан и не честват Власинден. Но Има царе го успокоил и казал, че ще научи хората да го почитат. Съгласил се Власа Бога, дал воловете и кравите и го научил какво да прави с тях и как да ги гледа. Слязъл Има царе на земята и раздал кравите и воловете на тези, които му повярвали и обещали да честват Власа Бога на Власинден.

Песен 6. Гозба гости Има крале, че е Власинден. Курбан на Власа Бога коли. Видял това Власа Бога, та дошъл от гората, седнал на трапезата и попитал Има крале да му каже кой чества празника му, че да го дарува бяла китка. Казал му Има крале кои го почитат и курбан му колят, а Бог се засмял и дарил всички, кои са го почели.

Песен 7. Три юди в градината бели китки повиват, Власа Бога кичат и му говорят. Казват му, че утре е Власинден и на земята хората курбан му колят. Затова той да слезе на земята и да раздаде на почитащите го хора от белите китки, да накичат крави и волове, та да се размножат. А който не го почита, да не му дава китка, той да остане без добитък и полето му да запустее.

В речника след цикъла песни срещу името Има е записано: „бил наш цар, който изучил от Бога много занаяти и научил нашите дедове“ (с.286).

Сега нека да се опитаме да анализираме наученото от песните. И първото нещо, което разбираме, е, че на небето имало специален покровител на воловете и кравите, наречен Власа Бога. При него някога отишъл Има царят и Бог го научил как да умири воловете и кравите, как с воловете да оре, а от кравите прясно мляко да дои. Научил го още как да им прави кошари, където да ги отглежда, и как да ги гледа. Дал Власа Бога на Има царя триста вола и триста крави на земята да ги води. А на изпроводяк му заръчал да научи и останалите хора как да гледат волове и крави и как да ги ползват. Но да не го забравят, а всяка година курбан да му колят и празника му да почитат.

Дотук нещата са ясни и разбираеми. Бог научил земния си гост Има царя как да гледа и ползва воловете и кравите и дори го дарил с волове и крави от небесните пасища. Налице са обаче и поредица странности. Първо, самият Има царя не е съвсем обикновен човек, след като може да лети и сам на небето при Бога да отива. Но и небесните крави също са чудновати и те можели да „си фъркат нависоко“. Особено впечатлява начинът, по който Има царят успял да умири хвъркащите волове и крави. Това той постигнал с помощта на „ясна книга златна китапе“, която Бог му дал, а Жива Юда го научила как да я чете. И така с помощта на книгата Има царят усмирил, тоест опитомил хвъркащите, тоест дивите небесни волове и крави – дар от Бога.

Как можем да разтълкуваме тази поредица странности? Всички те са проява на неземните, божествени сили и на Божията воля. Най-лесно е човек да ги приеме за празни измислици, срещани в приказките и митовете, особено когато намесим Божието участие. Ако обаче се вгледаме по-внимателно в песните на българската Веда, ще открием, че подобни фантазми не се срещат така безразборно, както изглежда на пръв поглед. Хвъркати били майсторите змейове, които строели града на Първа крале и мома Вълкана, и калфите, що градили черквата с чешмата на Брава крале. Хвъркат бил и Урфен/Орфен свирелджия – героят, опитомил със свирката си овцете. Хвърката била Гора Юда – майка му, станала първата млекарка, която научила хората да доят овцете, да пият млякото и да си правят сирене. Сада крале също можел да хвърка. По-долу ще видим, че небесен произход освен воловете и кравите имали и първите кораби, които Колчу юнак снел със себе си на земята, за да ги даде на хората, пак по божията воля –

също като воловете и кравите.

Сега, ако се опитаме да обобщим получената картина, няма да сгрешим, ако кажем, че общото във всички тези случаи, в които се говори за хвъркати герои и предмети на небето, е, че те винаги касаят появата на нещо ново, че са белег за поредната иновация. Дали това ще бъде първият град, първият кораб, първата опитомена овца, вол или крава, първото грозде, първото вино или първите писмени знаци, не е от значение. Това са все пионерни по характера си начинания. Това са важни и крупни първи стъпки, бележещи пътя в развитието на праисторическото общество. И като се върнем към песните за Власа Бога, заключението може да бъде само едно: те отразяват опитомяването на дивия тур и появата на първите питомни волове и крави – дело, достойно единствено за Бог и единствено по неговите възможности. И че те не са нещо изолирано, а напротив, вписват се в цялостната структура на сборника, като ни представят поредното пионерно начинание и поредната стъпка в развитието на човека.

Кога и къде се е случило това? За съжаление, песните от цикъла „Личен день Власин-день“ не дават никакви указания, за да намерим отговорите на тези въпроси. Ако обаче се върнем към първите две песни от сборника за похода на Читайска краля в Харапска земя, когато той откарал с войската си пленените харапски момци и девойки на Дунавското поле, да му работят като роби и робинки, картината като че ли се изяснява. Защото финалът на песен № 2 е повече от показателен. Отишли на дивото Дунавско поле преселниците от Читайска земя и започнали да го работят. „Уттога е устаналу земя со уралу да са работи“ – така завършва песента. И от това се подразбира, че волът трябва да е бил опитомен там, където читайската войска е отвела младите чернокожи роби и робинки, след като е минала през Харапската земя. Но също толкова възможно е доместикацията на тура да е станала и при друга някоя по-ранна миграция на културно население от Предна Азия към поречието на Инд, за което подсказва културата Кули от V хил.пр.Хр. в Белуджистан, където човекът е познавал опитомените волове и крави и е орял нивите с тях.

Днес християнската традиция тачи името на св.Власий като покровител на домашните животни и най-вече на впрегатния добитък, като чества празника Власовден (Волов заповор) на 11 февруари. За здраве на воловете, за да не ги лови болестта *влас*, се приготвят специални обредни хлябове. Народът празнува Власовден за предпазване на животните от злия дух *влас*, който според народните вярвания се вмъква в стомаха и червата на добитъка. Воловете се водят на водопой

накичени по рогата с хлябове, които се квасят с вода и се дават за здраве. Другаде в оборите на воловете се прикадват хлябове. Някъде има обичай при раздаване на обредните хлябове хората да се ритат или „бодат“ с глави, което се съпровожда с мучене, откъдето идва и едно от наименованията на празника – Муковден. Като цяло св.Влас се приема за наследник на езическия бог на животните и горите Велес/Волос. Незнайно по каква логика името Влас намира място и в народните представи, свързани с годишния календарен цикъл, като Власци са наречени съзвездията Плеяди и Телец. Още по-любопитна е връзката им с Потопа (88).

Веднага може да кажем, че колкото и да се говори за връзка на празника с добитъка и с овчарлъка, на преден план водещ е култът към вола. Неслучайно св.Власий се тачи като покровител на впрегатните животни. А е добре известно, че първото такова животно, преди конете и магаретата, са воловете и кравите. В този смисъл казаното във Ведата за Власа Бога, който изпратил воловете и кравите на земята при хората, е в съгласие с народните вярвания не само при българите мохамедани в Родопите, а и на целия ни народ. Връзката на светеца с Плеядите остава неясна. Още по-неясна е тя с Потопа и може да я приемем единствено за свидетелство относно древния ѝ характер. В тази връзка любопитен въпрос повдига хронологичното съответствие между двете големи събития: Потопа в Черно море и domestикацията на бика.

След тази кратка справка с българската митология, посветена на св.Власий, струва си да погледнем как е поставен въпросът и в други някои митологии. В славянската митология попадаме на бог Велес/Волос – също покровител на домашните животни. В християнската епоха той бил асимилиран и заменен от св.Власий. Дори и с известни нюанси, образът на езическия бог Велес/Волос се среща и при източните, и при западните, и при южните славяни (89). Среща се и в митологията на балтийските народи като Велс или Виелон – бог на задгробния живот и на добитъка, като на него е бил посветен месец октомври. При балти и славяни той е противопоставян на бога гърмовержец Перкунас Перун (90). Освен при балти и славяни, негово подобие се открива и в древната индийска митология – в лицето на демона Вала, скрил в едноименната пещера откраднатите от Пани крави (91).

Ако обобщим: Влас, Велес, Волос, Велс или Вала е митологичен образ на божество, свързано с домашните волове и крави, което се среща като че ли предимно сред източните индоевропейци и има

определени паралели с гръцкия Хермес (Меркурий). Но имената Влас, Волос и Велс кореспондират директно с етнонима *влас*, *влах*, *волх* и името на гадателите звездобройци *влъхви*, *влъхвъ*, *волхви*. Веднага се набива на очи близостта на тези наименования и думи до индоевропейското *вълк*, *волк*, *волф*. Те обаче са близки и до представата за *вола*. Струва си човек да се замисли случайна ли е тази езикова близост. Още повече когато знаем, че вълкът и волът, съответно бикът, са първите две тотемни животни за най-ранната общност кроманьонци протоиндоевропейци, играли изключителна роля в неговото развитие. Аз не мисля, че тя може да е случайна.

Дали първото оране на земята е станало на Дунавското поле отатък Харапска земе, ми е трудно да се ангажирам, ако и подобни мнения да са изказани. По-вероятно е обаче опитомяването на дивия тур да е станало действително там, каквото предположение е изказано в БСЭ: „Одомашняването на тура започнало преди около 8 хил. години първоначално в Индия, след това в Предна Азия, Средиземноморието и Ср.Европа“ (92). За това свидетелства културата Кули. А колкото до първото заораване на земята, засега нека оставим въпроса за изясняване. Него ще разгледаме в следващата глава от книгата, посветена на юнак Драве.

12. ПЪРВИЯТ ОРАЧ ЮНАК ДРАВЕ

Дравинден е стар народен празник, който не е намерил място в църковния календар и понастоящем е забравен. За него обаче се говори във Ведата на С.Веркович и му е отреден цял цикъл песни под заглавието „Личен день Дравин-день“. Нека не гадаем за причината, поради която е бил пренебрегнат от църквата, по-важното е, че родопската Веда го е засвидетелствала с шест песни и това показва, че той някога не е бил толкова малък и незначителен празник. От разяснението в началото на цикъла научаваме, че това е празник, честван от дедите ни през месец август, когато започва сеенето на най-ранната есенна култура – ръжта. Тогава момите се събирали, кичели ралото с цветя и го отнасяли там, където се събирало цялото село. А кметът колел курбан три крави за спомен на този, който изнамерил ралото и научил хората да орат и сеят пшеница. Кметът колел курбана близо до ралото, а през това време момите пеели (340). Ето и най-важното от песните.

Песен 1. Пораснал Драве и юнак над юнаците станал, но продължавал да ходи в гората и трева да пасе. Омръзнало му, докривяло му, защото тревата нито му харесвала, нито го насищала и затова помолил Бог да го вземе при себе си на небето, та да му прислужва. Заечала от молбата му гората, та го чула Юда Самувила и му подвикнала да се прибере у дома и да помоли майка си бели дрехи до земята дълги да му ушие. С тях да го премени, за ръката да го хване, до гората да го доведе и в пещерата да го остави, а тя на Бог да се помоли да изпрати на земята в пещерата своя слуга Лана юнак Грую войвода, за ръката Драве да хване и на небето да го отведе – на Господ да помага цели девет години. А ако се съгласи, след това да го върне при майка му на земята, за да го годи и ожени тя. Тогава Господ щял да чуе майка му и с гръм на земята да изпрати своя слуга Лана юнак Грую войвода, на небето за да го отведе. Но Драве да си изберял какво иска Бог да го научи, докато е на небето, че когато слезе на земята, той пък да учи хората. И юдата му препоръчала да помоли Бог в градината му да го пусне и там да научи как се оре земята. Послушал Драве юнак юдата и всичко станало тъй, както тя му предрекла.

Всички останали песни от цикъла – от № 2 до № 6 – пресъздават

картината, описана в песен № 1, но фрагментирано, на части. Разказът започва с това как майката закарала Драве юнак в пещерата, след като го пременила в бели дрехи дълги до земята, как помолила тя Бога да изпрати при тях своя слуга Лана юнак Грую войвода и той Драве на небето да отведе. Чул Бог майчината молба и бързо изпратил Лана юнак в пещерата за Драве. Слязъл божият слуга на земята, отишъл при Драве юнак и майка му. Хванал божият пратеник Драве за ръката, за да го откара на небето, но той не можел да хвърчи и останал на мястото си. Оплакал се Лана юнак на Бог, че не може да доведе Драве юнак на небето, защото не можел да хвърка. Изпратил Бог Жива Юда да даде на Лана юнак Грую войвода своите златни криле, за да ги занесе на земята на юнак Драве в пещерата и тъй с тях да долети на небето при Бога. Така и станало.

Дал божият слуга юдините крила на Драве и с тяхна помощ юнакът хвъркнал на небето, направо в божиите дворци долетял, девет години при Бог стоял и му прислужвал. А когато времето му изтекло, Драве се обърнал към Бог и го помолил да го пусне вече да се върне на земята при майка си. Тогава Господ го попитал какво иска Драве да научи на небето, че щом слезе, той пък да учи хората на земята. Бог накарал Жива Юда да заведе Драве на полето и да го научи как да оре земята и как се сее пшеница. А когато Драве научил и хората да орат и сеят, те от благодарност започнали курбан на Драве да колят, за да го почетат.

В следващия малък цикъл „За Дравин-день“ акцентът пада върху честването празника на юнак Дривен. Злата майка подвикнала на звездите, че момите се събирали при кмета на селото и кичели ралото с цветя в чест на юнак Дривен за това, че ги е научил да орат земята с рало. Затова звездите да се съберат в сараите ѝ, сладки питки да приготвят и с тях да го гостят. Послушали звездите майка си и се събрали в небесните сараи юнак Дривен с питки да нагостят. И от небето се провикнали чак на земята, та момите да ги чуят. Извикали им и те да се съберат, при кмета да отидат и ралото с бели китки да накичат, че Дривен юнак щял да слезе и на ралото да седне. В дясната си ръка щял да носи сладка питка от небето и да ги гости за празника си. Послушали ги момите и се събрали при кмета. Тогава от небето слязъл Дривен юнак и седнал на празничното рало. И дрехата, и устата му се позлатили и той им пожелал хоро да поиграят около ралото, че на следващата година да изорат полето, да го засеят и да ожънат едрокласно жито.

Както установяваме, най-интересна за темата „Първо оране“ е песен №1 от цикъла „Личен день Дравин-день“. В нея откриваме целия

сюжет с юнак Драве – как той отишъл на небето при Бога, защото на земята нямало какво да яде и трева трябвало да пасе. Прекарал девет години той като помощник на Бога и за награда Бог му предложил като дар да се научи на нещо полезно и когато слезе на земята, хората да научи на това, което е видял на небето. За награда Господ накарал Жива Юда да научи Драве юнак как да оре с рало земята. А когато той слязъл на земята, научил и хората да орат. Оттогава хората за благодарност чествали празника Дравинден.

Тук ми се ще да се върна към думата „ситна“ от речника във „Веда словена“ – „пшеница с големи класове“ (с.346). Защото последната ни напомня за пеласгийското *сито* – *жито, пшеница*, и за индийската богиня на оранта *Сита*. Според „Рамаяна“ един ден цар Джанкана отишъл с жена си на нивата да извърши жертвоприношение, като набразди с рало земята. Тогава минала красива девойка, подобна на Рати – дружка на Леля (Любовта), и царят си пожелал да има дъщеря с нейната хубост. Но ето че, докато помисли – и чудото се случило. Когато царят извършил за жертвоприношението кръг с лемежа – от набраздената земя се появила царската дъщеря Сита.

Позволих си да се върна на вече казаното за думата „ситна“ и красавицата Сита, защото същото жертвоприношение на лемежа на ралото в Индия като обред у нас описва големият етнограф и фолклорист Г.Раковски. На Бъдни вечер дядовците ни прикадявали лемежа заедно с различни земни плодове. По този начин, преди да започне оранта, нивата била прикадявана, а лемежът пречистван от огъня. Самата сватба на Рама и Сита е описана по познатите ни у нас сватбени обичаи (93). Същият обичай представя и Ведата.

Определен интерес предизвиква и името на първия божи помощник Лана юнак Грую войвода. Защото то, освен че е сложно, ни изправя пред нещо напълно неясно. Появата на името на Грую войвода в българския фолклор не е за пренебрегване. На първо място, юнак Груица е фолклорен образ, близък до образите на епическите герои от рода на дете Голомеше, на Секула детенце, на Андрея и Рельо войвода. По-важното е, че всички тези герои ни водят към времената на самодивите и змеиците, на епичните двубои с ламии, хали, с Муса Кеседжия и с Черен арапин (94). Излишно е да казвам, че последният ни препраща направо към образа на черния Харапин, към Харапската земя и Харапска Индия.

Естествено е да очакваме песните за Драве юнак – за митичния образ на човека, научил хората как да орат земята, да ни отпратят по

неведоми пътища отново към далечна Индия. Казах, че самото име на Драве буди асоциации с името на дравидите, но те като че ли са своеобразно продължение и подкрепят казаното в песен № 2 за това къде хората са започнали първи да орат земята и откъде орането се е разпространило по света. Наистина, страната не е посочена поименно. Но следвайки пътя на Читайска кралю, ние стигнахме Харапската земя – страната на дравидите, и така продължихме към диваците от Дунавското поле. Може би тъкмо на това се дължи възможната връзка на името Драве с това на харапите дравиди?

Въпросът не е риторичен, интересен е, но води към явно противоречие, припомним ли си казаното в предходната глава за Власа Бога, тъй като той пък бе направил пръв воловар и орач Има царя. Тогава кое е общото и кое е различното между Има царя и Драве юнак? Защото те няма как да не са различни образи – носят различни имена, представени са различно, честват се по различно време и по съвсем различен начин.

За Има царю научихме, че сам отишъл на небето при Власа Бога и Бог го научил как с книга да умири и опитоми небесните волове и крави. Освен това се научил да оре и сее земята. Нещо повече, на изпроводяк Власа Бога дарил Има царю с по триста вола и крави, за да ги вземе на земята със себе си, и човек разбира, че това са първите опитомени волове и крави, появили се на земята. В този смисъл казаното за орането и сеитбата остава на заден план. А твърдението за опитомяването на дивия тур в Индия дава основание да приемем, че казаното за Власа Бога в песните може да е достоверно точно по отношение на опитомяването. Ако това е така, достоверно би било и казаното относно доенето на кравите и единствено съмнение повдига въпросът с ползването на воловете за оран. Защото песните за Власа Бога представят за пръв орач Има царю, а тези за юнак Драве – самия юнак.

Току-що разбрахме, че юнак Драве бил също земен човек подобно на Има царю и че също отишъл на небето при Бога, за да му служи. А за награда Бог му разрешил и дори му изпратил юда да го заведе на полето и да го научи как да оре и сее. Паралелите са очевидни и не будят съмнения. Няма обаче яснота защо образите са два.

Този въпрос засега няма еднозначен отговор предвид неизвестността дали орането се е появило на едно място и оттам се е разпространило по света, подобно на толкова други неща, свързани с ранното земеделие и животновъдство. Или се е появило на две (или повече) места независимо едно от друго? И може би няма да

сбъркаме, ако приемем, че първият от двата песенни цикъла възпява опитомяването на дивия тур, а вторият – налагането на орането в земеделската практика. А ако сме сгрешили, ще трябва да приемем, че орането се е наложило на двете места самостоятелно и независимо едно от друго. За едното място може да обсъждаме полуостров Индостан, водейки се от наложилото се сред част от специалистите мнение за опитомяването на тура. А също и от текста на песен № 2 от Книга 1 на Ведата, че „земя со уралу да се работи“ е останало, след като читайци са заселили Дунавското поле, водейки със себе се църни харапски робинки, земята за да работят. Но къде е тогава второто място? И кой от двамата герои с кое място е свързан?

Това обаче като че ли е само едната следа, по която води името на юнак Драве. Налице е и втора, за което ни подсказват двете неголеми песни от следващия цикъл „За Дравин-день“. Защото тук юнак Драве е наречен с името Дривен, а денят му – Дривин-день – бил празник, когато хората започвали вършеенето на харманите. Речниците към сборника дори разграничават формално юнак Драве от юнак Дривен, но тъй и не става напълно ясно дали това е един, или са двама герои. Например, срещу името на Драве е записано: „бил цар и юнак, за когото вярвали, че изнамерил уралото“ (с.344). А юнак Дривен е представен като: „за него вярвали, че той слезал от небето и научил човеците да урат и после да вършеет пшеницата“ (с.346). Тоест първият се свързва изключително с орането, а другият – с орането, но и с вършитбата.

Дали Драве и Дривен са един и същ образ или не, в случая това съвсем не е най-важното. Важното е, че те са изключително близки по своите функции, по своите имена, обвързани са все с ранната есенна оран и вършитбата и дори да са различни, следват непосредствено един след друг като празници в календарната система на дедите ни. Общ е коренът ДРВ-. А той неочаквано ни напомня за английските думи *drive* и *driver*.

Глаголът *drive-drove-driven* има редица значения и означава: „1. карам; гоня, пъдя (*добитък, дивеч и пр.*); преследвам; подплашвам (*дивеч, за да се събере на едно място*); пропъждам, изгонвам... 2. чукам, зачуквам, забивам, вкарвам (*нож, гвоздей и пр.*);... 3. удрям, запращам, изпращам; 4. карам (*превозно средство*); карам, управлявам, движа, привеждам в движение (*машина*), карам, закарвам, откарвам, докарвам; 5. върша, правя; 6. прокарвам (*тунел, път и пр.*); 7. докарвам, довеждам; принуждавам, тласкам; 8. шибам, блъскам, тласкам, нося... 9. претоварвам, преуморявам; експлоатирам;

10. отлагам; 11. пускам по вода; 12. проявявам предприемчивост/замах“.

Както установяваме, една значителна част от изредените значения на думата могат да представляват интерес за темата, тъй като имат отношение към добитъка, но и към действия, свързани с неговото използване. Такива са глаголите гоня, пъдя, преследвам, подплашвам, шибам, блъскам, тласкам, докарвам, довеждам, закарвам и откарвам, претоварвам, използвам в смисъл на експлоатирам. Други пък – като вкарвам и забивам – напомнят за забиването на ралото в почвата, а прокарвам би могло освен за път, да се разбира и за бразда, във връзка с оранта и сеитбата. В тази група можем да отнесем и значения като управлявам, направлявам, движа и привеждам в движение. Отделен въпрос е, че глаголната форма *driven* е почти идентична по звучене с името на юнак Дривен.

Внимание заслужава и съществителното *driver*, което означава: „1. шофьор, водач на превозно средство; машинист (*на влак и пр.*); ватман; колар; кочияш, файтонджия;... 2. човек, който кара добитък; говедар; коняр; лов. гонач; 3. надзирател (*на роби*); човек, който кара да му се работи непрестанно, експлоататор; 4. механизъм за привеждане в движение; задвижващо колело“ (95).

Сега виждаме, че името на първия орач – юнак Драве – едва ли е случайно. Защото той води и направлява воловете, теглещи ралото при оран. Струва си да помислим има ли отношение името Драве и към френската дума *дрейф*. Тя означава бавно придвижване на нещо под действие на някакви външни сили – водни или въздушни течения, вятър или пък нещо друго, като видимо наподобява картината, наблюдавана при орането – бавно придвижване по орната земя с ралото, теглено от впрегнатия пред него вол. Знаем, че по времето, за което говорим, единствено питомно животно, способно да тегли впряг, е волът. А единственото нещо, което е можело да бъде теглено от вола, е било ралото. Тогава човекът още не е познавал питомния кон, нито е бил измислил подвижната платформа на колела – кола, каруца, карета.

При все това коренът ДРВ- може да се разглежда и като модификация на корена ДРУ-, съгласно взаимозаменяемостта на звуците В и У. А това е важно за нас предвид появата във Ведата на образи като стара Друда (с.441), Друида (с.334), стара Дройда, малки Дройди и цар Дрою (с.424), Друден юнак или като имената на Друйна гора (с.334) и гора Дрейница (с.424). Ясно е, че тези имена не са само звуково близки, а са свързани и по своята семантика.

Например, в единствената песен от цикъла „За Еньов-день“ главна героиня е юдата Друида, а царят я чака в пещерата в Друйна гора (с.334–336). В речника тя е представена като „Богица (тоест богиня), която седела в гората и лекувала секакви болести“ (с.336), тоест лечителка, билкарка, знахарка. В други три песни, посветени на Еньовден от Притурка I, действащи лица са стара Дройда, малки Дройди, юнак Дройда, цар Дрою и гората Дрейница (с.424–430). От речника разбираме, че „Дройда била мома, която седела в гората под дървето и слугувала на юдите“. А гората Дрейница била „гора от дъбе и кадето седали моми, та лекували болните“ (с.447).

Добре знаем връзката на Еньовден с лековитостта на билките в народната ни традиция и затова не виждам нищо учудващо в казаното за гората с пещерата и момите билколечителки. Християнизираният св. Еньо и до днес се тачи като патрон на магьосниците, врачките, билиарките и вещиците. Това, което е интересно, е обвързването на празника, посветен на слънцето и на лятното слънцестоене, с имената на Дройда, Дрою и Друида. Защото всички тези имена, както и дъбовата гора като място са свързани с представите за древните свещенодействия. Но освен всичко друго напомнят и за името на келтските жреци – ДРУИДИ. И това обяснява защо думи като драйвър и дрейф могат да бъдат свързани с имената на юнак Драве и малки Дройди.

Това може да изглежда на пръв поглед неочаквано, но към подобен извод насочва и описанието на юнак Драве. Видяхме го запътил се към небесните сараи на Господа. Видяхме как майка му го води в близката пещера в гората, след като го е пременила в „бели дрехи ду земета“ (с.340). И точно тия бели дрехи до земята, наред с пещерата ни рисуват образа на древния жрец от незапомнени времена по различни кътчета на земята, включително и на известните ни друиди. А познаваме и техните свещени дъбови гори, и свещенодействията им, включително и кървавите човешки жертвоприношения в потайни дъбрави под открито небе.

Още по-настойчива става тази връзка, допълним ли към казаното и образите на Друда и сурен Друден от песента за Орпю (с.441–446). Оказва се, че Друда не е име на обикновена жена, а „била жена, която не се женила, но била определена още от рождението в слугуване на Бога; тя живеела всегда в гората, най-вече която била насъдена от дъб“. Подобно е положението и с юнак сурен Друден: „...юнак, определен на Бога, както е Друда в гората“. В речника дъбовата гора е наречена Дрида и това ни напомня за Друйна гора и гора Дрейница. Както и

за дриадите и хамадриадите от „гръцката“ митология. А дъбът бил свещеното дърво за друидите, под чиито клоно и под открито небе те извършвали своите свещени ритуали и жертвоприношения.

Особено ценно е свидетелството за юдите, които имали свой собствен език, който останалите хора не знаели и не разбирали и който е записан като *друдну дъбну* (с.448). Защото се смята, че и друидите са разполагали със свой свещен език – нещо подобно на езика *кворжам* при народа *тода*.

Забележително е, че още Г.Раковски хвърля мост между името на келтските друиди и представата на дедите ни за дъба и по-общо – за дървото. Според него „друидите били наричани „самноти“ (самоци) и са изпълнявали богослуженията си под избрани дървета и в дъбрави“... „Дръвдите (самоците) в българското вероизповедание после са станали змейове – вж. самок – змей и змия смок“... „Те носели името си от „дръвоведи, изпълняващи богослужение под дървета“... „Думата *дерв* – дъб, от която произлиза друид, е българска: дървъ – дърво – дървид или дръв – дърво – дръвид... Среща се и в кимбро-келтския език: дръв – дървидъ – дръвидъ. Означава не само дъб, а дърво“... „Нашият народ – продължава той – е съхранил вярванията за змейове и самодиви, самовили или горски диви, мисли, че те живеят в дъбрави и усамотени места, пещери, отдава им полубожествена сила, описва ги като красиви и им признава уменията да лекуват и предсказват бъдещето, те общували с хората“ (96).

Казаното за друидите и келтската митология и посочените думи от английския и френския език е особено интересно, защото ориентират темата за юнак Драве към келтите, което ще рече – към европейската история и култура. И независимо че някои може да се изненадат, истинската изненада предлагат съвременните данни от археологията за появата на плуга и първото оране на земята. Защото днес археолозите са единодушни, че това се е случило не в Предна Азия или на полуостров Индостан, а на Балканите. Интерес будят данните от структурата на животновъдството през неолита на територията на България. Оказва се, че най-разпространеното домашно животно е било говедото – над 40%, а след него се нареждали овцата и козата – общо около 25%, а свинята – малко над 20%. И това, което е важно за работата ни, е, че говедото по нашите земи е било ползвано за впрягането пред соха още по време на неолита, тоест през VI хил. пр.Хр. (97). На същото мнение е и Харалд Хаарман, позовавайки се на становището на И.Ходър, че „Най-старите следи за използването на плуга в историята на земеделието са от Югоизточна Европа“ (98).

И така, според археолозите първото рало, теглено от вол, се е появило в Югоизточна Европа, на Балканите още през неолита (VI хил.пр.Хр.). Към Европа отправят и следите от най-ранната оран, и песните за юнак Драве от нашата Веда. Тук всякаква случайност е изключена – налице е поредното съответствие между поредната иновация в праисторията – доскоро неизвестна и неочаквана, от една страна, и песните от „Веда словена“, от втора. Тук дори и най-големият черногледец би следвало да се замисли и да замълчи.

Ако се върнем към делото на неуморимия Г.С.Раковски, пак от него знаем за „змийското яйце“, което друидите носели като амулет на врата си. Смятало се, че то било получавано от слюнките на много змии. Но това, което е особено интересно, е, че същите змийски яйца са известни и у нас. Наречени са „змийски топчета“ и съвременните траколозите ги свързват с култа към Орфей (99).

Така достигаме земята на Тракия и няма как да не отбележа, че една от хипотезите за произхода на името *траки* е по това на тракийското племе *травси*. А последното видимо е близко до това на юнак Драве след замяната на началното Д с Т. Името на травсите откриваме и в това на някогашната река Травус, днес река Сушица, Гюмюрджинско. В близост до град Драма пък има село Дравискос и те отново ни връщат към името на небесния посетител Драве. Същото може да кажем и за самото име Драма, защото гръцкото М може да представлява и трансформирано Б или В в чужди за гърците думи. Тогава Драма може да е било някога и Драва или Драба. Но е възможно да е свързано и с името на селището Драбеск на траките едони на река Драматика (приток на река Струма), идентифицирано с близкото село Дравискос или със самата Драма. Нека поясня, че Драма е град в съвременна Гърция, но е в изконно тракийски земи. Същото име Драма носи и съвременен българско село в Ямболско, тоест отново в пределите на Тракия. Дали името на това село има нещо общо със селищната могила от времето на халколита, може само да гадаем. Във всеки случай обаче и двете селища с името Драма са на тракийска земя.

Колкото до думата *драма*, на гръцки тя означава *действие*. По-конкретна представа за самото действие ни предлага латинският, където *трахо* и *тракто* означават тегля, влека, влача (да не забравяме думата *трактор*); *трактус* – бавно движение, но и въздълъг, непрекъснат, прекаран; *трахеа* – брана, диканя, шейна за вършеене на храни; *трио* – вол за оране и вършитба; *тритура* – вършитба; *тритикум* – пшеница. Така, обръщайки се към латинския език, установяваме, че думи с корена ТРА-/ТРИ-, напомнящи ни за

имената на нашите герои с корена ДРА-/ДРИ-, описват картината на впрегнато говедо, което тегли и влачи бавно след себе си рало или брана, като прекарва нещо въздълго и непрекъснато, подобно на бразда. Може обаче и да вършее. А това, което вършее, не е нещо друго, а пшеница. Някога тя е представлявала диворастящо тревисто растение. Любопитно, има ли нещо общо между името на юнак Драве и нашенската дума *трева*? И с думи като *здрав* и *поздрав*?

Неусетно достигаме до *пеласгите дриопи*, до техния родоначалник Дриоп и до превърнатата в дърво негова дъщеря Дриопа. А последните водят към споменатите дриади, като внасят в келтската традиция и тракийски привкус. Предтракийски по-точно, като се има предвид, че термини като: Thrial – планински нимфи, thriasos – процесия в чест на божество и thriambos – религиозна шествие с песни и танци, идват от лексиката на Стара Европа (100).

Както се уверяваме и сами, името на юнак Драве предлага непредвидени разходки в поредица езици: в английския (вероятно от келтския), в гръцкия, латинския и в българския. Подобно многоезичие при използването на един езиков корен е свидетелство за дотсега му с различни култури и за неговата древност. Никъде в песните за юнак Драве – първият орач на земята, не е посочено къде живее той. Езиковата справка и тази с митологията го свързват основно с келтската и тракийската култура. Косвена подкрепа на впечатлението откриваме в песента „Орпю се жени за мома Врида – дъщеря на Юдна краля“. Вече обърнах внимание, че единствено в тази песен се споменават стара Друда, гора Дрида, езика друдну дъбну, юнак сурен Друден, Друдна пещера. В останалите песни за Уфрен/Орфен подобни наименования не се срещат. Затова може да се запитаме: случайно ли е това? Разбира се, ясен отговор липсва, но все пак прави впечатление, че именно в тази песен имената на главните герои Орпю и Врида стоят най-близо до известните ни Орфей и Евридика от гръцката митология. Това може да се тълкува като свидетелство за близост до европейската езикова система и митология – и имената, и понятията от вида Друда, Друден и пр. В такъв случай обаче останалите песни, посветени на хвъркатия свирелджия Уфрен/Офрен, би следвало да са на друга, неевропейска основа. И впечатлението изглежда като че ли правдоподобно на фона на образа на героя съгласно останалите посветени му песни.

Въпреки казаното, съгласно песен № 2, първата разорана с рало земя е била някъде в Северна Индия, Пенджаб или Кашмир – дивото Дунавско поле, където се заселили водените от Читайска крале младежи и поробените черни харапски моми и момци. Най-новите

археологически свидетелства обаче свързват появата на орането с неолита на Балканите (VI хил.пр.Хр.) и това като че ли намира потвърждение от езикознанието. Неясно обаче остава твърдението на песен № 2.

Независимо от видимото противоречие, не мисля, че версията на Ведата е за пренебрегване. Според народните певци говедото трябва да е било опитомено в праисторическа Индия, за което говорят песните за Власа Бога. Докато орането с волове се е появило на Балканите още през неолита и за пръв орач е представен юнак Драве. Но не може да се изключи възможността да се е появило и на двете места независимо едно от друго.

13. МОРСКОТО ПЪТЕШЕСТВИЕ НА КОЛЧУ ЮНАК

Дотук се запознахме с митологичните образи на мома Вълкана и на нейното Слънчево момче Синдже крале, със Ситската принцеса, с нейния съпруг Талатинска крале и сина им Сада крале, с чудноватия свирач Уфрен/Урфен/Орфен/Орфю/Орпю, находчивата му майка Горска Юда и любимата мома Врида. Така изминахме дългия път от Южното Приуралие през разцепилото се на две Арало-Каспийско (Хвалинско) море до хребета Синджар в Предна Азия, а след това попаднахме на първата житница – Ситската земя (Загрос), и на плодородната Талатинска земе (Таврос). Най-любопитното обаче тепърва предстои. Защото, разглеждайки образите на изброените легендарни герои и древни праисторически области, успяхме да проследим някои от най-важните стъпки в развитието на първобитния човек – налагането на първото производство на зърнените култури, а след това на градинарството и лозарството, опитомяването на овцата и говедото, появата на животновъдството, на първото вино и първото рало. Така стигнахме до образа на Колчу юнак, който е не по-малко чудноват и знаменателен от своите предшественици. А и той е свързан с поредното преселение, затова следва да разгледаме и цикъла песни „Личен день Колчув-день“, ако и вече да съм правил това в книгата си „Българският Коледа във „Веда словена“ (2010 г.).

Разбира се, за изминалите пет-шест години песните с нищо не са се изменили, но затова пък натрупаните във времето познания позволяват нов поглед върху някои постановки и тяхната преоценка. Във всеки случай следва на първо място да се запознаем със съдържанието на песните от малкия, само от четири песни, песенен цикъл. На практика това означава да разгледаме най-вече песен № 1, тъй като останалите три с нищо не обогатяват представената картина. Ето и самото ѝ съдържание.

Тръгнал Хина крале яребици да лови в гората, в планината до морето. Слязъл на брега, седнал и се загледал в морето. Откъде видял една риба перка да плува във водата и пожелал на майка си да я занесе. Опитал се да я хване, но тя, плувайки, се изплъзнала и той не успял. Ядосал се Хина крале, завикал, заплакал, та го чула Юда Самувила, че слязла при него и го попитала защо вика и плаче. А той ѝ отговорил, че бил излязъл на лов, но нищо не бил уловил, защото три дена как стоял

на брега на морето, гледал го и много го харесал. Дори риба перка видял и се опитал да я улови, но тя бързо се гмурнала във водата и затова се бил развикал и разплакал. Тогава юдата му отвърнала, че той още нищо не бил видял, за да бъде морето на сърцето му, но да вземел да го преплува и да отиде на пустото поле отвъд морето. Там живеел дивият крал, що не знаел ни да оре, ни да сее, а само скитал из гората и дивии билки като животно пасял. Да отиде на пустото поле, да го оре, да го сее и жъне. А Хина крале ѝ признал, че земята му се пренаселила и хората вече се карали помежду си, защото поле за оран не останало. Признал си също, че не можел да плува и го било страх и че ако влезе в морето, ще се удави.

Тогава Юдата го успокоила и го посъветвала какво да прави. Тя му разказала, че на небето Кураба Бога прави кораби, с тях дефове да ходят по небето и да му помагат. Но ясна звезда не им разрешавала да влязат в дворците му, докато не се изкъпят в езерото. То обаче било много голямо и те не можели да го преплуват. Затова Кураба Бога разрешавал на сина си Колчу юнак да ги кара в езерото с кораби, че да се къпят и мият, докато от лика им не изгрее ясна звезда. Тогава те можело да влязат в Божиите сараи. Но Кураба Бога нямало да се съгласи да изпрати милия си син Колчу юнак на земята и с него кораби да му проводи. Затова Хина крале сега трябвало да се прибере у тях, защото майка му вече се била разтревожила. А на сутринта, още докато слънцето изгрее, да изпрати трима майстори ергени в гората дърво финисиево да си отсекаат, „малку курабче и ковчече“ да направят, та с него в морето да плава и риба перка да улови. Курбан на Бога да я заколи и да му се помоли милия си син Колчу юнак на земята да изпрати, а с него и деветдесет кораба на морето. И да го научи как с корабите да плава и как кораби да си прави. С тях младите юнаци и малките моми на пустото поле отвъд морето да отведе, да си го орат и сеят. Тогава Бог щял да чуе молбата му. А когато отидат на полето и си издигнат нов град, празник на Бога да направят „Личен ден, Колчув ден“ и риба перка курбан да му заколят. Защото не направят ли така, Кураба Бога щял се ядоса, Юда Ветровита щяла да изпрати силен вятър да задуха, морето да се развълнува, корабите да потопи, а хората да издави.

След като казала всичко това, Юда Самувила си хвъркнала и Хина крале повече не я видял. Върнал се той у тях при майка си и сторил точно така, както юдата го посъветвала. Изпратил на сутринта той трима майстори ергени в гората дърво финисиево да отсекаат и „малку курабче и ковчече“ да му направят. А като го направили, влязъл Хина крале с лодката в морето и рибата перка уловил. Курбан на Бога я заклат,

юнаците и момите събрал да ги гости, а те на Бога да се помолят сина си Колчу да им изпрати, а с него и деветдесет кораба от небето. И той да ги научи с тях да плават и на пустото поле да отидат, да го орат, да го сеят.

Чул молбата Бог и я изпълнил. Изпратил долу на земята милия си син Колчу юнак, а с него и деветдесет кораба, направени на небето. Научил Колчу Хина крале и хората му как да плават и сами да си правят кораби. Преплавали те морето, на пустото поле излезли, започнали да го обработват и нов град си издигнали. А след това и празник Колчувден на Бога направили, и курбан риба перка заколили. Оттогава тази песен и този празник били останали.

Това е съдържанието на песен № 1 от цикъла „Личен день Колчувденъ“. Тя е най-голяма и с най-богата информация от всичките четири песни на цикъла и затова я разгледах толкова подробно. Останалите три песни с нищо не променят, нито обогатяват тази картина и спокойно може да не ги разглеждаме. Струва си обаче да се запознаем с предисловието към тази първа песен и с някои от бележките, приложени в края на цикъла.

Предисловие: „В селото на песнопееца Баня на деня на св.Никола всеки селянин отивал на реката Кара-су и хващал риба или си купувал от пазара и си я готвел и канел когото си поиска от махлата; така правел всеки един селянин; от селска страна сам кметът се пременял с най-хубавите си празнични дрехи и закарвал три до девет моми на Кара-су и с дърво, направено като корабче, ловял риба, а момите седели край реката и пеели“ (с.362).

Речник: „Колчу: бил юнак, син на Бога, който слязъл на земята и научил хората да правят кораби и да плават по морето.“

„Хина: бил наш цар от Крайна земя, който пръв започнал да плава по морето, и от него хората се научили да правят кораби.“

„Финисиево: било много яко дърво, от което правели корабите – такова дърво тука няма.“

„Ковчече: сандъче“ (с.369).

Сега нека да се опитаме да анализираме песента, като имаме предвид разясненията и предисловието към нея. Тук владетелят е представен като Хина крале и началното действие е в родната Крайна земя. Веднъж, увлечен в лова, той прекосил полето и планината и достигнал до морския бряг. Тук видял в морето да плува риба перка, но не можал да я улови, защото тя бързо отплувала. Ядосал се той, че не успял, но дошла юда Самувила и го посъветвала какво да направи: да изпрати в гората майстори лодка от здравето финисиево дърво да

му направят; с нея да влезе в морето и перка риба да улови; курбан на Кураба Бога да я заколи и да го помоли да изпрати на земята сина си Колчу юнак и деветдесет кораба, правени на небето, с него да изпроводи; тук Колчу да го научи как да плава и как кораби да прави, та да отведе младите на пустото поле на подивена крале и там те да се преселят. А когато си издигнат и нов град, празник Колчувден да му направят. Защото ако не го честват, той ще се ядоса, ще изпрати Юда Ветровита и тя като завее, кораба му ще потопи, а той и хората му ще се удавят.

Както се убеждаваме, и песните като брой, и информацията са твърде оскъдни, за да можем да направим задълбочен анализ. Въпреки това все нещо подразбираме и на първо място – че песните възпяват Колчу юнак, тоест св.Никола, както е наречен той в песента. Затова се изпълняват на Никулден.

Особено важно е, че картината описва миграция по море. Както разбираме, Крайна земя на Хина крале е била разположена на поле, отделено от морето с планински хребети, но то е било съвсем наблизко. По думите на Юда Самувила три дни били изминали от това как е излязъл от вкъщи и дошъл до морския бряг, след като ловувал и се скитал из полето и гората в планината. Оттам нататък целият път до пустото подивено поле е било по море.

Жалкото е, че не се разбира дали пътят е бил къс или дълъг и колко време е отнело морското пътешествие. Във всеки случай пътят няма да е бил нито кратък, нито лек и спокоен, а напротив – изпъстрен с опасности и рискове, за да се налага да се правят специални кораби, и то на небето – дело на самия Кураба Бога. Защото малки лодки като ковчече (сандъче) майсторите на Хина крале и сами са си правели, но с тях морето не е можело да се преплава. А корабите, с които можело да преплават морето, не са били по възможностите им. Те са били Божие дело! И Бог, чул молбата, изпратил на земята сина си Колчу юнак, той да научи хората да плават в морето и сами да си правят кораби. Корабите, с които Хина крале е предприел морското си пътешествие, в песента са изцяло сакрализирани. Те са дело на Бога, правени са на небето и това показва, че става въпрос за най-ранните, за първите кораби, познати на човека.

И така, корабите на Хина крале са били правени на небето, това не са били малки като ковчече, тоест сандъче, лодки, а големи и надеждни за времето си кораби. Какво са представлявали, как и какви материали са били ползвани, не е казано и ние не знаем. Можем обаче да очакваме да са били нещо по-особено, след като са творение на Небесния. Във

всеки случай „ковчето“, което направили майсторите на Хина крале, било от специален материал – финисиево дърво. За съжаление ние не знаем какво е това дърво. Малко вероятно е да става дума за известните финикови палми, тъй като не знаем някога дървесината им да е била използвана за целите на корабостроенето. От речника разбираме, че става дума за много яко дърво, използвано специално за правенето на кораби, но защо е наречено *финисиево*, не е посочено. И още, че такова дърво у нас няма. Затова като хипотеза можем да допуснем, че името *финисиево* не е по названието на финиковите палми, а по това на големите антични мореплаватели финикийците, които са използвали за своите кораби това особено твърдо дърво. Ако обаче допускането е вярно, то тогава това дърво трябва да се търси в Близкия изток, при финикийците, поради което да е било наречено на тяхното име. Това е много важно, защото означава, че Крайна земя на Хина крале се е намирала близо до източното крайбрежие на Средиземно море, в Леванта или дори по крайбрежието на Червено море, а не някъде другаде.

Историците добре знаят кое е било най-ценното за древното корабостроене дърво. Това е кедрът. В природата той се среща само на няколко места: в Атласките планини, в Северна Африка, в планините на Ливан и Сирия, в Киликийски Тавър и в Западните Хималаи. За корабостроенето значение имат основно ливанският и киликийският кедр, тъй като растат близо до морския бряг, за разлика от кедрата в Атласките планини и Хималаите. Ползвали са го още египтяните и се приема, че са го внасяли през далечното V хил.пр.Хр. По-късно са го ползвали и финикийците. Ето защо името *финисиево* за дървото, използвано за правенето на лодки и кораби, в народната песен не буди учудване, нито съмнение кое би могло да е това дърво. Още повече че то расте точно по планините на Сирия и Ливан, тоест в самата Финикия. И е било толкова търсено и известно, че е внасяно и ползвано и от Египет, и от Шумер, да не говорим за флота на древните бибълци – първите господари на Източното Средиземноморие, върху основите на чиято морска култура през II хил.пр.Хр. възникнала държавата Финикия. Ето защо определението *финисиево* за дървото, от което майсторите на Хина крале направили „ковчето“, с което той за пръв път влязъл в морето и уловил риба перка, би могло да играе ролята на важен ориентир относно локализацията на Крайна земя в песните за Колчу юнак. А и описанието ѝ близо до морето, но откъсната от него с планинска верига, само на ден-два път (пеша) отново ориентира към ливанското финикийско крайбрежие.

И така, ако допуснем хипотезата за вярна и това, че Крайна земя на Хина крале е била някъде в Леванта, то къде може да се е намирало пустото подивено поле, докъдето той и хората му са доплавали с небесните кораби на Колчу юнак? Това е основният въпрос, на който следва да отговорим, ако има някаква историческа истина в песните за милия син на Кураба Бога. Но преди да сме стигнали до него, следва да разберем какво общо имат песните от Ведата с финикийското крайбрежие. Изобщо могат ли да имат нещо общо, или това са най-обикновени фантазии и спекулации?

В книгата си „Халколитната цивилизация Варна“ (2014 г.) отделих специална глава на корабоплаването в Черно море през халколита и насъбраните данни допуснаха да приема, че такова е имало. Като основен аргумент ползвах откритите през последните едно-две десетилетия петроглифи от каспийското крайбрежие с изображенията на плавателни съдове: лодки и кораби. Любопитното в случая е външният вид на кораба, който е неподражаем и уникален. Това е платноход с една мачта за четвъртитото платно и постройка на палубата с особени на вид нос и кърма – високо извити нагоре, стърчащи като рога и неестествено големи. Но освен това рогът на самата кърма е удивителен с това, че е разцепен Y-образно на две – обстоятелство, за което липсва каквото и да било логично обяснение и още повече такова, свързано с навигацията. Затова пък той наподобява опашката на плаваща риба. Най-удивителното за тези впечатляващи с външния си вид кораби е обаче тяхното датиране през VI–V хил. пр. Хр. Защото то ги прави съвременници на балканския халколит, ако не и на неолита, и заедно с това – най-старите известни днес праисторически кораби (101).

Въпросите около тези чудновати кораби не свършват дотук. Защото преди повече от столетие същите по външен вид кораби са открити върху петроглифи от Горен Египет – по скалите от пресъхналите корита на Уади (Вади) Хамамат и Уади Барамия, били някога притоци на Нил. В случая с египетските петроглифи външният вид на „рогатите“ кораби е още по-удивителен, защото носят им е не само подчертано удължен, но и S-образно извит, силно наподобяващ грациозната шия на лебед. А кърмата им – Y-образно разцепена на две като опашката на риба (или кит), наподобява кърмата на каспийските кораби. Същият тип „рогати“ кораби, наричани така от някои автори поради причудливия им външен вид, са открити изобразени и върху дръжката от нож, направена от слонова кост, открита при разкопки в Джебел ал-Арак – един от най-ранните градове в Египет, пак от същия район на пресъхналата Уади Хамамат (102). Подобен кораб се вижда и върху плочка от слонова кост

от руините на древен Абидос (103).

Следва да поясня, че върху дръжката на ножа от Джебел ал-Арак е изобразен не отделен кораб, а сцена на морско сражение, където ясно личат два съвсем различни типа плавателни съдове: едните са известните речни тръстикови лодки, използвани в Египет за плаване по Нил. Те явно не са предназначени за сериозно вълнение. Вторият тип съдове – тези, които воюват с нилските лодки, са коментираният тип „рогати“ кораби. Те вече са били пригодени за плаването при вълнение в открито море. Подобна картина на бойна сцена, отново между същите два вида плавателни съдове, е изобразена и на рисунка от гроб № 100 от южната столица Хиеракополис.

По-внимателното вглеждане в участниците от сражаващите се две страни показва, че това са хора, отличаващи се по своите расови черти и културни особености от местното население. Затова автори като А.Кондратов и С.Гайд виждат в изобразените сцени бойните действия между местни воители и външни агресори, проникнали в Горен Египет, но дошли с корабите си по море. Външно хората от лодките не се отличават от местното население, докато тези от корабите са с прави носове, цели бради и коси, сплетени на плитки, държат в ръцете си копия и двойни брадви (лабрис) с инсигниите на сокола, а на кръста си носят пояси от висящите опашки на вълци или кучета. Видимо става дума за бели хора от средиземноморската раса. Същите различия в облика на хората се откриват и върху известната палета на цар Нармер, намерена също в Хиеракополис (104).

Всички тези артефакти са от преддинастичния период в Египет – края на IV хил.пр.Хр. Видимо те произхождат от Горен Египет и това обстоятелство засега няма обяснение. Но има и нещо друго интересно. Върху петроглифите с „рогати“ кораби е изрисувана изправена в цял ръст човекоподобна фигура на мъж с неестествено големи за кораба размери и вдигнати нагоре в жест на адорация, според изследователите, ръце.

Ние не знаем какви са тези образи, какво изобразяват и какво искат да внушат. Все пак неестествената им големина и вдигнатите нагоре към небето ръце подсказват, че става дума за нещо, свързано с древните култови практики. Внушителните им размери свидетелстват, че те не може да са обикновени поклонници богомолци. Това трябва да са образите или на богове, или на техните земни наместници – жреците. Ако обаче антропоморфните образи изобразяват култова сцена, то в същата плоскост следва да разгледаме и самия плавателен съд. Вече обърнах внимание на неговите необикновени външни форми и единственото обяснение, което виждам, е, че тези кораби, освен

че са плавателни съдове, носят и култов характер. И така, странните антропоморфни фигури на или около корабите в Каспийско море и в Египет, но срещани и по Долен Дунав – в Трушеци (Молдова, на река Прут), и у нас – в пещерата Магурата (105), представляват втори – наред с особените по вида си „рогати“ кораби – характерен паралел, свидетелстващ за морската връзка между двата отдалечени региона.

Според мене точно тези особености ни връщат към песните за Колчу юнак с небесните кораби на Кураба Бога, които той донесъл дар на хората, когато слязъл на земята. Археологическите артефакти ни внушават същия небесен характер на „рогатите“ кораби чрез техните форми и образа на гиганта, извисил се високо над тях. Особено показателна в това отношение е песен № 6 от цикъла „Личен день Ладов-день“. Тя възпява сватбата на Слънцето със звезда Даница (Деница, Зорница – Венера), на която са се събрали всичките им сестри звезди. Научила за събитието, Юда Самувил се провикнала от кораба, с който плавала „низ църну море, низ бел Дунав“, на деветте юди самувили и те да отидат на сватбата. Чули юдите новината и те се отправили към небето, за да почетат Слънчовата сватба. И тук картината става особено впечатляваща, затова я оставям изцяло на думите на певеца: „И са чули девет Юди,/ девет Юди Самувили./ Утидоха на църното море,/ на църнута море на бел Дунав;/ флезоха ми фъф курабе,/ със курабе на небету;/ чи курабе чудна нишенлие,/ курабе е мощне крилетна,/ та си фърка малку пиле“ (с.372).

Култовия характер на небесните кораби долавяме и в песен № 1 от цикъла „Личен день Колчув-день“. Тук обяснението за причината, поради която Бог правел кораби на небето, е: за да могат дефовеите, които му прислужвали, да се къпят в голямото езеро и така изкъпани и чисти да отиват в Божиите сараи.

Така разбираме, че песните от „Българската Веда“ свидетелстват за същото, както и петроглифите от Каспийско море и Египет, само че посредством речта. Внушението е едно, само пътищата за въздействие са различни. Ние нямаме представа как са изглеждали корабите на Колчу юнак, но знаем, че са правени на небето. Сега установяваме и нещо друго, че те са „мощне крилетна“, тоест че са със силни криле и затова могат да хвъркат чак до небето. Това внася яснота относно странните носове на „рогатите“ кораби, наподобяващи шиите на лебеди или други видове водоплаващи птици. А точно лебедът и водоплаващите гъски, патици или жерави са тотемните животни на урало-угорските народи, с които бях свързал появата на „рогатите“ кораби и най-ранното корабоплаване в Каспийско море (106). Затова можем да допуснем, че

по външния си вид корабите от българската Веда не са по-различни от „рогатите“ кораби от петроглифите на Горен Египет и Азербайджан.

Да не забравяме обаче, че те са от VI–V хил. пр. Хр., докато египетските са от края на IV хилядолетие, тоест поне с две хиляди години по-късни. И единственото възможно обяснение за еднаквите по своя чудноват външен вид кораби е да приемем придвижването на своеобразните като модел кораби от Каспийско към Средиземно море, а оттам и към долината на Нил. Това обаче би било възможно единствено ако корабите от Каспийско са минавали през Черно море, а след отварянето на Босфора (около 5600 г. пр. Хр.) ако водният път е бил продължен до Мраморно и Средиземно море.

Подобна идея днес може да звучи напълно фантастично, но за времената, за които говорим – VI–V хил. пр. Хр., е повече от реална. По онова време Каспийско или по-точно Хвалинско море, тоест обединеното Арало-Каспийско море, е представлявало дълбок залив на Северния ледовит океан. А това Арало-Каспийско море на свой ред е било свързано с Черно море посредством т.нар. канал Манич, осигурявал оттичането на сладководното Черноморско езеро в океана – преди отварянето на Босфора и преди превръщането му в море. Днес е известно, че този канал е възникнал през последния Голям ледников период преди около 16–18 хиляди години и е просъществувал до около 4000 г. пр. Хр., като следи от човешко присъствие са датирани още отпреди 14000 г. пр. Хр. Затова казаното за възможна водна връзка между Каспийско и Черно море не е фантазия, нито фантастика, а отдавна забравена реалност (107).

Освен за канала Манич в „Халколитната цивилизация Варна“ бе обсъден и въпросът за това кои са тези толкова древни мореходци. Позовавайки се на свидетелствата на сборника „Джагфар тарихи“ и на многобройни косвени свидетелства, стигнах до хипотезата, че става въпрос за северно урало-угорско население, записано в сборника с имената *кари* или *фини* (108). Това са предшествениците на съвременните северни *карели* и *финландци*, но хилядолетия преди тяхната поява в Северна Европа през III хил. пр. Хр. Още през неолита части от това население са се придвижили по вода от носещото им Карско море дълбоко на юг към Хвалинско (Арало-Каспийско) море. Това е било възможно поради повишеното ниво на световния океан в края на ледниковата епоха, когато *ледената шапка* над северното полукълбо на земята се е разтопила.

Както вече споменах, днес науката знае, че през плейстоцена топенето на сибирската ледена шапка е довело до образуването в Западен Сибир на т.нар. Мегаезеро или по-точно – на огромен залив

на Северния ледовит океан, включвал пространството от Урал на изток до Средносибирското плато. В дъното си на юг морето преливало през Тургайската долина и водите му достигали Арало-Каспийско море. До около 12000 г.пр.Хр. този залив постепенно се свил в огромен коридор, а в периода 12000–8000 г. – в канал и накрая до около 4000 г.пр.Хр. се превърнал в наниз от езера, свързани с отливни реки. Днес част от тази система може да бъде проследена от Обската губа и долното течение на река Об, през притоците Иртиш, Тобол и Убаган до Тургайската долина, цялата изпъстрена по дължината си в посока на юг от наниз езера и достигаща посредством река Тургай Аралско море.

Това е причината за присъствието и днес в Каспийско, а и в Аралско море на флора и фауна, характерни за Северния ледовит океан. Това е причината да се срещат петроглифи с образите на китове и цели китобойни сцени по скалите на Гобустан, Азербайджан (Галахар). Както е и в редица от легендите и преданията в летописите на волжките българи „Джагфар тарихи“ и епоса „Шан къзъ дастан“ – единствените, които хвърлят светлина и обясняват поредица събития, понятия, топоними и хидроними в Приуралието, Западен Сибир и Прикаспието. За Карско море и река Кара, за името на река Об по това на Аби/Апи или на Камир Аби – легендарната съпруга на Боян Имен и майка на Иджик, за българите и камирците/кимери вече съм писал. Писал съм и за легендата за Голям и Малък Балхани на брега на Каспийско море. Идентифицирах непознатата река Амул с канала, свързвал океана с Арало-Каспийско море и начевал от полуостров Ямал. Но едва наскоро открих и пристанище със същото име Амул/Амол и то на южното крайбрежие на Каспийско море (109). За тази легендарна река Амул допуснах, че в действителност е идентична с известната от митологията река Океана, позната и като легендарната река Еридан.

Тука няма да се връщам повече към написаното в „Халколитната цивилизация Варна“, но няма как да подмина проследяването на цяла поредица топоними с корена КАР- (от името *кари*) по веригата, включваща цялото Приуралие, Прикаспието, Кавказ, Черно и Егейско море и източното крайбрежие на Средиземно море. Както и на множество понятия със същия корен, свързани с морския и речния транспорт – дори с колесния, като се започне от гръцкото *карабос* (*кораб*) и *анкор* (котва) и се стигне до *карета* – или „кораб на колела“, и нашата *каруца*. И това ми дава основание да търся връзка на праисторическите северни угро-фини (*карите*) с *карийците* – големите мореплаватели в Източното Средиземноморие в пределински времена, дали името си на малоазийска *Кария*, но достигнали и заселили долината на Нил.

Същото намирам и при името на северните *фини*, които под името *финикийци* откриваме и в историята, и в митологията. Те също са изявен морски народ, създал поредица морски колонии на много места край Средиземно море, включително и героичния *Картаген*.

Повдигам въпроса за финикийците, защото в преданията си те твърдят, че заселили Леванта, идвайки от Черно море (110). Защото страната на *Финей* е станала широко известна с корабоплаването си, но далече преди появата на името им в историята – с кедровото дърво, използвано в корабостроенето. Именно темата за кедръра ме принуди да направя това пространно отклонение, за да се изясни истината за финикийците „семити“. Редно е, когато говорим за тях, да кажем, че те се появили още през V–IV хил. пр.Хр. И че точно бибълците много преди появата на Финикия били най-ранните финикийци и първите големи мореходци по Източното Средиземноморие. Те първи достигнали остров Кипър, дочули за местните залежи на мед, а по „островния мост“ Родос – *Карпатос* – Касос достигнали и остров Крит. Те изследвали цялото източно крайбрежие на Средиземно море от залива Искандерон на север до град Газа на юг – общо около 700 километра, както и южните брегове на Мала Азия с дължина от 800 километра (111).

Жалкото е, че засега не знаем точно какво са представлявали техните кораби. Все пак е известно, че по големината си – около 40–50 метра дължина – не се различавали от египетските. Еднакви са били и котвите им – каменни котви с един отвор (112). Известно е, че и бибълските, и египетските кораби са били правени от ливански кедрър. А освен това смятаните за египетски кораби от онова време се оказват на чужди нашественици от друга раса. Тогава възниква въпросът не са ли тези чужди нашественици със своите кедрови кораби мореплавателите, заселили бреговете на Финикия и създали Бибълската морска култура.

Нека отбележим, че по-късните финикийски кораби са имали същия външен вид, същите размери и устройство като „египетските рогатите“ кораби. Дори се е наложило мнението, че: „При строежа на своите кораби финикийците отначало сляпо подражавали на египтяните“. Ако това е вярно, излиза, че финикийските кораби почти не са се отличавали от египетските нито като материал, нито като модел, ако и да са били много по-късни. Знаем обаче, че преди тях техните предшественици бибълците също са били мореплаватели и не само са си правили корабите от кедрър, но и че тези кораби са били съвременници на най-старите египетски кораби. Тогава би било логично да приемем, че финикийците не са заимствали корабостроенето от египтяните, каквото е наложилото се мнение, а от собствените си предци – бибълците. Следователно по-

вероятно е първите „рогати“ кораби в Източното Средиземноморие да са били дело на старите бибълци, а не на египтяните или на някои други. И именно от тях египтяните да са ги заимствали. Нали странните мореплаватели са се отличавали външно от местното нилско население и освен това са имали медитерански черти? Тогава не би било правилно да се говори, че финикийците са подражавали на египетските корабостроители. Те просто са се придържали към традицията на своите деди. А това подкрепя тезата за средиземноморските финикийци като потомци и приемници на морската култура на северните угро-фини.

Освен характерната форма и голямата основна мачта с правоъгълно платно, финикийските кораби имали на носа си и втора мачта – силно наклонена напред, с по-малко ветрило. Кърмата се издигала по-високо от носа и завършвала с изрязана от дърво глава на птица. И най-често тази птица била лебед (113). Вгледайте се по-внимателно в „рогатия“ кораб от Уади Барамия. Погледнете неестествено извития нос досущ като грациозната шия на лебеда. Обръщам внимание на тази подробност, защото тя разкрива нещо показателно. Тя разкрива култ към лебеда при финикийците – култ, който не се среща при средиземноморските народи, но е типичен за урало-угорските племена, имали за тотем водоплаващите птици, но най-вече лебеда (114). А това, ако и да е косвен, но тъй или иначе представлява сериозен аргумент в подкрепа на тезата за северните корени на мореплавателите бибълци. Затова съм склонен да изведа произхода им, както и на техните потомци финикийците – от древните северни урало-угорци.

Струва си да се спрем и на още едно обстоятелство, което досега не е привлякло вниманието на изследователите, но следва да бъде обсъдено. Говоря за това, че всички петроглифи и артефакти с „рогати“ кораби са открити в Горен Египет – по скалите на Вади Хамамат и Вади Барамия, в древните южни градове Джебел ал-Арак и Абидос, както и в южната столица Хиеракополис. Странно, защо ли на север, в делтата на Нил, там, където се предполага, че първоначално са уседнали морските нашественици и откъдето би следвало да са достигнали до Южното царство, подобни петроглифи и артефакти не са открити? И да бяха открити единствено по Нил, това не би направило такова впечатление. Да са рисувани обаче по скалите на един приток на Нил, ако и тогава той да не е бил пресъхнал, има нещо, бъдещо недоумение. А и как тези кораби са се придвижвали нагоре по реката срещу течението чак до посочените места, си остава чиста загадка.

Явно това обстоятелство е направило впечатление и на други автори, защото А.Кондратов обръща специално внимание на

местоположението на стария Джебел ал-Арак, като го локализира „... точно там, където пътят от Червено море надолу по изсъхналото днес русло на Вади Хамамат излиза в долината на Нил“. Това той използва, за да развие тезата, че „рогатите“ кораби са се появили тук, идвайки от Червено море, а не от Долен Египет. Същата теза изказват и други изследователи. Затова първоначално чудноватите кораби са били свързвани било с шумери, било с убаиди или протоиндийци. Още повече че „рогати“ кораби са описани освен при протоиндийците, и в родината на бог Енки – свещената страна Дилмун (115). А според мен и шумерските речни лодки са били от същия рогат вид (116).

Обръщам внимание на това обстоятелство, тъй като то локализира „рогатите“ кораби в Червено (Еритрейско) море и повдига въпроса за проникването им тук от Леванта. Връзката Левант – Североизточна Африка намира подкрепа и в митологията. Родословието на Феникс – героя, дал името си на Финикия, иде от Африка, но преди това има балкански корени. Същото име носи и самоизгарящата се и вечно възвръщаща се към нов живот вълшебна птица Феникс, за която се смята, че произлиза от Етиопия (117). Точно тук, на Етиопското крайбрежие, се намира съвременната провинция Еритрея, името на която дава основание да допуснем, че легендарното Еритрейско море би следвало да бъде Червено море, а не Индийският океан, както често се твърди. Едва ли случайно преводът му от гръцки език означава точно „Червено море“. А една от легендите извежда корените на финикийците като народ точно от Еритрейско море (118).

Така имената Феникс, Финикия, Еритрея и Еритрейско море свързват източното крайбрежие на Средиземно море със западното крайбрежие на Червено море, Леванта – със Североизточна Африка – крайбрежията на Египет, Нубия и Етиопия. Същата връзка ни дава и близкото до Феникс име на Финей. Митологията познава трима герои с това име. Единият е бил син на египетския цар Бел и като такъв е бил първи братовчед на Феникс. Вторият Финей е бил син или на Посейдон, или на Агенор и в този втори случай трябва да е бил брат на Феникс. Той е интересен с това, че е бил цар на гр.Салмидес (днешна Мидия на Черно море) в Тракия. А имената на негови синове Тинос и Битинос са епоними на тини и витини – древни балкански народи, обитавали първоначално долината на р.Струма, след това – двата бряга на Босфора и накрая – Мала Азия – поречието на р.Халис. Третият герой със същото име е бил син на Ликаон и внук на Пеласг и като такъв също е имал балканоегейски произход.

Интересното в случая с тримата герои с името Финей е, че те свързват

ведно културите от западното крайбрежие на Балканите, Леванта и Червено море. По този начин те чертаят пътя на северните мореходци карите/фини от Каспийско през Черно към Средиземно море, а от Леванта – към Червено море. Така стигаме до големия въпрос за евентуалната морска връзка между Средиземно и Червено море. Днес тя е възможна благодарение на Суецкия канал. Той обаче е дело на човека и явно до прокопаването му двата морски басейна са били отделени помежду си. И това като че ли предполага несъстоятелността на повдигнатия въпрос за проникването на „рогати“ кораби от Средиземно в Червено море.

В действителност нещата не са толкова елементарни и еднозначно определени, както изглеждат на пръв поглед. Оказва се, че някога през II хил. пр. Хр. фараоните са разполагали с канал, свързвал двете морета посредством ръкав от делтата на Нил (119). Този канал, ако и да не е бил напълно естествен, колкото и да е правен отдавна, все пак е бил по възможностите на старите египетски майстори строители. Явно природните дадености са благоприятствали потребностите на човека. И това са били условията през II хил. пр. Хр. А какви са били те още три хилядолетия по-рано, можем само да гадаем. Но данните от митологията за водна връзка между Леванта и Източното Африканско крайбрежие ми позволяват да допусна, че няма как да изключим възможността за пряка водна комуникация. Знаем, че нивото на световния океан, в това число и на Средиземно и Червено море, през VI–V хил. пр. Хр. е било по-високо с цели 100 метра, но дори 10–20 метра може би биха спомогнали за такава водна връзка. Това, разбира се, са предположения и нищо повече. Историците обаче добре знаят за вноса на ливански кедър в Шумер, като предполагат, че е транспортиран по р. Ефрат. Без да отричам тази възможност, не бих изключил това да е ставало и по море, което ще рече – през Червено море. Така данните от търговията стават свидетелство за морската връзка между Източното Средиземноморие, Червено море и Персийския залив.

Вече стана въпрос, че „рогатите“ кораби може да са навлезли в Горен Египет от Червено море. Авторите, обсъждащи тази възможност, защитават тезата, че те са идвали или от Индийския полуостров, или от района на Персийския залив, и ги свързват било с убаиди, шумери или протоиндийци и дори с дилмунците от свещената родина на бог Енки. Днес знаем, че те са идвали от Каспийско море, минавали са през Черно и така са достигали Средиземно море. А за да стигнат до Червено море, трябва да са ползвали някаква връзка между последните две морета.

Същия въпрос поставя и хипотезата относно балканския произход на бог Енки и аз го разгледах в „Халколитната цивилизация Варна“.

За целта се позовах на аргументи като: 1. каменната стела на човека риба от Лепенския вир, която е много по-древна от шумерските кулулу; 2. знака на Енки върху плочката от Търтария, също 1000–1500 години по-стар от най-ранните шумерски текстове; 3. Вавилонската карта на света, указваща посоката, откъдето са дошли предците на шумерите в Двуречието (от северозапад) и календара в „Книга на Енох“ с географската ширина на Северното Черноморие, който съвпада с данните на шумерския календар. С помощта на тези данни локализирах свещения Дилмун в северозападния ъгъл на Черноморския басейн. Позовах се на неочакваните паралели между убаидския бог Енки и Енкей (Боян Имен) от митологията на волжките българи, както и на паралела на убаидско-шумерския бог Енки с нашия св.Никола (120). Тогава обаче нямах идея как би могъл култът към Енки да проникне по морски път от Балканите и Черно море до Персийския залив и Месопотамия. Бях проследил възможността за придвижването по море от каспийското крайбрежие до Черно и Средиземно море, но нямах представа как би могло да се проникне в Червено море, за да се достигне Персийският залив.

Сега, обръщайки се към митологията, археологическите артефакти с образите на „рогати“ кораби в Горен Египет, на данните за търговските връзки на Шумер и особено на данните за фараоновия канал, свързвал през II хил.пр.Хр. Средиземно и Червено море, ми се струва, че подобна хипотеза не е изключена. Което означава, че както бегълците от цивилизация Варна са се придвижили до Леванта, така те биха могли да продължат пътя си и към Червено и Арабско море. И тогава легендата за човека риба Оанес (Енки) би намерила своето обяснение. А ако приемем версията на Светлозар Рулински, че нашият св.Никола съответства на шумерския бог Енки (121), то казаното във Ведата за Хина крале, който с помощта на Колчу юнак и неговите кораби отвел своите млади откъд морето на пустото Дунавско поле, придобива смисъл.

Това е единственото в цялата Веда преселение по море. И то би могло да се обвърже с морското преселение на халколитно „варненско“ население, станало в края на V хил.пр.Хр., с края на самата цивилизация Варна, както твърди голямата българска археоложка Ана Радунчева. Поели от бреговете на северното ни Черноморие – района на днешна Варна и Добруджа – в посока на юг, части от това население са отседнали по островите на Егейско море и следите му откриваме на остров Кипър (122). Най-безстрашните и упорити са достигнали бреговете на Леванта.

Струва ми се, че техните потомци откриваме в лицето на бибълците мореплаватели. По-късно те са проникнали в Червено море и така са

се появили по Нубийското крайбрежие и Горен Нил. А вероятно след това са преминали Мандебския пролив и през Адения залив са достигнали Арабско море, Персийския залив и крайбрежието на Южна Месопотамия, поставяйки началото на убайдската култура во главе с човеколюбивия бог Енки. Поради тази причина „рогатите“ кораби се споменават сред корабите на свещения Дилмун, на легендарната страна Мелуха (Белуджистан?) и по западните брегове на полуостров Индостан – все територии, които се мият в Арабско море. И това допълнително подкрепя тезата за името му, произлязло от древната земя Харапска. Но може би обяснява и появата на родоначалниците на загадъчния народ тогава, дошли според преданията им в Индия на седем кораба. По-горе аз разгледах появата на този загадъчен народ, свързвайки я с евентуално преселение по суша от Източна Анатолия на изток, но още тогава обърнах внимание, че това е само една хипотеза. Сега предлагам втора хипотеза и тя като че ли изглежда по-правдоподобна. Надявам се, че все някой ден науката ще стигна до истинския отговор.

Така виждам картината на развитието на най-древното корабоплаване. Корените му начеват от река Амул и старото Хвалинско море, където откриваме първите т.нар. „рогати“ кораби. Казах, че във външния им вид прозира Божието начало и той отразява тотемните вярвания на своите създатели от Приуралието още от времето на неолита. Сега установяваме, че към същата епоха ни отправя и образът на Колчу юнак от родопските ни песни. Идеята намираме в песен № 1 от цикъла „Личен день Вишин-день“ – празник, посветен на Бога и на слънцето и честван, след като привършвала жетвата. Затова и песента започва с обръщение към тях: „Фала ти, Йогне Боже!/ Фала ти, ясну слънце!/ Чи изгреваш на земета,/ покренуваш сичка земе/ и си пращаш тои зари./ Как та гледат малки моми/ и излеват ут дома си,/ та си карат воловете,/ на ше хми златну уралу,/ и си урат низ полету,/ и си сеет бела пшеница,/ фаф роките златна фурка,/ низ морету златни курабици“.

И така, кое е интересното? Песента описва един обикновен трудов ден. Момите излизат от домовете си и карат воловете със златно рало на шиите, орат полето, сеят бяла пшеница, предат с хурките свилена коприна, а по морето се движат златни корабчета. Кое е за мен удивителното? Картината включва все дейности, които можем да свържем с всекидневието на човек от епохата на неолита. Това е орането на земята, сеитбата на пшеница, преденето, но това, което буди въпроси и трудно се вмества в тази делнична картина, е плаващите по морето корабчета. Трудно ми е да си обясня какво ли правят корабчетата в тази картина. Единствено да ѝ придават пълнота и завършеност? Ако

не се лъжа, това би означавало равнопоставеност между изброените дейности: оране, сеитба, предене и корабоплаване. Това са все едни от най-ранните трудови дейности на човека и поне първите три са негово достояние още от неолита. Но тук е поставено и корабоплаването, което иде да ни увери, че и то не само е съществувало по същото време. Съществувало е и е било равнопоставена част от трудовото всекидневие на човека. Така песен № 1 от цикъла „Личен день Вишин-день“ като че ли се оказва свидетелство за неолитните корени на мореходството.

Но и това не изчерпва темата, защото идеята за крилатите, летящи по небето кораби и връзката им със слънцето откриваме в познатия ни от египетската и елинската митология мотив „слънчева ладия“. Важното в случая е, че той също е толкова древен, колкото и изброените по-горе мотиви, и също води към епохата на неолита и халколита. Най-удивителното е обаче, че истинските му корени се откриват не в Египет, а на родна земя. В това ни убеждават археолозите Ана Радунчева и Георги Нехризов. Известната ни археоложка дава три примера с изображенията на мотива „слънчева ладия“ от Долнослав и Слатина, датирани през халколита, и от Симеоновград – в края на неолита (123), а Г.Нехризов го открива в светилището „Глухите камъни“, Ивайловградско (124). И не е необходима особена находчивост, за да разпознаем в мотива с плаващото в лодката слънце картината от песен № 6 на цикъла „Личен день Ладов-день“ с летящия в небето крилат кораб с деветте юди сватбарки на борда, възкачили се да почетат сватбата на Слънцето с мома Даница. Или тази от песен № 1 от разглеждания цикъл. Да си припомним изкъпаните в небесното езеро дефове – на път за божиите сараи. Те плавали в корабите по небето толкова чисти, че сякаш от лика им грее „ясна звезда“. Ясна звезда в кораб или слънце в лодка? Разликата не е толкова голяма. Мотивът е един!

Не бих могъл да завърша главата за преселението на Колчу юнак и най-ранното корабоплаване, ако не спомена и намерения писмен пиктографски знак от времето на балканския халколит с вид на плаващо корабче (125). Той най-убедително определя мястото, което корабоплаването по нашето Черноморие е заемало през тази ранна епоха. Обстоятелството корабите да се появяват по пиктографски знаци е най-категоричното свидетелство за съществуването им – свидетелство много по-силно от каквито и да било петроглифи. Защото показва не само че са съществували кораби, но и най-вече, че корабите са били част от всекидневие на халколитния балканец. И то такава част, която не е свързана изключително с верските представи на човека.

14. ЧИТАЙСКА КРАЛЕ В ШУМЕР И ХАРАПСКА ИНДИЯ

Дотук многократно се срещаме с името на Харапската земя и присъствието в песните на нейния крал. Особено внимание отделихме на сродяването на Уфрен/Орфен с дъщерята на Харапския крал, като допуснах, че епизодът разкрива неизвестни за историята придвижвания на неолитно население от Предна Азия и отсядането му на полуостров Индостан. Нещо повече, допуснах, че освен преселението по суша е възможно и такова по море. Дори предположих, че появата на народа *тода* е резултат от именно такъв контакт, дал като резултат зеленооките тъмнокожи метиси с пантеон, познат от ранните култури в Месопотамия. Казаното обаче дотук не изчерпва цялата информация по въпроса. Още повече че във времето тези контакти стават по-явни и по-достъпни за изследване, като намират мястото си в познатата ни история.

В интерес на истината с Харапската земя и нейния народ се срещаме още в първите две песни от Книга 1 на сборника. И в двете Харапското име се споменава във връзка с похода на читайския крал и читайската войска към далечното Дунавско поле. Досега тези песни сме обсъждали изключително за целите на идентифицирането на Харапската земя. Не сме ги изследвали подробно поради това, че попадаха в друг хронологичен хоризонт. Сега достигнахме до този хоризонт и вече може да им обърнем необходимото внимание. А те действително го заслужават, защото разказват за военен поход на читайската войска, която минала през Харапската земя, заробила нейните младежи и ги откарала като роби със себе си, за да им работят земята, когато отидат на Дунавското поле. Важна отличителна черта на това харапско население, която научаваме от песен № 1 „Преселение народа от Крайна земя на Дунав“, е неговият тъмен до черен цвят на кожата и то е представено с изрази от вида на: „що е младу та църно заробюва“, а злочастните робинки се описват как „църни ръки кършет“ (П.1, 23–24). В песен № 7 „Женитба на Талатинска крале со дъщеря на Ситска крале“ харапският крал е второстепенен образ – съперник на талатинския крал, но е представен с епитета „църна Харапине“. Тоест и тази песен акцентира на чернокожия външен вид на харапския крал и днес това не е изненада за никого. Днес е добре известно, че носителите на културата Харапа са дравиди и като такива представляват тъмнокожи европейци. Откъде обаче това са знаели и създателите на сборника, е въпрос с повишена

трудност, от компетенциите на най-върлите критици и отрицатели на Ведата. Лично аз обаче не очаквам да получа отговор.

Нека проследим картината, която ни разкриват песни № 1 и 2. Първото интересно нещо е, че тук на път виждаме не самото население, а войската на Читайска крале. Причината за преселението е пак същата – пренаселването на Читайската земя, но Дунавското поле, за което се пее, е много далече от Читайската земя. Това е подчертано в прав текст още в началото на песен № 2, където се казва: „Ойска са е потръгнала/ ут Читайска мощне далечна земя“ (с.1–2). А в песен № 1 земята на Читайска крале е наречена: „долна земя презморна“, тоест земя оттатък морето. И докато войската стигне до Дунавското равно поле, минава през Харапската земя, където „сита земя пуплениява;/ що е младо та църно заробюва“ (П.1, с.43–44). Именно значителната отдалеченост на Читайска земя от дивото Дунавско поле е главната особеност, на която спират вниманието ни първите две песни.

Епизодът с Харапската земя се среща и в двете песни № 1 и 2. Еднакви са и действията на читайския крал – войската му пленила харапски младежи и ги откарала със себе си като роби, за да им работят на дивото Дунавско поле. По един и същ начин са описани външните особености на отведените роби и робини – всички те са чернокожи, което няма друго обяснение, освен това, че става дума за дравидското население от протоиндийската култура Харапа. И това е втората интересна особеност, която Ведата описва, когато говори за народа на Харапската земя. След това и читайската войска, и отведените роби, всички преминали през „това моря гулям“. Или с други думи, пътят на читайската войска минавал отначало през Харапската земя, откъдето откарала със себе си роби, а след това преплували и голямото море. Чак оттатък морето те достигнали до „гулям Дунав“.

В случая сериозен въпрос повдига последователността на географските обекти, през които минавал пътят на читайската войска. Тя тръгнала от Читайска земя, достигнала и минала през Харапската земя и така стигнала голямото море. И чак след като преминала и него, се озовала до голямата река Дунав, зад която е било самото Дунавско поле. Въпрос са поредицата неясноти, породени от този маршрут, в който са посочени четири географски точки. От тях определена е единствено Харапската земя, която трябва да е била разположена в Източен Индостан. Известна представа имаме и за т.нар. Читайска земя, независимо дали ще я идентифицираме със самата Ситска земя, тоест в Северен Загрос, или в Месопотамия, било то в Северна или в Южна. Във всички случаи става дума за сухоземен поход на читайската войска, след

като не се споменава в тази първа част от похода преплуването на река или море. А това означава, че читайската войска е минала за Харапската земя през Иранското плато. Дотук проблеми няма, но кое е морето, където се е озовала, след като е продължила пътя си с отведените тъмнокожи момци и девойки? Ако допуснем, че това е Оманският залив, така стигаме до устието на река Инд и като че ли въпросът е решен. Няма обаче как да обясним замръзналия Дунав и скованата от студ войска на дива крале. Така описаната картина сочи по-северни територии от устието на великата река, което граничи с тропическата област.

Като че ли проблемът е неразрешим и опитът ни за идентификация е обречен на неуспех. Затова си струва да опознаем по-добре природо-географските дадености по долината на река Инд, наричана на санскрит Синдху, а на езика пушу – Абба Син. Тук преводът на това име – „баща на реките“ – е интересен за нас, защото отправя към казаното в сборника „Джагфар тарихи“ за покровителя на българите – алпа вълк Бури, Синдиу или Булг. Отделен въпрос е, че името на река Синдху, Абба Син или Инд напомня за смелия Синдже – сина на мома Вълкана. Да не забравяме и това, че тя извира от белоснежната Кайласа, което име във формата Кайле срещахме и във Ведата.

Говорейки за река Инд, е редно да знаем някои интересни подробности относно водния режим и хода на реката. По-конкретно говоря за това, че в средното си течение, след вливането на пълноводната река Кабул, Инд става особено пълноводна през периода на разлива (март – септември). Навлязла в Индо-Гангската равнина, тя тече по дъното на широка долина, като се разделя на многобройни ръкави и протоци. След вливането в нея на най-големия ѝ приток – река Панджнад („петоречието“, включващо река Сатледж и притоците ѝ Чинаб, Биас, Джелам и Рави), ширината на Инд достига до 5–7 километра, но някъде разливът е още по-широк. Например в района на Дераисмаилхан ширината на Инд достига 20–22 километра (126). А водоем с подобни размери си е истинско море. Поне за представите на човека от епохата, която коментираме.

Така че би могло да мислим за възможност пътят на читайци да е минавал през Харапските земи източно от Инд и достигайки някъде в района на най-големия му разлив, където той е най-широк и изглежда като море, тук да е излизал на реката. А след това трябва да е продължавал на север и да е достигал края на „морето“ – там, където то продължава вече като река, в района на Индо-Гангската равнина. И може да допуснем, че това е било Дунавското поле, където е отседнала читайската войска с отведените чернокожи харапски младежи. Сега

вече картината, възпята в песните от българската Веда, намира своето обяснение и е в съгласие с казаното във Ведата.

Това голямо разстояние, което читайската войска е преминала от родината до Дунавското поле, носи информация не само в количествения си аспект като нещо много отдалечено, но и най-вече – в качествено отношение. Защото пътят през Харапската земя е сериозен ориентир за времето и мястото на нашествието. А картината на замръзналия Дунав и замръзналата „кату дарву изсъхналу“ дунавска войска и най-вече участието в събитията на „Куледу Богу“ ни отправят към севера на Харапска Индия и белоснежната Кайласа – най-високата част от Хималаите, убежището на Шива-Махакала-Кала и на неговата съпруга Кали-Дурга-Девипарвати (127). Колкото до Парвати, знаем я като дъщеря на Химават – богът, персонифицирал величествените Хималаи (128). Любопитно е да забележим, че името Дурга е подобно на Дурида – избраницата на Сада крале от песен № 7. Но и друго нещо любопитно! Дурга-Кали-Парвати Г.Раковски е записал и с името Бавани (с.424) – име, вече познато от планината, където е бил роден този Сада крале. Познато ни звучи и името Парвати, тоест Първата. И то става само поредният пример на паралел между индийската и българската именна система, който Г.Раковски продължава с имената на планините Хималаи и Ем/Хемус – нашата Стара планина.

Някой може да се усъмни в поетата ориентация в посока на изток, но тъй или иначе в древна Индия се откриват следи от името на Ситската земя. Тук думата *сита* означава *бразда*. Във ведийската митология *Сита* е името на богинята на оранта. Според „Рамаяна“ Сита била родена от Земята, като излязла от самата изорана бразда след обряда на баща ѝ цар Джанкана, който той извършил с лемежа на ралото. Тя била съпруга на Рама, но била похитена от Равана. След като се опитала да докаже на Рама своята съпругеска вярност, но била разочарована, тя сама отказала да се върне при него и по нейна молба майка ѝ, Земята, я погълнала в недрата си и така Сита изчезнала.

Съвременната наука знае добре оживените културни и търговски връзки между Шумер и старата индска цивилизация. Първоначално търговията е била поддържана от корабите на протоиндийците. Била е толкова оживена, че е породила своеобразната смесена култура на остров Бахрейн. Дори се е стигнало до отъждествяването на острова с родината на бог Енки – свещения Дилмун, в което аз сериозно се съмнявам (129).

Опит за реконструкция на историческите събития в наши дни прави Димитър Ил.Димитров. Като последовател на линията, наложена

от Ф.Уилфорд, Л.Уейдъл и Д.Рол в световната историография, която разглежда развитието на цивилизацията от един общ корен – рода на Адам, той търси произхода на българския родоначалник Зиези в шумерска древност. Открива го в лицето на основателя на Третата династия на град Урук, известен на историците като Лугалзагизи. Това сложно име в действителност представлява слети ведно титлата „лугал“ – „цар“, и самото име Загизи, което може да се трансформира лесно в Зиези.

Историята на лугал Загизи започнала в гр.Бан, където той се родил като син на местния владетел. Градът е известен на историците от древните текстове, но досега не е идентифициран. Предполага се, че е бил някъде на север от Шумер, откъдето и народът му е бил наричан „ордите на Бан“ или „северния агресор“. Някои допускат, че това може да е библейският Харан, но за мен по-перспективна следа е името, общо с това на езерото Ван, при което началното В е продукт от по-късната семитизация в наименованието, докато звукът Б би могъл да бъде свидетелство за по-древния и несемитски характер на топонима. В надписите градът е определян като „важният град Бан“, „градът на лъка“ или „градът на лъконосците“.

И така, „северният агресор“/„ордите на Бан“ под предводителството на бащата на Лугалзагизи/Зиези завладял цяла Източна Месопотамия, включая царствения град Ереч, тоест Унуг (на шумерски), Орхоя (на гръцки), днес семитизиран в Урук. Самото завладяване на гр.Киш било дело на Загизи/Зиези, вече като наследник на баща си. Той прогонил узурпатора Урукагина и през следващите години не само обединил цял Шумер с център гр.Унуг, но и създал първата в света империя. Именно по онова време в шумерските надписи се е появило за пръв път и името на *хунорите*, записани като *ху-хунори*, превеждано „могъщите господари“ (130).

Наименованието *Унуг* е особено интересно за нас. Петър Добрев пише, че думи като *унукдур* и *унукку* в шумерския език означават „главно, централно племе“ и съответно – „централната област на държавата Шумер“ (131). В този смисъл, говорейки за град, може би следва да разбираме нещо като „централен град“, „главен град“ или „столица“. И тука няма как да подминем неочаквания паралел с названието *унугури* на централната, тоест на средищната орда – ордата на кана в старата българска държава. Неслучайно ордата на Кубрат и тази на Аспарух са записани като уногундури. Знаем обаче, че готският историк Йорданес записва унугурите/онугури като *хунугури* (132) и така най-непредвидено се оказва, че името на прочутия Урук води към

хунското име. Някои хора може да се усъмнят и дори да възразят, но нека проверят как е записан градът в картата „Стара Азия“ в приложенията към Библията, издание от 1925 г. И тогава ще открият, че Урук е записан като Хунъ (133).

И така, Унуг и Хун, унугури, хунугури и ху-хунори – името на централния шумерски град видимо кореспондира с имената на хуните и българите унугури. Казаното е безспорно интересно, но още по-интересно става то, когато допълним, че гърците са наричали Урук с името Орхоя. Защото това Орхоя ни напомня за Урхай – урартското наименование на турския град Урфа, при арменците – Урха – центъра, за който допуснах да е свързан с юнак Урфен/Орфен от „Веда словена“. А и Орхоя звучи близко до Орфен и до „гръцкия“ Орфей.

Това вероятно означава, че името на нашия Урфен, тоест на Орфей, е свързано по неведоми пътища с това на шумерския град Унуг/Урук, но и с името на хуните. И хвърля светлина върху „нелепиците“ от приписките към българския превод на „Манасиевата хроника“, които говорят за хуни в Месопотамия и Египет по времето на фараона Сесотрис – сравни това име с шумерския Зиусудра (134), и връзката на династията на българския Авитохол с вавилонския цар Новуходоносор, засвидетелствана в Именника (135). Но заедно с това осветяват и появата на името Билгамеш в първата династия на Урук, както и на имена с корена на хунското име – като бог Хонсу и фараон Хуни в Египет.

Предложената от Димитър Димитров справка с историята сочи, че след смъртта на Лугалзагизи/Зиези при новия владетел Саргон I Велики хунорите са изгубили водещите си позиции и са били изтласкани в югоизточните покрайнини на новата Акадска империя, между източното крайбрежие на Персийския залив и Карманските планини. Липсват писмени свидетелства за тяхната съдба през следващите четири-пет столетия, но се знае, че след войните на Парасурама (Пураш-Син, Бур-Син), 2276–2277 г.пр.Хр., ху-хунорите масово мигрирали на изток към Харапска Индия и Централна Азия – столетия преди арийската експанзия тук. И заслуга на проф. Л.Уейдъл е идентификацията им с народа *хаихия/хеихея/хайхаи*. За нас не е без значение, че този народ *хаихия* води името си от това на своя родоначалник Хаихия. И разглеждайки трансформациите на звука Х в индийския език, Д.Димитров ги е подредил в следната последователност: Х–ХС–КХС–С–З, откъдето името ХАИХИЯ (ХЕАХЕЯ) се е превърнало в ЗАИЗИЯ (ЗЕАЗЕЯ). Така, тръгвайки от историята на Лугалзагизи (идентифициран с българския Зиези) и минавайки през лъконосците на Бан и ху-хунорите в Шумер, авторът е стигнал до индийците *хаихия* и техния родоначалник Хаихия, чието име

го е отвело отново до това на Зиези.

Но и това не е всичко, защото, продължавайки изследването си, Д.Димитров попаднал на народа *бхил* на полуостров Индостан. Той е бил известен още с прозвищата „хора на лъка“ или „лъконосците“ – същите като прозвищата на народа на Бан, от който произлизал шумерският обединител Лугалзагизи, тоест цар Зиези. Народът *бхил* съществува и понастоящем и обитава части от Централна и Северозападна Индия, приблизително между 20-ия и 25-ия паралел и между 73-тия и 76-ия меридиан. По-интересното е, че именно с този народ се свързва появата в Индия и Тибет на обичая косата да се носи на плитка, както и на култа към кучето. В края на краищата авторът достигнал до извода, че народите *бхил* и *хаихия* са били един и същ народ и че това са били дошлите в Индия след смъртта на Зиези хухунори от Акад и Шумер – потомците на някогашния народ на Бан. Затова и „северният агресор“ от шумерските текстове, и народът *бхил* в Индия са били известни със своите умения на бойци с лъкове и поради това са били наричани „лъконосците“ (136).

И така Д.Димитров чертае маршрута на миграция на древния народ на Бан, влязъл в историята под името ху-хунори и достигнал върха на своето величие при управлението на Зиези. Тръгнал някъде от района на езерото Ван и станал господар на Шумер, векове по-късно той се е придвижил на североизток и част от него е отседнала в Индия. И тук едно от многобройните му колена е приело името на патрона Зиези, трансформирайки го в *хаихия*, идентично с народа *бхил*.

Бих допълнил, че аз разпознах като потомци на „северен агресор“/ „народа на Бан“ т.нар. *вениаминити* от клинописните текстове на древния град Мари (137). Благодарение на тях можем да локализираме земите, обитавани от този исторически засвидетелстван по времето на Хамурапи народ. А това е поречието на Среден Ефрат. Ценното в това уточнение е, че то разкрива през кои земи са минавали търговците на страната Арата, за да достигнат до Урук/Унуг. Днес историците не знаят и продължават да спорят относно локализацията на тази малко позната страна. Имайки предвид, че нейните търговци са стигали до Урук/Унуг по река и с лодки, както и това, че старото арменско наименование на големия приток на река Ефрат – днешната река Мурат (в Турция) – е било Арацани, смятам, че Арата трябва да се е намирала именно по поречието на река Арацани/Аратани. А това означава, че спускайки се по течението на реката (Арацани) и продължавайки пътя си по Буранун (Ефрат), аратските търговци са достигали Урук/Унуг. Това като че ли е единственото разумно решение (138).

Да уточним, Арата е известна от шумерския епос, където се откриват

две песни, посветени на завладяването ѝ от Енмеркар – втория владетел от първата династия на Урук/Унуг. Страната е била известна като основен доставчик на злато, сребро и лазурит в Шумер и е разполагала с отлични металурзи и каменоделци. Твърди се, че Енмеркар е положил огромни усилия за нейното подчиняване и главен герой в едната от песните е неговият военачалник Лугалбанда.

Това е същият Лугалбанда, който наследил от Енмеркар шумерския престол, а за нас особен интерес представлява неговото име. Защото знаем, че „лугал“ е титла, давана в Шумер на владетели при военни конфликти. Тогава какво ни подсказва втората част от името? Историките не обсъждат подобен въпрос, но най-близко до логиката е допускането това „банда“ да идва от името на древния град Бан. Известно е, че Лугалбанда е бил наследник на Енмеркар и че негов пък наследник е станал Билга-меш – героят, известен днес като Гилгамеш.

Според някои изследователи Лугалбанда е бил баща на Билга-меш, докато други твърдят, че бащата на героя е имал външен, чужд произход и е бил от някъде другаде, извън Шумер. Ако сега решим да обединим тези данни, излиза, че Билга-меш – шумерският герой, носещ българското име, е бил син и наследник на Лугалбанда, който от своя страна е водел произхода си от град Бан и действително не е бил шумер. По времето, когато Енмеркар се е опитвал да завладее златоносната Арата, владетелят на Бан е действал вероятно като негов съюзник. Заслугите му са били достатъчно сериозни и признати, за да го наследят след неговата смърт. А казаното е в съгласие с твърдението, че бащата на Билга-меш не е местен, а чужденец, от град Бан.

Вече разбираме произхода на Билга-меш, като го свързваме с древния град Бан. Но от същия град Бан води произхода си и Лугалзагизи, тоест българският Зиези. И това подчертава връзката между героя, носил име близко до българското, и владетеля Лугалзагизи, идентифициран с българския Зиези. Това може би разкрива причината защо Лугалзагизи е преместил столицата на Шумер отново в Урук/Унуг – за да управлява там, където са властвали неговите велики предшественици. Тогава разбираме, че старият град Бан е дал на Шумер трима от най-великите му владетели и завоеватели: Лугалбанда, Билга-меш и Лугалзагизи. Така разбираме откъде в Шумер е проникнало българското име. Как името Арата от Източна Анатолия се е появило по поречието на река Инд? Защо се свързва с бахликите/балхики в Пенджаб? И мястото на изтърсака Бенони/Вениамин в юдейската история? Както и това защо първите столици и първите владетели на Израел са свързани с коляното на Вениамин? А може би и причината за неговото изстребление и

наложеното табу на малцината пощадени вениамински младежи да не могат да се женят за моми израилтянки? Защо именно вениаминитите останали единственото коляно, което не приело йеховизма и останало вярно на старата си религия? А откъде идва името Бан, може би ни разкрива „Джагфар тарихи“, където Бан е другото име на Великата богиня майка и съпруга на Слънцето – алп-бий Туран.

Сега сме по-уверени, че казаното в песни № 1 и 2 за похода на читайската войска се съгласува с хипотезата на Д.Димитров за миграцията на хухунорите от царството на Саргон – Шумер и Акад, на изток към полуостров Индостан. Може би не е без значение и хронологичната връзка между събитията, доколкото и възникването на културата Харапа, и миграцията на хухунорите са датирани все в средата или във втората половина на далечното III хил. пр.Хр.

Струва си тук да допълня собственото си изследване върху митичните юди. В книгата си „Българският Коледа във „Веда словена““ идентифицирах юдите от българския фолклор с индийските ядави – потомците на Яду. По този повод повдигнах въпроса не са ли свързани те с кавказките утии/удини и българите утигури предвид казаното за тях в „Джагфар тарихи“, където ги свързват с гутиите или кутиите. Същата връзка между завоевателите на Шумер и Акад и предците на българите утигури коментира и Лили Райчева на страниците на списание „Авитохол“, но досега никой не е обсъждал връзката на гутиите с индийските ядави и юдите от българската митология. Сега за пореден път се изправяме пред въпроса за евентуалната връзка между старите гутии и българите унугури.

Връщайки се към шумерско име на Билга-меш и явната му близост до българския етноним, няма как да не забележим, че то подсеща за цар *Балхика* Пратипийа – потомък на цар Пуру, брата на Яду. Те са принадлежали към индийската Лунна династия, произлязла от бога на Луната – Сом (139). И тази връзка е знаменателна за нас, след като знаем, че и собственият ни произход е водел началото си от лунния алп Бури, наричан и Булг! И още, че шумерите са наричали Ефрат *бурунун!* Алп Бури/Булг е имал вида на вълк, а името ни БЪЛГАРИ е било пряко свързано с това на вълка като тотем. Само че това име български, както отбелязах по-горе, някога е представлявало много по-широко понятие, идентично със съвременното „индоевропеец“. За същото сега ни уверяват и песните от „Веда словена“, начевайки историята на дедите ни от песента за мома Вълкана и за времето, когато хората са живеели в пещери.

Други потомци на Яду са били познатите ни вече хаихия. Известен водач на народа хаихия е бил популярният Арджуна, едно от прозвищата на когото е Пхалгуни, тоест Бхалгуни – като едноименното съзвездие (140). То пък ни отправя също към българския етноним, подобно името на *бахликите/ балхики*, на споменатия цар Балхика и на още две други небесни съзвездия все с името Пхалгуни. Но това вече не ни изненадва, защото Арджуна като владетел на хаихия е бил начело на народа на българския Зиези, тоест на далечните ни предци в Индия, и е естествено да носи прозвище, свързано с тяхното име.

С други думи, и името на Зиези, и това на Яду и ядавите, и българският етноним водят по неведоми пътища от древна Месопотамия към Индия и Централна Азия. Същото като че ли наблюдаваме и с името на хухунорите от Персийския залив, като го откриваме в едно от по-късните названия на шумерския Урук, записван като Хунъ, а далече на североизток в Тибет – в името на езерото Кукунор. И в това няма нищо неестествено, доколкото то отразява оживените етнически и културни връзки между двата района в миналото.

Известно е, че т.нар. Миниледникова епоха е белязала края на процъфтяващия неолит в Предна Азия, наречен в „Джагфар тарихи“ Стар Самар. Две хилядолетия по-късно с подобряване на климатичните условия в Южна Месопотамия са проникнали хасунски племена от север. Скоро след тях тук са се появили и неизвестните пришълци, дошли по море през Персийския залив, донесли със себе си култа към бог Енки и името на родината си Дилмун. Така тук е възникнала културата на убаидите, последвана от появата на Шумерската държава. Шумер е бил вече съвременник на Харапската цивилизация. И не само съвременник, но и добър търговски партньор, което ще рече, че двете култури са се познавали добре. Това би могло да обясни приказките за походи на читайски войски към Харапската земя.

По-горе обърнах внимание върху поливариантността на топонима Ситска земя. В сборника я срещаме и като Читска, Читайска, Читинска и Китическа. Коя е причината за тази поливариантност, не бих могъл да кажа. Биха могли да се обсъждат чисто езикови особености и да е резултат от диалектни различия. Но би могла да идва и от промени в наименованието, настъпили с времето в резултат на различни културни или езикови промени. Не е изключено и друго обяснение – да става въпрос за повече от един топоним, произлезли от едно общо начало. В нашия случай името Ситска се използва, когато се говори за сватбата на Талатинска крале и Ситската принцеса, и води към разказа за първата житница. Докато имената Читска, Читинска или Читайска се

срещат свързани с историята на Сада/Сида крале и похода на читайци в Харапската земя. Тогава, ако се опитаме да намерим причината за различните названия, ще видим, че имената Читска, Читинска, Читайска и Китическа като че ли се появяват по-късно от Ситска. Подобна ситуация описва и „Джагфар тарихи“. Тук Стар Самар е неолитната култура в Предна Азия (X–VII хил.пр. Хр.), докато по-късният Самар е известният Шумер. Това ни дава повод да допуснем, че е възможно името Ситска да е свързано с появата на първото земеделие в Загрос и Синджар. За името на Китическа земя допуснах връзка с управлението на Сада крале. Песни № 1 и 2 говорят за Читайска земя и като че ли това е по-късният Шумер. Още повече че шумерите са били потомци на разселило се тук хасунско население от север, а според „Българската Веда“ – потомци на народа на Сада крале. Много е обаче вероятно Сада крале да е живял във време, близко до това на Уфрен/Орфен. Знаем, че и земите им са били близо една до друга, ако не и съседни. Затова не е изключено придвижилото се хасунско население да е включвало потомци и на двамата герои. Може би това хвърля светлина върху появата на думата *унукку* и името на Унуг/Орхоя, свързани с името на Уфрен/Орфен, в шумерския език!

Сега, след като знаем всичко това, нека се върнем към песни №1 и 2 за похода на Читайска крале към дивото Дунавско поле, когато той отвел с войските си пленените харапски момци и девойки. Като събитие и време това би могло да се съгласува с данните за миграцията на хухунорите от Шумер към Централна Индия, за които говори Д.Димитров. Пред нас остава въпросът: и родопските певци ли са знаели за тези събития?

15. ХАРАПСКАТА ЗЕМЯ ВЪВ „ВЕДА СЛОВЕНА“

Както вече сме се убедили, името на Харапската земя и харапския крал са твърде популярни във „Веда словена“. За мен идентификацията ѝ с индската култура Харапа – заслуга на Борис Балкх – стана изходна точка и движеща сила за собствения ми интерес към Ведата и стимул в опита ми да я изследвам. Защото, освен всичко друго, тя е първото сериозно доказателството за нейната автентичност. Идентификацията на Харапската земя с културата Харапа постави по същество началото в изследването на съдържанието на песните от Ведата. И заедно с това положи кръст на всичките съмнения и край на най-големия скандал в българската книжнина. Дори и след век и половина закъснение, истината все пак излезе на бял свят. Жалко че главните потърпевши – Стефан Веркович и Иван Гологанов – отдавна не са между живите и си отидоха от този свят обругани, унижени и отречени. Защото никой не им повярва, че тяхното „грозна пате“ ще се превърне в изящен бял лебед. Вярвам обаче, че с Видовден те вече ще почиват в мир.

Имайки предвид казаното, струва ми се за редно да обърнем малко повече внимание на присъствието на земята и народа, представени в родопските песни с името „Харапски“. Дори в началото смятах да започна книгата си от темата за Харапската земя, защото до голяма степен тя има определящо значение. За черния цвят на кожата на „църните млади“ и за „църните ръки“ на робинките от песен № 1 вече говорихме и няма да се връщаме. Струва си обаче да потърсим в кои песни и с кои събития се спрѝга името на Харапската земя, Харапския град и Харапския крал. Това допълнително би следвало да покаже колко е достоверна информацията в песните.

Преди обаче да потърсим и съберем казаното за Харапската земя в песните, нека обърнем внимание на нещо странно около тях. Както ще се убедим, представата за Харапска земя е особено популярна и се срѝща в немалко песни. Въпреки това „фалшификаторите“ Стефан Веркович и Иван Гологанов никъде не поясняват и думичка за нея. Никой досега не е обърнал внимание и не е коментирал този „пропуск“. Защо ли? Нали всичко са си били измислили сами? Как така са изтървали нещо толкова видимо? За мен единственото обяснение може да бъде, че те също не са я знаели. И няма как да е другояче, защото по времето, когато са събирали песните си, никой на този свят не е и подозирал,

че някога наистина е съществувала такава земя. Тогава и археолози, и историци са нямали и представа за съществуването на старата индска цивилизация Харапа. Тя е станала известна през 1921 година, когато са били открити руините на древния град Харапа. А колкото до името му, то със сигурност трябва да е станало известно още по-късно. Само да припомним, че Книга 1 от сборника е отпечатана през 1874 г., а следващата – през 1881 г. И тук е въпросът ми към всезнаещите бърборковци: откъде ли съставителите на Ведата са си измислили това странно име? И как ли не са се объркали, че става въпрос за харапи, а не за араби?

За историята арабите са се появили с изчезването на харапите. Това на практика е станало преди близо четири хиляди години – време достатъчно човечеството да забрави чернокожите харапи. Запазила ги е единствено народната памет. И ги е запазила в българските народни песни, които пеят за чернокожите арапи, без да ги бъркат с белокожите араби семити. Така са представени арапите навред в народния ни фолклор. Защото той не възпява арабите, а арапите харапи. И певците добре знаят, че са чернокожи. На това никой не е обърнал внимание. Може би единствено Ведата е запазила спомена за точното име на тези хора и тази култура и за точната причина, за да ги нарече „черни“. И това се превръща в поредния смъртен грях на нашите поругани фолклористи. Едва след като си дадем сметка за казаното, ще разберем какви великани са те пред кресливата тълпа мъничета с научни претенции и титли. Защото да наречеш нещата с точните им имена, често пъти се е искало и сила, и смелост, и чест, и доблест – качества, от които кариеристът бяга, както дяволът – от тамяна! За мен срещата с образите на Харапската земя и Харапския крал е първото непоклатимо, желязно свидетелство за достоверността на песните от „Българската Веда“. И свидетелство за добросъвестността на С.Веркович и И.Гологанов. Това е най-звучният шамар за тълпата настървени палета.

Отбелязах, че името на Харапската земя се среща още в първите две песни от сборника. Разгледахме подробно как читайската войска минава през Харапската земя на път към дивото Дунавско поле, завладява я, пленява много млади момци и девойки, поробва ги и ги отвежда да работят на подивеното Дунавско поле, когато го заселят.

В песните за Синдже крале, Сада крале и мома Вълкана Харапската земя и нейният крал не се споменават. Не са особено популярни и сред песните, посветени на сватбата на Талатинска крале с дъщерята на Ситския крал. Все пак една от песните (песен № 7 – „Женитба на

Талатинска крале со дъщере на Ситска крале“) споменава Харапска крале. Той е представен като „църна Харапине“ – съперник на младоженеца, и е толкова зъл, че не се притеснява неканен да отиде на сватбата и дори с коварство да се опита да погуби младоженеца на самата церемония. Тъй или иначе, образът не е централен и освен в споменатия епизод повече не се коментира. В останалите песни от цикъла той изобщо не се споменава – нито харапският крал, нито Харапската земя.

При песните, посветени на Уфрен/Орфен, ситуацията се променя. В песен № 11 младият Уфрен, опитомил овцете, тръгнал да си търси мома за женене. И след като обиколил земята и не намерил подходяща мома, слязъл в подземното царство на Морна крале, тоест на мъртвите. И там си харесал мома Росида – най-малката щерка на Морна крале. Баща ѝ обаче я бил обещал за жена на Харапска крале и това довело до непримиримото съперничество на двамата герои. Но то не е така крайно и не става причина за жестокости, а има за резултат единствено опита на Харапския крал да спре и върне бегълците. Както разбираме, тук събитията се разиграват в подземното царство и двамата герои са само гости. В песента Харапската земя въобще не се споменава.

Според песен № 13, когато Фръклен пораснал, отишъл в Харапската земя за жена да вземе най-малката дъщеря на Харапския крал. Той пазел дъщерите си с помощта на две хвъркати лами. Юнакът все пак успял да отведе момата от бащиния ѝ дом. Когато седнал на софрата, той извадил свирката си и засвирил буйно „хору харабиту“. След като гостите се уморили, засвирил Фръклен „песен, що умава“. Омаяли се ламите, що пазели момата, а Фръклен туй и чакал. Извадил си ножчето и ги пробол право в сърцата. След това успял със свирката си да изведе момата от бащината градина, където се били събрали всички гости, и така я отвел у дома при старите си родители.

В песен № 15 Харапска земе и Харапска крале играят значително по-голяма роля. Песента се отличава с подчертана вариабилност на техните имена и земята е представена като Харабиня, Харабия и Арабия, а кралят ѝ – с известното ни Харапска крале, но и като Арабийска крале. Той живее в Харапска града, а хората играят „хору Арабийску“.

Сюжетът разказва как Орфен, след като обиколил цялата земя, жена да си търси, стигнал до земя Арабия и тук си харесал най-малката кралска дъщеря. Младите се харесали и избягали, а озлобените сестри побързали да ги издадат на баща си. Той изпратил страшните летящи змии да погубят дъщеря му. Чудовищата настигнали бегълците, а

Орфен захванал да свири, докато ги омае и прободе с ножчето си. Тогава умиращите змии се провикнали на злия Фейски крал да залови щерката на Арабийска крале и да я държи цял живот да му слугува в сараите. Фейският крал наистина успял да залови бегълката, но Орфен не я изоставил, след време отишъл тайно при нея и те избягали от Фейската земя. Когато Фейска крале разбрал какво се е случило, „ут желба си душе придаде“ и умирайки, оставил за наследник на царството си Орфен свирелджия. Така юнакът и дъщерята на Арабийска крале станали цар и царица на съседната на Арабийската – Фейска земя.

Харабийска крале се споменава в „Песен за Горче“ като пръв побратим на юнак Горче и негов гост заедно с останалите седемдесет крале.

И така в четири от песните, посветени на Уфрен/Орфен, се говори за Харапската земя, харапския крал и неговата дъщеря, станала жена на героя. Явно те са му били добре познати и по негово време името на Харапска земя е било в обращение. Тя обаче не е в центъра на събитията, както е в Коледовия цикъл песни. Но се разбира, че не е била и далеч от родината на героя, затова той в три от песните е отишъл там да дири щастието си.

Особено актуален става образът на Харапска крале и на неговите Харапска града и Харапска земя в цикъла песни „Личен день Коледов-день“. При легендата за Коледа те вече са в центъра на събитията. Това проличава в почти всички песни, посветени на раждането и живота на Коледа Бога. Още в първата от поредицата песни (№ 11) виждаме божията Злата майка да отива в Харапска града, за да роди там Коледа. Тук обаче местният цар, изплашен от предсказанието, че новороденото ще заеме престола му, се заканил, роди ли се синът ѝ, „ша гу сече залуг пу залуг“. Затова Бог изпратил на земята свети Ангел, за да отведе родилката на сигурно място извън града и да я укрие в пещера. Злият цар е наречен „царна Харапине“ и „Харапска крале“. И ние се срещаме с познатата ни версия за раждането на Исус младенца.

Обърнете внимание! В две от забранените евангелия – на Яков и Тома, раждането на Исус е станало в пещера, както е и в случая с Коледа. То било предхождано от знамението с изгрялата на небето ярка източна звезда, оповестила на тримата гадатели влъхви раждането на млада Бога, млада царя и осветявала пътя им към люлката на младенца. Следва поклонението на влъхвите в пещерата на Злата майка и новородения Коледа. Краят на легендата идва с избиването на младенците.

Следващата песен № 12 допълва, че освен царния Харапски крал, царни Харапине са и тримата царе гадатели, отишли да се поклонят на

Коледа и майка му в пещерата. Но е важно и уточнението, че звездата, по която те разбрали за раждането на млада Бога, е „ясна звезда и зорница“, което означава, че става дума за появата на Венера като утринна Зорница. И тя греела през цялото време, докато те търсели новородения Коледа, сочейки със светлината си пътя към пещерата на младенеца. Но песента не привършва с раждането на Коледа и избиването на малките момченца по заповедта на злия Харапски крал, а продължава с неговото наказание – как Мора юда (богинята на смъртта) го отровила и той легнал три години болен на легло. А след като напълно се отчаял, сам той помолил Господ да му вземе душата, че костите му прогнили. Чул го Господ и изпратил Мора юда, а тя го убил със стрела. Тогава Злата майка и Коледа излезли от пещерата, където се криели, и отишли в Харапския град да учат хората на добродетелен живот.

Името на Харапската земя и коравосърдечния харапски крал срещахме и в песни № 13 и 14, както и в коледните песни № П.1 и П.3 от притурката към втората „Книга друга“ на „Веда словена“. А в последната песен П.4 се говори за трима харапски крале, управлявали три от харапските градове – Укарана, Асирита и най-големия Билита – в много по-късни времена, когато хората вече чествали празника Коледа. Тук и тримата харапски крале са праведни.

Сега ако се опитаме да резюмираме в кои песни, с кои герои и в каква светлина срещахме името на Харапската земя и харапския крал, може да кажем, че най-компактно образът му присъства в песните от Коледовия цикъл. В негово лице обикновено разпознаваме злия цар детеубиец. Но харапски крале са наречени и тримата гадатели звездобройци, дошли да се поклонят на новородения Коледа, тоест тримата влъхви. Харапски крале са наречени и кралете на три от харапските градове, които се събрали навръх Коледовден заедно да посрещнат Коледа, след като той се бил завърнал на небето. Обръщам внимание на това нееднозначно представяне образа на харапския крал, защото той не е само зъл, лош и жестокосърдечен. Зъл и лош е кралят, царувал над Харапската земя по времето, когато Злата майка раждала Коледа на земята. Но пак по същото време тримата харапски крале влъхви не са нито зли, нито лоши, а напротив, отишли право в пещерата, млада Бога, млада царя да поздравят. Не са лоши и кралете на трите харапски града: Укарана, Асирита и Билита. В този смисъл образът на харапския крал не е определен еднозначно като зъл и лош, а е представен според неговите действия и само единият от всичките крале е негативен, а останалите са добри и благородни. Тоест, налице

е една обективна оценка при определяне образа на харапския крал – обстоятелство, което свидетелства за истинност на сказанието, а не за примитивния класово-партиен шаблон: черен – лош, бял – добър. Да си припомним, че по същия начин е представен образът и на Фейска кралю, който в някои от песните е пръв побратим на героя, а в други – враг.

Особено важно е да отчетем и нещо друго. В случая с Коледовия цикъл песни център на събитията е самата Харапска земя. Това е важно, за да разберем, че според песните от „Веда словена“ Харапската земя е не само земята на злия харапски крал, но и земята, където Злата майка е родила Коледа. И където той е обикалял, за да учи хората как да почитат Бог. Но от песните личи, че и дедите ни не са били безразлични към Харапската земя. А събитията са описани така образно и вещо като от преки наблюдатели. Същото впечатление налагат и многобройните песни от родния фолклор, в които централно място заема образът на черния арапин.

Всичко това е интересно за нас, защото повдига въпроса за мястото и ролята на Харапската земя за собствената ни българска история. В същото време колкото и популярна да е за песните от Ведата, тя остава неизвестна за хората, които са ги запазили в народната памет, и за тези, които са ги събирали и са съставили сборника. Затова никъде – нито в бележките към всеки цикъл песни, нито в приложенияте речници – няма и думичка, разясняваща коя е тази земя Харапска и къде се намира тя. В речника е записано единствено прилагателното „*харабиту*“ – буйно – за хоро“ (с.658).

Известно е, че пръв Г.Раковски е повдигнал преди близо столетие и половина въпроса за старите български корени на територията на древна Индия. Знаем и крайно негативното отношение на официалната ни историография към темата и проучванията на големия родолюбец. Но както е известно, липсата на отговор, плътното мълчание и отричането на въпроса не водят до неговото решаване. За това напомнят думи от речника ни като: *харби* (добре), *харабия*, *харамия* (хайдутин, бунтовник – ар.-тур.) и *хърба* (слаб), но и в латинския език: *harpe* (меч или сабя с формата на сърп) и *harpyia* (грабителка), дошла от гръцката митология, където с това име се наричат фантастични чудовища – наполовина птици, наполовина жени, и производната *харпун*. Не може да се изключи дори нашата дума *сърп* да идва от същия корен.

Нека сега проследим срещата ни с името на Харапска земя и Харапска кралю в сборника родопски песни „Веда словена“, като проверим дали

това ще ни даде някаква нова информация. Както установихме, в песните за мома Вълкана и Гулема крале то не се появява, което приемам като свидетелство, че в тези най-архаични епохи то отсъства. Това не е някаква изненада. Поради същата причина, с едно само изключение, не се среща и в песните, свързани със Ситската кралица и Талатинска крале. Явно то е чуждо за епохата на зараждащото се земеделие, а появата му само в една песен е повече епизодична, без да нарушава наложилото се впечатление. Пак в същото ни убеждава второстепенният и негативен характер на образа на харапския крал. Той се оказва нежелан и натрапил се гост и съперник на Талатинска крале. Но все пак името Харапа, дори и слабо популярно, вече съществува и се споменава.

В случая с песните за Уфрен/Орфен нещата са променени. Сега харапският крал се среща по-често, като започва да се появява и неговата Харапска земя. И въпреки това той не става главен образ, нито Харапската земя – център на действието. Те продължават да играят второстепенна роля, но като образ този крал не е вече еднозначно определен и го срещаме и в отрицателна, и в положителна светлина. В някои от песните той отново е посочен за съперник на Уфрен/Орфен или ревнив баща на избраницата на юнака, който не му мисли доброто. В други случаи обаче е просто бъдещият му тъст или приятел. Тази нова картина като че ли подсказва не само по-оживени контакти между двамата герои, но и настъпилите промени в тези отношения. Харапска крале в някои от песните продължава да бъде съперник и враг, но в други е верен и желан побратим.

Не бива да забравяме песни № 1 и 2 с похода на читайския крал и на читайската войска в Харапската земя. На тях обърнах специално внимание в предходната глава и сега няма нужда да се връщаме. Редно е обаче да ги споменем, защото може би тези песни ни дават основание да открием следите на дедите си на харапска, индийска земя. В това ни убеждават и песните за Коледа Бога и за чобан Ведю Крусна, както ще се уверим.

Вече споменах, че най-често образите на Харапската земя и на Харапска крале се срещат при песните, посветени на легендата за Коледа. Нещо повече, тук Харапската земя е представена за център на събитията, откъдето може да съдим за местния характер в образа на Коледа. Показателно намирам обстоятелството, че те са в центъра на действието в случая с Коледа, докато при паралелния образ на чобан Крусна, Круна или цар Кръстник не се срещат. В книгата „Българският Коледа във „Веда словена“ разкрих неподозирани паралели между образите на Коледа, Исус Христос, индийския Кришна и чобан Крусна,

като посочих по-тясната близост на Коледа с Исус (86%) и на Кришна – с Ведю Крусна (60%), докато при всички останали случаи връзката е под 50%. Тогава тъй и не успях да разбера причината за наблюдаваните различия. Сега обаче започвам да осъзнавам, че те не са нещо случайно. И че е много вероятно да илюстрират различията между образа на предарийския Коледа и на заимствания от него образ на арийския Кришна. Може би в това би следвало да търсим причината за появата и на двата паралелни в нашата митология образа – на Коледа и Ведю Крусна.

Допускам, че поради същата причина името на Харапска земя и Харапска крале не се споменават и в песните за Бана крале. Това за мен е допълнително свидетелство, че те отразяват събития след арийското нашествие в полуострова полуконтинент и залеза на културата Харапа.

Нека обобщим. Името на Харапска земя и на Харапска крале се появяват в песни от един определен времеви период. Във фолклора, отразяващ най-ранните периоди на миналото, те отсъстват и започват да се срещат скоро след появата на образа на чудатия свирелджия Уфрен/Орфен. Допускам, че фолклорният мотив дава израз на най-ранните срещи на културни кроманьои-протоиндоевропейци с дравидско население на полуостров Индостан още от края на неолита. А срещата му в песни, посветени на Коледа, може би свидетелства за заселване на родствено на дедите ни население на територията на индската цивилизация Харапа. С арийското нашествие на полуострова и унищожаването на процъфтяващата Харапска цивилизация през първата половина на II хил. пр. Хр. името Харапа е изчезнало завинаги и повече не се е появило. Харапа и харапите са изчезнали от историята, но мястото им са заели новопоявилите се араби. Историята мълчи и като че ли дори не подозира подобно развитие. Подсказва ни го митологията и справката с географския атлас. Защото, потърсим ли в една географска карта родината на арабите – Арабския полуостров, ще видим, че бреговете му на изток опират Арабско море. От другата му страна същото море мие бреговете на старата Харапска земя. А езиковите паралели между Арабски полуостров, Арабско море и Харапска земя са очевидни.

Разбира се, казаното съвсем не изчерпва въпроса и той намира обяснението си в данните от митологията и Библията, откъдето разбираме, че: „Арабите като народ са продукт от смесването на местно за Арабския полуостров население с народи, дошли от север“ (141). Съгласно митологията арабите се делели на северни и южни племена. Първите били потомци на Аднан, вторите – на Кахтан. Южняците

се смятат за коренното местно население, докато северняците са пришълци.

По-интересното е, че Аднан е бил един от синовете на Измаил – първородния син на Авраам (142). Съгласно Битие, Измаил е бил роден от египтянката Агар – прислужницата на Сара, преди бог да я благослови и нея за майка. След като обаче Сара родила Исак, тя прогонила наложницата и малкия Измаил и те, напускайки Ханаан, дълго скитали из пустинята Вирсавия. А когато той пораснал, се заселили в Синай, в пустинята Фаран (143). Както изясних още в „Българското име в библейски времена“ (2006 г.), Аврам напуснал Харан и семейството си увлечен от голямото преселение на арийски племена от Индия към Предна Азия, предвождано от хиксосите иакши (144).

Обобщавайки събраните данни, бях посочил следните няколко извода. Първо, че появата на арабите на историческата сцена се е случила скоро след хиксоското нашествие в древен Ханаан и Египет. То пък е било част от арийската експанзия на полуостров Индостан, довела да унищожаването на Харапската цивилизация, тоест арабите са се появили тогава, когато харапите вече са били изчезнали или на изчезване като самостоятелно и независимо население. Второ, двете събития – изчезването на старите харапи и появата на арабите – се оказват свързани в един общ процес посредством обща движеща сила – придвижването на арийските племена, увлекли със себе си на запад и редица други племена и народи, включително и рода на Авраам – родоначалника на израилския народ, когато преминавали през град Харан. Трето, самото придвижване на миграционната вълна решава проблема с географските различия между харапи и араби и приемствеността между двете наименования (145).

Това са обаче събития от по-късно време. Връщайки се към образа на Уфрен/Орфен, нека да тръгнем от името на героя и да го потърсим по набелязания дотук път. Забележете и съзвучието между погърчените Орхоя (Урук) и Орфей. И още повече ако към тях допълним и името на древен Урхай/Урха/Урфа. Те говорят твърде многозначително. Но най-важно е допускането, че тръгвайки от името на Орфей или на Уфрен/Офрен, ние може да свържем ведно историята на древна Анатолия с тази на Месопотамия и на прединдийската култура. След като първоначално тръгнахме от Урал и Стар Туран и навлязохме в Ситската и Талатинската земя на Предна Азия – в Стар Самар на волжките българи, а след това и в Самар (Шумер) – сега достигнахме Харапската земя на полуостров Индостан.

Разбира се, редно е всяка една от посочените връзки да бъде индивидуализирана и хронологизирана. Защото връзката между две явления означава те да бъдат свързани и във времето. И на второ място, защото следва да е ясна епохата, когато се обсъждат определени събития, ако искаме да говорим изобщо за история. Едва ли има някой, на когото да не е ясно, че едно са двустранните връзки между Двуречието и Индийския полуостров по времето, когато са съществували Шумер и Харапа, друго нещо е да се обсъжда влиянието на ранния Шумер за възникването и развитието на Харапската цивилизация и трето – връзките между двата региона в още по-ранни епохи.

Например, в случая с преселението на хухунорите и „народа на лъка“ в Индия това със сигурност е станало някъде през втората половина на III хил.пр.Хр. и със сигурност е свързано с цивилизацията Харапа. Образът на Уфрен обаче вероятно води към по-стари времена, към проходащото скотовъдство и неолитната епоха в Предна Азия и към неолитизацията на полуостров Индостан. За това категорично свидетелстват песните, които свързват родината на Сада крале – гората Бавана – с жената на протоиндийския бог Шива. Ето защо връзката на Уфрен/Орфен – чудноватия свирелджия, опитомил с песни и музика дивите овце, с не по-малко чудноватия танцьор Шива е свидетелство за връзка на хвъркатия герой със земята Харапска. И двамата са хора на духа. Неслучайно Шива вечно обитава снежнобялата Кайласа. Музиката на бика Нандин напомня за свирката на Уфрен/Орфен и опитомяването на овцата. А това насочва към идеята за одомашняването на дивия тур на територията на полуостров Индостан и така стигаме до образа на Власа Бога. Косвено за това подсказва и песен № 2, независимо как стои въпросът и дали ще приемем или не появата на първото оране с рало на индийска територия.

Нека си припомним... Първите две песни от Книга I на „Веда словена“ ни запознават с миграцията на нашите деди от неизвестната ни Читайска земя, за която допуснахме, че се е намирала някъде в Месопотамия. Много е вероятно имената Читайска, Читска, Читинска и Китическа да са били използвани не за първоначалната Ситска земя, а за земите, заселени от пришълците, които дошли от север, откъм Ситска земя и населили Северна, а по-късно и Южна Месопотамия, създавайки по пътя си хасунската култура, убаидската култура и Шумер. Още по-късно, след края на Шумер части от тези заселници продължили пътя си и достигнали известната ни Харапска земя. Включвайки в състава си покорено, местно, чернокожо харапско

население, емигрантите продължили пътя си през „голямото море“, за да стигнат накрая до т.нар. Дунавска земя, в която припознах района на Пенджаб, а може би и още по-северни области.

Накрая си струва да коментираме и нещо, което намираме в песента „Орфеова женитба со керка на Арапска крале“. Орфен бил роден в Юдинска земя и когато пораснал и решил да се жени, поискал да отиде в далечната Харапска земя и оттам да вземе за жена най-малката от десетте дъщери на харапския крал. А ето и описанието на земята Харабия (Харапска земя): „Земя Харабия е на край земя,/ на край земя близу ду това църну моря,/ дека седи Фейска краля,/ та си съди на църнуморски Юди;/ тие Юди лю кой юнак видет,/ при Фейска крале гу уткаруват/ на него измет да чини,/ утдека вейке не се враща./ Ут това се е моря нарекло църну,/ оти си млогу майки поцърнява“ (с.84–93).

Този текст ни разкрива два нови интересни момента: първо, че близо до Харапската земя и вероятно съседна на нея се намира т.нар. Фейска земя, и второ, че на път от Юдинската земя Орфен минава първо през море, наречено „църнута море“, на отсрещния му бряг е Фейската земя и едва тогава стига до Харапската земя. Нека сега потърсим по-задълбочена интерпретация на тези данни.

Можем да започнем с това докъде ни води прозвището „черно“ на морето до Фейска и Харапска земя. Явно че това „църну море“ не е голямото море от песни № 1 и 2. Него идентифицирах с разширението на река Инд в нейното средно течение. Сега според песен № 15 се оказва, че бреговете ѝ се миели от черното море, от което следва, че „голямо море“ се е наричало също и „черно море“. Знаейки обаче, че река Инд се влива в Арабско море, разбираме, че именно то е представено с прилагателното „черно“. И интересното за нас е защо Арабско море е наречено „черно“!?

По-горе изяснихме, че днешното Арабско море носи името на съвременните араби и на Арабския полуостров. В него обаче освен Арабският полуостров се мие и западното крайбрежие на полуостров Индостан. Поради това много е вероятно преди появата на арабите то да е носело името на индусите харапи. Самите харапи навсякъде из песните се асоциират с черния цвят поради цвета на тяхната кожа, което е в пълно съгласие с антропологичните особености на дравидското население, типично за цивилизацията Харапа. И това е достатъчно сериозен аргумент още в онези времена морето да е било наричано „черно“ по тъмната пигментация на харапите. А това обяснява и защо Арабско море може да носи определението „черно“.

Освен казаното за „църнута море“, песен № 15 определя, че отвъд морето Орфен достигнал първо Фейска земя, а след това – и Харапска земя. Тоест двете земи са били съседни, а и двете са били отвъд черното море. И трето, пътят на юнака минал първо през Фейската земя и тогава стигнал Харапската. Може би някога тези данни ще помогнат, след като знаем коя е земята Харапска, да определим и къде се е намирала съседната ѝ Фейска земя.

Най-важният извод от направения анализ на данните за Харапска земя си остава казаното за нея в Коледните песни. Вероятно в предарийски времена дедите ни са живели в земята на чернокожите харапи. Затова споменът за онези години е толкова силен и жив за тях. Но спомен за българското присъствие в Индия е запазила и индийската книжнина. Затова името ни *балхики*, *бахлики* или *балхара* се среща на не едно място в тях. Това Г.Раковски не знае, ако и да е уверен, че някога народът ни е живял в Индия. Днес вече имаме представа как името ни е познато сред индийците. Съвременните ни историци, улисани в спуснатите им поръчки да ни изкарат ту славяни, ту тюрки, ту монголо-татари, си остават глухи и слепи по въпроса. Затова и Г.Раковски, и С.Веркович са заклеймени и отхвърлени. Затова и българската Веда им е неудобен свидетел. И най-лесното е да бъде набедена за фалшификат и отречена! Дори забранена!

16. БЪЛГАРСКИЯТ ВЕДЮ КРУСНА И ИНДИЙСКИЯТ КРИШНА – ХАРАПСКА И АРИЙСКА ИНДИЯ В ПЕСНИТЕ НА „ВЕДА СЛОВЕНА“

По-горе проследихме преселението на Читайския крал, повел войските си към далечното Дунавско поле и минал през Харапската земя. Споменах и за предполагаемо друго, по-ранно преселение, свързано с Урфен/Орфен, със зараждащото се скотовъдство и наложилото се земеделие. Вероятно при тези преселения или при някое друго, но много преди арийското нашествие в дравидска Индия се е появило българското име – било като народа *балхика* или *бахлика*, било като народите *болор*, *бхил*, *балхара*, *булинги* или *хаихиа*, тоест народа на Хаихия/Зиези. В книгата „Българският Коледа във „Веда словена“ посочих удивителни паралели в живота и делата на Дядо Коледа, Исус Христос, индийския Кришна и на нашия чобан Крусна. Те бяха сравнявани и съпоставяни по четиринадесет различни показателя. Това бяха: 1. непорочното зачатие; 2. раждането в пещера; 3. знамението на звездата зорница на източния небосклон; 4. почитта на тримата гадатели звездобройци (влъхви, билари) към новородения „млада царя“; 5. книгата и младенецът; 6. божествената природа на някои от героите; 7. претенциите за земен цар; 8. праведници и благодетели; 9. избиването на невинните младенци от царя тиранин; 10. ежегодното слизане от небето; 11. дейността им като овчари; 12. интригата с жените; 13. убийството на царя тиранин и 14. заселването на ново място.

Самото съпоставяне разкри видими паралели между изследваните образи, изразени в различна степен. Както по-горе посочих, най-подчертани бяха те между образите на Коледа и Христос – 85,7%, и на второ място – между Кришна и Ведю Крусна – 64,3%, докато най-слабо проявени бяха между Христос и Ведю Крусна – 35,7%. Споменавам това, защото, както се вижда, последният показател има пряко отношение към темата за преселенията и конкретно – към образите на Кришна и на нашия Ведю Крусна (146).

От митологията знаем, че Кришна е бил син на Васудева и Деваки и е бил аватар, тоест прероден на земята образ на бог Вишну. В по-ново време се допуска да е исторически засвидетелстван персонаж предвид участието му във войната Бхарата. Митът за Кришна гласи, че

той е бил роден по волята на бог Вишну, който решил да избави света от Канса – несправедният цар на град Матхура, като се прероди в образа на човек. Междувременно гадателите предсказали на Канса, че той ще бъде убит от ръката на осмия син на своята братовчедка Деваки. От страх Канса заповядал да бъдат избити всичките ѝ синове и единствен успял да се спаси седмият ѝ син – Баларама. Кришна – осмият, бил даден за отглеждане на семейството на овчаря Нанда и така бил спасен. Научил за изчезването на новороденото, Канса заповядал да бъдат избити всички младенци в Матхура.

Цялото детство на Кришна преминало в лудории и юнашки подвизи, сред които била и любовта на младите овчарки към отрока Кришна, и завършило с убийството на злия Канса. С израстването си от овчарче той станал войн и държавник – възстановил закона и справедливостта в Матхура и предпазил града от страшните демони. След това Кришна преселил всички ядави – жители на Матхура, в Дварака – нов град, издигнат по негова заповед за една нощ. След битката при Курутшетра, където участвал като колесничар на Арджуна, решил да приеме отново божествения си образ и като начало унищожил целия град на ядавите, а след това и сам загинал от стрелата на объркал се ловец от племето бхил. Смята се, че самото име Кришна означава „черен“, „тъмен“ или „тъмносин“, което се обяснява с принадлежността му към местното дравидско население с по-тъмен цвят на кожата (147).

Град Матхура е древен индийски град, за който се твърди, че е бил основан от Лакшмана – брата на Рама. Той станал столица на ядавите и роден град на Кришна. Намира се на брега на река Ямуна (Джамна), на пътя между градовете Делхи и Агра (148). След напускането му Кришна изселил ядавите в Дварака – град, издигнат по волята му за една нощ и просъществувал според преданията едва седем дни след неговата смърт погълнат от океана. В действителност град Дварака (Дварка) съществува и понастоящем (в Гуджарат) и се намира на брега на полуостров Катхиявар. Днес и Матхура, и Дварака са центрове на поклонничество на индусите, най-вече свързано с култа към Кришна (149). Според Д.Димитров народът *бхил* обитава части от Централна и Северозападна Индия и е идентичен с народа *хаихия*, чийто най-прославен владетел е известният от митологията Арджуна Картавирия. А *хаихия* са българите на Зиези и са имали за жречески род брахманския род на *Бхригу*. Името пък на Бхригу иде от това на балканските *бриги* (150). Следва да знаем, че народите *хаихия* и *ядави* са потомци на Яду – внук на Нахуша, четвърти поред владетел на Лунната индийска династия с основоположник самия Сом – бога

на Луната. Нахуша се смята за родоначалник на прочутите змейове *наги* и е дядо на Яду (151).

Сега ако се вгледаме в една географска карта на Индия, ще видим, че гр.Матхура се намира приблизително там, където Д.Димитров поставя земите, обитавани от народа бхил/хаихия, малко по на североизток от указаните координати. При това положение ядавите като близки родственници на хаихия трябва да са се намирали в непосредствена близост и неслучайно гр.Матхура се оказва точно тук. Особено важно е, че Кришна освен като митологичен образ, се приема и за историческа личност. И дори се говори за „епоха на Кришна“, определена в периода 1950–1400 г.пр.Хр. (152).

Така вече имаме известна представа за мястото и времето, когато е живял Кришна. И това е важно предвид паралела между образа на прославения индийски герой и нашия чобан Ведю Крусна от едноименната песен, защото позволява да придобием известна представа за събитията и времето, отразени в песента. Но и защото насочва към непознатото ни минало. Струва си само да допълня, че засягащата ни връзка намира и други още прояви. Тук може да споменем, че Кришна е известен с участието си във войната Бхарата заедно с ведическия народ *бахлика* и с прославения Арджуна. Интересното е, че бахликите са записвани и като *балхика*, в който запис разпознаваме българския етноним. Но същото установихме и за Арджуна, имайки предвид прозвището му Пхалгуни – „роден при съзвездието Пхалгуни“, чието наименование също отправя към българския етноним.

Сега ако се върнем към темата за представянето на индийската култура в песните от „Веда словена“, следва да отбележим, че те се появяват и отразяват поне четири периода от нейната история: веднъж – дълбоката древност в песните за праисторическата епоха, свързани с Уфрен/Орфен, втори път – с песните за нашествието на читайската войска, отразяващи събития от III хил.пр.Хр., трети път – с песните за Коледа и четвърти – ведическата древност, с Ведю Крусна и събития от II хил.пр.Хр., свързани с войната Бхарата и Кришна. Струва си сега да надникнем из съдържанието на Ведата и да потърсим такива образи, сюжети и мотиви, които отвеждат към индийската култура.

Да започнем, като посочим възможно повече връзки между центровете на двете ранни цивилизации, за които свидетелстват песните на „Българската Веда“. Като начало да потърсим отговора на въпроса как песните отразяват присъствието на дедите ни на индийска земя. В книгата си „Българският Коледа във „Веда словена“ изясних

връзката на нашия Коледа с бога на времето Кала, с белоснежната Кайласа – земята на Шива-Кала и Кали-Парвати. По подобен начин стоят нещата и със „скандалния“ Вишну бога, чието име придобива смисъл единствено в българския език, защото вишну/вишен не на индийски, а на български означава висок/висш/върховен. Дори сред по-малките песенни цикли във Ведата срещаме такъв, наречен „Личен день Вишин-день“.

Споменах и за появата на българския етноним в тая част на света – народа *балхика-бахлика* в Пенджаб, народа *бхил* в Северна и Централна Индия, но не бива да забравяме и народа *болор* в Кашмир, и страната Арата в Индия. Нееднократно съм писал и за българската прародина Скандавия от „История славянобългарска“ на отец Паисий, идентифицирайкия с покорения от Сканда/Искандер, т.е. от Александър Велики, Пенджаб на цар Партава (153), за народа *балхара* и за неговия език *кириали*. Следва да сме наясно обаче, че първообразът на Шива води корените си от протоиндийската, харапската митология и в него долавяме много от чертите на чудатия Уфрен/Орфен.

Тук няма да се връщам към вече казаното по въпроса за древните ни корени на Индийския полуостров полуконтинент, нито ще повтарям множеството езикови и обредни паралели, отбелязани още от гения Г.Раковски. Коректното изследване на сборника „Веда словена“ обаче няма как да подмине без коментари песните от други, неизследвани досега цикли, които ни отправят също към необятната индийска митология.

Такива песни откриваме още в цикъла „Мръсни-дене“, тоест песни, изпълнявани по време на дните между Коледа и Сурваки. Знаменателно е, че тук още в първата песен се пее за Сива бога и за Дорга Юда. Защото в лютия Сива, яхнал шестокрилия си хвърковат кон, крилата на който са от люти змии, не е трудно да се открие двойникът на индийския бог Шива. А в името на Дорга Юда намираме паралел с това на Дурга – едно от имената на съпругата на Шива. И за да бъде паралелът пълен, и в родопските песни Дорга е също съпруга („парво либе“) на Сива Бога (с.259), каквато е Дурга на Шива.

Погледнем ли цикъла „Личен день Суров-день“, човек още от пръв поглед няма как да не забележи връзките на песните от цикъла за новогодишния Суров-ден, Сурувак-ден и Сурва година с нашенските новогодишни сурвакари на Сурваки и окичените им обредни сурвакници. Както и с индийския бог на слънцето Сура или Суря.

Много трябва да мислят гласовитите ни критикари, докато намерят отговора на загадката с белите и черните години, в които жените могат

или не бива да зачеват и раждат, но песните повдигат и такъв въпрос. И той си има своите смисъл и значение, както съм се постарал да разкрия в книгата си „Българският Коледа във „Веда словена“. Оказа се, че това съвсем не са празни приказки за наивници, а тези години отразяват осемгодишния цикъл на планетата Венера и появата ѝ на небосклона в нощта срещу зимното слънцестоене било като Вечерница, било като Зорница.

Тук е мястото да се припомни присъствието на Сива бога в българските песни и връзката на името му с българското име Васил, посочена във фолклора ни от Г.Раковски. Защото така се случи, че след като „здравите сили“ разкритикуваха патриотарския уклон на идеолога на българското националноосвободително възраждане, те се постараха да забравим и народните песни за „Сива василица“ и българското „От Охрида Сурваки“ с възторженото възклицание: „О, ти, Сива! Наш старобог! Кога си се изменил и си станал Василица?“. Тези наши старини бяха дали основание на „фантазъора“ Раковски да се запита кога празникът на българския бог Сива се е „преобразил на празник св. Василия?“ (154). А тези, които извеждат името Васил от по-късната византийска титла „василевс“, нека ни обяснят произхода на самата титла. Но и произхода на циганската Нова година на Васильовден. Като им припомня, че циганите като народ са дошли от някогашна Индия и името им *цигани* или *цингара* отразява тъкмо нейното име, за разлика от нищо не означаващото *ром*. И ако те не знаят това и не искат да вярват, да направят необходимата справка със съвременните генетични изследвания и да проследят движението на т.нар. хаплоиден фактор Н, предаван с мъжката Y-хромозома.

Така представената картина се допълва в следващия цикъл песни „Личен день Суров-день“ с образа на Парва Юда. Интересното в случая е, че в речника към този цикъл Парва Юда е записана като Първа Юда (с.272, 318) и така разбираме, че в случая не става дума за име, а за прозвище. И то ни подсеща за богиня Парвати – името на първата жена на бог Шива. Така разбираме, че както съпругата на индийския бог Шива има две хипостази и се проявява като Парвати (добра) и Дурга (зла), така и около Сива бога от българските песни се откриват образите на две жени, на две юди – Парва и Дорга. В „Личен день Първин-день“ Парва Юда е записана като Първа Юда самувила, а празникът ѝ е Първин-день. Същата откриваме и в песен № 2 от цикъла „Личен день Масин-день“, само че тук името ѝ е леко променено в Барва Юда. Тук срещаме и Дурга Юда – видоизменен запис на Дорга, тоест точно тъй, както е и в индийската митология, но се среща и като

Дургана (с.312, 318). Парва пък е променена в Барва (с.303–304), а в речника е записана като Бърва (с.310). Откроява се наименованието на Бела града Калица при песни № 2 и 3.

В цикъла „За Масин-день“ Дурга Юда става Дургана, а град Калица – Кайле – име, силно напомнящо за индийската Кайласа.

Най-любопитното е, че наред с тези две имена в цикъла „За Угавита-дене“ се среща и с друго едно от имената на Дурга – Кали. Тя е представена за господарка на лятото и е записвана като Кали Баваница, което второ име отразявало способността ѝ да променя времето (с.317, 318). За нас не е безинтересно и това, че името Бавани е било известно още на Г.Раковски като едно от имената на Дурга-Кали – съпругата на Шива. По-горе вече се спряхме на част от тези паралели, но струва си и тук да ги припомним.

Друг интересен образ от Ведата е този на чобан Круна от цикъла „Личен день Сирин-день“. За него знаем, че е бил юнак, чобан и цар на нашите деди, който ги е преселил на „тая земя“, вземайки със себе си и цялото си стадо (т.1, с.319–323, 326). В друга песен – „За Ведю Крусна“ (т.2, с.426–430) – той се явява под името Крусна и аз идентифицирах този Крусна с цар Кръсник от „Предание за юдите“ в книгата си „Българският Коледа във „Веда словена“, а двамата – с индийския Кришна (155).

Общите паралели между двата образа са и многобройни, и показателни, за да бъде оспорено тяхното сходство. Същевременно то е толкова неочаквано, че на човек му е трудно да го приеме. Толкова по-ценно е т.нар. „Предание за юдите“, в главния герой на което – цар Кръсник – открих допълнителна подкрепа за хипотезата си (т.2, с.438–439).

Излишно е да казвам, че досега никой не е забелязал тези паралели, не е разглеждал образите на чобан Круна, на Ведю Крусна и на цар Кръсник като един образ и още по-малко някой е загатвал връзката им с индийския Кришна. Най-важното – самият Веркович и думичка не повдига по този въпрос, той просто не го е забелязал. И за мен това е своего рода свидетелство за неговата добросъвестност към Ведата и за нейната автентичност. По-важното за работата ни обаче е, че и въпросът „Крусна“ отново отправя направо към индийската древност на дедите ни, останала толкова чужда и невидима за историците ни и историята.

Крайно любопитно намирам името на Бела Узара от посочената песен „За Ведю Крусна“. В песента той е представен като водач на трите юди „наречници“, тоест орисници, които отишли в пещерата,

където е роден юнак Крусню, за да му предскажат бъдещето. Ако към това допълним, че майка му се скрила в пещерата, защото злият цар се закарал да убие момченцето ѝ, щом тя го роди, и че като пораснал, той надборил злия цар, пленил го и му заел мястото, и че накрая отвел и заселил народа си на ново място, то няма как да не свържем юнак Крусню с легендата за индийския Кришна, но и с преданието за младенеца Исус. Тогава името на Бела Узара ни отправя към това на звездоброеца Балтазар – водачът влъхва, посетил Дева Мария с новородения Исус в пещерата. Освен всичко друго името Бела е преведено, за разлика от това на Балтазар. И от справката в речника разбираме, че Бела е „Бог на всякакво добро“ (т.2, с.493) и е същият добър Бела Бога – братът на Коледа и на Вишну Бога – синовете на Злата майка от цикъла песни „Личен день Коледов-день“. Узара е представено като самото име на бога (т.2, с.503). А то пък се извежда от думата „зара“ – билкар или знахар, предсказващ бъдещето по звездите, гадател, влъхва (т.1, с.644).

Така стигаме до въпроса кой е Бела Бога и съществува ли негов паралел в индийската митология. От „Веда словена“ знаем, че най-важните небесни богове са тримата братя Вишну бога, Коледа и Бела бога. Но от песните разбираме и колко е тачен Сива бога. В индуистката митология пък тройката върховни небесни богове са Вишну, Шива и Брахма. В книгата си „Българският Коледа във „Веда словена“ идентифицирах нашия Коледа с индийския бог на времето Кала. Сега ако се опитаме да потърсим съответствията на тройката върховни индийските богове с тези от Ведата на С. Веркович, ще трябва да свържем индийския бог Вишну с нашия Вишну бога, Шива – със Сива, а за Бела бога остава единствено Брахма. По-важно е да сме наясно откриват ли се някакви допирни точки между двата образа освен елементарната логика.

Колкото до Бела бога, разбрахме, че това е бог – носител на „доброто“. На свой ред Брахма е представен за бог – творец на света, и дори се предполага, че някога в дълбока древност той е съчетавал функциите и на Вишну, и на Шива. Самото име се свързва с определена молитвена формула – словесен израз на някакъв неясен универсален принцип. По-горе обърнах внимание на понятието „брахман“, което се извежда от индоевропейския корен *bhelg'h/bholg'h* и това го отправя към корена на българското име. Днес обаче знаем, че българският етноним е изграден върху представата за светлината и блясъка и така достигаме до първоначалния общ принцип в понятието „брахман“ и името Брахма. Сега разбираме защо доброто е свързано с името Бела

и представата за белия цвят в българската митология и мироглед, доколкото именно белият цвят изразява най-силно и пълно светлината и блясъка. И тази дълбока същностна връзка разкрива убедително връзката и между имената Бела и Брахма.

Отделен въпрос тук е връзката между понятието „кала“ (време) и името Кала с понятието и името „брахман“ и Брахма. Но Кала се разглежда и като хипостаза на бог Шива (156). И това не е изненада предвид отношението на Коледа/Кала и Сива/Шива към календарния годишен цикъл. За Брахма току-що казахме, че е разглеждан като първичен бог с качествата на тримата върховни богове. Както изглежда, Коледа от българската триада е изместил образа на Шива от т.нар. тримурти. Това обстоятелство ми се струва особено интересно, защото знаем, че най-върховен бог в пантеона на енеолитния балканец е не друг, а богът на времето (157). Жалкото е, че засега не познаваме негово име от тая древна епоха. Но не по-малко интересна е и връзката на името на Брахма с българския етноним: веднъж чрез корена *bhelg'h*, *bholg'h* на собственото му име и втори път посредством някои сходства с имената на част от неговите синове – като Пулаха, Пуластя и Бхригу/Бългу. Във всеки случай върховната тройка божества от индийския пантеон Вишну – Брахма – Шива разполага с близък аналог във верската система на дедите ни и това са тримата братя богове Вишну, Бела Бога и Коледа – синовете на Злата майка от „Българската Веда“.

Признавам, че посочените връзки, отпращащи към индийската митология, не са преки, но за съжаление не разполагаме с топоними, даващи еднозначен отговор на въпроса за родината на Ведю Крусна. Все пак разполагаме с името на гората Вида, където се е намирала пещерата, в която е бил роден юнакът. За нея разбираме, че това е „голяма гора, обитавана само от юди, накрая на земята (т.2, с.494). И нищо повече. А за земята Зайн, където Ведю отвел народа си, след като преборил злия цар и заел престола му, е отбелязано: „Зайна – територия преди Крайна земя“ (т.2, с.496). В този смисъл и двата топонима са твърде неопределени, за да послужат за по-точното географско определяне. По-надеждни ориентири откриваме в имената на главните герои от песента и особено в тяхната еднотипност: Ведю Крусна, мала Веда, стара Веда, книга Веда, защото от речника научаваме, че „Веда е юда, която да пее (тоест да чете) и владее всякакви знания“, а „Ведю – учен, много знаещ човек“ (т.2, с.494). А знаем, че думата *веда* означава *знание* не на друг някой език, а в индийския. Но само толкова. За съжаление не помагат ни песента за чобан Круна от „Личен день Сирин-день“, нито „Предание за юдите“.

Към древната индийска земя ни отправя и името на Хина царе от песенния цикъл „Личен день Колчув-день“. Още Г.Раковски е писал, че народът ни е знаел Индия под името Хинк, без да подозира значението му (158). Потвърждение намираме в „Джагфар тарихи“, където Индия е записана като Улуг Хин (159) и откъдето разбираме, че името Хин е форма на Син, Чин, Шин или Хон – все имена на алпа вълк Бури – покровителя на българския род и баща на прамайката на българите Камир Аби, или Бойгала (160). Да не забравяме и името Хиндокуш на планината, в чието подножие тече величествената река Инд.

Да си припомним и за живата вода абрита (абросу) от Коледните песни и за странното писмо „пишин“ от разказа на помака от с.Лаковица (с.436). И те, подобно на името Харапа и на изброените примери, водят все към цивилизациите на територията на Индия – било то на дравидите от Харапска Индия или на по-късно заселилите се арийци. Впечатляващо е, че близо една трета от песенните цикли във Ведата отвеждат към далечната индийска земя. Това показват и това казват родопските песни. Жалко че „учените“ ни не могат да ги разберат!

Набелязаните паралели не са нито малко, нито незначителни, за да ги подминем, правейки се, че не сме ги забелязали. Песните от българския фолклор, включително и песните от „Българската Веда“, убедително свидетелстват за стари културни връзки на дедите ни с народите от долината на река Инд. Образите на Коледа и на Ведю Крусна се оказват твърде близки с този на индийския Кришна. Особено важно е да отчетем, че център на описаните в песните за Коледа събития е древната Харапска, тоест индийска земя. И преселението, водено от Кришна, е също тук – от Матхура до Дварака на полуостров Катхиявар. Именно той става новата родина на ядавите юди. Каква е причината за това преселение, историята и митологията не казват, но Кришна е един от известните герои от войната Бхарата, където е колесничар на Арджуна – царя на народа хаихия. А тъкмо в него Д.Димитров разпозна народа бхил и българското присъствие. На това вече се спряхме, но тъкмо поради това няма как да не се запитаме не е ли далечна следа от тия славни времена името на големия днес град Бхилвара, разположен по средата на пътя между гр.Матхура и полуостров Катхиявар!?

Дали съдбата на древната Дварака е наистина така трагична и дали тя е била погълната от морето, както е според преданието, не зная, но и днес на брега на залива Кач откриваме град със същото име – Дварака/Дварка. Не е безинтересно, че на юг от южния Камбийски залив на полуостров Катхиявар, в град Лотхал близо до Бомбай, беше

открито древно пристанище и корабостроителница. За нас в случая са любопитни датирането и името на Лотхал. Датирано на повече от 4000 години, означава, че попада в епохата Кришна. А името на пристанището Лотхал е интересно, защото наподобява нашата дума „лодка“ и в това чисто фонетично съзвучие можем да заподозрем дълбока семантична връзка. Върху печат, открит в развалините на древната корабостроителница, пък откриваме изобразен ветроход – „копие на онези, които и днес се използват в Персийския залив“ (161).

Както личи, „Българската Веда“ е пряк свидетел за многобройните връзки между нашето далечно минало и индийската култура. Разбирам, че това е тема табу за българската историография, но само децата могат да се заблуждават, че премълчаването на една истина води до нейното обезсмисляне. Дошло е време за нов прочит на работите на гениалния Г.Раковски. Аз съм убеден, че и това ще се случи – ако не днес, то в най-близко бъдеще.

17. ПРЕСЕЛЕНИЕТО НА БАНА КРАЛЕ

Образът на Бана крале се появява някак си непредвидено. Посветените му песни не са малко на брой – общо са двадесет, но Стефан Веркович е поставил всичките като притурки към Книга II на „Веда словена“. Това явно не е точното им място, защото основен мотив във всички песни е миграцията при Бана крале. При това положение те подхождат повече за Книга I, но вероятно съставителят е попаднал на тях по-късно, нямало е как да ги постави в отпечатаната през 1874 г. книга и ги е оставил за Книга II, излязла от печат през 1881 г. И тъй като тя включва предимно песни, свързани с обредите, е нямало къде да им намери подходящо място, освен в Притурка I.

Това, разбира се, съвсем не е най-важното в случая. По-голямо впечатление прави значителният им брой. Независимо от това, че по съдържание песните са твърде близки, не става ясно защо са поставени под три различни номерации, след като са подредени непосредствено една след друга. Известно основание ми дават някои различия в мотивите при песните от първата група, номерирани от 1 до 13, сравнени с тези от втората група – от 1 до 6. Първите коментират пренаселването на Крайна земя и необходимостта от разселване, което Бана крале оглавил. Песните от втората група възпяват връзките на емигрантите, заселили Дунавското поле, с родната Крайна земя. Това е единствената разлика, ако човек се постарее да потърси някакво що-годе логично обяснение. Такова обаче не намирам в случая с единствената от третата група песни (общо пет), в която срещаме името на Бана крале. Независимо от всичко обаче редно е да се спрем и на тях. Предвид споменатите минимални различия тук няма да излагам съдържанията на всичките двадесет песни, а само на някои от тях, подбрани като по-представителни и богати на информация. Анализът обаче ще включва, както се полага, всички песни.

Песен 1, Притурка [I], Първа група (номерация)

Ядосал се Снигна Бога на Бана крале и споделил това на слугата си Слана юнак. Оплакал се, че не го почита и курбан не му коли, защото живее в топлата Крайна земя и не го е страх от зимните студове. Земята му обаче се била пренаселила и нямало място достатъчно за младите. Затова хората му се карали и той се чудел що да стори.

Чула това Юда Самувила от гора Юдица и хвъркнала при Бана крале да му каже младите да отведе и да ги засели на пустото Дунавско поле до морето. А той още докато чуе, я помолил, когато отидат на Дунав, тя да му даде люта стрела, че злата Ламя, що Дунава и морето владее и никого не допуска, да я отстреля и надбори. А след това със свирката си докато свири, да ги преплува и до полето да стигне. Там хората не знаели ни да орат, ни да сеят, нито стада да пасат и градове да си градят, а живеели подивени в пещери. Но Дива крале нямало да иска да ги пусне. Щял да ги посрещне с голяма войска, за да ги прогони.

Още едва се било разсъмнало, и младите моми и юнаци изпълнили двора на Бана крале, да го молят нещо да направи, че за всички земя да има. Разтревожил се той и завикал на майка си да отключи сандъците с дрехите серманлие, та да ги облече и с тях младите да поведе на нова, пуста земя – на Дунавското поле. Дала съгласие майка му, отключила сандъците, пригответил се Бана крале и сто хиляди юнаци със сто хиляди моми повел към Дунавското поле. Три месеца ходили те, а майка му се разтревожила и писмо му изпратила да се завърнат, защото Крайна земя е била топла и те не знаели какво е люта зима. Не познавали Снигна Бога на небето и неговия слуга Слана юнак, който вее бял сняг. Затова тя го молела да се завърнат, че още не бил женен, а тя искала да го ожени.

На свой ред Бана крале също написал писмо на майка си. Писал ѝ, че те са стигнали вече до бял Дунав и на другия ден щели да го преплуват, а той вече виждал, че ширналото се поле е подходящо за оране и че тук голям град Котлива ще си изгради.

Така отговорил на майка си Бана крале, но щом научили за писмото, младите моми се разплакали, че са си оставили земята и семействата и че вече им е домъчняло. А Бана крале ги успокоил, че вече били стигнали полето, което ще орат и ще засяват с пшеница. Който дивак ги видел, щял да ги похвали и курбан да им коли, защото щял да си мисли, че са слезли от небето. Те пък щели да научат диваците как да обработват земята и да не живеят като животни в гората.

Успокоили се младите моми и юнаци, но току-що стигнали Дунава, излязла насреща им Сурата Ламя, разлютила се, зафучала, затрещяла. Курбан заклал Бана крале – „ясну пиле ут морето“ (тоест морска риба), и на Юда Самувила се помолил да дойде – люта стрела и златна свирка да му донесе, та Ламята да надбори и морето да преплуват.

Всичко станало, както искал Бана крале. Убил той страшната Ламя и преплували Дунава и морето, но когато излезли на полето, Дива крале с голяма войска ги пресрещнал. И този път Юдата помогнала

на Бана крале да победи Дива крале. Така той завладял цялото поле. А на изпроводяк тя го предупредила, че тука времето е студено, че има зима със сняг и студ скована земята. Затова курбан девет крави на Снигна Бога да коли и да го хвали и моли да не праща Слана юнак на полето сняг да вее, а да го изпрати в гората, в планината, където стада не пасат, нито моми орат и бяла пшеница сеят.

Бана крале обаче не я послушал и затова сега Снигна Бога бил ядосан и изпращал Слана юнак Дунавското поле със сняг да покрие.

Песен 3. По-голямата част от песента преповтаря песен 1, но продължава с това, че Бана крале заколил курбан на Снигна Бога и той, доволен, изпратил Слана юнак от полето в гората, за да не пръска повече сняг на хората. Дори предупредил юдата, че курбан трябва да се коли и на Лета Бога, който седял в пещера на Край земе. Само тогава той щял да изпрати слънцето да огрее и стопли полето.

Песни № 3, 4, 5 и 6 от втората група допълват познатата ни картина и разбираме, че след като Бана крале отвел младите на Дунавското поле и изминали няколко години, а те свикнали с новите условия, той започнал да тъгува за ароматната „копра китка“, която баща му в родната Край земе слагал в празничната гозба от заклания на Бога курбан. На Дунавското поле обаче я нямало и той не знаел какво да направи. Видяла го лястовицата, че е натъжен, и го попитала защо е кахърен. Успокоила Бана крале тя и бързо на Край земе прехвърчала – при стара му майка отишла да каже. А тя копра китка набрала и на лястовицата я дала да я отнесе на Дунавско поле при сина ѝ. Зарадвали се всички, че за празничния курбан вече имали от ароматната копра билка.

По-пълна представа за живота на Бана крале на Дунавското поле до самия му житейски край предлага песен № 1 от третата група песни за него. Така научаваме, че Бана крале се оженил и живял всичко триста години. За това време му се родили триста синове, триста крале, триста банове и цялата земя завладели. А след като изминали тристата години, той на небето отишъл, на Бога да помага. Душата му звезда станала: „ясна му душе ясна звезда!/ Грее ми звезда на небе,/ как си ми грее ясна зора“.

Зачудили се синовете къде е отишъл баща им и накрая от лястовицата научили, че той е на небето. Чули те какво е станало с баща им и курбан му заклали. Тогава лястовицата им казала да отидат в мазата, да отключат сандъците и златната свирка на баща си да извадят. С нея баща им свирил на небето на Бога, а сега те също да засвирят и баща си да хвалят, та от край земя до край земя да се прочуе.

Отворили сандъците синовете му, извадили златната свирка и един от тях – Брана крале – тъжна песен засвирил. А братята му започнали да се карат помежду си кой да вземе свирката. Три години се карали те, докато Юдата се ядосала, слязла при тях на Дунавското поле, сложила на Брана крале златни криле и двамата хвъркнали на небето. При баща му, при Бана крале го завела. Сега на небето свири той и Бога хвали. А на земята останала само песента му.

Останалите четири песни от групата не споменават името на Бана крале, но не излизат от темата за лястовицата, „коя бела китка куприца от Крайна земя подарък носи“.

Сега, след като се запознахме с основния сюжет в песните за Бана крале, можем спокойно да кажем, че те са твърде еднообразни и семпли по съдържание, като обсъждат разселването на един неизвестен народ, оглавяван от един легендарен владетел. Жалкото е оскъдната информация, която не позволява сериозни обсъждания. На практика разполагаме само с едно име, това на Бана крале, и с описанието на една миграция. Затова е интересно какво би могъл да ни предложи анализът на песните.

Първото нещо, което разбираме, е, че Крайна земе на Бана крале се е пренаселила и това налага разселване на народа ѝ. Мотивът ни е познат още от песните, когато обсъждахме първите достижения на човека през неолита. Подобреното изхранване на населението води до демографски ръст, то нараства и има нужда от нова плодородна земя. В случая важна е целта – да се намери такава земя, която да не е обработвана дотогава, понеже обитаващото я население не познава културното земеделие. Този мотив е основен за една значителна част от песните. И рисува картината на неолитизация на света.

В случая с Бана крале картината е еднотипна: хората му могат да орат и копаят земята, да я засяват с пшеница и да я жънат. Могат да гледат стада и лозя. Живеят уседнало – строят си градове и дори за животните си правят кошари. От пшеницата приготвят брашно, от него – хляб и пити, а от гроздето си правят вино. Всичкото това разкрива живота на едно културно население, привикнало към уседнал начин на живот – население, което познава земеделието и животновъдството. За разлика от тях хората, обитаващи Дунавското поле, са „подивени“ – те не познават подобен живот, обитават пещери и се хранят, като пасат трева подобно на животните.

Картината е толкова натуралистична и убедителна, че никой не би могъл да се заблуди. Тя представя процеса на неолитизация на едно първобитно общество, предизвикан от появата и заселването

на чуждо, културно население. Но това влияние не се изчерпва дотук, а трябва да е довело до отношенията на по-развитата бронзова епоха, след като познаваме културата Харапа като такава. Този извод е колкото категоричен, толкова и важен, защото ориентира за хронологичните граници на обсъжданите в песните събития. Затова можем да бъдем сигурни, че песните за Бана крале отразяват епохата на разпространение на неолитната култура. Наистина, това е нещо твърде относително във времето, но историята добре знае кога и как е протекъл този процес в различните части на света и това би могъл да бъде сигурен ориентир за работата ни. И така, първият извод от анализа на съдържанието на песните за Бана крале е, че те отразяват процеса на разселване, съпроводен с налагането в новозаселените земи на културните придобивки, характерни за неолита и ранния бронз.

В някои от песните се пее, че когато юнаците пиели руйно вино, те започвали да играят хоро. Този любопитен детайл е също ценен, доколкото е показателен за фолклорните традиции на народа на Бана крале. Хорото е древен народен танц, но срещан само при някои народи, като за българите е типичен. Като оставим настрана някои съседни ни страни, включващи в границите си значителни части от стари български територии и население, което познава и играе хоро, то в цялата останала част на Европа танцът е неизвестен и поради това казаното за хорото в песните за Бана крале е сериозен ориентир, който не бива да бъде пропускан. Хорото обаче е познато в някои части на Предна Азия.

Следва да обърнем внимание и на свирката (златна свирка) повече като атрибут, отколкото като символ на преселението. В някои от песните за Бана крале хората му преплували Дунава, докато той свирел, без да става ясна връзката между преплуването на реката (морето) и свирнята. Явно тя е била носител на сакрални качества и е притежавала чудодейни сили. Това знаем още от първата песен, посветена на Уфрен/Орфен – № 11 („Рожение Орфеово“). От тази песен научихме за ролята на свирката му при опитомяване на овцете, но пак в същата песен юнакът използвал свирката, за да раздели морето на две и хората му да минат по пресъхналото дъно „као пу суха земе“. Сега виждаме и мястото ѝ в песните за Бана крале. А ако се върнем малко назад, ще я видим и в ръцете на Гора Юда от песните за Сириден. Тя е била неотменен спътник на Бана крале, когато ходил на небето при Бога, а сега видяхме и Брана крале на небето да я носи. Всичко това придава специален статут на свирката в песните от „Веда словена“, но и в по-общ план –

в българския фолклор – любопитен мотив, който тепърва следва да намери място в бъдещите изследвания на фолклористите.

Внимателният анализ на песните позволява извличането и на втори важен ориентир. Забележете как са описани климатичните особености на Край земя и съответно на пустото Дунавско поле. Навсякъде се говори, че Крайна земя била топла страна (топлата), че тук слънцето топлело земята, а хората не познавали зимата, студа и снега. Дори в някои песни се споменава, че Лета Бога, тоест богът на лятото, живеел в пещера точно на Край земя и от нея той изпращал слънцето да грее и топли земята. Положението на Дунавското поле било съвсем различно. Тук Снигна Бога изпращал слугата си Слана юнак и неговата сестра Зима Юда да веят сняг и студ и да сковават земята с лед. Затова и Бана крале трябвало да се съобразява с обстановката, да коли редовно курбан и да празнува дните на Снигна Бога и на Лета Бога. Само тогава полето, което хората му са заселили, щяло бъде топло и плодородно, а студът и снегът щели да останат в гората и планината.

Как можем да интерпретираме казаното и каква информация може да извлечем от него? Знаейки тази картина, веднага можем да заключим, че миграцията на Бана крале била отправена в северна посока, защото условията били по-сурови в сравнение с бащината Край земя, където хората не познавали зимата. На Дунавското поле зима имало и тя продължавала три месеца. А това означава, че полето попада в умерения климатичен пояс – извод особено ценен предвид определянето посоката на миграцията на Бана крале.

Пак за същото свидетелства и птичата миграция – по-точно тази на прелетните лястовички. Те прелитали от топлата южна страна към северното Дунавско поле и така поддържали връзката на Бана крале с майка му и с хората от Крайна земя. И служели да пренасят не само писмата на хората между старата и новата им родина, а и ароматната копра китка от бащината родина за празничните гозби.

Впечатление прави маршрутът на пътя на Бана крале, който първо преплувал Дунава и тогава достигнал морето. Като че ли сме изправени пред поредния проблем, защото, както и да гледаме картата, пътят от полуостров Катхиявар на север към река Инд може да мине по море или по сушата. В първия случай морето предхожда реката и това е в противоречие с казаното в песен № 1 от цикъла за Бана крале. Във втория случай, минавайки по сушата в посока север, пътят достига долното течение на Инд и продължението му води до същото това „море“, за което говорихме в глава 14 на книгата. Тоест нагоре срещу течението на Инд пътят стига до разширението на реката

в средното ѝ течение, достигало размерите на истинско море – над 20 километра ширина на реката при гр. Дераисмаилхан. Известно е, че плоскодънните корабчета са могли да плават и още по̀ на север, като са достигали до град Аток, на мястото, където река Кабул се влива в Инд. Това е вече северен, планински район и мразовитата природа е в реда на нещата, тъй че казаното в песните за земята, където Бана крале разселил младежите от своята пренаселена родна Крайна земя, става разбираемо.

Ценен ориентир предлага казаното относно продължителността на преселението. То е продължило три месеца – време, което за тогавашните условия едва ли е надхвърляло 800–1000 километра разстояние.

Внимание заслужава и мотивът с душата на починалия Бана крале. След неговата смърт тя отишла на небето и се превърнала в звезда. Това е особено древна и трайна представа за душата на починалия смъртен човек, която обаче не е информативна. Такава я прави сравнението на звездата с „ясна зора“ („Грее ми звезда на небе,/ как си греє ясна зора.“). Защото „ясна зора“ това е звездата Зорница, тоест планетата Венера. И това съвсем не е нещо за пренебрегване, тъй като тази постановка отнася песента към вярата в прераждането на душата и към времето на втората мегалитна епоха, някъде в периода III–II хил. пр.Хр. А това съответства на времето на културата Харапа.

Обобщавайки казаното дотук, вече разполагаме с няколко важни ориентира: 1. името на Бана крале; 2. времето, когато той е живял, датирано към ранната бронзова епоха на северните части на полуостров Индостан и проникването тук на мегалитната култура, което съответства на времето на културата Харапа; 3. елементарна, но ценна географска справка. От последната разбираме, че родната на Бана крале Крайна земя се е намирала значително по̀ на юг, вероятно в тропическия пояс, защото там хората не познавали студа и зимата, а климатът бил винаги топъл. Именно от тази топла и плодородна земя той отвел хората си на север, а самото Дунавско поле се е намирало на около 800–1000 километра от родината. Тук обаче лятото не било почти цяла година, а три месеца. Но освен него имало и истинска зима със студ, сняг и мраз. И тя продължавала също три месеца. Затова той трябвало курбан на Снигна Бога и на Лета Бога да коли и молба да ги моли, че да дойде пролетта и студът да изчезне, а след това да дойде и слънчевото лято. Това той научил от Юдата, която му помагала да преодолее всички препятствия, тъй като в Край земята времето било постоянно топло и не се налагало да моли Бога за живителната

слънчева топлина. Затова и не знаел какво да прави, а именно Юдата го подучила да коли курбан и да моли Бога.

След като знаем всичко това, нека да видим как можем да включим в изследването си и последния ни ориентир – името на Бана крале. За целта си струва да направим кратка историческа справка за имена с корена БАН-/ВАН-, съобразявайки се с установените географски и хронологички дадености. За щастие историята на Предна Азия предлага цяла поредица с такива, но ние ще се спрем само на тези, които са в съгласие с наложените ограничения.

По-горе се спряхме на образите на Лугалбанда и Лугалзагизи – двама владетели съответно от първата и третата династия на шумерския град Урук/Унуг/Орхоя – и тук е редно да си припомним за тях. Защото името на първия фиксира името на древния град Бан. За втория знаем, че водел войските на същия град Бан – „северния агресор“, при похода им към Шумер. Лугалзагизи покорил Шумер и поставил началото на третата династия на гр.Урук. В този смисъл и двамата прославени завоеватели са били свързани със северния гр.Бан. А от друга страна, властвали над град Унуг, в чието име разпознаваме шумерското *унукку* – *среда, център* – етнонима на българите унугури, а в гръцкото Орхоя – името на свирача Орфен/Орфей.

В случая е важно датирането. Справката с историята определя царуването на първия през 28–27 в.пр.Хр., а на втория – през 24 в.пр.Хр. Но е редно да знаем, че някои съвременни автори изтеглят тези датирания с около три-четири века по-рано. Във всеки случай това са може би най-ранните примери за срещи с името на древния град Бан и те са през първата половина на III хил.пр.Хр. А това не е без значение, защото от същото време датира и началото на културата Харапа. Важно за работата ни е казаното от Д.Димитров за преселението на хухунорите от Шумер към полуостров Индостан, което обсъдихме в 14-а глава. Да припомним как авторът представя придвижването на „северния агресор“/„ордите на Бан“ от района на гр.Бан към Шумер, а от там – и към долината на река Инд.

Първоначалното завладяване на Шумер започнало, когато владетелят на гр.Бан – бащата на Лугалзагизи/Зиези, превзел Ереч/Урук и цяла Източна Месопотамия и станал „патеси“ (титла) на гр.Ума. Д.Димитров датира тези събития през 2755 г.пр.Хр. Пет-шест години по-късно Лугалзагизи/Зиези вече наследил баща си на престола на Ума и повел войските си срещу Киш, разбил съпротивата му и пленил владетеля Урукагина. В следващите 25 години той станал самовластен господар на Шумер, преместил седалището си в Урук и управлявал,

като приел титлата „Цар на четирите посоки на света“. Точно по време на неговото царуване се появило за пръв път в историята името на хуните, записвани като *ху-хунори*. Докато траело неговото управление, ху-хунорите са били разположени главно около столицата Ереч/Урук, а след това са били принудени да се оттеглят на изток и югоизток, между североизточното крайбрежие на Персийския залив и планините на Керман на изток. Липсват данни кога е започнала тяхната миграция оттам и Д.Димитров предполага, че това е бил един продължителен процес, но след войните на Пуруш-Син (Бур-Син, Парасурама) ху-хунорите масово мигрирали към Елам, долината на р.Инд и Централна Азия, като отсядали масово и заселвали части от Централна и Северозападна Индия. През годините те станали известни под названията *хаихия* и *бхил*, като първото отразява името на българския Зиези, както предполага Д.Димитров, а второто се ползва и понастоящем.

Така ние проследяваме пътя на народа на Бан някъде от района на Среден Ефрат първоначално на юг до Шумер и Персийския залив. След век, два или три техните потомци са се отправили на изток към долното поречие на р.Инд и може би тогава емигрантите ху-хунори са отседнали в тези южни тропически земи. Със сигурност обаче през следващите години част от заселниците се придвижили и на изток, и на север и вероятно са достигнали Тибет. Свидетелство за това откриваме в наименованието на езерото *Кукунор*, което силно напомня името *ху-хунор*. Но и без да сме достигнали Тибет, още щом навлезем в района на предпланините, климатичните условия коренно се променят. Тропическият климат се заменя с умерен и зимната картина, рисувана във Ведата, става разбираема. Ако разгледаме само тази последна част в придвижването на ху-хунорите от Долен Инд на север срещу течението на реката, ще установим пълен синхрон на климатичните условията в двата края на отсечката между Долен и Горен Инд с рисуваните природни картини в нашите народни песни.

Нека обобщим. Някъде през III хил.пр.Хр., по времето, когато се е зародила културата Харапа, от района на източното крайбрежие на Персийския залив към Долен Инд поела емигранска вълна от потомци на хората, записвани в клинописните текстове с името „народа на Бан“. По-късно части от това население се придвижили на север. Това е известната историческа истина. И тя видимо се доближава до казаното за преселението на Бана крале в сборника „Веда словена“.

Някой може да възрази, че никъде в песните за Бана крале не се споменава Харапската земя и Харапският крал. Смятам, че тук не

става дума за пропуск или грешка. Смятам, че това е станало, както и в случая с историята на Кришна/Крусна, след края на Харапската култура. Затова и името им не се споменава.

Ако допуснем, че преселението при Бана крале е събитие, последвало времето на Ведю Крусна, тоест на Кришна, и е свързано все с един и същ народ, тогава следва да допуснем, че той трябва да е поел с народа си на север от полуостров Кач – земята, където Кришна е заселил ядавите. И действително, последният е разположен в тропическата зона и там времето отговаря на описанието му в песните. Като знаем началната точка на преселението и приблизителното разстояние от около 800–1000 километра, изминато за три месеца от емигрантите в посока на север, не е трудно да съобразим, че попадаме някъде в района на Пенджаб. А вече знаем, че това е страната на известните от индийския епос балхики/бахлики – народа, в чието наименование не един изследовател разпозна българския етноним и присъствието на дедите ни по долината на река Инд. Неслучайно Ал Масуди през X в. описа тук народа балхара. А аз разпознах в Пенджаб родината на българите Скандавия от историята на отец Паисий.

18. БЪЛГАРСКИЯТ ИМА ЦАРЕ

След като опознахме толкова много от песните на скандалната Веда, след като успяхме да проследим и зараждането, и развитието на земеделието и животновъдството, след като се запознахме с толкова образи и с едни от най-ранните преселения по света, нека хвърлим светлина и върху друг един интересен герой от Ведата на С.Веркович – неизвестния ни Има царе. Без да претендира да е от най-популярните за сборника герои, той се среща в значителен брой песни от различни цикли, поради което е учудващо, че в митологията ни не е останала и следа от него. Среща се в циклите „Личен день Власин-день“, „Личен день Масин-день“ и в „За Масин-день“, както и в някои от песните към глава „Обреди“ и дори в „Песен за Горче“. Като начало да се запознаем със самите песни. Да припомним само, че с песните от цикъла „Личен день Власин-день“ вече се запознахме в глава 11 от книгата и сега няма да се връщаме към тях, освен в анализа си. Затова нека продължим с останалите песни.

Друг цикъл песни, в който се говори за Има царе, е „Личен день Масин-день“, честван на 23 април, на Гергьовден. Тогава в селото колели курбан от девет овни. Момите играели около казаните и пеели в очакване на пролетта. С името Масина хората наричали Бога на лятото – или Летна Бога.

Песен 1. Боже ле, Боже Йогница! Ядосал се Зимна Бога – тежка и снеговита била зимата. Сега вече тя минала и се задала пролетта – млада Масина. Девет девойки черна пуйка носят в гората, в едната ръка носят пуйката, в другата – ясна книга позлатена. Позлатил я е Има царе, що е ходил при Бога на небето. А когато се завърнал, при кмета ходил и го карал курбан да коли на Бога. Затова кметът пратил момите в гората курбан да колят на Йогница. Те обаче нямали огън черния пуйник в гората да приготвят. И молби към Йогница Бога отправяли да запали ясно слънце, да изгрее на земята, та те да запалят огъня. Затова му пеели ясна песен, що Има царе я бил написал. Той, който три години на небето при Бога седял и му прислужвал. Тогава Бог му дал ясна книга, научил го да чете и му заръчал да намери девет моми, да ги вземе в сараите си и тях да ги научи да четат ясна книга. Така и станало, когато Има царе слезнал на земята. Затова той отишъл при

кмета, да намерят девет моми. Намерил ги и ги научил да четат. А те сега в гората чакали малка мома да дойде и да им каже, че е изгряла ясна зора и зорница, а с нея – и слънцето.

Песен 2. Малка мома шест месеца стои в сараите на небето и не е слизала в гората, защото Зимна Бога Снегина се бил ядосал и със сняг запустил земята. Сега обаче мала мома Дурга Юда Самувил в гората шета, разпръсква бели цветя урпица билка и пее с вдигнати към небето ръце. Пее деветте селски моми курбан черна пуйка позлатена да заколят на Йогница и да го помолят да изгрее слънцето.

Задала се Барва Юда, цялата накичена с бели цветя, в ръката ѝ златна тояга, да си гони с песни зимата. Изгряла е зората, а с нея – и слънцето, та влязла Барва Юда в пещерата на полето. Бере бели китки урпица билка и вика с песен девет моми да дойдат в градината, бели китки да ги дари, че зимата си е отишла и е дошло лятото. Чули девет моми мала мома Дурга Юда да пее в гората и да ги вика да ги накичи с бели китки, да слязат на полето и да отидат в Бела града, в Калица, където ги чакал Има царе. Той е приготвил суро агне и чакал момите, курбан за да го колят. А момите щели да пеят, че слънцето е изгряло, а с него и бялата пшеница и бялото грозде – земята се позлатила и посребрила.

Чули момите песента, пременили се и отишли на полето в Бела града Калица при Има царе. Заклали момите агнето курбан на Бога и гозба сготвили. А Има царя не ги отпратил, а ги поканил в двореца си златно рало да им направи, та да орат градината.

Песен 3. Хвала ти, Боже, че си научил младия Има царе как да оре полето, да сее и жъне бялата пшеница, пита да си меси и хляб да прави. Слязъл той на земята и научил момите как да орат, да сеят и жънат, грозде да берат, бял хляб да пекат и руйно вино да правят. А след това накарал момите курбан на Бога да заколят и ги помолил да не се годят и женят, докато не дойде Фратна Юда, златни криле да ги дари, та да хвъркнат в планината, в пещерата при Бога Йогница да отидат и да му слугуват три години.

Песен 4. Задала се Фратна Юда и подвикнала на деветте моми да дойдат, че мала мома Дурга Юда ги дарила с бели китки. Те да се накичат, да отидат на полето и курбан на Бога да заколят, огън на небето да запали. А след това в Бела града при царя да отидат и той курбан суро агне да заколи. Затова Бог я изпратил да даде на деветте моми златни криле, че да хвъркнат нависоко, в пещерата при Йогница Бога да отидат и да му помагат. Да гасят огъня в устата му, за да не напече така, че да пресуши белия Дунав и да повехнат пшениците.

Песен 5. Събирали се девет моми, пременяли други три моми под 15 години и ги водели в гората при някоя пещера, където те оставали с ходжата три дена. А на връщане пеели на кмета, че Йогница Бога е сам в пещерата и че се е ядосал. Огън излизал от устата му, та да подпали ясно слънце и то да се налюти, бял Дунав да пресуши, да повехне пшеницата. Фратна Юда щяла да помоли кмета девет моми в пещерата да изпрати, три години на Бога да слугуват, с вода огъня му да гасят, да не пали слънцето жарко.

Чул песента кмета, събрал малки моми, пременил ги и в гората при пещерата ги пратил, като им заръчал какво да правят.

Песен 6. Тази песен пеели трите малки моми, когато влизали в пещерата при ходжата: „Ядосал си се, Боже, че брат ти не е изпратил милата ти сестра да точи студена вода и огъня ти да гаси. Видяла те Фратна Юда, хвъркнала в Бела града при Има царе, моми и девойки да сбере и да ги кара в гората. Лепнала им криле тя, литнали те и сега влизат при тебе, Боже, в пещерата“. Чул Бог песента и излязъл да посрещне девойките. Те започнали да му служат, а след три години в Бела града се върнали да се годят, да се женят.

Песен 7. След като изминели трите дена в пещерата, деветте моми отивали да вземат тия, дете били останали в пещерата, и на връщане пеели на Има царе да излезе и да посрещне трите малки моми. И му разказвали, че те вярно служели на Бог, студена вода му точели огъня му да гасят, да не изгрява слънцето, за да не пресъхне Дунава. Сега те плачели, че не им е намерил юнаци като за тях. Затова да им намерел, защото на другата година нямало курбан да му заколят.

В края и на този цикъл е отпечатан речник и отново е записано името на Има царе: „Има бил наш цар, който учил човеците да урат, да сеят и на други занаяти; а той ги научил от Юдите на небето“ (с.310).

А по-надолу в речника срещу Бела града е отбелязано: „бил прочут, че в него идвали Юдите, та учили Има царя на занаятите“.

„Дурга: била от Богиците на небето“.

„Бърва Юда: била Богина на небето и съдила на пролетъта“ (с.310).

Името на Има царя откриваме и в двете песни от цикъла „За Масин-день“. Да се запознаем с текстовете.

Песен 1. Отминала снежната зима и се задала Магата. Излезли девет девойки – една на майка – в гората. Всяка мома носела черна пуйка и ясна книга. Позлатил книгите Има царе и курбан черна пуйка на Йогне Бога колил, а девойките Богу се молили огън от сараите си да „фсекне“, да подпали слънцето, то да изгрее на земята и с огнените

си лъчи огън на земята да запали, че нямали огън за курбана. И да прогони тежката зима.

Три седмици да стоят момите в гората, а след това Има царе да ги изпрати да шетат по полето. Така пеели момите от свещената книга, която носели със себе си, що била написана от Има царе, кога бил при Господа. Три години Има царя бил на небето да помага на Вишну Бога (Върховния, най-висшия бог). Затова той го дарил със свещената книга с песни – когато на земята имал неволи, курбан на Бога да коли и да пее свещените песни от книгата. Така да преборел неволята. Бог не само го дарил със свещената книга, но го научил и да я чете. А на изпроводяк му казал, на земята щом слезе, девет девойки – една на майка – да вземе в сараите си, да ги научи на свещените песни и те на Бог да се молят.

Слязъл Има царе от небето с книгата в ръка и веднага за града се отправил девет моми да намери за сараите си. Да ги научи песните от книгата да четат и пеят, а когато наближи времето, в гората да ги води, три недели мала мома да чакат известие да им носи, че е изгряла звезда Зорница, а с нея – и слънцето, че е отминала зимата и лятото се е задало.

Песен 2. Излязла е малка мома Дургана Юда от сараите, в гората ходи, билка коприца дар носи, ръси от нея в гората и със силен до небето глас нарежда: „Чувате ли, девет моми, дето курбан черна пуйка на Йогне сте заклали. Чели сте му свещена песен и молба сте го молили звезда Зорница да изгрее, а с нея и ясно слънце“. Задала се Първа Юда, а с нея и Първи месец. Накичила се с бели и червени китки. В ръка носи златна тояга и с нея зимата гони. И още докато се появи и се провикне „Бегай, зиму, бегай,/ чи си дойде веке лету!“, Зорницата се задала и слънцето изгряло.

Първа Юда раздала на момите бели китки и червени с тях себе си да накичат и гората да украсят, че лятото е дошло и е застигнал Първи месец. Излезли деветте моми мала мома Дургана Юда в гората да търсят. А тя щом ги зърнала, им казала повече в гората да не стоят, а на полето да слязат, в Кайле града да отидат, че там ги чакал Има царе. Суро агне намерил и ги чакал курбан на Бога да колят, да му пеят от свещените песни и слънцето да хвалят. Да го хвалят, че когато изгрява на земята, с него иде всичко: и бялата пшеница, и бялото грозде, че то злато изпраща на земята.

Накичили се девет моми с бели и червени китки, слезли в полето и при Има царе в Кайле града отишли. Той ги карал в пещерата на Бога курбан суро агне да колят и песни да му пеят. А Има царе ги гостил и

им направил златно рало, за да си орат полето и да сеят бяла пшеница и бяло грозде, чист хляб да си месят, руйно вино да си правят.

От речника на страници 317–319 научаваме следните пояснения и допълнения:

„Лета Бога: вярвяли, че той бил съдил на слънцето и му повелел да изгрева и да става лето.“

„Първа дене: бил определен на Първа Юда предстателка на пролетта.“

„Йогне Бог: вярвали нашите дедове, че той съдил на слънцето и на топлината, понеже той му давал светило и топлина, за да грее на земята.“

„Магата: бил най-големия месец на годината.“

„Има: бил цар на нашите дедове, за когото вярвали, че лафувал с Бога, и той написал ясна книга по Богово внушение и я дал на човеците да се молят на Бога.“

„Първа Юда: била Богине на небето; била това, от която и слънце греело, после станала звезда.“

„Първа месец: бил определен в празнуване на Първа Богине.“

„Кайле: бил град голем, в който седел Има царе; много пъте тука слевали змеювете от небето и ги гощавал Има царе.“

„Кали: била предстателка на летото.“

Образът на Има царе се появява епизодично и в други някои песни. Например в песен № 11 от Притурката – единствената от песните за Бана крале, се говори и за Има царе. В песента той се споменава с това, че е седял на небето при Бога девет години и Бог го е дарил с „вета книга“ – с песните ѝ да прогонва Слана юнак – слугата на Снигна Бога и Зима Юда, и да вика Лета Бога (396).

Има царе е вторичен образ и в „Песен за Горче“. Тук той е пратеник на Бога при малолетните сирачета Горче и неговата сестричка. Три години Има царе стои в техните сараи и учи Горче на „груйна свирка“ да свири. А по-надолу в текста той е покачен на вълшебното дърво, изникнало до спящата мала мома, и се мъчи да я пробуди с песен. Буди я, защото Горче юнак бил вече в гората, след като три години слугувал на небето при Бога и на изпроводяк Господ му позлатил свирката, а Пейна Юда го учила да си свири и пее. Накрая Има царе я разбудил, като започнал да сече със златното си ножче свещени клонки от дървото и да ги пуща върху спящата мома. (т.2, с.420–421).

Образът на Има царе е централен в четирите песни от глава „Обряди“ на сборника (с.373–375). Тези песни се пеели, когато изпращали за пръв път детето на училище. Девет моми съпровождали детето при ходжата и пеели.

Песен 1. Била посветена на Жива Юда, която давала разума на децата да се учат. При Бога тя девет години учила и се научила да чете и пише. Научила и книгите на небето: ясна книга, ратина, звезница, земица и книга петица. Съгласил се Бог Жива Юда да слезе на земята и да научи нашия Има царе и той да чете и пише. Затова той ходел по селата и учил децата. Сега момите пеели на Жива Юда и я молели, както е научила на четмо и писмо Има царе, така и децата от тяхно село да научи. Че когато детето порасне, на царя пръв писар да стане.

Песен 2. Събрали се звездите да натъкмят Жива Юда, за да я пращат на небето. Тя плачела, че се разделя с милата си майка и сестрите си, а звездите я тешали. Бог се бил съгласил да я вземе и девет години да я учи да чете и пише, а след това тя да слезе на земята и малките деца да учи. И който се научел да чете и пише и прочетял ясна книга, ратина, звезница, земица и петица, царят щял да го направи млад войвода. В ръка щял да носи златна писалка и пръв писар щял да бъде. А той щял да е благодарен на юдата и курбан три пуйки щял да ѝ заколи. Заслушала се в песента на звездите Жива Юда, та се успокоила и засмяла. И детенцето успокоявали звездите, че когато се свечери, майка му ще го чака на двора и ще го похвали.

Песен 3. Малко дете курбан клало на Жива Юда и тя се успокоила, та хванала Има царе и го докарала в училището на тяхното село. Дала Жива Юда ясна книга на малкото дете и му казала да я вземе, защото Има царя щял по нея да го учи. Така след като учи девет години, млад войвода щял да стане и пръв писар на царя.

Песен 4. Представява повторение на същия мотив, но песента е отправена към майката и я хвали, че е родила млад войвода и пръв царски писар.

След тези песни в края на цикъла също е приложен речник, който сам по себе си представлява интерес и затова ще го поместя целия.

„Бележки от задните песни за хадетът на учението на детето.

Жива: вярвали, че тия научила човеците да пеят и да пишат.

Ясна книга: съдържала песните, които пели нашите дедове, когато колели курбането на Боговете.

Ратина: съдържала песните, които пеели, когато влизали в юдрие (сражение, битка) да се биет с душманите си.

Звезница: съдържала песните, с които магьосниците говорели с звездите и казвали какво ще бъде.

Земица: съдържала песните, които учили по коя земя ходили нашите дедове и на коя земя са заседнали.

Петица: съдържала пет китапе, които съдържали песните за

Боговете и Богиците.

Каница: било направено от коже и писували на него, както сега писуват на книгите.

Има: бил наш цар много прочуен, че той са покачил на небето и са научил да пее и да пише; а после той научил другите с помощта на Жива Юда.

Рескица: значи писар, от рески прави.

Заище: училище, къща, в която се учат децата“ (с.375).

Това са всички песни, в които се пее за Има царе, и сега нека да се опитаме да анализираме съдържанието им, да обобщим образа му и да потърсим накъде ни води той.

Разбира се, веднага следва да отбележа, че образът на Има царе ни е неизвестен от българската митология и от историята ни. Затова е ясно, че сме принудени да го търсим в чуждите митологии и истории, ако някъде го има. Но като начало нека обобщим казаното в песните. И първото нещо, което прави впечатление, е това, че той е поредният хвъркат герой, който има криле, може да лети и да ходи на небето да помага на Бога. Това не е нещо оригинално и изключително за образите във Ведата, но Има е единственият герой в сборника, титулуван „цар“. Както се уверихме от разгледаните дотук песни, в тях се пее за богове и богини, за юди, юнаци и крале, но друг цар освен Има не се споменава.

По-горе на три места отбелязах как С.Веркович представя Има царя в сборника си. Виждаме го като културен герой, който в песните от цикъла „Личен день Власин-день“ учи хората как да опитомят говедата и кравите, докато е на небето при Бог, а след това по волята на Власа Бога взема със себе си на земята триста вола и триста крави, които е опитомил с помощта на книгата, дадена му от Бог. На земята Има царя учи хората как да ги отглеждат, да орат и да сеят с тях, как да ги доят и да им правят кошари. В „Личен день Масин-день“ виждаме Има царя като организатор на посрещането на слънцето след зимните студове и като човек, който бди земята да не пресъхне и растенията да не повехнат, за да дадат богат плод. Тоест той е имал касателство към земеделието и животновъдството, но в по-общ план песните го свързват и със занаятите. Той научил хората не само да орат земята, да сеят пшеница и да жънат, но и пити да месят, и хляб да правят, научил ги грозде да берат и вино да правят.

Жалкото е, че специално занаятите не са конкретно посочени и можем само да гадаем. Съжалявам, че не става ясно нищо по отношение на ковашкия занаят, на рударството и леярството. Поради

това не съм сигурен дали песните от Ведата коментират по някакъв начин металургията. И това ме кара да се съмнявам достигат ли до времето на халколита. Това обаче със сигурност не е вярно за всички, защото песните за Бана крале, за Ведю Крусна и Коледа, всичките песни за Харапска земя, касаят със сигурност времето на втората мегалитна култура и ранния бронз.

Песните от цикъла „За Масин день“ допълват образа на Има царе с това, че той е бил ангажиран и с календарната традиция, и конкретно с ритуалите, свързани с посрещането на пролетта. Курбанът, който той подготвил в Кайле града, и песните на деветте девойки били причината на небето да се появи звезда Зорница, а след нея – и слънцето и в гората Първа Юда да дойде, а с нея – и Първи месец. А е известно, че първият месец бележи края на зимата и началото на пролетта съгласно т.нар. земеделска година у хуно-българите. От тези две песни научаваме още, че действието се е развивало в Кайле града – топоним, познат в митологията от планината Кайласа – най-високата част на Хималаите. Тука е било убежището на божията двойка Шива и Парвати, известна и с името Дурга. Затова не бива да се изненадваме, когато научаваме, че името на мала мома е Дургана и че е представена и като Първа Юда. Паралелите са просто очевадни: Кайласа и Кайле града, Парвати и Първа Юда, Дурга и Дургана.

Независимо от всичко, казано дотук за Има царе, водеща за образа е връзката му с образованието и грамотността. Той сам или заедно с Жива Юда учил децата на четмо и писмо и дори са изброени пет учебни дисциплини с пет отделни книги: песни за курбаните, тоест обредни песни; песни за войните, водени от дядовците ни; за земите, където са минавали и живели; за звездите и предсказанията по тях, нещо като астрология, и накрая, петокнижие – за тяхната вяра и за божествения им пантеон. Конкретни занаяти обаче не са посочени.

И така, Има царе от песните във „Веда словена“ не е бог, а културен герой със земен произход. Независимо от това обаче той е отишъл на небето и познанията си е черпил оттам – било то директно от Бога или от Жива Юда. Следва да призная, че никъде другаде в оскъдната стара българска книжнина, останала до наши дни, и във фолклора ни не съм срещал това име.

Като име на владетел историята ни не познава Има царя, нито е известен от ранната ни митология. През последните две-три десетилетия в българската историография трайно се настани образът на планината Имеон като най-ранната родина на българите. Пръв за Имеон заговори Петър Добрев, идентифицирайки го с Памир и

Хиндукуш, водейки се от късната Бактрия-Балхара в Средна Азия (162). В следващите години се появиха и други виждания. Например Димитър Димитров, като изследва четири стари географски карти, прецизира географското понятие Имеон и заключава: „От посочените свидетелства се вижда, че планините, носили някога името Имеон, отговарят на днешните планини Памир и Тянь-Шан, както и на западните части на Хималаите“ (163). Дори бе изказано предположението, че Имеон може да е и тракийският Аймон (Хемус), тоест Стара планина, изведено изцяло от езиковото сходство в имената. Особен интерес предизвиква срещата с планината Имаус – Imaus mountine – в прочутата карта на Герхард Меркатор (XIV в.), заела планинските възвишения на полуостров Таймир и най-западните и най-високи покрайнини на Средното Сибирско плато, надвесили се от изток над величествения Енисей (164). Следва да отбележа, че точно тази не особено висока планинска верига е представлявала източния бряг на обширното някога Карско море, заемало площта на цялата Западна Сибирска низина след края на последната ледникова епоха.

Задълбочен анализ на данните за планината Имеон, като ги съгласува и със съобщенията на Михаил Сирийски (XII в.) и Бар Хебраеус (XIII в.), прави Димитър Табаков. На първо място той открива, че: „С името Имеон/Имаон/Амон древните и средновековните автори обобщават няколко планински вериги: Алтайската; Тангри-Таг/ Тиен-Шан, Памир и Хиндукуш в Средна Азия; Хорасанската планинска верига, днес наричана Копетски планини – на границата между днешните Туркменистан и Иран; разположените малко по-на северозапад от Хорасанските/Копетски планини Голям и Малък Балхан/Балкан, чиито западни склонове достигат югоизточните крайбрежия на Каспийско море и планината Елбурз...“. А колкото до преселението на тримата братя от Вътрешна Скития, за което пишат двамата сирийски автори, Д. Табаков определя като възможна изходна точка: „...териториите някъде около земите между планините Голям и Малък Балкан/Балкхан и Хорасанската/Копетска планинска верига и тези две планински вериги ще са били „планината Амон/Имаон“, за която пишат двамата автори“ (165).

И така, ако не историята, то поне старата ни география познава името Имеон или Имаон. За разлика от нас, волжките българи имали по-добра представа за това име и го отнасяли към легендарните *именки*. Те действително са повече легендарни и с малки изключения историците отбягват да ги коментират. В речника към българското издание на „Сказание за дъщерята на хана“ срещу името *имен*

съставителят Фархад Нурутдинов е отбелязал: „племе, предци на хуните“ (166). Колкото и да са кратки тези данни, то поне са ясни. За жалост в речника към том I от „Джагфар тарихы“ данните са размити и срещу Имэн четем: „остров в Кончигиш дингез (Тихия океан), където именските богатири продължили традицията на критските борцови турнири; съвременна Япония“. А срещу Имэнцы: „1. най-древната манчжуро-японска общност; 2. манчжури“ (167).

В самия текст името им се появява твърде рядко и единственото, което научаваме, е казано в четиристишието: „Но было у людей/ Одно племя – *имен*/ Которое возглавлял не эльбир,/ А настоящий алп-Боян“. („Сред племената като ден/ блестеше името Имен./ Възглавяше го не елбир, а алп Боян – свръхбогатир“ – превод Георги Костов) (168).

Сборникът „Джагфар тарихи“ не коментира именките като народ, но в том III, в царските списъци на българските царе тяхната първа династия е наречена „Българские цари Имэнской династии“. Тя започва с легендарния Иджик (Джам-Иджи) – сина на алп Боян Имен и Бойгала (Камир-Аби), и включва общо двадесет и осем владетели (169). Боян Имен е образ, добре познат от митологията на волжките българи, за когото намираме данни в „Шан къзъ дастани“ („Сказание за дъщерята на кана“) и в сборника летописи „Джагфар тарихи“ („Историята на Джагфар“). Едно от прозвищата му е Енкей, тоест „биче“, и това дава основание да търсим връзка с убаидско-шумерския бог Енки и следите му на Балканите, за което бегло споменах. За него научаваме, че бил единственият смелчага, дръзнал да плава с лодката си и да пренася хора между двата бряга на легендарната река Амул (170), идентифициран от мен с канала, свързвал Северния ледовит океан с Хвалинско море и известен в митологията още с имената „река Океана“ или „река Еридан“.

При нас в народната ни памет не се е запазил никакъв спомен за Северния ледовит океан, но волжките българи го пазят в легендарния образ на т.нар. Чулманско море. Днес остатък от този канал представлява Обската губа, но някога е включвал и системата Об – Иртиш – Тобол – Убаган и поредицата езера в Тургайската долина, посредством които е достигал Аралско море, обединено през XII–V хил. пр.Хр. с Каспийско море в един общ воден басейн – Хвалинско море, играл ролята на залив на Северния ледовит океан. Само да припомним, че в името на съпругата на Боян Имен – женския алп Камир Аби, майката на легендарния Иджик – открих прототипа на Херодотовата Апи и произхода на името Об на голямата сибирска река.

В наше време някои руски автори нарекоха *именковска*

археологичната култура на територията на Средното Поволжие и Южното Прикамие през периода V–VII в. Корените ѝ водят към зарубанецката (I в.пр.Хр.–I в.сл.Хр.) и постзарубанецката култура и етнически се свързва с източните балти, което се потвърждава от наличието на видим слой източнобалтийски топоними на територията на разпространението на културата. Части от това население мигрират към Подднепровието и се свързват с волинцевската култура на северяните от VIII в. На северозапад те са свързани с културата на прусите семби. По-интересното е, че зарубанецката култура се извежда от латенската култура и по този начин се свързва с келтските племена от Централна и Западна Европа.

Обръщането ни към старата история на източните индоевропейски народи ни води към митичния образ на първочовека Йима от иранската митология. Той е културен герой – създател на основните блага на цивилизацията и социалната организация на обществото през легендарния Златен век. Тогава хората били безсмъртни, нямало болести, старост, морални пороци. Образът води към времето на индоиранската и индоевропейската древност. Баща му Вивахвант (Вивасвата) е въплъщение на слънцето и затова той е соларен герой. Като всички смъртни е на земята, сред хората, които дари с всички земни блага (171).

Колкото и кратко да е това представяне на родоначалника на хората в иранската митология, се набелязват някои очевидни паралели с Има царя от нашата Веда. Дори тя по-точно описва конкретните му заслуги пред хората. Освен сходните имена, и двата образа са на живи хора, а не на божества. И двамата са царе, но и културни герои, положили основите на цивилизацията и най-важните достижения на човека. Но в същото време казаното за образите на Дурга/Дорга, Кали и Парва/Първа/Барва/Бърва Юда – все имена на жената на бог Шива, не намира паралели с образа на Йима. Колкото и да е популярен той в иранската митология, както и неговият индийски паралел Яма, те никъде не са представени като образи, дали писмеността на човека. А това е най-типичната за Има царе заслуга заедно с опитомяването на вола.

Ето защо връзката на Има царя с иранския Йима, ако има такава, е само частична. Затова пък към Шива насочват както имената на съпругата му, така и името на неговото обиталище – Бела града, Кайле или Калица, напомнящо ни белоснежната Кайласа – най-високата част от Хималаите. Планината пък носи името на бог Химават – бащата на Парвати, съпругата на Шива. Сега, вглеждайки се в името на бога и на планината, откриваме основа -ИМА- – същата като самото име на

нашия Има царе. А решим ли да проследим казаното за Има царе в песните от „Българската Веда“, ще установим, че името му се спряга с имената на Горче, Бана крале и юдите Дурга и Дургана, с Първа, Бърва и Барва, с Власа Бога и вола, а градът му Кайле – с белоснежната Кайласа, тоест изключително с образите на митологични герои и местности от индоиранската митология. И това го отнася към нея. Да не говорим за самото му име, което го свързва с иранския културен герой Йима и бога на вечно снежните Хималаи – Химават (др.инд. „снежен“).

Така по-обстойното представяне на обкръжението на нашия Има царе го обрисова като един сборен, компилативен образ на иранския Йима и индийския Химават. Затова го виждаме с името Има и категоричното „царе“ – като човек. Но такъв, който е бил при Бога, научил е много божествени дела и ги е предал на хората на земята.

От „Песен за Горче“ разбираме, че Има царе три години стоял при малкия Горче и сестричката му и че той му дал свирката („груйна свирка“) и го научил да свири на нея и да пее. Но освен видимите паралели мотивът разкрива и връзката на Има царе с Горче, тоест с Уфрен/Орфен, което ни връща към културната връзка между района на Източен Тавър и Северна Индия ведно с белоснежните Хималаи и просторното плато Тибет, персонализирани в лицата на Уфрен/ Орфен и Шива.

Тази връзка дискретно предлагат самите наименования на малоазиатския Тавър и мразовитата полупустиня Тибет. Защото имат общи корени помежду си, както и с този на названието на дивия тур и бика/говедото/вола – таурос. А това означава, че е много вероятно имената да са дадени от население, имало за тотем бика, тоест от хора с обща вяра, с обща култура, а защо не и с общ произход. Тук в Хималаите и Тибет е леденото царство на Шива, Парвати и на тяхното полубожествено обкръжение от легендарните *якши*, *пишачи*, *кимнари* и пр. В действителност става дума за древни народи от времето преди арийското нашествие, представяни обикновено за духове и така влезли с имената си в митологията. А щом говорим за предарийски народи в Тибет, струва си да ги опознаем, доколкото това ни е възможно.

Наименованието *киннари* или *кимнари* се превежда буквално „що за народ?“ и с него в индуистката митология се наричат клас полубожествени същества. Представят ги или като хора с конски глави, или като птици с главата на човек. Считат се за потомци на ришата Кашяпа и като такива са били родственици с ракшасите и нагите. Били от свитата на бог Кубера и с него обитавали Кайласа. Славели се подобно на гандхарвите като небесни певци и музиканти (172).

Това, което бих искал да допълня към тази представа, е близостта

на името им до това на известните ни кимери/кимерийци/гомери/кимри/цимри, приемани за автохтонно за северночерноморските степи население. Името им е познато още от Библията като потомци на Гомер – първородния син на Яфет, и историческата им съдба ги е разпръснала по много краища на света – на полуостров Ютландия, в Уелс и Ирландия, но и на изток, в Централна Азия, като са влезли в китайските летописи с прозвището „червеноглавите“ и имаме основания да ги припознаваме с едни от най-ранните културни заселници тук, дали начало на народите *аси (аче, народа И), ли, яо, мяо* и други некитайски, тоест немонголоидни, европейдни народи. Някои от тях са известни и с имена, в които ясно се разпознава коренът -ИМА-, -ИМЕ-, като например името *кимен* – едно от имената на народа яо. Сред потомците на тези народи разпознаваме и червенокосите осуни – съвременници на хуните от времето на Мотун. За работата ни не е необходимо да отиваме толкова далеч, стига ни да разпознаем в тяхно лице европейдните народи *ди* и *жуни*, за да сме сигурни, че те са обитавали територии в Тибет и Хималаите (173), каквото е положението с интересуващите ни кимнари.

Второто нещо, което е интересно за кимнарите, е представянето им с образа на хора с конски глави. Защото това описание ги свързва с ранните представи за конните народи, намерили място в митологията подобно на гръцките кентаври и аримаспи. А добре знаем мястото, където е опитомен най-рано конят. Това са степите по Северното Черноморие – родината на древните кимери/кимерийци. Но това, което е важно за нас, е, че корените им водят към още по-древни времена – към ранната бронзова епоха и халколита, свързвайки произхода им със Срубната археологическа култура (174), която води началото си от ямната култура (175) и стига до халколитната култура Среден Стог – съвременник на цивилизация Варна (176).

Не по-малко интересни са полубожествените якши. Те също са светли и обитават Хималаите и Тибет, ако и името им да се среща далече извън високите планини, и освен в индуистката митология са известни и в тибетската, корейската, вьетнамската, сиамската митология (177). По-важното е, че в тяхно лице разпознаваме известните от историята хиксози – водачите на първите конни нашественици в Предна Азия и завоеватели на Египет през XVIII в. пр. Хр. Но техни потомци – народът хауса на Гвинейския залив – в Африка съществуват и до днес. Най-важното е, че с тях бях свързал появата на първата азбучна писменост в света (178). И може би това е причината за появата на образа на Има царя в песните от Ведата като пръв учител на четмо и писмо сред хората.

Но когато говорим за якшите, не бива да изтъкваме обстоятелството, че в корена на името им откриваме това на тибетския *як* – местния див бик, станал тотем за някои от най-ранните народи в Тибет (179). Може би това хвърля светлина върху названието на платото Тибет, изведено от това на индоевропейското таврос (бик).

Пишачите обаче представляват определен интерес за нас, тъй като са свързани със собствената ни непозната история. Съгласно древната индийска митология това са зли и страшни за човека демони, зад които обаче историците разпознават древен предарийски народ, оказал съпротива на нахлулите арии (180). И още нещо особено важно, пишачите притежавали едно от най-ранните азбучни писма – *пайшачи*, произлязло от азбуката иаксас на якшите. Локализирането им в планината Виндхя ги поставя редом с народа *бхил/хаихия*, в чието лице Д.Димитров разпозна собственото ни присъствие на територията на предарийска Индия (181). А според „Махабхарата“ *бахликите/балхики* в Пенджаб водят произхода си точно от тях (182).

И така, древните народи от обкръжението на Шива и Парвати/Кали/Дурга – якши и пишачи – са били носители на най-старите азбучни системи, достигнали с хиксосите Близкия изток и Египет. А песните от Ведата възхваляват Има царе най-много за ролята му на учител на хората на четмо и писмо. И това е поредното знаменателно нещо, защото Ведата и в този случай се оказва права и по-подготвена от световната история по въпроса за първото азбучно писмо.

Излишно е да казвам, че това надхвърля и най-смелите ми очаквания за историческата истина в песните на „Българската Веда“. Съзнавам каква яростна критика мога да очаквам от някои наскоро пробудили се „патриоти“, дочули нещичко за първите писмени знаци по земите ни от времето на халколита. Действително, темата като че ли убягва на песните, но това се оказва само привидно. Защото в „Разговор с помака от село Лакавица, Долна махала, за народността“ се говори и дори е цитиран текст от песен за Сида (тоест Сада) крале, когото Жива Юда научила „ки’пишин“(!) да чете и пише. Това вече отбелязах по-горе, но сега искам да обърна внимание на обстоятелството, че това писмо „ки’пишин“ било написано върху две златни канати (чаши, кани) и от тях юдата учила Сида крале. Обръщам специално внимание върху тази подробност, защото тя напомня за плочките от керамични съдове от Караново, Челаре, Търтария и Грядешница, изпъстрени с най-ранното балканско писмо от времето на халколита. Удивително! Друго не бих могъл и да помисля.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дойдохме до заключението. И следва да призная, че „Българската Веда“ се оказа по-богата на информация и по-разговорлива и от най-смелите ми очаквания. Богата на образи на божества и герои, на мотиви и сюжети, които те карат да се задъхаш, дори и само за да ги изброиш. И ни връща в неподозирана древност, във времена, много от които не познаваме и днес. Трудно е да разбереш и още по-трудно е да повярваш, че всичкото това знание за първите стъпки от историята на човека са били запазени хилядолетия. Ние знаем твърде малко за възможностите на народната памет и гледаме с недоверие и високомерие на достигналите до нас предания и легенди. Не бива да забравяме обаче делото на Шлиман и възкръсналата по песните на Омир Троя. Привикнахме да гледаме на дядо Ной като на истински човек и да мислим за Потопа като за реално природно бедствие. Познаваме историята на Орфей и Евридика и я приемаме като еманация на любовта между мъжа и жената, но както разбираме от „Българската Веда“, тази история представлява само заключителния акорд от нещо много по-голямо и по-истинско. Защото тя разкрива малка частица от силата на всемирната хармония и любов. И налага пред недоверчивия, прагматичен и циничен съвременник идеята, че красотата и любовта действително променят света по свои собствени обективни правила.

Как тогава да няма орфизъм? И може ли той да не бъде тъпкан и отричан от силните на деня? Може ли Орфеевото творчество да не бъде преследвано и унищожавано с цялата сила на властта и закона на тирана Пизистрат? Защото всяка власт кове закони върху принудата, силата и насилието над човека, над неговите физика и психика. А ето че българските родопски песни пеят за нещо невиждано и нечувано – как свирката на юнака с нейната мелодия и песните му преобразяват света. И всички заедно – и хора, и животни, и горите, и водите, и планините – заиграват един общ танц, едно буйно, кръшно нашенско хоро „харабиту“! За какво става дума тук? Само можем да немеем пред тази мисъл – не говорят ли песните от „Българската Веда“ за вълновите качества на материята, за космическия танц в живата и неживата природа?!

Тъй или иначе, сборникът родопски песни напълно оправдава

името си „Веда“, защото думата *веда* на санскрит означава *знание, наука*. А и в речника името Ведю е разтълкувано като „учен, много знаещ човек“, а Веда – „юда, която умее да пее (тоест да чете – б.а.) и владее всякакви занаяти“ (т. II, с. 494). Защо тогава и сборникът да не бъде наречен „Веда“? Индийците си имат своите знания във Веди, скандинавците – своите Еди, а келтите – маг и гадател с името Гвидеон. Всички те са индоевропейски народи и ето че летописите им за древното минало идват от един общ корен. Но думи със същия корен си имаме и ние. Това грешно ли е, или е престъпно? Защо и ние да си нямаме своята Веда, когато в една само песен, в песента „За Ведю Крусна“, се пее за чобан Крусна как станал цар Ведю Крусна, за мала мома Веда и за стара Веда, за „златна ми книга Веда“ и дори за гора Вида? И защо да е „словена“, когато ние сме българи и нашата Веда започва от мома Вълкана и тотема вълк? Защо да си нямаме наша си българска Веда, когато тя знае и ние научаваме от нея за себе си толкова много? Затова ще си позволя да наричам сборника родопски песни на Стефан Веркович не „Веда словена“ и не „Веда Булгара“, а както е най-правилно и точно – „Българската Веда“. Има ли друг народ, който да чества празник Видовден? И който да ползва израз като нашето „Ще дойде Видов ден!“? Аз искрено се надявам, че след „Българският Коледа във „Веда словена“ и след „Българската Веда“ Видовден наистина иде!

Научаваме произхода си – от мома Вълкана! Научаваме за Синдже крале и първото голямо разселване от Приуралието към Предна Азия по пресъхналото дъно на старото Хвалинско (Арало-Каспийско) море. Къде за пръв път е започнало културното земеделие и коя е житницата на земята, от която е произлязла първата културна пшеница? При кого и къде са се появили първите градини, първото грозде и първото вино? Кой е опитомил за пръв път овцата и как е постигнал това? Кой и как е научил човека да дои овцете, да пие млякото им и да прави сирене от него? Кой и как е опитомил вола и кравата? Кой пръв е заорал земята? Кои са първите строители и кой е научил хората да правят кораби? Кой е дал първите писмени знаци и кой – първото азбучно писмо и първите книги? Всичко това са пионерни дела, белязали всяка крачка на проходащото в културното си развитие човечество. Отговорите на всичките тези въпроси научаваме от „Българската Веда“! Само като си помисля как век и половина тя е била обект на всевъзможни хули и нападки – отричана и обругавана, един въпрос не излиза от главата ми: Боже, откъде се е насъбрала на земята толкова глупост, злоба и завист? Защо си белязал точно българското име с толкова дълбока и

жестока омраза? И единственото, което ми иде на ум, за да си отговоря, е една стара еврейска поговорка: „Няма ненаказано добро!“

Не ще и дума, всичките изброени културни придобивки бележат основно епохата, известна като новокаменна ера или, както учените я наричат – неолит. Същевременно има песни с герои и сюжети, свързани с ранната бронзова епоха. Тогава какво излиза? Оказва се нещо невероятно! Оказва се, че „Българската Веда“ крие в себе си ясен спомен за времето на неолитната епоха и праисторията. Знае събития и имена, знае кога, къде и какво е станало. Знае главните действащи лица – богове и смъртни хора – и често пъти свързва техните имена с делата и постиженията им. *Вълкана* и синът ѝ *Синдже* са символ на тогава *вълк* на вълчия народ, приел името *БЪЛГАРИ*. Ситска земя е наречена така по *ситото/жито*. Името на *Сада* крале ни напомня за глагола *садя* и съществителното *сад, градина*. *Уфрен* подсеща за дивата овца – *муфлона*, и овчарската свирка – *цафара*. *Влас/ Волос* – за *вола*, а *Драве* – за английското *drive* – *колар-воловар*. Юнак *Рую* ни подсеща за *руйното* вино, *Игне* Бога – за бога на *огъня*, а *Колета* – за коленето на кръвната жертва – *курбана*, жертвоприношението на Бога. И дори богът, свързан с небесното *корабостроене*, е наречен с името *Кураба* Бога. Както изглежда, почти целият небесен пантеон и главните герои от песните носят имена, свързани по някакъв начин с тяхната дейност и дела. Тези връзки, с някои изключения, са основно на български език, но тъй или иначе, все на езици от индоевропейското езиково семейство. И това достатъчно убедително подчертава българския характер на родопските песни.

Особено любопитен е въпросът с преселенията, обсъждани във Ведата. Първото, както вече на няколко пъти споменаваме, е станало начело със Синдже крале. То вероятно е наченало от териториите на Южното Приуралие и Прикаспието още през мезолита или в края на палеолита и песните го проследяват в посока на юг, като то е минало през получилия се през Хвалинско море процеп между започналите да се отделят като самостоятелни водни басейни езера Аралско и Каспийско. Движейки се плътно по ниските части на източното каспийско крайбрежие, пътят на преселниците е завил на запад, прекосил е земята южно от Каспийско море и така е навлязъл в планинския район на Иранското плато и северните части на Загрос. Достигнал е езерото Урмия (Резае), като хората са усядали по пътя си на различни места и така са се заселили на части в Загрос, в Синджар, в Източен Таврос. За това преселение пеят песните за мома *Вълкана* и *Синдже* крале, за *Гулема* крале и тези за сватбата на *Талатинска* крале с дъщерята на *Ситския* крал.

Така стигаме до времето на сина им – Сада крале – и оживените придвижвания между двата съседни района Загрос и Таврос, станали люлка на неолитизацията в Предна Азия. Така на първо време тук, на територията на днешен Северен Ирак, е възникнала културата Хасуна. През следващите векове придвижвания от центъра се описват в различни посоки – и на юг към Южна Месопотамия, и на север към Задкавказието и Кавказ, където се появяват първото лозарство и винарство, и на запад към Южните Балкани и Родопите, като се споменава конкретно районът на Доспат.

Неясно как и защо, но най-ранното преселение, свързано с Уфрен/Орфен, като че ли повтаря донякъде пътя на Синдже. Като че ли той също минал по сухото дъно на разцепеното на две Хвалинско море, обиколил от юг Каспийско море, продължил на запад и достигнал Източен Таврос, може би района на Урфа. Тук чудният свирелджия опитомил с мелодията на своята цафара дивия муфлон и поставил началото на скотовъдството. Тръгнал да търси щастието си на изток, се оженил за дъщерята на Харапския крал. Вероятно с него е било свързано едно от най-ранните преселения от Предна Азия към Северна Индия, Хималаите и Тибет, за което подсказват легендите за боговете Химават, Шива и Парвати (Кали, Дурга), за културните якши, пишачи и кимнари. Струва ми се, че това ранно разселване на изток е било свързано с разпространението на култа към бика. Опитомяването на дивия тур е станало по-късно. За последното човек може да съди по имената на Таврос и на най-високото плато на земята – Тибет, но и по съответствието между името на дивия як и на културните якши.

Странно, защо ли водач на дедите ни при придвижването им от Ситската/Читинска земя към Родопите и Доспат е образ на герой, силно напомнящ по описание чудноватия хвърковат свирелджия Уфрен/Орфен? В едно от преданията за Урфен се твърди директно, че той бил „изкарал на селемет (на спасение) нашите дедовци, заселил ги на друга земя“ (т.2, с.440). А за „Помаша юдица“, който „фъркал като пиле, та ходил дур на небето, та лафувал с Бога“ и довел нашите деди в Доспат, се говори и в един друг от „Разговорите“, приложени в том 2 на сборника.

Колкото и да е малък по обем, цикълът песни за Колчу юнак е твърде любопитен. Тук се споменава единственото преселение, станало по вода – с кораб през морето. Наистина, данните са крайно оскъдни, но все пак са достатъчни, за да допуснем – само по косвени ориентири, – че става дума за преселение, свързано с името на старите мореплаватели – северните фини/кари, и с образа на бог

Енки. Те тръгнали от Каспийско море, преминали последователно Черно море, Мраморно, Егейско море с многобройните му острови и източното крайбрежие на Средиземно море, преминали от Нил в Червено (Еритрейско) море и достигнали дъното на Персийския залив, където населили града на бог Енки – Ериду. Склонен съм да допусна, че песните за Колчу юнак отразяват появата на убайдската култура като резултат от срещата на племена, носители на културата Хасуна, заселили Южна Месопотамия с културно население – шепа пришълци, носители на халколитната балканска култура, дошли по море през Персийския залив, но тръгнали от Западното Черноморие и минали през Леванта, ервено море и Египет. Допускам, че по подобен начин се е появил и загадъчният народ *тода* на полуостров Индостан. Може би затова преданията им говорят, че са дошли на кораби, а имената на някои от боговете им съвпадат с тези на техните месопотамски съответствия. За всекиго е ясно, че подобно преселение не става за ден или месец, но трябва ли това да ни притеснява!?

Едва сега следва преселението на Читска крале на Дунавско поле, за което пеят песни № 1 и 2. Както подразбираме, то е наченало от древния град Бан (може би в района на езерото Ван?) и след няколковековно отсядане на територията на Шумер и Елам е достигнало до река Инд и полуостров Индостан. Така тук са се появили първите хухунори, дали на индийска територия народите хаихия – народа на Арджуна, юдите ядави на Кришна, народа бхил и активните участници във войната Бхарата – *бахлики-балхики*. И в този случай сме изправени пред подобна ситуация. Само че сега говорим за стотици години, за разлика от предходното преселение, а разстоянието са много хиляди километри – мащаби, които направо изумяват.

Следващото преселение е свързано с образа на Ведю Крусна – Кришна, и вероятно е резултат от войната Бхарата. Тогава ядавите напуснали родния град Матхура, придвижили се на запад и отседнали на полуостров Катхиявар, на Арабско море. И тук издигнали новата си столица Дварака. А случайно или не, в близост до новата им родина археолозите са открили древно пристанище и корабостроителница – до съвременния индийски град Лотхал. Забележете това име. Случайно ли наподобява нашенската дума „лодка“?

Последното преселение е свързано с името на Бана крале и е в северна посока. Описаната географска картина позволява да допуснем, че то може би е поело от географска ширина, съответстваща на полуостров Катхиявар или дори още по-на юг, като е достигнало на север Пенджаб, където откриваме пишачите и бахликите-балхики.

Достигнали Пенджаб, част от преселниците отседнали тук, а други продължили пътя си и достигнали Кашмир. И тук се появил народът *болор*.

Може би читателят и сам е забелязал общата схема в представянето на преселенията?! Всяко едно започва с пояснение за причината за преселването. И тя е неизменно една и съща – пренаселването на бащината родина и изчерпването на плодородната земя. Така се стига до решението (на краля или на старейшините) за необходимо разселване на младото население. Често пъти решението се разгласява и следва описание на прекеждията по пътя. Те също са еднотипни и се свеждат до срещата и двубоя със страшната ламя, що пази Дунава (реката) и/или морето (църното) никой да не ги преминава, следва самото преплуване на водното препятствие (Дунава и/или морето) и накрая – боят с дива Дунавска крале и неговата многобройна войска. Разбира се, за всяко препятствие се колят курбани и се отправят молби към Бога за помощ. Накрая преселението завършва със заселването на новата земя – Дунавското поле, и картината на неговото облагородяване. То започва да се оре и сее, строят се градове и хората никога не забравят случилото се, а всяка година честват празника на Бога, помогнал в начинанието им. И всички песни за преселенията завършват с един общ финал – как местното диво население се е научило на земеделие.

Всичко друго относно преселенията да не сме разбрали или да не приемаме, изброените три основни мотива в песните от „Българската Веда“ – 1. пренаселването на обработваемата земя, 2. разселването на нова, необработвана дотогава, но подходяща за земеделие земя и 3. приобщаването на местното население към земеделието – ясно рисуват картината на разпространението на неолитната култура. И свидетелстват, че родопските песни отразяват развитието на неолитизацията на света в най-ранните ѝ етапи и първите стъпки на човечеството през хилядолетната му история. Това е истината за „Българската Веда“! И това е причината толкова време тя да остане неразбрана!

Това е, най-общо казано, за преселенията във Ведата. Не по-малко интересен е въпросът за верските представи, засегнати в песните. Известно е, че голяма част от тях са събирани от българомохамедани. Затова е показателно, че името Аллах не е споменато никъде из песните и със сигурност не намира място в миналото на това население. Напротив, навсякъде е изпълнено с божества и герои, свързани с християнската ни вяра. Повечето обаче са от езическото ни минало и това затруднява по-точната ориентация. И въпреки всичко някакви

ориентири, ако и твърде груби, все пак могат да се намерят.

Ролята на такъв подходящ ориентир откриваме в образа на пещерата. В песните от сборника тя е особено популярна и се споменава повече от 130 пъти. По-интересното е нейното представяне. В едни от песните пещерата е естествено природно убежище на хората. В други тя също е жилище, но такова, което е дело на човека. В много от песните пещерата е култово място – център на разнообразни актове и събития, обитавано от различни божества и митологични персонажи – като юди, но има и песни, където се ползва за зандан. В немалко от тези случаи присъствието ѝ се спряга по някакъв начин и с присъствието ѝ в сюжета за звезда Зорница. А това помага, за да доловим характерните за вярата в прераждането на душата особености и времето на втората мегалитна вълна, заела цялата бронзова епоха. В други от случаите и особено при тези, в които героите позволяват да различаваме отчетливото присъствие на мъжкото и женското начало, може да допуснем, че тези песни пресъздават епохата на Равнопоставениците (Паредрите). А това е времето на първата мегалитна епоха на т.нар. „скално изсечени паметници“ от V хил. пр. Хр. Другаде на преден план изпъква женското начало и това е времето на матриархата, заело епохите на късния палеолит, мезолита, неолита и първата половина на халколита – периода XV–VIII хил. пр. Хр.

И така, разглеждайки образа на пещерата във „Веда словена“, ми се струва, че тя позволява разграничаването на песните в поне четири самостоятелни групи: 1. пещерата като природна даденост и естествено обиталище за палеолитния човек; 2. пещерата като култово средище на човека в епохата на матриархата; 3. пещерата като символ на женското начало при вярата в Равнопоставениците/Паредри, от втората половина на халколита; 4. и накрая, пещерата (често пъти изкуствената пещера: долмени и „скални гробници“) като култово място за вярата в прераждането на душата (IV–I хил. пр. Хр.).

Обръщам внимание на тази зависимост, защото начинът на представяне на пещерата в песните от „Българската Веда“ позволява отнасянето на техните мотиви и сюжети към различни култови системи (вярвания) и по този начин спомага тяхното хронологизиране.

Истинската дълбочина, от която тръгват корените на песните от „Българската Веда“, указват най-вече образите на мома Вълкана и Злата майка (баба). Първата е представена за родоначалник на хората и по-точно на кроманьонците протоиндоевропейци, включително и на дедите ни. Втората пък е майка на небесните богове. Така разбираме, че върховете на земната и на небесната йерархия са заети все от женски

персонажи. А това е категорично свидетелство за водещата роля на женското начало в картината на рисуваното от песните мироздание. Казаното означава, че търсим ли собственото си българско начало като народ, трябва да го дирим далече назад през хилядолетията в епохата на матриархата. За същото говори и самото име на родоначалничката ни – мома Вълкана. То ясно свидетелства за ролята на вълка – първото опитомено от човека животно – като тотем на далечните ни прадеди.

Сега вече съм сигурен, човек само заключението да прочете и проумее, ще гледа с други очи на „Българската Веда“. И ще разбере, че нашето родопско население е създадо, като никой друг народ, песни – паметници на човешкия род. Песни, запечатали първите стъпки от културния път на човека още от края на палеолита и мезолита и обрисували с вещина и колорит всяка важна стъпка от градивния му път през неолита.

Това за мене е истината за поруганата Веда! И не ми остава нищо друго, освен да замълча с преклонение и признателност пред народния гений и пламенното родолюбие на народните певци, предавали с неподправена любов в сърцата си паметта на народа за величието на отминалото време! Хилядолетията отстъпват пред чистотата и силата на тази самоотдаденост! Времето не ги е преборило! Не са ги преборили недоверието, псувните на простака, нито милиционерските забрани!

Поклон пред делото на десетките народни певци, запазили народната памет за началото на човешката история! Поклон пред делото на българолюбеца бошняк Стефан Веркович, когото щедрите сръбски емисари не можаха да купят и той остана верен на истината за българския характер на родопското население и неговите песни! Поклон пред родолюбието, самоотвержеността и безкористността на българския учител даскал Иван Гологанов! Поклон пред нравствената сила и човешкото достойнство на французите Огюст Дозон и Албер Дюмон – истински приятели на българския народ, които не се поколебаха да застанат с имената си зад истината за „Веда словена“! Вечна им памет на всички тях! И вечна признателност!

Л И Т Е Р А Т У Р А :

1. Балкх, Борис. Древното учение на българите. – в. Народен будител, № 7–8, 2000.
2. Хаарман, Харалд. Загадката на Дунавската цивилизация. С., 2015, с.167–168.
3. МНМ, Дану. Т.1, с.353; Раевски, Дмитрий. Митология на скитите. С., 1988, с.102.
4. Раковски, Георги. Съчинения в четири тома. Т.4. С., 1988, с.24,144.
5. Боев, Никола. Белинташ – светилището на бесите. Пловдив, 2001, с.58.
6. www.dopotopa.com/samie_rannie_karty_zemli_byli_sostavleny_v_paleogene.html; Леонтьев, Александр, Леонтьева, Марина. Знаменитая карта Меркатора. www.e-reading.club/chapter.php/1007097/29/Leontev_nevedomye_zemla_i_narody_severa.html.
7. МНМ, Волк. Т.1, с.242.
8. Маразов, Иван. Послеслов. – В: Мачей, Попко, Митология на Хетска Анатолия, С., 1983, с.212–220.
9. Стойнев, Анани. Българска митология. С., 1994, Вълк, с.72; пак там, Вълчи празници, с.73–74.
10. Венедиков, Иван. Златният стожер. Пловдив, 1995, с.208–214.
11. Джагфар тарихы. Оренбург, 1993, Т.1, с.7–8; Джагфар тарихы. Оренбург, 1994, Т.2, с.7–8, 60–61, 63.
12. Джагфар тарихы. Т.3, Оренбург, 1997, с.82, 158.
13. Хаарман, Харалд... с.47.
14. Попов, Светлозар. Халколитната цивилизация Варна. Варна, 2014, с.280–286.
15. Башу, Микаил. Сказание за дъщерята на хана. С., 1997, куплети: 47–48, 842–847, 962–1024, 1289, 1328–1329.
16. МНМ, Брахман. Т.1, с.186; Голийски, Петър. Зиези, от който са българите. С., 2003, с.366–367.
17. Добрев, Петър. Необясненото и необикновеното в ранната българска история. С., 1993, с.121; Добрев, Петър. История на българската държавност, С., 1995, с.33–34.
18. Джагфар тарихы. Т.2, с.83.
19. Кондратов, Александър. Адрес Лемурия. Варна, 1980, с.127.
20. Пак там, с.103.
21. Джагфар тарихы... Т.1, с.7.
22. Джагфар тарихы... Т.1, с.11; Джагфар тарихы... Т.2, с.60.
23. Джагфар тарихы... Т.2, с.7,9.
24. Гарднър, Лорънс. Царството на властелините на пръстена. С., 2001,

с.90–94.

25. МНМ, Гильгамеш. Т.1, с. 302–304; Сулейманов, Олжас, Аз и я. Алмата, 1975, с.236; John Alan Halloran. Sumerian Lexicon. A Dictionary Guide to the Ancient Sumerian Language, University of California at Los Angeles, USA. Copyright. 1996–1999.

26. Никитов, Стефан. Древните цивилизации. С., 1981, Книга първа, с.28.

27. Гарднър, Лорънс... с.89–90.

28. Большая советская энциклопедия в 30 томах (БСЭ). Москва, 1970–1978. Синды, т.23, с.416–417; пак там Синдика, с.415; пак там, Синдская гавань, с.416; Кратка енциклопедия тракийска древност. С., 1993, Синти(и), с.261.

29. Раковски, Георги... с.156.

30. Вълков, Детелин. Кой кой е в „Илиада“ и „Одисея“. С., 1999, с.123.

31. Джагфар тарихы... Т.3, с.83,159.

32. МНМ, Гефест. Т.1, с.299–300.

33. Библия. С., 1925, Изход, 14: 9-29.

34. Калоянов, Анчо. Разигра се Черно море. Варна, 2011, с.28–29, 69.

35. Europa during the Ice Age – Goode’s world atlas, Edited by E.V.Espenshade jr., Rand Mc Nelly and Co., Chicago, 1966, p.195; Милчев, Кирил. Първият български владетел. С., 2009, с.5–10.

36. Большая советская энциклопедия в 30 томах. Москва, 1970–1978, Каспийское море,. Т.11, с.499–502; Christiaan G. C. Van Baak, Glacio-Marine Transgressions of the Early and Middle Pleistocene Caspian Basin, Azerbaijan. Utrecht University, Netherlands, 23 august 2010.

37. Джагфар тарихы... Т.1, с.7.

38. Табаков, Димитър. Хоризонтът на познанията. С., 1999. с.187, 217, 267.

39. Gallagher, R. Cart Ruts and stone Circles: Azerbaijan International. http://azer.com/aiwed/categories/magazine/ai_folder/103_articles/103_cart_ruts.html.

40. Джагфар тарихы... Т.2, с.72–73.

41. Джагфар тарихы... Т.2, с.60; Башу, Микаил. Сказание за дъщерята на хана. С., 1997, куплети: 39–43,97–113,351–373.

42. Джагфар тарихы... Т.2, с.90.

43. Веркович, Стефан. Веда словена. С., 1997, с.652.

44. Микаил Башу... купл.107–113,131–133, 228, 362–373, 431, 436.

45. Микаил, Башу... купл.148–58,169–171, 337–338.

46. Демин, В. Загадките на руския север. С., 2005, с.187–189.

47. Джагфар тарихы... Т.1, с.11–12; Джагфар тарихы... Т.2, с.9; Джагфар тарихы... Т.3, с.82,158.

48. Веркович, Стефан... Т.2, с.435–437.

49. Райън, Уйлям и Уолтър Питман. Ноевият потоп. Варна, 2000, с.169–171,182–183.

50. Динков, Веселин. Пеласгите. С.,1999, с.233.

51. Джагфар тарихы... Т.3, с.83,159.
52. МНМ, Телепинус. Т.2, с.498, 590.
53. МНМ, Сита. Т.2, с.439.
54. Вълков, Детелин... с.127.
55. Вълчев, Йордан. Календар и слово. С., 1986, с.14.
56. Български тълковен речник. С., 1963, Чета, с.995; пак там Читак, с.997.
57. Константин Багренородни – ГИБИ. V, с.203.
58. Асемани, Йосиф. Календари на Вселенската църква. Книга трета. С., 1987, с. 73, 74, 75, 109 205, 214, 216.
59. Дюканж, Шарл. Византийска история. С., 1992, с.45, 48, 50.
60. Сидоров, Милош. Българиянството. С., 1997, с.35–36.
61. Добрев, Петър. Преоткриването на прабългарския календар. С., 1994, с. 68, 74, 94, 133, 144, 153.
62. Хасуньская култура. БСЭ. т.28, с.215; Ярым тепе. БСЭ, т.30, с.561.
63. Хаарман, Харалд... с.47–48; www.dnevnik.bg/dnevnikplus/2011/01/11/1023280_nai-starata_vinarna_e_otkrita_v_armenia/.
64. Цонев, Пламен. Хомокосмикус. С., 1980, с.144.
65. МНМ. Хайк. Т.2, с.576–577.
66. МНМ. Кадм. Т.1, с.607.
67. Раковски, Георги... с.424.
68. Хаарман, Харалд... с.52.
69. Тодорова, Хенриета и Иван Вайсов. Неолитната епоха в България. С., 1993, с.23–24; Райън, У и У. Питман... с.163,166.
70. Стойнев, Анани... Секула детенце, с.325.
71. Раковски, Георги... с.175.
72. Мутафчиев, Кръстю. Homo sapiens за произхода на homo sapiens. С.,1992, с.105–106.
73. История на България в 14 тома. Т.1. С., 1979, с.175.
74. Стойнев, Анани... Сирна неделя, с.328–329; пак там, Сирни заговезни, с.329–331.
75. Стойнев, Анани... Зорница, с.152–153.
76. МНМ. Лунная династия. Т.2, с.81.
77. Заминдари, БСЭ. Т.9, с.324.
78. Джагфар тарихы... Т.2, с.61.
79. Джагфар тарихы... Т.1, с.11–13; Джагфар тарихы... Т.2, с.9; Джагфар тарихы... Т.3, с.82,157.
80. Кондратов, Александр... с.100–103.
81. Попов, Светлозар. Българското име в библейски времена. Варна, 2005, с.324–340.
82. Попов, Светлозар. Халколитната... с.206–210, 263–265, 268–277.
83. Раковски, Георги... с.424.
84. Кондратов, Александр... с.87–99; Никитов, Стефан... с.59–60.
85. МНМ. Шива. Т.2, с.642–644; пак там, Нандин, с.197–198.

86. МНМ. Парвати. Т.2, с.286.
87. МНМ.Дионис.Т.1, с.380–381;Думузи.Т.1, с.409–410; Тамуза.Т.2, с.431; Сабазий. Т.2, с.394; Загрей.Т.1, с.452; Шива.Т.2, с.642–644; Орфей.Т.2, с.262–265.
88. Стойнев, Анани... Власовден, с.61–62; пак там, Власци, с.62–63.
89. МНМ. Велес. Т.1, с.227.
90. МНМ. Велс. Т.1, с.228–229.
91. МНМ. Вала. Т.1, с.210.
92. БСЭ, Крупный рогатый скот. Т.13, с.498.
93. Раковски, Георги... с.436–437.
94. Стойнев, Анани... Секула детенце, с.325.
95. Англо-български речник в два тома. С., 1987, с.269–270.
96. Раковски, Георги... с.153, 225, 226, 228.
97. Тодорова, Хенриета и Иван Вайсов... с.171.
98. Хаарман, Харалд... с.32.
99. Гигов, Николай. Тайната на Орфей. С., 2006, с.30–33.
100. МНМ. Друиды. Т.1, с.407–408; пак там Дриоп, с.408; пак там Дрипа, с.408; Хаалман, Харалд. ... с.113.
101. Gallagher, R.
102. Кондратов, Александр... с.89–90.
103. Гайд, Стефан. Декодирано I. С., 2006, с.37–39.
104. Гайд, Стефан. Декодирано III. С., 2007, с.91–120.
105. Стойчев, Тодор. Халколитни изображения от пещерата Магурата, България. – В: Годишник на департамент Археология, НБУ. Т.1, 1994, с.307–319.
106. Попов, Светлозар. Халколитната... с.230–245.
107. Filipova-Marinova, Mariana. Epoch of Extremal Inundations, Varna, Noember 2014, http://en.wikipedia.org/wiki/Epoch_of_Extremal_Inundations
108. Джагфар тарихы... Т.3, с.81–82.
109. Табаков, Димитър... с.187, 217, 267.
110. Димов, Тодор. Най-старото злато на света. www.ydara.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4405:2014-10-15-03-01&catid=87:reporter&Itemid=204
111. Никитов, Стефан. Древните цивилизации. С., 1986, с.74–75.
112. Лазаров, Михаил. Древното корабоплаване по Западното Черноморие. Варна, 2009, с.45–46.
113. Бончев, Панайот. Човекът навлиза в морето. С., 1967, с.10–14.
114. Башу, Микаил... куплети: 338–343, 386–392, 453–466.
115. Кондратов, Александр... 115–116.
116. Попов, Светлозар. Халколитната... с.220–222.
117. МНМ. Феникс. Т.2, с.560–561.
118. БСЭ. Финикия. Т.27, с.444.
119. БСЭ. Суэцкий канал. Т.25, с.112.
120. Попов, Светлозар. Халколитната... с.219–230, 308–309.
121. Рулински, Светлозар. Шумерски митове в българския фолклор.

Варна, 2006, с.20, 27–33, 40–56,182.

122. Радунчева, Ана. Разкопки и проучвания. – В:ИАИ XXXII, 2003, с.176–177, 292.

123. Радунчева, Ана. Праисторически богове и митове и връзката им с някои вярвания на древните гърци. – В: Год. на департамент Археология – НБУ, 1994. Т.1, с.31.

124. Димитров, Евгени. Глухите камъни. – В: Осем, бр.2(26), февруари 2011, с.80.

125. Хаарман, Харалд... с.61.

126 БСЭ, Инд. Т.10, с.181; БСЭ, Панджнад. Т.19, с.143.

127. МНМ. Кайласа. Т.1, с.610.

128. МНМ. Химават. Т.2, с.592.

129. Никитов, Стефан... 1986, с.63–71; Кондратов, Александр... с.119–121.

130. Димитров, Димитър. По пътя на българите. – Авитохол, кн.11, 2000, с.16–17.

131. Добрев, Петър. Светът на прабългарите. С., 1994, с.26, 53.

132. Йорданес. История на готите. – ЛИБИ 1, С., 1958, с.337.

133. Библия. С. 1925, карта „Стара Азия“.

134. Хроника на Константин Манаси. С., 1992, с.61.

135. Добрев, Петър. Преоткриването на прабългарския календар. С., 1994, с.7.

136. Димитров, Димитър. По пътя на българите. – Авитохол, 12–13, 2000, с.73–81.

137. Попов, Светлозар. Българското име... с. 123–131.

138. Скляр, Андрей. Металы – дар небесных богов. www.Lan.Ru/text/Sklyarov/metal-web/tent.htm; <https://ru.wikipedia.org/wiki/Апатта>; www.historyofarmenia.am/ru/ Encyclopeda.

139. Голийски, Петър. Зиези, от които са българите. С., 2003, с.373, 415–416; МНМ. Лунная династия. Т.2, с.81.

140. МНМ. Арджуна. Т.1, с.101.

141. Попов, Светлозар. Българският Коледа във „Веда словена“. Варна, 2010, с.43–60.

142. МНМ. Аднан, Т.1, с. 46, 628–629; МНМ, Кахтан. Т.1, с.482.

143. Библия... Битие. 16:14,15, 21; 21:13–21.

144. Попов, Светлозар. Българското име... с.59–73.

145. Попов, Светлозар. Българският Коледа... с.57–58.

146. Пак там... с.65–74.

147. МНМ. Кришна. Т.2, с.15–18.

148. МНМ, Матхура. Т.2, с.123.

149. МНМ, Дварака. Т.1, с.12–13.

150. Димитров, Димитър. По пътя на българите. – Авитохол, 2000, 12–13, с.78–79.

151. МНМ. Нахуша. Т.2, с.136.

152. Голийски, Петър. Тарим и Бакгрия. – Авитохол, 2002, кн.19, с.20.
153. Попов, Светлозар. Авитохол и Ирник. Начало на българската държавност. Варна, 1999, с.179–181.
154. Раковски, Георги... с.141.
155. Попов, Светлозар. Българският Коледа... с.65–74,172–176; Попов, Светлозар. Александър Велики в българската история и митология. – Авитохол, 2000, кн.12, с.25–30.
156. МНМ. Кала. Т.1, с.611.
157. Радунчева, Ана. Разкопки... с.75, 88–89.
158. Раковски, Георги... с.16.
159. Джагфар тарихы... Т.3, с.83.
160. Джагфар тарихы... Т.2, с.60–61.
161. Кондратов, Александр... с.104.
162. Добрев, Петър. Светът... с.13–20,171–177; Добрев, Петър. История на българската държавност. С., 1995, с.14–22.
163. Димитров, Димитър. По пътя на българите. – Авитохол, 1999, кн.10, с.9–12.
164. www.dopotopa.com/samie...
165. Табаков, Димитър. Хоризонтът... с.169–170, 209–214.
166. Нурутдинов, Фархад. Имен. Речник, с.157. – В:Бащу, Микаил, Сказание...
167. Джагфар тарихы... Т.1, с.361.
168. Бащу, Микаил. Сказание... купл. 39.
169. Джагфар тарихы... Т.3, с.81–84.
170. Джагфар тарихы... Т.1, с.7.
171. МНМ. Йима. Т.1, с.599.
172. МНМ. Киннары. Т.1, с.651.
173. Попов, Светлозар. Българското име... с.341–363.
174. БСЭ, Срубная культура. Т.24, с.384.
175. БСЭ, Ямная культура. Т.30, с.507.
176. Тодорова, Хенриета. Добруджа през праисторическата епоха. – В: История на Добруджа. С., 1984. Т.1, с.62–68.
177. МНМ. Якши. Т.2, с.692; МНМ. Вьето-мьонгская мифология. Т.1, с.254–256; МНМ. Лу. Т.2, с.74; МНМ. Корейская мифология. Т.1, с.670; МНМ. Маунглай. Т.2, с.124.
178. Попов, Светлозар. Българската писменост – известна и непозната. Варна, 2009. с.105–117.
179. МНМ. Тибетская мифология. Т.2, с.506–511.
180. МНМ. Пишачи. Т.2, с.316–317.
181. Димитров, Димитър. По пътя... кн.11, с.12.
182. Голийски, Петър. Зиези... с.374–382.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Увод.....	3
2. Идването на Дунава – съдържание на първите десет песни	10
3. Началото в Крайна земя – Вълкана девойка и Синдже крале.....	25
4. Преселението на Гулема крале	47
5. Ситска земя плодovита – житницата на света	56
6. Градините на Сада крале	70
7. Песните за Уфрен, Урфен, Орфен, Форлен, Фърклен, Орфю, Орпю и Горче	86
8. Многопластовият образ на Уфрен/Урфен/Орфен/Орфю.....	106
9. Горска Юда (Гора Юда, Горана) – майката на Уфрен/Орфен	120
10. Пътешествието на Уфрен/Орфен при дравидите	128
11. Власа Бога, Има царе и опитомяването на тура	142
12. Първият орач юнак Драве	148
13. Морското пътешествие на Колчу юнак.....	159
14. Читайска крале в Шумер и Харапска Индия	176
15. Харапската земя във „Веда словена“	187
16. Българския Ведю Крусна и индийския Кришна – Харапска и Арийска Индия в песните на „Веда словена“	199
17. Преселението на Бана крале.....	209
18. Българският Има крале.....	219
19. Заключение	233
20. Литература.....	241

Светлозар Попов

ЗАГАДКИТЕ НА БЪЛГАРСКАТА ВЕДА

**„ВЕДА СЛОВЕНА“ – ЕХО ОТ
ХИЛЯДОЛЕТИЯТА**

Българска
Първо издание

Автор Светлозар Попов
Коректор Зоряна Стоянова
Предпечат Милка Юдова
Издателство "Онгъл"
Варна, 2017

ISBN 978-619-907-48-0-0